Edith Klatt

Rénszarvasok pásztora

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST, 1976

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült
Edith Klatt: Neitah
1956 Altberliner Verlag Lucie Groszer, Berlin

FORDÍTOTTA SÁRKÖZY ELGA
KECSKÉS ÁGNES RAJZAIVAL
©SARKÖZY ELGA, 1976 Hungarian translation
ISBN 963 11 0754 X

A GERENDAHÁZBAN

A Fosbak-major magasan a völgy fölött feküdt, a legmagasabb ponton, ahol ember megtelepedhetett még egyáltalán. Gyönyörűségesen szép volt ez a hely. Az érintetlen, őserejű talaj megbújt a roppant hegyek védelmében, és szabad, széles kilátás nyílt innen az alanti völgy fölött, messze a fjordon túlra, ahonnan tiszta napokon idelátszott a tenger csillogása.

A hely többször megtetszett már a földfoglalóknak, három telepes is próbálkozott ott irtással, házépítéssel. De egyikük sem birkózott meg odafent a nehézségekkel. A hegyekből minduntalan vadállatok rontottak csordáikra, a szoroson újra meg újra viharok süvítettek át, megsemmisítvén türelmes építőmunkájukat, a zabolátlan vadvizek minden tavasszal földjeiken keresztül zúdultak le a völgybe, elmosták a feltört termőrétegeket, s a fáradságosan kiegyengetett szántókat teleszórták súlyos sziklatörmelékkel.

Csak Öl Olsa tudta megvetni itt a lábát, és felépíteni a Fosbak-majort. Erős, szívós, minden munkában jártas fiatalember volt, amikor feljött Svédországból, hogy földet foglaljon itt ezen a szabad területen, amely akkor nem volt még senkié. De mire boldogult, megöregedett; mire utat vágott a völgyben lakókhoz, és felépítette a

kis malmot, ahol megőrölhette a földjén termett gabonát. Ezután végre könnyebb lett a munka a majorban, és Öl Olsa olyan boldognak érezte magát az égerfák közt álló, viharok korbácsolta házban, a vízesés morajától zúgó szabad levegőn, hogy egy percig sem sajnálta egy teljes élet kemény munkáját, és nem cserélt volna a királlyal sem.

Mikor a legnehezebbjén túljutott, Öl Olsa hazament a szülőfalujába, és feleséget hozott magának, aki megosztotta vele a munkát, és hűségesen kitartott mellette szélben, viharban, magányosságban. Karen volt a legidősebb gyermekük, egyetlen lányuk. Három kisfiúk született még, akiket Karen gondozott, míg kicsinyek voltak, s akik, ahogy nőttek, mind többet segítettek a munkában édesapjuknak.

Kilencéves volt Karen, amikor egy nap leküldték valami sürgős megbízással Tenevoldenba, a fjord menti településre. Hosszú út volt ez, és nem is veszélytelen, de hát egy kilencéves gyerek már megbízható, felelősségteljes embernek számít ezen a magányos vidéken, ahol mindenkinek teljes erejével hozzá kell járulnia a közös munkához. Ráadásul Karen tudta már a járást korábbi futárszolgálataiból. Jól ismert az út mentén minden követ, bokrot, minden kanyart, minden eléje táruló kilátást. Már előre örült Tenevoldennak, az odavalósiaknak, a házaknak,

az életnek, a nyüzsgésnek, no meg a szatócsboltnak, ahol csőstül lehetett kapni mindent, ami a a világon egyáltalán csak létezett, mármint az ő tapasztalatai szerint. De leginkább a barátnőjének, Lénának örült, akivel hosszú-hosszú idő után most végre megint fecseghet, nevetgélhet egy kicsit. Majd megette a kíváncsiság, milyen új élményekről, eseményekről számol be ezúttal Léna.

Így hát, valahányszor átvergődött egy-egy nehezebb terepszakaszon, iramsiklással száguldott lefelé, s mind mélyebben és mélyebben járt a völgyben, mögötte pedig mind meredekebben tornyosult a hegység, tetején a Fosbak-majorral.

Karen elintézte a megbízást, aztán barátnőjével ide-oda járkált Tenevoldenban, ismét szemügyre vett mindent, régit meg újat, fecsegett, nevetgélt, mindenről beszámoltatott magának, bekukkantott a házakba, hiszen már korábbi futárútjain megismerkedett itt mindenkivel, elmesélte, mi történt időközben a Fosbak-majorban, megvendégelték, átvette az üdvözleteket, apróbb megbízatásokat, és továbbment.

Barátnőjénél megebédelt, aztán elindult hazafelé.

Szülei a lelkére kötötték, hogy figyeljen jól az időjárásra, és ha közben változás mutatkozna, töltse az éjszakát inkább odalenn. De hát az idő

tiszta volt és szép, akárcsak reggel, ráadásul Karen tudta, hogy édesanyja nehezen nélkülözi őt odafenn.

Így hát nagy elégedetten felkerekedett, színültig teli a látottakkal, hallottakkal.

Nemigen figyelt fel arra sem, hogy félúton szállingózni kezdett a hó. Inkább gyönyörködtette a pelyhek könnyed, nesztelen lebegése a fokozatosan bágyadó napsütésben. Valamivel később teljesen eltűnt a nap, és enyhe hófúvás kezdődött, de Karent ez sem aggasztotta. Éppen ekkor ért ahhoz a meredek kaptatóhoz, ahol megfeszített erővel, alaposan a lába alá nézve kellett felfelé másznia, és eltérítette figyelmét a meredélyről alázuhogó vízesés dübörgő morajlása is. Így történt, hogy mikor végre felvergődött a kaptatón, s az újabb emelkedőt megelőző sima útszakaszhoz ért, hirtelen hófúvásban találta magát, amely állandóan sűrűsödött.

Az ítéletidő váratlanul rontott rá. Ráadásul széllel szemben kellett haladnia, és meglehetősen nehezen jutott előre a síléceken. Most már céltalan lett volna visszafordulnia, mert az út nagyobbik részét megtette, és a sűrű hóesésben leereszkedni a völgybe veszélyesebb, mint továbbmenni, így hát állhatatosan küszködött, lépésről lépésre haladt előre. A Fosbak-major lakói már kiskorukban

hozzászoktak a zord időjárás mindenféle változatához. Karen sem ismer különbet.

A fáradságos úton jó darabon egy ismeretlen, szürke kutya futott mellette. Egészen közel is jött hozzá, és utána kapdosott, de ha túlságosan közel került, Karen feléje csapott a síbotjával. Később végleg el is kergette, és ment tovább; nem is sejtette, hogy farkassal küzdött meg az imént.

A kavargó hóesésből váratlanul egy férfi bukkant fel előtte. Karen ettől mégiscsak megriadt. Felsikoltott, de amikor a férfi megszólította, felismerte szomszédjukat, Boares-Lallét, a telepeslappot, aki Lars Jakobsonnak nevezte magát, mióta felépítette idefenn gerendaházát, és eke alá hajtotta az ugart.

Karen ekkorra már tökéletesen kimerült. Rémületében a férfi kitárt karjába vetette magát. Lars felkapta a támolygó kislányt, és elvitte gerendaházába, amely ott állt a közelben.

Lars Jakobson egyike volt a haladó lappoknak, akik belátták, hogy a nomád élet ideje lejárt, letelepedtek, és a földművelő népek példájára kezdték eke alá fogni a földet. Lejjebb, a völgyben, hasonló gondolkodású lappok egész csoportja telepedett le. Telepeslappoknak nevezték őket, szemben a ,,vándorlappok"-kal, akik ragaszkodtak a régi életmódhoz, és hatalmas rénszarvascsordáikkal továbbra is

legelőről legelőre vonultak a még szabadon maradt földeken. Csökönyösen kitartottak régi életformájuk mellett, pedig a vándorlás egyre terhesebb lett, hiszen mind nagyobb és nagyobb terület vált szántóföldd é, s így aztán az ide-oda kóborló nomádok mind többször kerültek összeütközésbe a helybeli parasztokkal. Egyszer amiatt, mert a csordáknak átvonulási engedély kellett a megművelt földeken, másszor, mert az átvonuló csordák kárt okoztak a vetésben. A legkülönbözőbb bonyodalmak támadtak, amilyenek okvetlenül kipattannak, ha két ilyen mélységesen különböző életforma túlságosan szűk területen találkozik.

Lars Jakobson először társaival együtt telepedett le odalenn a völgyben, ahol lapályos volt a táj, és tágas, sík területeket kínált szántóföldnek, kaszálónak. Ott építették fel együtt kalibáikat: a félig földbe vájt, a föld fölött pedig lehántolt fatörzsekből összeácsolt, gyeptéglákkal fedett földkunyhókat. Kölcsönösen segítettek egymásnak a szokatlan munkában, de sok minden egyebet is közösen végeztek el, ahogy már ősidők óta megszokták.

Larsnak odalenn egy dombon állt a háza, szép, termékeny földek közepén. De balszerencséjére egy hatalmas fülesbagoly tanyázott a szomszédságában. Ez a bagoly minden este odaszállt, mihelyt Larsék lámpát gyújtottak, az

ablak elé telepedett és rikoltozott.

Márpedig a lappok úgy vélik, hogy a fülesbagoly halált meg mindenféle szerencsétlenséget hozó madár, és Lars Jakobson felesége – ijedős, babonás asszony lévén –, iszonyúan rettegett tőle. Végül belebetegedett a félelembe, és sem dolgozni, sem aludni nem tudott többé.

Lars nagy igyekezettel próbálta elfogni vagy elkergetni a madarat, de nem ment vele semmire. Végül nem maradt egyéb megoldás, mint lebontani és másutt felépíteni a házát – így került szomszédságba Öl Olsával.

Az új helyen aztán nem repült több fülesbagoly az ablakra. Gazdálkodni viszont sokkal nehezebb itt fenn a magasban, ilyen közel a hegyekhez. És az élet is sokkal veszedelmesebb, mint odalenn, ahol a völgy szélesebb, termékenyebb, ahol a lappok valamennyien egy kupacban laknak. Ezen a magasan fekvő részen a tél zord, hosszú, és kevés a napsütés. A hegyeket többnyire köd borítja, és még kora nyáron is lavinák gördülnek a völgy felé. Ha egy-egy ilyen lavina lezuhan, a porzó hótól úgy besötétedik, mintha éjszaka lenne. Lezárulnak az utak, és akit betemetett a görgeteg, azt bizony csak nyár közepe táján találják meg, amikor a havat felolvasztja a napfény.

Lars is megismerkedett egy lavinával, már az első idefenn töltött évben. Szent Iván napja körül

történt, a hó már réges-rég eltűnt a földekről, és Lars éppen hazafelé szekerezett a lapp településről, amikor hirtelen hideg szél suhant át a völgyön. Az 1500 méternél is magasabb hegyorom legfelső faláról lehasadt a csonthó és törve-zúzva, iszonyú dübörgéssel zúdult alá a sziklás meredélyeken a völgybe. A légnyomás mindent elsöpört, a ló meg a szekér eltűnt Lars szeme elől. Ő maga félre-penderedett, nagy ívben belezuhant a hóba, ahol kábultan elterült. Csak jóval később sikerült nagy keservesen feltápászkodnia, és szerencsésen haza is vánszorgott, de túlságosan kimerült és csüggedt volt, semhogy egyáltalán gondolkozni tudott volna. Kisvártatva nyerítés hallatszott kintről – fekete kancája állt a ház előtt! A ló eltörte a kocsirudat, elszakította az istrángot, sörénye égnek meredt, szemét vér futotta el, szinte megvadult a félelemtől, de egyébként semmi baja nem esett. Csak a szekér veszett oda. Nyár végén a lavina olvadó maradványai alól előbukkantak a roncsai.

Lars meglehetősen nehezen vergődött zöld ágra idefenn a többi lapp társasága, segítsége nélkül, és fiatal, riadozó felesége sem viselte el könnyen a magányosságot. Csak akkor vált tűrhetőbbé az életük, amikor megszületett első gyermekük – egy kislány, akit Sarának neveztek el.

A Fosbak-major nem esett túl messzire tőlük, de

abban az átmeneti korszakban a svédek meg a lappok közt többnyire nem uralkodott különösebben jó viszony. Öl és Lars között is csak nagyon lassan alakult ki igazán jó kapcsolat, noha a két férfi bajtársiasan közeledett egymáshoz, ahogy ezt már isten háta mögötti helyzetük, hasonló jellegű munkájuk is megkövetelte. Öl Olsa segítséget nyújtott, példát mutatott Larsnak a paraszti munkákban, amelyekre a lappnak a megszokás híján még nehezen járt rá a keze. Cserében tömérdek fontos dolgot tanult meg Larstól, például, hogy mint birkózzék meg a táj meg az időjárás sajátosságaival, hogyan használja ki lehetőségeit, lévén ebben a lappok már ősidők óta mesterek. A kölcsönös jó szomszédságból idővel igazi barátság született, ami annak idején szinte páratlan ritkaságszámba ment a két nép fiai között. Lars végtelenül tisztelte Öl Olsát, minden szempontból, minden téren példaképének tekintette, és jóformán semmire sem becsülte a segítséget, az útmutatást, amit Öl Olsa kapott tőle.

És ezen az alkonyaton Olsa lányának, Karennak az életét is megmentette.

Amikor Lars előbukkant a hóförgetegből, Karen már ereje végén járt. Bizonyos, hogy nem vergődött volna el hazáig, s amilyen elcsigázott volt, nem jutott eszébe a közeli szomszéd.

Mihelyt ráeszmélt, hogy Larsszal — s nem holmi rátámadni szándékozó hószellemmel találkozott –, kimerülten a férfi karjába esett, és hagyta, hogy az jóformán elcipelje a házáig, hiszen már arra sem igen volt képes, hogy egyik lábát a másik elé tegye.

Még azt sem érzékelte, hogy Lars odahívja a feleségét, aki gyorsan lebontogatja róla az átnedvesedett ruhát, szárazra dörzsöli, megmelengeti, s a földre vetett fekhelyen egy csomó prémmel betakarja. Csak akkor tért magához annyira, hogy tudatosan szemügyre vegye környezetét, amikor az asszony kávéval telt csészét tartott az ajkához, és a forró ital életre serkentette a tagjait.

Különös volt a látvány, annyira más volt itt minden, mint otthon vagy lenn, a tenevoldeni ismerősöknél. Nagyon sötét volt, csak a középen égő tűzhelyből sugárzott némi fény és kellemes meleg. A tűzhely mögött egy gerenda keresztezte a helyiséget. Ez alkotta az ágy falát, egyszersmind el is választotta a helyiségtől a fekhelyeket, amelyeknek egyikén ő maga feküdt prémekbe bugyolálva. A lapp asszony már visszaült a tűzhely mellé, s a nyílt tűz fényénél fonni kezdett, de nem kerekes rokkán, mint Karen édesanyja, hanem kéziorsóval. Mellette apró lányka üldögélt, s egy prémdarabkába bugyolált fadarabbal játszott – Sara, Larsék kislánya.

Amikor észrevették, hogy Karen jobban van, felöltöztették egy lapp szőrmeruhába, amely Lars feleségéé volt, és úgy lötyögött a kislányon, hogy mindnyájan elnevették magukat. De ezzel a barátságos nevetéssel véget is ért a tudományuk, hiszen Sara meg az asszony nem tudott beszélgetni Karennal, csak Lars vetett oda neki jöttében-mentében egy-egy kedves szót a maga fura svéd kiejtésével. De több nem is kellett ahhoz, hogy Karen kellemesen érezze magát. Jól átmelegedett már, felfrissült, és tágra nyílt szemmel bámulta, milyen furcsa itt, mennyire másként csinálnak itt mindent.

Lars felesége apró cipócskákat kezdett gyúrni, amelyeket a tűzhely kőlapjára tett. Miután a cipócskák mindkét oldala megsült, és mindenütt ropogós kérget kapott, deszkákhoz támasztva, függőlegesen felállítgatta őket a tűz köré, hogy sütő nélkül is átsüljenek belülről.

Evégett időnként meg kellett forgatni a cipókat, hogy újra meg újra a tűz felé essen és átsüljön a másik oldaluk is. Ez bizony körülményes munka volt, és lassú, időbe telt, míg az asszony elkészült vele.

Időközben megszáradtak Karen ruhái is. Kisimítgatta holmiját, felöltözött, aztán valamennyien letelepedtek az ágy gerendájára, és evéshez láttak. Karennak borzasztóan ízlett az étel, pedig csupa olyasmit evett, amilyet még

soha.

Aztán mindnyájan nyugovóra tértek a gerenda mögötti közös hálóhelyen. Karen minden szégyenkezés nélkül pihent le a többiek mellé, és nagyszerűen aludt egész éjjel, pedig itt bizony csak a föld volt a fekhely, amelyet rénszarvas prémekkel letakart nyírfarőzsével borítottak be. Karen, akárcsak a többiek, birkabőrből készült hálózsákba bújt, s aztán birka- meg rénszarvas-prémekkel kellett betakaróznia, pedig hát otthon fehér-lepedős, pihepaplanos saját kis ágya volt.

Hajnalban kitárták az ajtót, és beáradt a tiszta, téli levegő. Ettől Karen is felébredt, bár eleinte azt sem tudta, hol van, olyan mélyen, olyan jól aludt az éjszaka.

Lars kiment megnézni, hány óra felé jár és milyen az idő. Aztán visszajött, és elmondta, hogy teljesen kitisztult és lecsendesült minden, a Göncölszekér már magasan fölöttük csillog, és hamarosan pirkadni fog. Aztán kinyitotta a füstnyílást, acéllal meg taplóval tüzet csiholt, begyújtott a tűzhelybe, és egy hóbucka alól kihúzott egy fagyasztott nyulat, amelyet késével feldarabolt. A húst a hóval teli üstbe dobta, amelyet a tűz fölé csüngő kampóra akasztott.

Amikor az étel megfőtt, mint előző este, most is letelepedtek mindnyájan az ágy gerendájára; Lars szétosztotta a húst, és mindenkinek adott egy darab árpakenyeret. A nyúl fejét magának tartotta

meg. Karennak megint rettentően ízlett minden, pedig hát egészen máshoz szokott.

Később, amikor kivilágosodott, köszönetet mondott, jó szorosan felcsatolta a síléceit, és elindult hazafelé. Hosszú útja volt még a Fosbak-majorig, de alaposan kipihente magát, és a kiszépült időben minden baj nélkül hazaért.

A GYEREKRABLÁS

Sara nem tudott beszélni Karennal, sőt oda sem merészkedett hozzá, csupán egy zugból, édesanyja térde mögül figyelte, bámulta.

Amikor Karen elbúcsúzott, és hazafelé mentében mind kisebb és kisebb lett a hegyoldalon, Sara addig nézett utána, míg csak egy pontocska is látszott belőle.

– Ki volt ez, anyám?

– A Fosbak-majori kislány.

– Akiktől apám nemrég vetőmagot kapott kölcsön?

– Igen. De aratás után majd visszaadja nekik.

Sara csak bólintott. Kis idő múlva újra megszólalt, mélyen elgondolkozva.

– A haja úgy világít, mint. . . mint a nap, anyám. Mindig így világít a haja?

– Igen – mosolygott az édesanyja –, mindig.

– Éjszaka is?

– Igen, éjszaka is.

– És a szeme egészen kék. Miért ilyen ez a lány, anyám?

– Mert svéd kislány. Svédországban mindenki ilyen.

– Mi az, hogy Svédország?

– Svédország ... no, hát a déli földek. Ahol mindig meleg van. Ahol minden megterem. Ahol nincsenek hegyek, nincsenek viharok, és nincs

hó, ahol télen is süt a nap ...

– Lehetséges ez?

– Bizony. Lehetséges. Ott mindig süt a nap. Télen-nyáron. Az Észak vad erői nem érnek el odáig, és nincs hatalmuk az ottani föld meg az ottani emberek fölött. Ezért olyan fényesek és erősek valamennyien.

– És ott egyáltalán nincs hó? De hát az lehetetlen! – ámuldozott Sara.

– Pedig így van – bizonygatta az édesanyja. Az ő szemében Svédország volt az áldott Dél, az ígéret Földje, a beteljesült vágyak világa, ezt hitte, tudta róla.

– Ott mindig nyár van, mindig nő fű meg virág meg fa. És embermagas a gabona, és a fákon édes gyümölcs terem.

– Hát ha csakugyan olyan szép ott minden, miért nem megyünk oda mi is?

– Mert nekünk itt az otthonunk. Meg aztán Svédországban már nincs is hely számunkra.

– Hát persze. Biztos rég odafutott már mindenki. Még annál is régebben, hogy én megszülettem – sóhajtott megadóan Sara. De aztán megjegyezte: – Igen ám, anyám, de akkor miért jönnek a svédek mégis ide hozzánk, ha olyan szép ott náluk?

– Talán, mert már számukra sincs elég hely otthon. Túlságosan megszaporodtak. Meg aztán mindegyik egyedül csak saját magának akar

mindent.

– Mit akar mindegyik egyedül saját magának?

– A földet meg a házat. Meg mindent.

Sara édesanyja sem értette egészen pontosan, hogyan birtokolhat valaki földet meg házat meg szerszámokat úgy, hogy mindez egyedül csak az övé, és senki másnak nincs hozzá joga. A lappoknak is volt saját tulajdonuk: szerszámok meg szánok és a csordáikhoz tartozó rénszarvasok. Sőt a rénszarvasokat meg is jelölték, és szigorú büntetéssel sújtották a tolvajt, aki idegen állatot tulajdonított el. Hanem a ház – a fekhely, a tűz, az étel, a menedék – szabadon és vendégszeretőn nyitva állt mindenkinek, aki arra járt, és betérni kívánt. Az anya megrémült még a gondolattól is, hogy valaki megtagadhatná a vendégjogot egy fáradt, átfagyott embertől. Hogyan is engedhetnénk tovább a lucsokban, a hó-förgetegben, miközben mi magunk benn ülünk a jó, száraz melegen? A föld pedig.. . hiszen a föld mindenkié! Vagy még sokkal inkább: senkié! Soha sehol nyoma nem volt a határoknak, amelyeket ezek az idegenek önkényesen kijelöltek és védelmeznek. A rénszarvasok meg barangoltak ide-oda, ahol az Ég jóvoltából táplálék termett számukra.

És lám, most az idegenek módjára Lars is birtokba vette, megműveli a földet. Felépítette a házat, a szilárd földkunyhót, hogy ezentúl mindig

abban lakjanak. Igaz, itt lakni melegebb, kényelmesebb és szebb is, mint a sátrakban, amelyeket újra meg újra lebontottak, és máshol állítottak fel – itt csakugyan sokkal kevesebb a munka meg a kínlódás, sokkal kényelmesebb az élet. És hát ő követte is Larsot, vezeti házát mint hű asszonya.

Hanem a vándorélet, a menetelés szélben és viharban, az együttlét a többiekkel, a közös munka, a fáradozás, az ide-oda szálló kiáltások, a fecsegés, a nevetés még az asszony vérében volt. Nehezére esett magányosan élni, kettesben a férjével, egyedül végezni minden munkát, amelyet máskor együtt végzett a többi asszonnyal, hol a szabad ég alatt, hol a sátorban üldögélve. Nem is sejtette, hogy éppen életének megváltozása tette olyan fáradttá, félénkké, hogy még egy madár rikoltozása is holtra rémíti, emiatt olyan csendesek, üresek napjai. Sarának sem tudta ezt elmagyarázni. Csak ennyit mondott:

– A rénszarvasok nem szeretik a délt. Nem mennek oda soha.

– Vagy úgy – nyugodott meg Sara. Ez a magyarázat kielégítette. A rénszarvasok nem szeretnek odajárni – hiszen hogyan is élhetne lapp ember rénszarvas nélkül? Elképzelni sem lehet. Mindketten, a lapp is, a rénszarvas is itt vannak otthon, idetartoznak, még ha másutt minden áldott reggel kisüt is a nap.

– És a svédeknek tetszik itt minálunk, anyám? Mikor az ő országuk olyan fényes meg meleg?

– Nem tudom. De annyi biztos, hogy találtak helyet maguknak, és birtokot foglalnak a mi földünkön.

– És hogyha egyszer majd nálunk is teli lesz minden? Svédekkel teli? Az egész föld?

– Akkor majd ... – kezdte tanácstalanul az édesanyja. De aztán széttekintett a végtelen, néptelen vidéken, egyik látóhatártól a másikig, és gyorsan megvigasztalódott. – De hát nálunk olyan sok a hely. Annyi rengeteg svéd talán nincs is a világon. És ha majd csakugyan teli lesz itt is minden, akkor egyszerűen továbbvándorolunk észak felé. A rénszarvas ott is talál eleséget. És akkor újra együtt vándorlunk majd a szii'dával[1] ... – És az asszony boldogan, megkönnyebbülten sóhajtott fel.

Sara óvatosan, aggódva pillantott rá. De édesanyja már hozzá is látott a fonáshoz, és figyelmesen sodorta a szálat.

– Hát a Fosbak-major? – kérdezősködött tovább Sara. Mialatt Karen velük volt, olyan sokáig

---

1 *A *szii'da* a vándorló lappok családköteléke, nagy család: a szülők és házas fiaik családja és azok gyermekei, valamint szegődött pásztoraik és farkasvadászaik és még távolabbi rokonok is. Együtt élnek közös, állandó táborhelyükön, télen Svédországban és nyáron Norvégiában, közös a rénszarvascsordájuk, mellyel egyik legeltetőhelyről a másikra vándorolnak, és minden munkát közösen végeznek. Az *iszed*, a legidősebb férfi, többnyire a rokonság atyja, korlátlan hatalmú vezető, ő dönt a táborhely és a munkamegosztás dolgában, az *emed*, a családanya, pedig vele egyetértésben igazítja el az asszonyok ügyes-bajos dolgait

hallgatott, hogy most szinte túlcsordult benne a tudásvágy, akár a felduzzasztott gleccserpatak.

– Öl Olsa idejött, és felépítette – mesélte az édesanyja. – Öl Olsa erős. Egymaga hasította ki a köveket a sziklából, egymaga építette fel a házát, édesapád csak jóval később jött ide, akkor a nagy Fosbak-ház már készen állt; alul csupa kő, felül a súlyos gerendák. És Öl Olsa akkorra már a vadvizet is megfékezte, patakként folyt végig a mezőn, mint ma is.

– Elég meleg van vajon a Fosbak-házban, anyám, hiszen egészen szabadon áll, és mindenhonnan éri a szél?

– Igen. Hatalmas kályhájuk van, nem ilyen nyílt tűzhelyük, mint a miénk. A füst pedig kéményen keresztül megy ki a tetőn, így aztán éjjel-nappal éghet a tűz, nem kell eloltaniuk, ha lefekszenek aludni. És a füstnyíláson nem esik be a hó, ha a szél éjszaka feltépi a csappantyúját. Náluk nincs se füstnyílás, se csappantyú, és mindig meleg van, éjjel-nappal.

– És mijük van még, anyám? – Sara kielégíthetetlen volt.

Munka közben egész álló nap a Fosbak-major érdekességeiről beszélgettek.

– Egyszerűen mindenük van! – csudálkozott Sara.

– Te is szeretnél odamenni? – tette próbára félénken édesanyja, de Sara eltökélten

kijelentette:

– Nem. Nálunk jobb. Aztán meg rénszarvasuk sincs. Csak tehenük. Meg lovaik. És az a sok birka.

– De a lovak erősek ám. Apád mesélte, hogy egész nagy darab földet felszántanak egyetlen nap alatt. Képzeld csak el, egyetlen nap alatt!

– A mi feketénk meg kimenekült a lavina alól! – vágta rá Sara. – És apa is kimenekült a lavina alól. Apa erősebb, mint a lavina, és a fekete is erősebb, mint a lavina. A Fosbak-lovak ezt nem tudják megcsinálni!

– Apádnak akkor szerencséje volt – sóhajtott az asszony.

– Nem. Apa tudta, hol fog lezuhanni a lavina, és a fekete is tudta, hogy a lavina jönni fog, és a szélére kerültek, ahol a lavina nem olyan erős! – diadalmaskodott ragyogva Sara.

Édesanyja csak nézte, riadtan. Erre már nem tudott mit válaszolni.

Így beszélgettek napokig, hetekig a Fosbak-major csudáiról. Sara édesapját minden alkalommal, valahányszor csak fenn járt, kifaggatták minden újdonságról, amit a következő napok során tüzetesen meghánytak-vetettek. Ha Öl Olsa betoppant néha a tanyájukra, Sara valami rejtett zugból bámulta, követte minden mozdulatát, és rémüldözött dörgő nevetésétől.

Ő maga soha nem járt a Fosbak-majorban. De

ha édesanyja meséinek hősei: Stallo, az óriás, Biegga-gal-las, a szélisten, a hegyi szellemek, az uldák, meg a hal-dék még hosszú-hosszú ideig a Fosbak-major lakóinak alakjában, arcával jelentek meg Sara képzeletében.

És miközben, mint egy facsemete, kíváncsian, életre szomjasan nyújtogatta ágait minden újdonság felé, gyökerei mind mélyebbre nőttek saját élete talajába, s egyre biztosabban, egyre önállóbban igazodott el mindabban, ami körülötte volt, ami otthonát, hazáját jelentette.

Akkoriban, amikor Karen náluk járt, Sara saját meghatározása szerint „félig felnőtt" volt, és szakasztott olyan fontos meg hasznos ember, mint édesapja és édesanyja. Kicsi szánkója, amellyel a környékbeli dombokon csúszkálhatott, már régóta megvolt, és édesapja már éppen hókorcsolyát készített számára, amellyel tavaszzal, amikor a hó engedni kezd, és nem bírja el az embert, szaladgálhat majd odakinn, anélkül hogy besüppedne. Nyár végén megkapja majd az első sítalpakat, és akkor aztán nem hiányzik már semmije.

A ház minden dolgával pontosan tisztában volt, és segített édesanyja munkájában, ő hordta a forgácsot a tűzgyújtáshoz, a vizet a kávéfőzéshez, ő vigyázott az üstre, amelyben az étel rotyogott, ő forgatta a kis árpacipókat a tűz mellett, ha már megsült az egyik oldaluk. Tudta,

hol vannak a régi ruhák, amelyeket szellőztetni, javítgatni kell, tudta, melyik prémet szánják új ruhára. Ő válogatta szét a színes fonalakat, amelyekkel sapkát hímeznek. Ő gombolyította fel az inakat, amelyekkel édesanyja a kényelmes, vízhatlan cipőket szokta varrni.

Megvolt a saját kis kutyája is, Vaja, amely játszópajtása maradhatott mindaddig, míg meg nem tanulja a rénszarvasok őrzését, és felnőtt munkás nem válik belőle.

Nem sokkal Karen látogatása után Sara fiútestvérkét kapott. Sara tudta, honnan érkezett a kistestvér, hisz az utolsó időben már állandóan segítenie kellett édesanyjának. Azt is tudta, hogy a kicsi édesapjától származik. És annyira örült a kisbabának, hogy a legszívesebben egészen egyedül gondozta, örökösen cipelgette volna. De édesanyja ezt azért mégsem engedte meg. Viszont mindig végignézhette, amint édesanyja kibontotta, megfürdette és újra bepólyázta a kis Sivertet. Az első napokban háromszor csinálta ezt, aztán csak kétszer, s amikor a kicsi egyhetes lett, mindössze egyszer; később pedig már csak havonta fürdette meg. Sarát például egyáltalán nem fürdették többé, hiszen jócskán elmúlt kétéves, réges-rég szobatiszta volt. Csak olyankor lett nedves, ha a nyári zápor eláztatta. Egyszer pedig, amikor vízért ment, belepottyant a patakba. Akkor bizony csuromvizes volt, és

hangos zokogással szaladt haza az édesanyjához, de persze ez is nagyon régen történt már.

Ezért úgy vélte, hogy a fürdetés elengedhetetlenül szükséges az ilyen picurka gyereknek, aki még nincs egészen készen, és nem tud semmit. Sivert számára bizonyára ez a legeslegfontosabb dolog, hogy növekedhessen, és gyorsan nagy lehessen, majdnem olyan fontos, mint a szoptatás, amit Sara komolyan és tágra nyílt szemmel szintén végignézett minden alkalommal.

De szoptatás előtt Sivertet még visszafektették a bölcsőbe, és jó melegen bebugyolálták. Bölcsőnek egy fenyőfa törzset vájt ki Sara édesapja; a mélyedést pontosan akkorára szabta, hogy beleférjen majd a testvérke, és fejnél egy kicsit magasabbra, mint egyebütt. Sara ennek az elkészítését is végignézte és megfigyelte. Arra az időre, amíg Sivertet fürösztötték, a bölcsőbe forró követ raktak, s miközben édesanyja megtörölgette a kicsit, Sara óvatosan kiemelte a követ, és mohával bélelte ki a mélyedést, szép egyenletesen, lazán. Erre terítette rá takarosan, simán a puha rénszarvasborjúbőrt, amelybe édesanyja bepólyálta a kis Sivertet, miután előzőleg vászonkendőkbe csavarta. Feje alá sarki nyúl hófehér bundájával letakart apró tollpárnát kapott a baba. Aztán azzal a színes szalaggal,

amelyhez Sara válogatta és adogatta a fonalakat édesanyjának szövés közben, jó szorosan összefűzték a bölcsőt kívülről beborító, cserzett rénszarvasbőrt a kicsi fölött. Csak a feje maradt szabadon. Az anya csupán ekkor bontotta ki mellét, szoptatta meg a kisfiút, s mikor az jóllakottan, elégedetten elaludt, a bölcső fejrészére illesztette a féltakarót, afölött is összehúzta a cserzett rénszarvasbőrt, amelyet aztán Sara a bölcső fölött a lábrészhez erősített egy hosszú, három ágból font szalaggal. Ez a szalag is színes gyapjúfonálból készült. Színes gyöngyöket is szőttek bele, és szövés közben egy bizonyos dalt kellett énekelni, hogy a kisbaba védett legyen, és ki ne cserélhessék az uldák.

Az uldák a lappok elképzelése szerint föld alatti, láthatatlan kis manók, akik úgy élnek, mint az emberek, és a föld alatt pirinyó rénszarvascsordáik is vannak; néha-néha, amikor éjszaka felriad valaki, hallhatja is, amint tovavonulnak. Az uldák jóindulatúak, nem bántják az embereket, csupán a kisbabákat cserélik ki szívesen, mert saját gyerekeik borzasztóan csúnyák. Ettől pedig feltétlenül meg kell védelmezni az újszülötteket, különben megeshet, hogy az ember észre sem veszi, és a bölcsőben egyszerre csak egy uldagyereket talál, akinek torz az alakja, és nem akar növekedni.

Sara segítsége mindebben nagyon is fontos és

nélkülözhetetlen volt, nem csuda hát, hogy „félig felnőtt"-nek nevezte, sőt titokban egészen felnőttnek számította magát. És két esztendő múlva, amikor újabb öcsikéje született, a kis Malin, már olyan nagyszerűen értett mindenhez, hogy akár egymaga is gondozhatta volna.

De ekkor esett meg vele a nagy szerencsétlenség, amely egész életének más irányt szabott, s ez így történt:

Édesanyja éppen meg akarta fürdetni Malint, amikor hirtelen észrevette, hogy a fürdővíz túlságosan megmelegedett, leszalajtotta hát Sarát a patakhoz, hogy hozzon gyorsan egy kis hideg vizet. Betakargatta ruhájába Malint, és a tűz mellé ült vele, hogy addig is melegen legyen, hiszen Sara úgyis mindjárt visszajön – a patak olyan közel csörgedezett, hogy benn a házban is hallani lehetett csobogását, ha csend volt.

Sara azonban csak nem jött. Édesanyja először türelmetlenkedett, majd bosszankodott, aztán megijedt, végül fürdetés nélkül bepólyázta Malint, bekötötte a bölcsőbe, és kifutott megkeresni Sarát.

Csakhogy Sarának nyoma sem volt, se közel, se távol. Csupán közvetlenül az ajtó előtt, a ház meleg fala mellett látszott a friss hóban néhány lábnyoma, de valamivel távolabb a szél már szétfújta a laza új havat, s az alatta levő, üvegesen kemény hókérgen nem hagy nyomot a

láb. Kideríthetetlen volt a dolog. A vízmerítőnél semmi nyom. És egyebütt sem. Semmit sem lehetett látni vagy hallani, széltében-hosszában néptelen és csendes volt a táj.

Az anya hívogatta, kereste Sarát minden kedves játszóhelyén. De hát elképzelni sem lehetett, hogy Sara letegye a vödröt, és saját kedvtelésére elszaladjon, amikor az édesanyja ott ül és várja, Malinnal az ölében.

Sehol nem volt semmi nyom, sehol egy ember, akit az anya megkérdezhetett volna. Sara szinte eltűnt a föld színéről. Pedig az uldák csak újszülötteket lopnak. Sara már nagy volt nekik. Talpraesett, önálló gyerek, aki bizonyára védekezett volna. A vödörnek is nyoma veszett.

Az anya szorultságában arra is gondolt, hogy vajon nem vándorlappok vonultak-e tova a környéken, s rabolták el a gyereket. Mert hát éppen abban az időszakban jártak, amikor a rénszarvasok felkerekednek a hegyi legelők felé, s a nyomukban ott vonulnak a vándorlappok kisebb-nagyobb szii'dái. Sokszor megesett, hogy a szii'dák Larsék háza közelében, a Fosbak melletti hegyszorosan haladtak át. És a vándorlappok olykor valóban elrabolják a telepesek gyerekeit, hogy eladják őket odaát Norvégiában a parasztoknak, akiknek pásztorkodáshoz meg egyéb munkákhoz kellenek.

Az anya csendben üldögélt, és Sara lépteit fülelte.

Bizonyára észrevette volna, ha arra vonul egy szii'da. Hiszen eddig még minden alkalommal meghallotta a lármát, a kiáltásokat, a nótázást, a rénszarvaspaták dobogását, a rikkantásokat, a gyereksírást, és minden alkalommal ki is futott, hogy üdvözölje a tovahaladókat. Elgondolhatatlan, lehetetlen, hogy éppen ezúttal, amikor olyan csendesen üldögélt, és a visszatérő Sara lépteit leste, nem ütötte meg a fülét ez a vidám ricsaj.

Mégis otthagyott a házban csapot-papot, még a két kisfiút is, és végigfutott az úton, amerre a szii'dák járni szoktak.

Nehéz út volt: először meredeken emelkedett, aztán köves, hegyi ösvényen kanyargott. A hó megkérgesedett rajta, és olyan keményre fagyott, hogy semmilyen nyomból nem lehetett megállapítani: százával haladtak-e végig rajta az imént emberek és állatok, vagy hetek óta nem járt egy lélek sem a környéken. Az anya csak futott, futott a bizonytalanba, közben kiáltozott, a hegyek pedig hátborzongató visszhanggal, sokszorosan, a szélrózsa minden irányából visszaverték hangját.

Egyetlen emberrel sem találkozott a roppant vadonban, akitől kérdezősködhetett volna. Üres, néptelen, dermedt volt a táj. Egyszerre csak

farkas nyomokat pillantott meg a havon. Időközben kilométereket futott, és jómaga sem tartotta valószínűnek, hogy az a farkas, amely – ki tudja, mikor – erre járt, sok ezer méterrel lejjebb megtámadhatta és elhurcolhatta az ő „félig felnőtt" gyermekét – a vödörrel egyetemben –, anélkül hogy valamiféle nyomot hagyott volna. Mégis a szívébe nyilallt, hogy Sarát nyilván nem is a lappok, hanem inkább egy farkas hurcolta el.

Ekkor zokogva visszafordult és hazatántorgott. Sarát meggyászolták, hiszen mindenki holtnak vélte, de aztán lapp szokás szerint soha többé nem beszéltek róla. Mert a halottak szelleme csak nehezen szokja meg a halált, és örömest ugrik a leghalkabb emberi hangra is, amely nevén szólítja. Nem, Sarát nem akarták visszahívni, nyugalmat akartak adni lelkének.

Sara azonban korántsem halt meg, hanem a következő történt vele:

Tudta, hogy édesanyjának sürgősen szüksége van a vízre, mert Malint kibontották már a pólyából, és a fürdő túlságosan meleg. Rohant a patakhoz, amilyen gyorsan csak tudott, megtöltötte a vödröt, és máris indult vissza. De mivel a teli vödörrel csak lassan tudott lépegetni, felemelte a fejét, és körülnézett egy kicsit. Szép, tiszta, napos volt az idő, messzire el lehetett látni, le, egészen a fjordig; Fosbakról bizonyára a tenger csillogása is látszott a látóhatáron.

Ekkor észrevette, hogy a völgyből felfelé vezető úton magányos lapp férfi közeledik. A férfinak nem volt kényelmes útja, a szél elfújta a friss havat. Csak a mélyedésekben állt még puhán és vastagon, másutt mindenütt a hepehupás, kőkeményre fagyott hókérgen döccentek a sítalpak. Ennek ellenére roppant gyorsan haladt. Szemlátomást nagyon sietett.

Sara nem félt tőle. Tudta, ez az idő, amikor a szii'dák útra kelnek. Bizonyára ez a férfi is az egyik szii'da előfutára, aki felderíti az utat. Nyomában megérkeznek majd a rénszarvasok vontatta száncsapatok.

Sara jóformán ügyet sem vetett rá, pedig itt a néptelen pusztaságban eseményt jelentett minden vándor felbukkanása. De hát csurig töltötte a vödröt, és óvatosan kellett vinnie, nehogy kiloccsantsa.

És ekkor váratlanul betömték a száját egy kendővel. Aztán minden elsötétült körülötte: a fejére zsákot húztak. A vödör, amelyet görcsösen szorongatott, kiborult, és a kislány tetőtől talpig vizes lett. Érezte, hogy a férfi zsákostul felemeli, a vállára dobja, és tovaszáguld vele, még csak meg se mukkanhatott. Sara rugdalózott, öklével verte a férfi hátát, már amennyire mozdulni tudott. De a férfi szorosra fogta a zsákot, és vitte szélsebesen.

A VÁNDORLAPPOKNÁL

Hosszú órák múlva Sarát ismét lábra állították. A férfi lehúzta fejéről a zsákot, kivette szájából a kendőt, és megnyugtató mozdulattal megsimogatta az arcát. Mondott is valamit, de ezt a nyelvjárást Sara nem értette. Alkalmasint vigasztalta, azt mondta, ne sírjon, nem lesz semmi baja. De Sara bánatában, fagyos rémületében már sikoltozni sem tudott. Túlságosan átfagyott még a síráshoz is, hiszen a férfi egész nap cipelte, és semmi sem védte a hidegtől meg a széltől. Úgy kihűlt, hogy egészen meggémberedett, és érzéketlenné vált.

Már félni sem tudott, tűrte, tegyenek vele, amit akarnak.

Az egyik lapp asszony feléje nyúlt, és mert Sara még mozdítani sem tudta megmerevedett lábát, karjába vette, és bevitte a sátorba, amely előtt a férfi letette. Sara kábulatában szinte nem is látott.

Az asszony óvatosan, akárcsak tulajdon édesanyja, levetkőztette, és addig dörzsölte hóval, míg vérkeringése újra meg nem indult, és teste tüzelni nem kezdett. Sara nem értette, mit mondott közben az asszony, de a hangja vigasztalóan, kedvesen csengett, csöppet sem ijesztően. Aztán más ruhába, idegen holmikba öltöztette, és enni adott neki. Sara csak nyelte a meleg, tápláló húsételt, de jóformán még nem is

tért magához. És utána, amikor az asszony lefektette, melegen betakargatta a sátor egyik sarkában, tüstént elaludt. Még megérezte, hogy egy kutyát tesznek mellé. – Vaja! – dünnyögte álomittasan, átölelte az állatot, és feneketlenül mély álomba zuhant.

Másnap reggel Sara akkora lármára ébredt fel, gyerekek, kutyák, férfiak, nők, kölyökállatok olyan nyüzsgésére, hancúrozására, nevetgélésére, amilyet még soha életében nem tapasztalt. Szinte kótyagosan riadt fel mély álmából, édesanyját szólongatta, és sokáig nem is tért egészen magához.

A mellette fekvő kutya nem Vaja volt, hanem egy idegen, sokkal nagyobb, koromfekete, bozontos jószág, nyaka körül fehér sávval. De azért barátságosan viselkedett, csendesen üldögélt Sara mellett, farkával dobolt a földön, és minden fogát kivillantva, vígan röhögött rá. Aztán nyújtózott egyet, és kifutott a többi kutyához, amelyek a sátor előtt valami csonton civakodtak.

Sara körülnézett. A sátor szűk volt, meglehetősen sötét, bár a nap besütött a füstnyíláson meg a felhúzott ajtón, és annyian jöttek-mentek, kiabáltak, nevetgéltek, hogy Sara eleinte meg sem tudott különböztetni senkit. Ráadásul egy szavukat sem értette. Noha lappul folyt a beszéd, ezt a nyelvjárást nem ismerte.

Amikor az asszony észrevette, hogy Sara

felébredt, kivitte a kuckóból, és leültette a tűzhely mellé, a prémekre. Forró húslevessel teli edényt rakott eléje, egy darabka kenyeret nyomott a kezébe, de ez a kenyér sötétebb színű és egészen más ízű volt, mint az otthoni, amelyet Sara édesanyja sütött. A tűzhely körül több asszony is ült, ki ezt, ki azt csinálta, közben beszélgettek, nevettek, felugráltak, kiszaladtak, beszaladtak és valami másba fogtak.

Egy kis időre Sara is szóba kerülhetett, mert hirtelen valamennyien ránéztek, bólogattak, és mondtak is valamit a maguk érthetetlen, csicsergő nyelvén. De aztán megint más dologhoz láttak, és afölött dugták össze a fejüket.

Amikor Sara végzett az evéssel, az asszony, aki eddig gondoskodott róla, kézen fogta, és kivezette a sátor előtt játszadozó gyerekekhez.

És Sara egyszerre csak ott állt egy sereg ismeretlen gyerek között. Mindnyájan körülvették, kicsik, nagyok, fiúk, lányok, és nevetgélve, fecsegve méregették. Sara még soha életében nem látott együtt ennyi gyereket, Sőt nem is sejtette, hogy ennyi gyerek van a világon. És most ki volt szolgáltatva nekik. Ráeszmélt, hogy nincs ideje sírni, de elcsüggednie sem szabad. Valamilyen módon feltétlenül érvényesülnie kell közöttük.

A gyerekek valamennyien jóindulatúak voltak, egyetlenegy sem akadt köztük, aki bántotta volna.

De hát rengetegen voltak, és mind összetartoztak. Meg aztán idegenek is voltak: nem értették Sara nyelvét, nem ismerték játékait. Olyan egyedül álldogált közöttük, mint egy idetévedt állatka. Amit tudott, amihez értett, az itt semmit sem jelentett. Minden kincse, ami valaha olyan szilárdan volt az övé, mintha az életéhez tartozott volna, veszendőbe ment; egy másik világban maradt, elérhetetlen messziségben. Irtózatosan nehéz pillanat volt ez a kislány számára, arca egészen fakóra vált az erőfeszítéstől, amint összeszedte minden bátorságát, odalépett az egyik nagyobbacska fiúhoz, és helyére igazította fején a sapkát.

– Ne szaladgálj ilyen rendetlenül – akarta mondani neki, ugyanúgy, ahogy otthon édesanyja szólt rá néha, amikor valami szilaj játék után hazatért, és nem volt rendben a ruhája. De egyetlen szót sem tudott kinyögni, úgy kiszáradt a torka, csak mereven, égő szemmel nézte a fiút.

De ha mond is valamit, akkor sem érti meg senki.

Nem is ez volt a fontos. A hontalan kislány mozdulatát minden gyerek felfogta. Mindannyian megérezték félelmét és bátorságát, amely szinte ott izzott az arcán, s amellyel helyet és jogot vívott ki magának közöttük.

És az elkövetkező időben valamennyien segítettek neki. Beavatták apró kötelességeikbe,

feladataikba. Maga Sara is ezeket értette meg először. Utóvégre otthon, édesanyja mellett is dolgozott mindig. Itt ugyan más egyébre volt szükség, de itt is akadtak kisbabák – sőt, egész csomó –, akiket őrizni, gondozni, szórakoztatni kellett, akiket álomba énekelhetett, vagy ha a hosszú fekvés után kivették, kibontogatták őket fabölcsőikből, hogy megmozgassák apró kezecskéjüket, lábacskájukat, felvidíthatott. Először azokat a rövid dalocskákat tanulta meg, amelyeket az asszony, akihez tartozott, ilyenkor szokott énekelni. És a kis Lassét, aki akkora volt, mint egykor Sivert és nemsokára Malin lesz, hamarosan már olyan dalocskával altatta el, amelynek szövegét, kedvességét mindketten megértették.

Amikor pedig kivette a bölcsőből – amit itt már egészen önállóan megtehetett, miután az asszony meggyőződött arról, hogy milyen ügyesen csinálja, milyen megbízhatóan és kedvesen bánik a kisfiúval –, egy másik dalocskával derítette jókedvre. Ez a dalocska lassan jeladássá vált közöttük, azt jelezte, hogy a kislánynak most van ideje a kicsi számára, és játszani fog vele. Lasse nagyon gyorsan megértette ezt, és alig győzte kivárni, hogy a kislány kivegye a bölcsőből, elhelyezze a tűzhely mellett a prémeken, és kibontsa a pólyából. Ilyenkor teljes erejéből rúgkapált

elragadtatásában, és olyan lelkesen kísérte az éneket a maga módján, hogy aki éppen a sátorban tartózkodott, kénytelen volt együtt nevetni, együtt huncutkodni velük.

De ha az asszonynak gyújtósra volt szüksége vagy egy vödör vízre, Sara azt is megértette minden nehézség nélkül – annál is inkább, mivel a vödör a saját vödre volt, amely vele együtt érkezett ide a zsákban, s amely most ott lógott a másik vödör mellett a tűzhelynél, mint egyetlen, utolsó tulajdona – már amennyire az övé volt még. Az ilyesfajta tárgyak, tevékenységek nevét is hamar megtanulta, és így, a munka révén tapogatózott előre a másféle életben, az idegen nyelvben. És tevékeny, barátian készséges lényével az új emberek szívébe is belopta magát, szinte el is felejtette mindenki, hogy idegen köztük, és milyen céllal rabolták el.

Hamarosan a gyerekek játékait is megtanulta, eleinte Osko, a nagyfiú védelme és irányítása mellett, akinek annak idején megigazította a sapkáját: de később már maga is eligazodott. Sőt egyike lett a legfürgébbeknek a Stallo-játékban, amelyben Stallo, az óriás, az emberevő kísértet váratlanul előbukkan egy bokor mögül, és az egy kupacban álló gyerekek közé ront, akik ijedtükben hangosan visongva szétrebbennek, és szaladnak, míg az óriás el nem fogja egyiküket, aki ekkor átveszi Stallo szerepét, és kergetni kezdi a

többieket.

Sara még jobban megkedvelte a lapp gyerekek másik játékát, a rénszarvasdit. Ehhez borzasztóan sok és még annál is több elhullott rénszarvasagancsot kellett összegyűjteni. Gyűjtötték is a gyerekek szorgalmasan. A játék folyamán egymás mellé kötözték az agancsokat, hosszú szii'dákba, amelyeket nagy ricsajjal, énekléssel hajtottak előre, át a hegyeken, messze Norvégiába. Máskor hatalmas csordákat állítottak össze belőlük, amelyeket a hegyek közt őriztek. Ilyenkor a pásztorkutyákat kellett nagy kiabálással hajkurászni, utasítgatni, és elűzni a csordára támadó farkasokat; aztán téli tábort játszottak, ahol megszámlálták, levágták az állatokat – hihetetlenül változatos játék volt ez, és minduntalan új meg új ötletekkel gyarapodott. És olyan sivalkodást meg rohangálást csaptak közben, hogy az igazi, felnőtt pásztorok meg a kutyáik valósággal zöldfülűek voltak hozzájuk képest.

Néhányan pányvával is játszottak, és az agancsok felé süvítő hurkok éppoly biztosan találtak célba, mint a felnőtt pásztoroké az igazi csordában. Hosszú időbe telt, mire Sara is megtanult ilyen biztosan célozni, pedig szorgalmasan gyakorolt minden alkalommal.

Egyszer a nagyfiúknak az az ötletük támadt, hogy eleven célpontra dobáljanak, amely el is

szalad a hurok elől. Csakhogy a kutyák tüstént kiszimatolták szándékukat, és behúzott farokkal kereket oldottak. A fiúk ekkor egy kis borjút fogtak el, bekergették a sátrak közé, aztán hajigálni kezdték rá a pányvákat. Meglehetősen jól céloztak, sőt egyre jobban, és alig oldódott le az egyik hurok a szerencsétlen kis borjú nyakáról, máris rátekeredett a következő fiú süvítő kötele. A boci ráncigálta magát, keservesen bőgött, és bizonyára belepusztul a játékba, ha az asszonyok közbe nem vetik magukat, és hangos „Pfuj! Pfuj!" kiáltásokkal ki nem szabadítják az állatot, szét nem kergetik a gyerekeket.

Az ilyesfajta játékok során kapta meg a gyerekektől Sara új nevét, amelyet élete végéig megtartott. A gyerekek így szólongatták ugyanis: „Neita!" – Hogyan is szólították volna másként? Neita azt jelenti: kislány. Sara pedig valóban csak idegen, névtelen kislány volt közöttük, még ha elismert helyet vívott is ki, tartott is meg magának a gyerekseregben.

De mindez csak lassacskán alakult ki, miközben ide-oda vonult a szii'dával, amelynek immár tagja volt. Annak idején, az első reggelen még mit sem értett mindebből. Csupán azt érezte, hogy megnyerte a gyerekeket, hogy jogos helyet vívott ki magának közöttük, hogy érvényesülni hagyják megszerzett helyén, és segíteni fognak neki a beilleszkedésben. Ez kezdetnek nem is volt

kevés, később aztán majd csak beleszokik mindenbe, ami egyelőre még idegen és érthetetlen, így hát sokkal nyugodtabban nézett körül.

Észrevette, hogy a sátrakban, a sátrak körül nem a megszokott, mindennapi sürgés-forgás uralkodik. Szemlátomást indulásra, továbbvonulásra készülődtek. Njuk-tia volt, március, a hattyúk hava, ilyenkor kezdődik a rénszarvascsordák nagy vándorlása a hegyek magasába. A mélyebben fekvő területeket ilyenkor keményre fagyott hókéreg borítja, a rénszarvasok nem tudják kikaparni az alatta meghúzódó zuzmót, s ezért elhagyják a téli tanyát. Sara nem tudta, hogy az a hely, ahonnan aznap távozni készültek, csak egyik pihenő a sok közül ezen a vándorúton. Sara még semmit sem tudott. Csak bámészkodott, lézengett az eleven kavarodásban, amelynek értelmét, rendezettségét még nem fogta fel, és itt is, ott is csak részleteket látott, amelyeket nem tudott összeilleszteni. Senki sem törődött vele különösebben. Egyszerűen hozzácsapták a többi gyerekhez, és ugyanolyan kedvesen, szívélyesen bántak vele, mint azokkal. Miközben így téblábolt, néha elöntötte még az elhagyatottság érzése, és forró könnyeket kergetett a szemébe, de voltaképpen ideje sem jutott sírásra, honvágyra, hiszen arra kellett ügyelnie, hogyan igazodhatna

el ebben az idegen életben.

Ezen a reggelen nyugati szél verdeste a sátrakat. Az égbolt tiszta volt, a kemény, járható hótakaró szinte a végtelenbe nyújtózott. A rénszarvaspásztoroktól hírnök érkezett, és jelentette, hogy a nagy csorda továbbvonult a tengerparti erdők felé. Így hát a szii'da is kénytelen volt tábort bontani és követni a csordát.

Az indulásra az *iszed,* a nemzetségfő, a szii'da vezetője ad jelet. Akkor aztán kezdődik a nagy sürgés-forgás, amelyben mindenki pontosan ismeri a maga kötelességét, melyben minden holmit meghatározott helyre tesznek valamelyik szánon, hogy a legmélyebb sötétségben, a legdühödtebb viharban is keresgélés nélkül megtalálhassák. Sorjában, rendjén történik itt minden.

Éjszaka szándékoztak felkerekedni, amikor a legerősebb a hókéreg. Addigra mindennel el kell készülni.

– Hej, társak, keljetek ma útra! – harsant fel már kora reggel a szomszédok felől az útra hívás, a juoiken, a lappok csengő, harsány énekbeszéde, amely elhallatszik a messzi távolba is. És ujjongva, szívélyesen, jókívánságokkal sugárzón szállt a válasz:

– Ég áldjon, sok szerencsét, mi is megyünk, találkozunk majd veletek vagy tán mással! Válla! Válla!

Csupa ujjongást, csupa életörömöt sűrített magába ez a lefordíthatatlan szó: „Válla!", amellyel sok mérföldes távolságokból szokták üdvözölni egymást.

És a tovavonulók újra meg újra visszazengték:

– „Befogom immár a rénszarvasökröt a szán elé, kötélre fűzöm az utazószánt, a teherszánra teszem az üstöt, a birka- meg a rénszarvasbőröket, meg egy kevés húst és más ennivalót, és hajtok, hajtok, hajtok, hajtok, hogy a hegyekbe érjek, erdőkön háljak."

Sara nem értette a szavakat. De végignézte, mint csomagolnak a szánokra. Ezeket úgy sorakoztatták fel, amilyen sorrendben haladniuk kell majd. Az élen az utazószán állt, a második a gyerekek és a kölyökkutyák szánja volt, amelyet úgy készítettek elő, hogy útközben jó meleg legyen rajta. A harmadikra a háztartási eszközöket rakták fel, a negyedikre a hálóneműket, és aztán következett a legnagyobb szán, amely a hatalmas sátrat szállította. A sátor még a helyén állt, de már kiürítették, és csak az egészen apró gyerekek melegedtek a belsejében. Hanem aztán lebontották, és rendesen összehajtogatták a sátorponyva egyik felét, utána a másik felét, és mialatt a férfiak összerakták és erősen a szánra kötözték a sátorrudakat, az asszonyok megszoptatták kicsinyeiket, hosszú időre utoljára. Aztán jó melegen, biztonságosan

elhelyezték őket a gyerekszánon, ahol a kölyökkutyák már ott nyüszítettek, vonítottak a széna meg a prémek között.

Mert bizony a kutyáknak is mindig biztosítani kell jó meleget, hiszen a lappok számára a kutyák hihetetlenül fontosak; nélkülük nem képesek élő kincsüket, a csordát együtt tartani. Éppen ezért a gyerekeikkel együtt látják el a kutyákat is, semmivel sem kisebb gondossággal. És nemegyszer megtörtént már, hogy némelyik asszony kénytelen volt a köntöse alatt hordozni egy-egy útközben született kiskutyát, ha vándorlásuk során nem állhattak meg, hogy elhelyezhesse a meleg szánon, a többiek közé.

Amikor már mindent felraktak a szánokra, kifogták a csordából a vontató rénszarvasokat, ezeket is felsorakoztatták, nyakszíjukkal a szán elejéhez kötve. A rénszarvasok tudták, mi vár rájuk, és egy csöpp kedvük sem volt a vontatáshoz. Borzasztóan dühösnek és csökönyösnek látszottak, toporzékoltak, rángatták magukat, megpróbáltak kiszabadulni és elmenekülni. A vállhám meg a heveder már a szánhoz erősítve, készenlétben állt. Ekkor következett a neheze!

Jerpe, a vén nemzetségfő nyugalmasan felemelte a hámot, késével levakargatta róla a jeget meg a havat, könnyedén megfogta a rénszarvas nyakát, s miközben halkan, kedvesen

beszélt hozzá, kiegyensúlyozott, nyugodt mozdulattal rávetette a szíjat, alaposan meghúzta, aztán az állat elülső lábai közt a lágyéka alatt függő hajlított keresztrúdhoz erősítette a húzókötelet. A kantárt előzőleg gondosan oldalvást helyezte, nehogy összegabalyodjék és az állat lába közé tekeredhessen, majd nyugodtan odaballagott a félig kihunyt tűzhelyhez, és a parázs maradékán pipára gyújtott.

Mindez gyorsan lezajlott, és egészen egyszerűnek, könnyűnek tűnt, mintha gyerekjáték lett volna. A többi férfi bezzeg nem boldogult ilyen egykettőre. A rénszarvasok védekeztek, megpróbáltak kitörni, agancsuk hegyével, éles patáikkal a férfiakra támadtak, és minden módon szabadulni igyekeztek. Csak amikor már jócskán elfáradtak a toporzékolásban, és lecsüggesztett fejjel megpihentek egy másodpercre, sikerült a férfiaknak rászedni és befogni a maguk jószágát. Az egyik fiatalember arcát egy agancs úgy felhasította, hogy csak úgy csurgott a vére, de ügyet sem vetett rá. Igaz, hogy utolsóként, de végül ő is megbirkózott a maga állatával, és a többi férfi nyomában szintén odament a tűzhöz, hogy a kihunyó parázsnál pipára gyújtson.

Ekkor Gela, az asszony, akinek sátrához Sara tartozott, előrelépett, és felültette a kislányt annak a rénszarvasnak a hátára, amely a sátrasszánt

vontatta, s amelyet Gela maga hajtott. Ez a szii'da öt csapatban vándorolt, és mind az ötben a háziasszony hajtotta a szánt, amely sátrát szállította.

A nagyobb gyerekek emitt-amott már a hátasállatokon ültek, és indulásra készen várakoztak. A kutyák mukkanás nélkül lapultak a menet oldalán. Tudták, hogy a rénszarvasok megriadnának, tovairamodnának, s az egész menetet felforgatnák, ha ők most akár csak egy kicsit is szimatolni vagy éppenséggel ugatni kezdenek, és azt is tudták, mégpedig saját, cudar tapasztalatukból, hogy ezért iszonytatóan elagyabugyálnák őket.

Amikor minden készen állt, a vén iszed elkiáltotta magát:

– Hó! – és nekiiramodott sílécein. Ő vezette az első csapatot: a tizenkét szépséges, jól megtermett rénszarvas vontatta szánokat. Utána nekieredt a második, a harmadik, a negyedik meg az ötödik csapat, szépen, sorjában.

Belesuhantak az éjszakába. Lassacskán besötétedett, egymás után villantak ki a csillagok, és Sarának hirtelen eszébe jutott, mint mutatta meg neki édesapja a csillagokat, mennyi történetet mesélt róluk.

Az édesapja ...

Vidáman csillogó szeme, szívélyes hangja, s az a sok-sok kedves, gyengéd, évődő szó,

amelyeket mindig csak úgy, szinte mellékesen vetett oda, mintha nem is gondolná egészen komolyan.

Most, amikor egyedül ült a nyargaló rénszarvason, egyedül volt a sötét éjszakában, amelynek hidege mind kegyetlenebbül átjárta, Sarát teljes erejével hatalmába kerítette a honvágy meg a szomorúság, és csak úgy rázta a csendes zokogás. De ezt senki sem vette észre, és senki nem akadt, aki megvigasztalta volna.

Váratlanul Gela csillapító éneke csendült fülébe.

Gela ott siklott nem messze mögötte, a szánon. Nem jöhetett oda hozzá, mert akkor meg kellett volna állítania a szánt, s ezzel megbontotta volna a csapat rendjét. De sejtette, látta a kislány tartásából, mit érezhet a magányos gyerek az éjszakában. Jó szóval sem vigasztalhatta volna meg, hisz nem értették egymás beszédét. Így hát csak meleg, együttérző hangját küldte hozzá halkan, vigasztalón a sötéten át.

– Ne sírj, kicsi lány, jók leszünk hozzád. És most utazunk. Átkelünk a messzi hegyeken, és a hegyeken túl vár a nyár . . .

Ez a hang olyan vigasztalón ölelte át Sarát, hogy felindulása enyhült, és bár fáradt volt és fázott, valahogy sikerült a rénszarvas hátán maradnia az egész, hosszú éjszaka folyamán, míg sápadni nem kezdtek a csillagok. Azt már észre sem vette, hogy mögötte felkelt Gaova-

naste, a hajnalcsillag.

Jerpe hangja ekkor végigharsant a menet fölött. Megérkeztek a pihenőhelyhez.

Sara mintha álmodta volna, hogy leemelik a rénszarvasról. Aztán csak állt, meg sem látta, hogy a többiek leszerszámozzák a rénszarvasokat, és felverik a kötet, a sátrat; meg sem látta, hogy az asszonyok eltűnnek az erdőben, nyírfagallyat vágni, amellyel aztán vastagon beborítják a sátorban a földet, mielőtt ráterítenék az alváshoz szolgáló prémeket; azt sem látta, hogy tüzet raknak. Csak amikor őt is behúzták a sátorba, és felmelengették, tért kissé magához. Kapott egy csésze forró kávét meg egy karéj kenyeret, de alighogy beleharapott, elaludt a kuckójában. Átaludta az egész napot, és amikor este felébredt, az édes falat ott volt még a szájában, a maradék kenyér a kezében. A többiek is estig aludtak. De akkor ismét megélénkült az élet, ettek, ellátták a gyerekeket, nevettek, jóízűen zsörtölődtek, és aztán aludtak tovább másnap délelőttig.

PER, A JÓ BARÁT

Lassan haladtak előre, egyik táborhelytől a másikig, hol a csorda előtt, hol mellette, hol mögötte, ahogy éppen adódott. Sara még sokszor ülte meg a rénszarvast, s bújt be reggel csontig átfagyva új hálóhelyére, de közben végleg Neita lett belőle, és beilleszkedett az új életbe. Az apai ház már fakulni kezdett gondolataiban, amikor egy új találkozás élménye ragadta meg, amely mindenestől rabul ejtette, és meseszerűen szép, izgalmas életet teremtett számára.

Ez pedig így történt:

A nagy csorda mellett, amelyet a szii'da követett, két rénszarvaspásztor dolgozott, Per Svonni és Olof Rasu, akik rendszeresen váltották egymást. A hazatérő kimerülten, farkaséhesen érkezett meg a sátorba, evett, aztán lefeküdt a prémekre és egyik sarokban, holtfáradtan elaludt, és történhetett körülötte bármi, húsz óra hosszat sem lehetett felrázni. Aztán szédelegve feltápászkodott mély álmából, megint evett, mégpedig elképesztő mennyiséget, és már ment is leváltani bajtársát, aki aztán ugyanilyen fáradtan és éhesen toppant be, evett, aludt, és indult vissza.

Neita roppant érdeklődéssel figyelte őket. Az ő szemében különös és titokzatos volt jövés-menésük, hátborzongatónak érezte mély álmukat,

amelyből semmi, de semmi nem riasztotta fel őket, még az sem, ha a gyerekek fölöttük ugráltak át.

Nagyon különböztek egymástól: Olof Rasu karcsú volt és hajlékony. Bármilyen fáradtan érkezett meg, járása könnyed maradt, mozdulatai az észrevétlenségig nesztelenek és elmosódóak. Lassan evett, szinte ünnepélyesen, közben nem szólt egy szót sem, nem nézett senkire, amikor pedig aludt, hatalmas mellkasa könnyedén és halkan emelkedett-süllyedt ugyan, lélegzete mégis annyira betöltötte a sátrat, hogy mindenki csöndesebben, tapintatosabban sürgölődött, holott erre semmi szükség nem volt, hiszen Olof ugyanolyan mélyen aludt, mint Per. Amikor eljött az ideje, magától ébredt fel, evett, és már ment is, gyakran egy árva szót sem szólt. Jelenléte mégis olyan erős volt, mint senki másé. Mindent látó, sötétkék szeme nyíltan nézett mindenkire, a gyerekekre is; ez a tekintet szívig hatolt, és többet jelentett minden hosszú beszélgetésnél. Amíg közöttük volt, ő alkotta mindnyájuk sürgés-forgásának nyugalmas középpontját. Mindenki szerette, mindenki feltétel nélkül, gondolkodás nélkül tűzbe ment volna érte, pedig senkivel sem állt szoros kapcsolatban, és olyan igénytelenül élt, hogy soha semmire nem volt szüksége, társai még szavakat sem igen találtak, amelyekkel megszólíthatták volna. Neitának boldog

riadalmában szinte elakadt a szívverése, valahányszor Olof ránézett végtelenül komoly, mégis szeretetet és jóindulatot sugárzó arcával. Megpróbált megtudni felőle valamit a gyerekektől meg a pletykálkodó asszonyoktól. De soha nem beszéltek róla, éppen csak a nevét tudta meg. Olof itt van. Olof a csordánál van. Kész. Ennél több sosem hangzott el. De az asszonyok hangja megremegett, ha ezt a néhány szót kimondták. Olof körül roppant titok lebegett, megfoghatatlan, mégis boldogító, mint a nyári levegő.

Per Svonni ellenben öles termetű, vidám fickó volt.

Roppant ereje lehetett, mert bárhol járt, bármit tett, hetvenkedett vele. Ha megjött, bármilyen fáradt volt, már messziről szállt az éneke, és mihelyt megpillantotta a sátrat, vagy bárkit, akit üdvözölhetett, lóbálni kezdte hosszú karját.

– Válla, válla, válla! – harsogta. Ez volt üdvözlő éneke.

– Jön Per! – terjedt el ekkor a sátorban, és az üstöt még akkurátusabban igazították a tűz fölé, nagy várakozás, nevetgélés közepette.

Ha nagyon túlcsordult benne a jókedv, és egy lány került véletlenül az útjába, még szerelmes dalt is énekelt neki.

– Jöjj hát, szép leányzó! – harsogta már messziről a lánynak. – Nyisd ki a sátrat, ne várass itt sokáig! Egyedül vagyok, és még nem

ragyogott rám a nap. Unatkozom már itt, gyere hát hajnalfriss szemeddel!

Harsány énekszóval, már messziről integetve közeledett gyors sílécein, a lányok meg kuncogtak, vihorásztak. Egyetlenegy sem akadt közülük, aki ne fogadta volna szívesen.

De mindez csupán tréfa volt. Amikor odaért, és jókedvűen az arcukba nevetett, csak visszakacagtak rá, és elfutottak. Mert Per öregedett már, negyven felé járt, merev szálú, fekete haját ősz csíkok tarkították, és csökönyösen megmaradt agglegénynek. Per soha nem szeretne komolyan egy lányt, soha asszonnyal össze nem költöznék.

Nyomorgó, árva lapp gyerek volt, amikor elvetődött Norvégiába – mesélték a többiek –, egy paraszt nevelte fel, saját fiaként. Norvég iskolába járt, norvégul konfirmált, aztán beletanult a földművelésbe a helyi szokások szerint, és tősgyökeres norvég parasztfiúvá vált. Hanem amikor felserdült, és át kellett volna vennie a gazdaságot, egyszerre csak nyoma veszett, kereket oldott. Később a vándorlappok között bukkant fel barátjával, Olof Rasuval, és együtt vándoroltak egyik településről a másikra, míg végül mindketten ideszegődtek rénszarvaspásztornak.

– Per jó pásztor – beszélték róla –, ha ő gondozza a csordát, szépen szaporodik, és

csaknem minden tehén megfogan.

Olof Rasuról viszont egy árva szót sem fecsegtek a lányok. Olof egyszerűen csak jelen volt, titokzatosan, ellenállhatatlanul.

Per, valahányszor megérkezett, kezét gyomrára szorította, és nevetve, nyögve összeroskadt, mire az asszonyok sürgősen bevezették a sátorba, gyorsan tálaltak neki, és elégedetten szemlélték, micsoda irdatlan mennyiségű ételt képes bekebelezni. Pedig közben csaknem szakadatlanul beszélt. Mesélt a csordáról, az időjárásról, a pásztorkodás kis eseményeiről, erről-arról. De ugyanolyan buzgón hallgatta meg az asszonyok híreit is. Sőt egyenesen mohón, az étellel együtt nyelte elbeszéléseiket, pletykáikat, fontos kis históriáikat.

Aztán bevonult a maga vackára, elhemperedett a szőrmetakarókon, s egy szempillantás alatt mély álomba merült. Úgy horkolt meg nyögött, hogy még kinn, a sátor előtt is hallani lehetett, és rendszerint csak hosszas ráncigálással sikerült felkelteni. Akkor azonban egyszeriben felpattant, és azonmód teljesen felébredt.

– Bizony, ideje, hogy Olof hazajöjjön! – rikkantotta, megint rávetette magát az eléje készített ennivalóra, pipára gyújtott a tűznél, és máris elviharzott felváltani pajtását.

Ilyen volt Per. Neita mindig hosszan nézett utána, amint tovairamodott, s az arca még sokáig

vidám volt a sok nevetéstől, amit Per keltett maga körül.

Neita feladatai közé tartozott, hogy rendben tartsa a rénszarvaspásztorok fekhelyét: ő szellőztette ki alvás után a szőrmetakarókat, igazgatta el szépen a másik pásztor számára, aki megérkezik nemsokára, előbb vagy utóbb, attól függően, milyen körülmények között találja váltótársa. A csorda ugyanis néha változatlanul régi helyén tanyázik, de olykor továbbvonul, s vele a pásztor is, felváltójának tehát követnie kell a nyomokat, hogy rájuk találjon. A keresgélés nemegyszer sokáig tart, hosszú órák, sőt esetleg egész nap is eltelhet, mire megleli őket.

Egyik reggel, amikor Neita a sátor előtt kirázta a szőrmetakarókat, Per pipája pottyant ki közülük.

– Hogy nem hiányzott neki induláskor! – hüledezett, és zsebre dugta, hogy legközelebb átadhassa gazdájának.

Olof csakhamar betoppant, evett, és aludni tért. Ebből szó nélkül is értették: a csorda a régi helyén van, és nyugodt. A rénszarvasok ezúttal olyan közel tanyáztak, hogy látni lehetett őket.

Neita többször is arrafelé pillantott. A csorda nem rajzolódott ki világosan, csak egy hatalmas, szürke, kissé mocorgó szőnyeg terült el a fehér lankán.

Neita Perre gondolt, aki ott rostokol az állatok mellett, és akinek már bizonyára hiányzik a

pipája. Hirtelen elhatározta, hogy elviszi Pernek; felcsatolta síléceit, és útnak eredt. Senki sem bízta meg ezzel a feladattal. Sőt ha engedélyt kér, nyilván meg is tiltják neki. De nem szólt senkinek, egyszerűen odébbállt.

A csorda sokkal messzebb volt, mint gondolta. Neita bizony nagyon elfáradt, mire végre a közelébe ért, és tovasiklott mellette, figyelmesen fürkészve, hol lehet Per.

Véletlenül túlságosan közel talált kerülni egy állathoz. A rénszarvas riadtan felpattant, elvágtatott, és a szomszédságában legelésző állatok egy részét is menekülésre késztette. De nyomban ott termett egy jókora, bozontos, szürke kutya, és borzasztó fenyegetően ugrálni, ugatni kezdett Neita felé.

– Musti! – védekezett bátran Neita. – Ne bánts, Musti! Menj innét! Csak a pipát akarom odaadni Pernek!

A kutya felismerte a kislányt, és a farkát csóválta, de tovább ugatott, és addig kergette, míg jó messzire nem terelte a csorda közeléből.

Csak ekkor harsant fel a másik oldalról Per kiáltása:

– Gyere ide, Musti, gyere vissza! – Neitára pedig ráripakodott: – Rossz kislány, szúnyogkislány, felriasztja a rénszarvasokat! Ide jön, és megzavarja a rénszarvasokat! – hajtogatta mérgesen. Nagyon haragosnak látszott.

Per szavára Musti rögtön tágított Neita mellől, és vígan gazdájához futott, hogy behajtsa a dicséretet éberségéért. Neita meglehetősen ijedten haladt a nyomában. De esze ágában sem volt tűrni, hogy csak úgy egyszerűen elhessegessék.

– Nem vagyok rossz kislány! – állt dacosan Per elé, aki dicsérően simogatta Musti nyakát. – És szúnyogkislány sem vagyok. Nem én kergettem el a rénszarvasokat, maguktól szaladtak el. Elhoztam a pipádat.

Per elképedten bámult rá: lám, milyen dacos a szeme, milyen csengő, öntudatos a hangja – olyan pirinyó ez a kislány itt mellette, és mégsem fél tőle egy fikarcnyit sem!

– Nocsak – szólalt meg aztán, kicsit zavartan, mert valóban túlságosan nagy örömmel kapott a pipa után. – A pipám. Ki küldött vele ide?

– Senki. – Neita csak ennyit bökött ki, és nagyon érthetően tett pontot a szó után. Ő is haragudott. Köszönetre, vidám nevetésre számított. De hát Per egészen más volt itt a csorda mellett, mint lenn, a sátorban, ezt első pillantásra észrevette.

– És ki adta oda neked? – faggatta tovább Per.

– Senki! – mondta megint Neita. És mert már bánta egy kicsit a duzzogást (itt fenn, ezen a hatalmas, szabad térségen, ilyen magasan az egész világ fölött), hozzáfűzte: – Igazán senki! – de többet egy szóval sem. Tekintete még mindig

egészen kemény volt a csalódástól.

– Hat akkor honnan szedted? – csudálkozott Per.

– Találtam.

– Találtad? Hol?

– A fekhelyeden.

– Mi keresnivalód van neked az én fekhelyemen? – fogta el Pert a bizalmatlanság.

– Semmi. Kiráztam a szőrmetakarókat. Akkor esett ki!

– Kiráztad a szőrmetakarókat? – Per most már végképp nem értett semmit. – De hát miért?

– Azt hiszed, Olofnak jólesne a te tönkregyűrt takaróidon aludni? – vágott vissza felháborodottan Neita. – Szépeket is álmodna rajtuk, mondhatom, mikor te mindig összevissza túrsz mindent álmodban, és közben szuszogsz, meg nyögsz, meg hortyogsz, hogy még kinn is hallani!

Ez bizony szabályos veszekedéssé fajult, és Per már egészen közel járt a vereséghez. Ilyesmit még soha senki nem mondott a szemébe.

– Te máskor is ki szoktad rázni a takarókat? – kérdezte szinte erőtlenül.

– Mindig! – diadalmaskodott Neita. – Mindennap. És utána rendesen visszaterítem mindet a helyére, szépen kisimítva, jó lazán. Még sose vetted észre?

– Nem – hüledezett Per. – Erre még nem is

gondoltam soha!

– No látod! – fejezte be a vitát Neita. A nagy fölénytől még csak diadal sem csengett a hangjában.

Per zavartan forgatta kezében a pipát. Aztán hirtelen erőt vett magán. Ez a teremtés, aki sudáran állt előtte, csillogó szemével, feszülő vállával, tiszta, nyílt arcával, egyenes metszésű, magabiztosan összeszorított szájával – nem, ez már nem gyermek, holmi jelentéktelen, apró kislány, akin többnyire csak átnézett, nevetve, tréfálkozva, anélkül hogy ügyet vetett volna rá; nem, ez ember, igazi ember, akit komolyan kell venni. Legalább úgy, mint egy kutyát. Vagy mint egy jó barátot.

És ebben a pillanatban Per eldöntötte, hogy barátságot köt Neitával, elnyeri Neita szeretetét.

– Nagyon szépen köszönöm, Neita – szólalt meg roppant komolyan, szinte ünnepélyesen –, köszönöm, hogy elhoztad a pipámat, és hogy ez magadtól jutott eszedbe. Nagyon hiányzott. Igazán. Már azt hittem, elveszítettem. Borzasztóan szomorú voltam.

Huncutul felnevetett. És Neita vidáman kacagott vissza rá.

– Szegény Per! Még szerencse, hogy elhoztam neked. Így kötöttek barátságot.

– Gyere, maradj itt velem egy darabig! – kérte Per, amikor Neita indulni készült. – Ülj le egy

kicsit. Nézegessük a rénszarvasokat.

Per takaros kis ülőhelyet készített Neitának egy kövön, ahonnan beláthatták az egész csordát a völgyben. Aztán maga is melléje telepedett, és acéllal meg kovakővel tüzet csiholt. Amikor a pipája már jól szelelt, megszólalt:

– Mustinak igaza volt ám, Neita, a rénszarvasokat csakugyan te ijesztetted meg. Mi lenne, ha mind elrohantak volna?

Musti ott hevert előttük, és figyelmesen nézett az arcukba. Tudta, hogy ő is ide tartozik, és egy tapodtat sem tágíthat őrhelyéről. Amikor meghallotta, hogy róla esik szó, büszkén vicsorított, és farkával valóságos dobpergést rendezett.

– De hát észre sem vettem őket – magyarázta Neita, miközben elismerően veregette Musti hátát, s ily módon vele is örök barátságot kötött. – Én magam is halálra rémültem, amikor az első közvetlenül mellettem felugrott és eliramodott.

– Bizony, a rénszarvas könnyen megriad. Nagyon nyugodtan kell viselkedni a közelében, és olyan könnyedén, nesztelenül kell mozogni, mint Olof. Te bezzeg akkora lendülettel közeledtél, biztos azt hitték, farkas jön.

– Csakhogy én nem vagyok farkas, ezt igazán láthatták volna!

– A rénszarvas nem nézelődik ilyenkor. Ha veszélyt érez, tüstént felpattan és elszáguld. Ha

előbb körülnézne minden alkalommal, a farkas már rég a nyakán volna.

Ezt Neita is belátta.

– Vándorlás közben, amikor nem ismeri olyan alaposan a vidéket, amúgy is elég nyugtalan. Idefut, odafut, folyton a nyomában kell lenni. Csak fenn a hegyekben nyeri vissza egy kicsit a nyugalmát – sóhajtott fel Per.

— De hát most is egész nyugodtak – vélte Neita, és lepillantott a csordára. Az állatok valamennyien egy irányba fordultak, orrukkal a völgy felé fújó széllel szemben. Szorosan egymás mellett álltak, a bikák és tehenek együtt legeltek. Minden állat mély gödröt kapart magának, ebben álltak elülső lábukkal, s fejük, lapockájuk szinte eltűnt, amint falták a zuzmót. A hótakaróból csupán a faruk emelkedett ki. Időnként apró civódásokra került sor közöttük, például ha valamelyik szarvastehén dúsabb legelőhelyet kapart ki magának, ahová egy bika akart aztán betolakodni. De a bika rendszerint elszelelt, gyorsan és óvatosan, minthogy ebben az időszakban a bikáknak már nincs agancsuk, és inkább kitérnek a tehenek elől, amelyek viszont még viselik a magukét.

Neita töprengve nézett le a billegő hátsó fertályokra.

– Miért vándorolnak folyton a rénszarvasok, hol fel a hegyekbe, hol meg le a völgyekbe? Hiszen

ott maradhatnának örökre, ahol a legtöbb, legjobb ennivalót találják.

– Nem olyan egyszerű ez. Tavasszal, amikor a nap emelkedni kezd pályáján, először a síkságokat borító legfelső hórétegeket éri. De az éjszakák ekkor még nagyon hidegek, az olvadozó, latyakos hó újra megfagy, és olyan kemény kéreg képződik rajta, mint az üveg. És ha napközben a hó néhányszor így megolvad, éjjel pedig újra meg újra megfagy, ez a kemény réteg annyira megvastagodik, megkeményedik, hogy nem tudják többé széttörni a patájukkal. Ilyenkor el vannak vágva a táplálékuktól, és kénytelenek feljebb vonulni, a fenyvesekbe, ahol hűvösebb van, mint lenn a síkságokon, vagyis éppen ezért a hó egyelőre nem olvadozik, nem is fagy meg újra, hanem még puha és laza. Mikor aztán ott is megkezdődik az olvadás, a rénszarvasok kénytelenek egyre feljebb és feljebb vonulni, egészen a magas hegységekbe. A magas hegyeken a hótakaró mindig gyérebb, mert a szél szertefújja, tehát nem is egyformán vastag mindenütt, mint odalenn a síkságokon. Sőt vannak hó-mentes területek is, így hát a rénszarvasok mindig találnak valahol eleséget. Nyáron ellenben szívesebben esznek füvet. Ilyenkor oda vándorolnak, ahol fű nő. De nyárutón, mikor a fű már hervad, nem ízlik nekik annyira, és újra a zuzmós területeket keresik fel.

Ismét Svédországba kívánkoznak át, merthogy Norvégia füves vidék, ott nem terem meg a zuzmó. És akkor megint vándorútra kelnek.

– Ezért van hát ez így! – értette meg Neita.

– Bizony ezért. És ehhez járul még, hogy nyáron rengeteg a szúnyog a mocsaras területeken. Egész felhőkben támadják meg a rénszarvasokat, kiszívják a vérüket, és úgy meggyötrik az állatokat, hogy azok belebetegszenek, és csonttá soványodnak. Ezért is menekülnek fel a magas hegyekbe, ahol nincs szúnyog. A hegyekben viszont farkasok élnek. De azok nincsenek mindig jelen, és főként nincsenek ott mindenütt. Nehéz és fáradságos munka a pásztorkodás odafenn a farkasok miatt, hanem a rénszarvasoknak aranyéletük van.

– Értem – jelentette ki Neita. – És most a magas hegyeken át Norvégiába vonulunk, a füves vidékre?

– Igen. Honnan kerültél te ide, hogy még ezt sem tudod?

– Hazulról – válaszolt Neita, olyan zárkózott arccal, hogy Per nem faggatta tovább.

Egy darabig némán üldögéltek egymás mellett, és Pernek egyre jobban tetszett, hogy milyen nyugodtan, értelmesen néz körül a világban Neita, mennyire észrevesz mindent, és milyen jól tud hallgatni.

Aztán hazaküldte, nehogy hiányolják, és keresni

kezdjék. De senkinek sem hiányzott. Akkora volt a sátrak körül nyüzsgő, játszó, zsibongó gyerekhad, fel sem tűnt, hogy egyikük eltűnt egy időre.

RÉNSZARVASŐRZÉS

– Én bizony nem adnám el Neitát – vetette oda Per Gelának a következő alkalommal, amikor indulás előtt pipára gyújtott a sátorban. – Remek pásztorlány lenne belőle. Ügyes és alkalmazkodó, megbízható és bátor, jól bánik minden élőlénnyel.

– Ez igaz – tűnődött el Gela.

– Kitaníthatnám – jegyezte meg mellékesen Per –, nekem nem kerülne semmibe.

– Úgy gondolod? – kérdezte Gela, és fürkésző tekintettel vizsgálta Pert. De Per arca komoly és őszinte volt. Ezúttal nyoma sem látszott rajta holmi leplezett tréfálkozásnak, nevetésnek, mint máskor. Ezért Gela kijelentette: – Megpróbálhatod. Aztán majd elválik, és Heikka eldönti, ha visszajön. Vidd csak magaddal, valahányszor jólesik. Igaz, még nagyon kicsi ... de ha te úgy gondolod . . .

Per hátranyult, felkapott egy vastag birkaprémet, és odaszólt Neitának:

– Fogd a sílécedet, és gyere.

– El akarnak adni engem? – kérdezte az iszonyattól holtsápadtan Neita, amikor már egymás mellett siklottak a legelő felé. – Hogy lehet ez? Ezért loptak el hazulról?

– Ej, Neita, hagyd ezt. Először is most az én kislányom lettél. Együtt fogjuk őrizni a

rénszarvasokat, együtt járunk utánuk, keresztül-kasul ezen a csodaszép, határtalan földön. Majd meglátod, milyen gyönyörű dolog ez. Ha tudnád, mi minden van a világon! Sokféle állat meg fák meg viharok meg felhők meg szelek. Meg . . . meg . . . egyszóval mindenféle. Majd meglátod, milyen szép lesz . . . hiszen olyan nagyszerű itt nálunk, a mi Lappföldünkön!

– Igen, de hát . . . szabad nekik ilyet tenni? Egyszerűen csak ellopni és eladni engem?

– Mondd, gyerek, mit tehetnél? A kezükben vagy. Hazatalálni nem fogsz soha többé. Még ha ismernéd is az utat, akkor sem jutnál vissza többé egyedül. Olyan nagy a világ. És annyira teli van mindenféle veszedelemmel, amíg kicsi az ember. Engem is eladtak, amikor kicsi voltam. Elhurcoltak, eladtak. Egyébként jó sorba kerültem. Odaát éltem, Norvégiában. Parasztfiút faragtak belőlem. Norvég öltözetben feszítettem, kövér ezüstgombok ragyogtak a zekémen. És könyvből is tudtam olvasni. Úgy bizony, mert azt is megtanultam. De aztán mégis megléptem tőlük. Még éppen kapuzárás előtt, mielőtt komolyra fordult volna. Elillantam. Ide. A végtelen pusztaságba, a viharok közé. A rénszarvasokhoz. Vissza ide, ahová tartozom. Érted ezt?. . . Bele is vénültem közben. De most mégis itt vagyok. Az idegen föld gazdag, ez igaz. Gazdag, dús és kényelmes. De élni . . . élni csak

itt lehet!

Neita lélegzetét visszafojtva hallgatta. Hát ilyen vad és veszedelmes az élet! Eddig azt hitte, hogy egyedül csak őt érte ilyen csapás. Lenyelte, beletörődött, és szilárdan elhatározta, hogy gyökeret ver itt, a sátorlakók között, és ugyanúgy éli majd az életüket, mint ők maguk. Már-már elfelejtette, hogyan élt Sara korában a gerendaházban, Siverttel meg Malinnal meg Vajával meg az édesanyjával ... és Larsszal . . . Larsszal!

De hogy ez más gyerekekkel is megeshetett! És hogy ez a bizonytalanság soha nem szűnik meg, tovább folytatódik – hogy ebből az életből is kitéphetik, és bele-hajíthatják egy másikba, amely megint csak új és ismeretlen és különböző, amelyben megint csak elölről kezdheti az alkalmazkodást!

– És ki az a Heikka? Mi köze ahhoz, hogy engem eladnak-e vagy sem? – kérdezte felindultan.

– Heikka Gela férje – válaszolt óvatosan Per. – A vén iszed legidősebb fia. Ő hozott ide téged.

– Nem hozott, rabolt! – sikoltotta Neita.

– Hát persze, gyerekem. De ezt ne nagyon hangoztasd senki előtt, amíg kicsi vagy és védtelen. Meg kell tanulnod hallgatni, míg elég erős nem leszel, hogy ki is állhass amellett, amit mondsz. Számodra most az a legfontosabb, hogy

nagyra nőj, erős és ügyes legyél. – Vigasztalóan rámosolygott a kislányra. – Egészen más képe van ám mindennek, ha az ember már meg tudja védeni magát.

– És amiért én kicsi vagyok, ez már nem is igazságtalanság?

– Dehogynem. De nem tehetsz ellene semmit. Most bizony Heikkáé vagy, és ő dönt felőled.

– Én nem vagyok senkié! – jelentette ki elkeseredetten Neita. – Én csak saját magamé vagyok!

– Hát ezzel még várnod kell egy ideig, gyerekem. Egyelőre a többiek az erősebbek.

– De te azért most magadnál tartasz, ugye, Per? És megtanítasz a rénszarvasőrzésre? És mindig, mindig nálad maradhatok, igen, Per? – kérdezte Neita, olyan könyörgő hangon, hogy Per szinte megrendülten válaszolt.

– Mindenre, ami szent, igen! Nem engedlek vissza a bizonytalanságba, Neita. Mihelyt megérkezik Heikka, beszélek vele.

– És mikor érkezik meg Heikka? Hol van most? – faggatózott a kislány.

– Ő jár a csorda előtt. Felderíti az utakat, a legelőket, az átkelőhelyeket a tavon, a gázlókat, az időjárást, a táborhelyeket. Heikka erős és ügyes. Sok mindent tud, sok mindenhez ért.

,,Úgy ám – gondolta keserűen Neita. – És sok mindent megtehet. El is lophat engem, el is

adhat, meg is tarthat. Én meg nem tehetek semmit! Semmit a világon!" De mert megjegyezte, hogy amíg az ember kicsi és gyenge, addig hallgatnia kell, hangosan csak ennyit kérdett: – Hát a csorda nem ugyanazon az úton vonul minden évben? Mi van azon még felderíteni való?

– A csorda soha nem vonul pontosan ugyanazon az úton, csak körülbelül. Az állatok hol erre, hol amarra tartanak, ahogy éppen kedvük szottyan. Vezetni kell tehát őket. Ehhez viszont ismerni kell a legjobb utakat. No meg az utak sem pontosan egyformák minden esztendőben. Tavasszal elárasztatják a vadvizek, vagy hóval, kővel szórják teli a téli viharok. Sok helyen lavinák is lezuhanhattak ... A nagy tavon is idejében kell átkelnünk, amíg annyira szilárd rajta a jég, hogy a szii'da minden állatával könnyen átjuthat rajta. A jégpáncélnak olyan vastagnak kell lennie ugyanis, hogy kibírjon minket meg az összes többi arra vonuló szii'dát. És Heikkának arról is tájékozódnia kell, hogyan vonulnak a többiek, mert a tóhoz és a gázlókhoz egyedül kell megérkeznünk, különben a rénszarvasaink összekeverednek a másokéval, aztán napokig keservesen bajlódhatunk, míg sikerül szétválasztanunk őket.

– Értem már – mondta tűnődve Neita. — És mindezt Heikka végzi el?

– Igen, jó feje van ehhez. Meg aztán erős,

talpraesett, egyedül is elboldogul a hegyek között. Neki nem eshet semmi baja.

Neita egy pillanatig izzón kívánta, hogy Heikka pusztuljon el: zuhanjon rá egy lavina, szakadjon le alatta egy hótorlasz, amire felkapaszkodott, támadja meg medve vagy farkas, tömérdek farkas ...

De ekkor Per megszólalt:

– Ha derék pásztorlány lesz belőled, Heikka nem ad el. Akkor mindnyájan örülnek majd, hogy köztük vagy, akkor nem engednek el soha, még ha menni szeretnél is.

– Mindent meg akarok tanulni, amit te mondsz és mutatsz nekem, Per – fogadkozott Neita megkönnyebbülve. Talán nem is fordul olyan rosszra minden. Talán megmaradhat itt. Ha derék pásztorlány lesz .. .

– Először is azt kell megtanulnod, hogyan kell bánni a kutyákkal – magyarázta Per később, miután egy köszöntéssel és néhány szóval átvette az őrséget Olof-tól, és kettesben maradva Neitával, körüljárták a csordát a kutyák kíséretében. – Mindegyikkel külön-külön meg kell ismerkedned, tudnod kell, melyik mire képes, mire van szüksége, mit ért meg, milyen erős, mennyire ügyes, mi jár a fejében, és mire sóvárog legjobban. Tudnod kell beszélni velük, el kell sajátítanod a kutyák nyelvét. És gondold meg jól azt is: a kutyák hajdan, mielőtt a lappok

mellé szegődtek, és beletanultak a pásztormesterségbe, vadállatok voltak. Ez még ma is a vérükben van. És ki is tör belőlük, ha nem ügyelünk: tavasszal például, amikor szinte megkergülnek örömükben, hogy jön a nyár meg a könnyű élet, és olyankor is, ha valami egészen különlegesen csábítja őket a vadorzásra. Vagy ha nem vagyunk hozzájuk elég szigorúak. És bármikor máskor is. Szüntelenül tartsd észben, hogy a bennük rejtőző ragadozó lesben áll, és kitör, ha nem adsz ellene segítséget nekik. Bánj velük jól, légy mindig igazságos, következetes, soha ne szeszélyeskedj, és jó bánásmóddal, szigorúsággal segíts nekik, hogy féken tarthassák magukban a ragadozót, és elvégezzék kötelességüket. A kutyák nagyon buzgók, szívesen teszik a dolgukat, ha rendesen megdicséred és megjutalmazod érte őket. Nagyon ragaszkodók is, szükségük van a szeretetedre. De olyan szeretettel kell szeretned őket, amilyet ők kívánnak meg tőled, amilyenre szükségük van. Nem szabad kényeztetned őket, de nem is mérgelődhetsz velük, és soha nem szabad elengedned magad, akármennyire szeretnéd is néha. Soha nem szabad kicsúszniuk a hatalmadból. És mindig pontosan tudniuk kell, mi a teendőjük. Ezt minden esetben világosan és érthetően meg kell mondanod nekik. Képes leszel erre?

– Igen – jelentette ki határozottan Neita. – Otthon is volt kutyám, a Vaja. – Eltökélte, hogy mindenre képes lesz, ami a mesterséghez tartozik.

– Figyelj jól, hogyan csinálom én. És mindig úgy kell ügyelned, mintha egyedül állnál a csorda mellett, és egyedül kellene boldogulnod vele. Ha egy kis nyugalmunk lesz, játszani is fogunk, mesélünk, kellemesen töltjük az időt. Nincs ám mindig nehéz munkánk. De örökösen figyelnünk kell, mindig mindenre készen kell állnunk, bármi történjék is.

– Igen, Per. Pontosan értem. Hiszen mi azért vagyunk itt. – Neita úgy ejtette ki ezt a mi-t, mintha már hosszú évek óta lenne ott ő is. Ez tetszett Pernek. Elismerően mérte végig a kislányt, és nem is szólt többet.

Útközben egy férfival találkoztak. Per üdvözölte, néhány szót váltott vele, egy kis ideig együtt álldogáltak, pipára gyújtottak, aztán mentek tovább, ki-ki a maga útján.

– Ki volt ez, Per?

– Sunna Spiek. Ő is pásztor.

– Hát több pásztor is van itt rajtunk kívül? Megint többesszámban beszélt, olyan természetesen, hogy Per csak suttyomban mosolygott, miközben tekintete végigsimogatta a kicsiny alakot, aki úgy siklott mellette gyerek-sílécein, mintha világéletében nem csinált volna egyebet.

– Igen – magyarázta komolyan –, heten vagyunk. Hat férfi meg te. Hiszen ezernél is több rénszarvas van a csordában, ráadásul vándorúton vagyunk, s ilyenkor sok a zűrzavar meg a veszély. Ha megérkezünk majd a táborba, és nyugalom lesz, Olof meg én kettesben is elbírunk velük. De most szükség van a többiekre is.

– Mennyi rengeteg állat! – álmélkodott Neita.

– Bizony. A vén Jerpe gazdag. De ha majd valamikor osztozkodásra kerül a sor – Jerpének négy fia van –, akkor mindegyiküknek éppen csak annyi jut, amennyivel szűkösen elboldogulhatnak. Háromszáz állatra van szükség ahhoz, hogy az ember családostul megélhessen belőlük.

– Neked is vannak rénszarvasaid, Per?

– Igen, harminc darab, ennyit kerestem meg a pásztorkodással. Ott vannak a csordában, a többi között. Előbb-utóbb meg is szaporodnak, de messze van az még, mire önállóan megélhetek belőlük. Nem ártana egy kis szerencse . . .

– Hogyhogy, Per? – kérdezősködött buzgón Neita. – Szerencséje is lehet az embernek? És akkor hamar önálló lehet?

De Per elhárította a kérdést.

– Úgy ám, ügyelni kell, és gyorsan üstökön ragadni a szerencsét, ha arra jár. Mert egyszer emígy jelenik meg, másszor amúgy.

Továbbsiklottak a legelésző csorda körül, egész álló nap. Még egy pásztorral találkoztak, Jonas Hurrával, az alacsony, görbe lábú kis emberrel, akit egy szörnyen utálatos kutya kísért. Amikor Per bemutatta az újdonsült pásztorlányt, Jonas barátságosan üdvözölte.

– Nagyon helyes, nagyon helyes – hajtogatta ragyogó képpel –, gyere csak közénk! A pásztoréletet nem lehet elég korán elkezdeni. Per derék pásztor, csak figyeld meg alaposan, hogyan csinálja. És nőj nagyra mielőbb!

Per erre azt mondta neki, hogy „magad is nőhetnél még egy kicsit", vagy valami ehhez hasonlót, mert mindketten harsányan nevettek, de ha egymással beszélgettek, Neita még nem tudta pontosan követni szavaikat.
I

– Kedves ember – jegyezte meg Neita, amikor továbbsiklottak.

– Igen. De nem erős. És hamar lesz türelmetlen, heveskedő az állatokkal. Ettől pedig az állatok félénkké, engedetlenné válnak, és töméntelen munkába kerül, mire sikerül ismét lecsillapítani őket. Jonas csak kisegítőnek jött hozzánk. Utána Norvégiában akar maradni, hogy beszegődjön a lofoti halászokhoz. Téli lazachalászatra.

Közben figyelő szemmel kerülgették a csordát, amely serényen legelészve lassan továbbvonult.

Egy ízben néhány állat elbitangolt a csordától, és befordult az egyik kis oldalvölgybe. De Per máris riasztotta a kutyákat:

– Tereljétek össze őket! – Harras és Rill úgy száguldottak utánuk, mint akiket puskából lőttek ki, és visszaterelték az elbitangolt állatokat.

– Milyen remekül csinálják! – nevetett Neita.

– Dicsérd is meg őket – mondta Per, amikor a két kutya visszatért, és vigyorogva, farkcsóválva várta az elismerést. Neita buzgón le is hajolt hozzájuk, hogy megveregesse, megdicsérje őket. Csakhogy a kutyák Per szavára vártak.

– Téged nem ismernek még – vigasztalta Per a csalódottan felpillantó kislányt. – Előbb együtt kell enned, aludnod velük, és valószínűleg le is kell teremtened, alaposan el kell agyabugyálnod őket egyszer, hogy istenigazából elismerjenek.

Neita menet közben hirtelen észrevett valamit.

– Hogy lehet az, hogy egy sereg állatnak egyáltalán nincs agancsa, a többinek meg csak egészen kicsike van? Azt hittem, minden rénszarvas óriási agancsot visel.

– Nem mindig. A kis szarvúak a tehenek, amelyek nemsokára megborjaznak. Ezek csak májusban hullatják el az agancsukat, amikor a kisborjak néhány hetesek már, és nincs többé szükségük az állandó anyai védelemre. A fiatal tehenek, amelyek még nem borjaznak, már a télen elveszítették a szarvukat. A bikák

novemberben vetették le a magukét, az ökrök ellenben csak éppen nemrégiben, március táján meg most, áprilisban.

– Hogyan veszíthetik el a szarvukat, és hogy lehet, hogy újra kinő nekik?

– Tudod, Neita ... az emberek is elveszítik a tejfogaikat, és aztán újak nőnek. Ez már csak így van.

– És a szarvasoknak nagyobb lesz az agancsuk, mint azelőtt volt?

– Természetesen, de csak a bikáké. A teheneké meg az ökröké csak erősödik egy kicsit. Egy vén rénszarvas-bika agancsa hatvanágas is lehet, és megüti a tizennyolc kilót. Gyönyörű látvány – magyarázta Per lelkesen a bámuló Neitának –, gyönyörű látvány, amikor közelednek feléd magasra vetett agancsos fejükkel! Bizony ám! Gyönyörű rénszarvas, gyönyörű rénszarvas – dalolta ujjongva Per. Közben kihúzta magát, és hátraszegte fejét, mintha ő maga hordozná a tekintélyes agancskoronát. Tekintete anélkül, hogy nézett volna, a végtelen messzeség felé irányult, teste, lába, válla, könyökben könnyedén felemelt karja ringatózni kezdett az elnyújtott dallamra, olyasformán, ahogy a rénszarvas halad ruganyos lépteivel Lappföld határtalan síkságain. Neita még soha nem látott ilyet. Elbűvölten meredt Perre.

– Nos, ilyenek hát – szólalt meg Per kis idő

múlva, amikor visszatalált. – Csodálatosak. Szépségesek . . . – de lelkes szavai szegényesek voltak ahhoz képest, amit dala kifejezett.

– És mikor ilyenek? – kérdezte ámulva Neita.

– Később, ősz idején. Nemsokára, már a jövő hónapban növekedni kezdenek az agancstörzseik. Augusztus végére teljesen kifejlődnek. De nyár közepén az agancsok még roppant érzékenyek, megérzik a legkisebb legyet is, ha rájuk telepedik. Akkor még bőrréteg burkolja be őket, teli vererekkel, érzőidegekkel. Ez a bőr októberben feszülni, viszketni kezd, s a szarvasok ilyenkor fákhoz, kövekhez dörzsölik agancsukat, hogy leváljon róla a burok. Az agancsszárakról hosszú, véres cafatokban lóg a háncs. De mire az egészet ledörzsölik, szép, erős, kemény lesz az agancsuk, és erre szükségük is van a nászi időszak harcaiban. Aztán ismét elhullatják. Novemberben, amikor már lecsillapodtak, és a tehenek is vemhesek.

– Most már értem – mondta Neita, ki tudja, hányadszor aznap. Lelke mélyéig lenyűgözte az elébe táruló tömérdek újdonság.

Emiatt aztán észre sem vette, hogy egyre fáradtabb és fáradtabb. Csak amikor megálltak, mert Per talált egy ülőhelyet, ahonnan kényelmesen leláthattak az egész csordára, tántorodott meg egy kicsit. Per egy sebtében letört fenyőgallyal elsöpörte a friss havat,

odadobott egy csomó ágat, hogy szárazon ülhessenek a vastag, rugalmas rőzserétegen, aztán hátizsákjából előkotorta a harapnivalót, amit még odalenn kaptak. Először Neita kezébe nyomott egy karéj kenyeret, aki mohón beleharapott, hiszen késő délutánra járt az idő.

De sokat nem fogyasztott a kenyérből, mert a fáradtság fátylai úgy röpdöstek körülötte, hogy nem is látott.

– Mindjárt készítünk neked fekhelyet, aztán alhatsz. – Per újra felállt. – Gyere – segítette fel a kislányt –, ezt meg kell tanulnod. Látod, ez a szikla megvéd a széltől. Erre az oldalára, a szélárnyékba feküdj. A laza havat elsöpörjük onnan. Nézd csak, így! És most fenyőágakat rakunk ide, jó vastagon. Fontos, hogy a tűlevelek mind egy irányba mutassanak, és a gallyak ívelt, ruganyos része kerüljön felfelé. Nézd csak, így. És erre még egy réteg nyírfagallyat teszünk. A nyírfaág puha és meleg. Szakasztott, mint egy ágy – nevetett. – így ni, és most következel te. Feküdj csak le, Neita. Most betakarlak a birkaprémmel. Nesze! Bugyoláld be magad alaposan. És most rád borítok még egy réteg nyírfaágat. No látod – mondta kedvesen, és könnyedén megsimogatta Neita arcát –, most már nyugodtan alhatsz. Olyan nyugodtan, mint a sátorban. Nem történik semmi bajod.

– Te is itt maradsz? – akarta kérdezni még

Neita, de a kérdés elakadt, már nem hangzott el. Neita elaludt, mielőtt kimondta volna.

Amikor felébredt, sötét éjszaka volt. Fölötte csillagok ragyogtak, és elült a szél. Olyan csend lett, hogy világosan hallotta a csorda halk neszezését. Fekhelye mellett tűz parázslott, másik oldalán, a tűztől elfordulva Per ült, hatalmas, sötétlő árnyék, amely szinte a csillagos égbe magasodott.

Mozdulatlanul ült, és halkan énekelgetett:

– Ota, oia, ja oiaja... – újra meg újra, hosszú-hosszú ideig. Végül már nem is hallotta az ember. Az éjszaka hangja dalolt itt, magának az éjszakának a hangja.

Neita meg sem moccant. Olyan jó meleg volt a prém-takaró alatt.

Olyan jó volt így feküdni, ennyire közel a földhöz! Sűrű, szelíd és határtalan volt körülötte a sötétség, fölötte tündököltek a csillagok. Neita csodálatosan kipihente magát, minden fáradtsága elszállt, éber és friss volt, mint még soha.

Olyan mozdulatlanul feküdt, hogy látta, hogyan siklanak tova fölötte a csillagok. Feküdt, sokáig. „Oia ja. Oia ja" – énekelt neki az éjszaka, énekelt neki Per.

– Per! – Neita feltápászkodott.

– Ébren vagy, Neita? – kérdezte Per, de nem fordult feléje. – Oiaja ...

– Per! – Neita hangja elbűvölten csengett.

Odaült barátja mellé. Karja alá simult. Vele együtt nézett az éjszakába. Messze, a csordán túl. A csillagokba. „Oia ja."

– No – szólalt meg Per egy kis idő múlva.

– Iszonyúan éhes vagyok – vallotta be a kislány.

– Meghiszem azt. Idestova húsz órája egy falatot sem ettél – nevetett Per. – Nesze, fogd, készítettem neked valamit. Már régen.

– Te nem is aludtál, Per?

– Nem, hiszen nekem őrködnöm kell.

– De hát olyan csendben vannak.

– Bármely pillanatban rájuk ronthat a farkas!

– Nekem is ébren kellett volna maradnom, ugye? – kérdezte bűnbánóan Neita, kicsit később, amikor megevett már mindent, amit kapott.

– Nem, Neita, neked éjszaka aludnod és növekedned kell. Hogy akarsz különben erős lenni? Épp elég, ha napközben tanulod a pásztorkodást.

– Hát akkor ezt a birkabőrt egész nap egyedül csak énmiattam cipelted mindenhová?

– Persze. Hisz a minap meg te hoztad utánam a pipámat, egészen egyedül azon a hosszú úton!

A hontalan gyerek fölött meleg hullámként csapott össze Per szeretete. A kislány még szorosabban simult karjába.

– Ez a barátság, Neita – felelte Per. – Hiszen mi ketten barátok vagyunk, ugye? Barátok.

„Oia ja, oia ja ..." – énekelte szívükben az

éjszaka.

– Nézd csak azt a fényes csillagot, ott a síkság fölött, azt a nagy sárgás színűt, ismered?

– Hát lehet a csillagokat ismerni? – kérdezte csodálkozva a kislány.

– Persze. Mindegyiknek van neve. És mindegyiknek megvan a maga története is. Ezt úgy hívják: Favtna[2]. És ott az íja is, látod? Azt az öt fényes csillagból álló, felajzott íjat? Azzal célozza meg Boahje-nasztét, a sarkcsillagot. Látod? Ott van, ni! Persze elég kicsike csillag, viszont mindig megmarad a helyén, míg a többiek szakadatlanul keringeni kénytelenek, ő tartja fenn az égboltozatot. Ha egyszer a Favtna kilövi nyilát a Boahje-nasztéra, leszakad az egész égbolt, és porrá zúzza a Földet. Akkor az egész világ lángba borul, és minden véget ér.

– Minden?

– Igen. Minden. De még csak céloz. És még sokáig fog célozni. Még sok-sok ezer évig.

– Azt hiszed?

– Igen.

– És a többi csillag, Per? Azoknak is van történetük?

– Igen. Az a fénylő sáv ott, látod, amely sok milliónyi csillagból áll, és átlósan vonul át az égen, a Lodde-raiddarasz[3], a Madárlépcső. Úgy

---

2 * Az Arkturus csillag

3 *Tejút

köröz az égen, mint az óramutató, és mutatja az időt. Jelzi éjszaka az órákat meg az évszakot. Nemsokára megtanulod majd azt is, hogyan kell leolvasni. Gallabbardnek[4], Gállá fiai már lebuktak a hegyek mögé. Tavasszal csak az éjszaka kezdetén látni őket. Szép, amint egymás mellett állnak, mint a jó testvérek. Holnapután, ha újra őrségen leszünk, majd megmutatom őket neked.

– Megint magaddal hozol, Per?

– Bizony. Mindig. – Per magához vonta a kislányt. – Hanem a Miese-Corát, a Kisborjakat[5] még éppen láthatod, amott a hegycsúcs fölött. Ott pedig Sarva[6] áll, a Jávorszarvas, roppant agancsával, látod?

– Az agancsot látom. De a fejét meg a lábát meg a többi részét sehogy sem tudom összeókumlálni.

– Mert nem is olyan egyszerű. De gyere, el kell indulnunk az utolsó körjáratra. Hamarosan megvirrad. Hadd találja Olof rendben a csordát, ha már egyszer mi ketten vigyáztunk rá.

– Úgy ám! – Neita felkászálódott, és felcsatolta a síléceit, mialatt Per összecsavarta a szőrmetakarót.

– Mért gyújtottál tüzet, Per? – kérdezte közben Neita.

---

4 * Az Orion csillagkép

5 * Fiastyúk

6 * Kassiopeia

– Jó dolog éjszaka a tűz. Nem merik megközelíteni a ragadozók. Nekem közben körül kellett járnom a csordát.

– Itt hagytál engem, egyedül? – rémült meg még utólag is Neita.

– Dehogyis egyedül, hiszen itt hagytam neked a tüzet! Én meg kétszer körüljártam a csordát.

– Olyan sokáig aludtam?

– Nem volt jó?

– Nagyon is jó volt, Per. De hát te? Te egy csöppet sem aludtál?

– Én majd később alszom, a sátorban. És akkor összegyűrök minden takarót, és olyan erősen szuszogok meg nyögök meg hortyogok, hogy még a sátor is elröpül, és mindenki szaladhat utána, míg elfogják.

– Jaj, Per, nagyon haragszol?

– Mért haragudnék? Nem tudom, mit művelek álmomban, de valószínűleg igazad volt.

– Igen. De azért mégsem kellett volna megmondanom!

Per meglepetten nézett rá. Ilyen gyorsan tanul ez a gyerek?

Felkerekedtek. Ez a szótlan éjjeli őrjárat volt a legszebb. És bár az idők során még sokszor, ki tudja hányszor jártak körbe így, Neita emlékezetében ez az út maradt a legis-legszebb, mindörökre.

Amikor a hajnali pirkadatban leérkeztek a

sátorhoz, s egy pillanatig a többi gyerek közt állt, akik nagy ricsajjal, kiabálással éppen újabb rénszarvas játékba kezdtek, úgy érezte, hogy évek teltek el, mióta ő maga is együtt játszott, együtt zajongott velük.

KISBORJAK SZÜLETÉSE

A következő időben azért mégsem ment minden alkalommal őrségbe Perrel. Megesett, hogy mélyen aludt még, amikor Per elindult. Per ilyenkor nem zavarta, fel a kislányt, sőt a többiek is tiszteletben tartották álmát, és nem ébresztették fel. Előfordult az is, hogy Per azt mondta:

– Ma nyugtalan az idő, nem lesz könnyű dolgom a csordával, nem tudnék foglalkozni veled, Neita.

Ilyenkor vigasztalóan intett, és egyedül ment el. Sőt egyszer még az is megtörtént, hogy visszaküldte a kislányt Oloffal, mert váltáskor értesült, hogy az éjszaka folyamán farkasok riogatták a csordát. A rénszarvasok még reggel is izgatottan toporogtak összevissza, készen arra, hogy bármelyik pillanatban száguldva elmeneküljenek. Egyetlen állat sem szánta még el magát, hogy elkezdje kiásni a táplálékot. Semmi esetre sem volt tanácsos megengedni, hogy Neita, mint máskor, egyedül aludjon fekhelyén, ha elfárad, és Per kénytelen éjszaka a csordát körüljárni.

De Per, miután meggyújtotta a pipáját, többnyire felkapta a vastag birkaprémet, és odavetette Neitának, aki várakozásteljesen állta útját:

– Fogd a síléceidet, Neita, és gyere.

Ilyenkor gyönyörű lett minden. Minden alkalommal másként gyönyörű. Minden alkalommal történt valami váratlan esemény, és egyre több tárult fel Neita előtt a pásztorélet csodáiból.

Egy ízben összemarakodtak a kutyák, mind a hatan. Harapták, marták egymást, mint a dúvadak, ugattak és vonítottak, szétugrottak, újra egymásnak estek, mindegyik mindegyik ellen, féktelen összevisszaságban. Soha nem látott haddelhadd kerekedett a legelőn.

De Per úgy rontott közibük, mint a villám, sílécei szinte sisteregtek a havon. Hangja túlharsogta mind a hat kutya ugatását, vonítását, amint szitkozódott és fenyegetőzött, miközben vadul és kíméletlenül rugdalta – s egyidejűleg mindkét síbotjával páholta, ahol éppen érte – őket.

– Musti! Harras! – bömbölt rájuk, s hangja hol olyan zabolátlanul és szilajul orgonált, mint a morajló mennydörgés, hol pedig metsző, fültépő magassággal csattant, akár a vihar süvöltése. – Harras! Rill! Rinko! Jatt! – Jómaga is ragadozó módjára tombolt, tusakodott köztük, s annyira lefoszlott róla minden emberi, olyan ádázul bősz látványt nyújtott, mint valami gonosz szellem, szörnyeteg, őrjöngő, nekidühödött vadállat, úgyhogy Neita először rettentően megrémült, aztán hangosan felnevetett.

– Hogy jutott eszedbe nevetni, Neita? –

zsémbelődött később Per, amikor már ült a kislány mellett, tépetten, kimerülten, kezét vizsgálgatva, amelyen a vastag kesztyű ellenére harapások éktelenkedtek, míg az eltángált, összemart kutyák a környék zugaiba húzódva sebeiket nyalogatták.

– De mikor olyan mulatságos volt, Per – mentegetőzött Neita szégyenkezve. – Tisztára olyan voltál, mint egy szörnyeteg. Az arcod, akár az ördögé. És bőgtél, mint egy rénszarvas, csaholtál, mint egy kutya, és tányér nagyságúakat köpködtél.

– No de Neita – felelte Per szemrehányóan, s egyben hüledezve az egészen, kiváltképpen önmagán –, hiszen te pásztorlány vagy! Hogy lehetsz ilyen ostoba? Ezek a megveszekedett dögök az egész csordát szétriaszthatták volna az izgalmukkal! És akkor mit csinálunk?

Neita a csorda felé pillantott, amely időközben szintén lecsillapodott. Az állatok már kiásták a maguk gödreit, és legelésztek, csupán hátsó fertályuk emelkedett ki a hóból, s mozgott ritmikusan a rágcsálás ütemére.

Hát persze, a csorda ...

Ha vad vágtában felnyargal a hegyek emelkedőin, és eltűnik az erdőkben mind az ezer állat – hogyan lehetett volna valaha is újra összeterelni őket?

– Először mindig a csordára kell gondolnod,

Neita. És meg kell tanulnod észre téríteni a megvadult kutyákat is. Mit csináltál volna, ha történetesen egyedül vagy?

Neita hátán a hideg futkározott, amint elképzelte, hogy esetleg neki kellett volna ilyen üvöltözve, őrjöngve a fékevesztett marakodók közé rontani, szétkergetni, megverni a kutyákat.

Ebben a pillanatban nagyon, de nagyon kicsinek érezte magát.

– Még sokat kell nőnöm, Per! – sóhajtott csüggedten. – De ígérem, hogy soha többé nem leszek csalódott, ha nem vagy mellettem, amikor felébredek, vagy ha nem akarsz magaddal vinni.

Furcsa dolog volt ez: Per talpraesett, okos férfi volt, lenn, a sátornál tudott nevetni, tereferélni a lányokkal, asszonyokkal, hogy csak úgy harsogott minden a vidámságtól, meg férfiakkal folytatott beszélgetésekben, sőt vitákban is megállta a helyét. De ahányszor Neita elejtett néhány ilyen szívből fakadó, apró, megértő szót, mindig megrendült. Hiszen Neita gyerek még – honnan vesz ilyen szavakat? Ki taníthatta meg ezt a kislányt, aki olyan magányosan, olyan bátran áll a maga pirinyó lábán, ezekre a bölcsességekre, igazságokra?

A legelőn mindig történt valami új és különös dolog, ha más nem, mókus futott végig a fenyőfa törzsén, amelynek tövében ültek és falatoztak.

– Arre data gulben – csalogatta a mókust Per. –

Hé, mókuska, figyelj! Hoppá! Hé, mókuska, figyelj már!

– Megérti vajon? – kérdezte Neita, mire Per tovább csalogatta az állatkát.

A mókus csakugyan megtorpant egy pillanatra, égnek emelte farkát, és lekukucskált, mielőtt hirtelen körülfutotta volna a törzset, hogy hatalmas lendülettel felszökkenjen az ágak magasába.

– Igazán megértette, Per? – nevetett Neita.

Per bólintott.

– Megismert, azért illant el ilyen sebesen. Tudod, mit mond a mókus?

– Ugyan már, Per, a mókus nem mond semmit!

– Dehogyisnem. A mókus mókusnyelven beszél. Azt mondja: Pusztuljanak el a fiúgyerekek. De a lánygyerekek életben maradhatnak. Azok nem bántanak. Én viszont nyugodtan ugrándozhatok az ágak közt.

– Jaj, Per – kuncogott Neita, és az eltűnt mókus után nézett –, ezt meg honnan tudod?

– Ő mondta nekem – válaszolt komolyan Per, és nagyot harapott a kenyérből.

– Te minden állatot ismersz?

– Természetesen!

– És minden állat nyelvén beszélsz?

– Világos!

– És ez mindig ugyanaz a nyelv, vagy mindig más? – kérdezte Neita, és szigorúan nézett Per

szemébe.

– Azt bizony nem tudom! – szeppent meg a pásztor.

– Látod, hogy lódítasz, Per! – nevetett diadalmasan a kislány. – Rögtön rájöttem! De nem baj. Egyszerűen elhiszem a lódításaidat, olyan mulatságosak. Tudsz még több ilyen állatnótát is?

– Nem lehet az ilyesmit előre tudni. De valahányszor meglátok egy állatot, magától eszembe jut a nótája.

– Ezt a mókusnótát én is meg akarom tanulni, Per. Hogy is volt csak? „Arre data gulben, arran ..." Most mi következik, Per?

– Már nem tudom. De most gyere, körbe kell járnunk a csordát.

Egy másik alkalommal nagy öröm érte a kislányt – mondhatni, csodálatos ajándékot kapott. Csak úgy, saját szakállára bemerészkedett egy kicsit a bozótosba, amelynek szélén letelepedtek, s a csordát szemmel tartva pihentek, ettek valamit.

Per nem is volt még indulásra kész, alighogy csörömpölni kezdett tűzszerszámaival, amikor már visszahívta a kislányt.

– Neita, válla, válla, vall! – énekelt utána.

– Per – rohant hozzá lélekszakadva a kislány –, mi volt az, amit most énekeltél?

– Téged hívtalak, Neita, tovább kell mennünk.

– És ez az én vuollém, az én dallamom, az én

saját külön hívójelem?

– Igen, Neita, ezentúl mindig így foglak hívogatni.

– Ó, Per! – Neita megnémult a boldogságtól. Most már neki is megvolt a saját vuolléja. Mint a többi gyereknek, akit szeretnek. Most már végleg otthonra talált itt...

Aztán, szinte titokban, kitavaszodott. A nyírfaágak elnehezültek a dúsuló nedvektől, és vörhenyes árnyalatban fénylettek, a levegő szinte pezsdített, bizsergetett, s a nap egyre tisztábban sütött a tejeskék égen. S ekkor egy napon elkezdett kettéoszlani a csorda. A bikák továbbvonultak, újabb legelők irányába, de a tehenek lassan elindultak felfelé a hegyoldalakon.

– Borjazni mennek, Neita. Most megerőltető, veszélyes munka vár ránk. Legjobb, ha nem tartasz velünk.

– Per! – könyörgött a kislány.

– Nem, Neita, nem viszlek magammal! – De látván Neita csalódott szemét, amely tovább könyörgött, bár szorosan összezárt ajkán egyetlen szó sem csúszott ki, végül engedékenyebb lett. – Hát, ha Olof megengedi . . .

– Olof? Olof nem is ismer engem!

– Dehogyisnem. Olof mindent és mindenkit ismer.

– És akkor vele fogok menni? – riadt meg Neita.

– Együtt megyünk. A borjazásnál nehéz dolgunk van, ott kettesben őrködünk. Sunna Spiek is velünk tart, ő váltja majd mindig egyikünket, a nagy csordánál pedig Jonas Hurra osztozkodik az őrségen Nils Tjoggival meg Edvard Pággóval; azzal a két pásztorral, akiket még nem ismersz. Mi hárman odafenn maradunk, amíg le nem zajlott minden. Ezalatt nincs ám módunkban lejárogatni a sátorhoz, hogy ott pihenjük ki magunkat. Megeshet, hogy nem is nagyon jutunk majd alváshoz, evéshez. És itt most mindenben Olof szava lesz a döntő, ő a legrátermettebb, és nagyon valószínű, hogy nem visz magával téged.

– És mi történik a borjazásnál, Per?

– Ne kérdezősködj már annyit. Ami rád tartozik, majd magad is látni fogod. Sokkalta pontosabban fogsz látni, sokkalta jobban megért majd mindent a szíved, ha nem tudsz előre túl sokat. ..

Olof könnyedén elnézett az aprócska lány feje fölött, aki csöndesen megkérdezte, magával viszi-e őt a borjazáshoz. Aztán odafordult a kislányhoz, nagyon komolyan, bár arcán közben mosoly játszott.

– Csak akkor, ha tudsz egészen csendben maradni, nesztelenül járni, nem fecsegni, sőt egy mukkot sem szólni. Ha szófogadó és bátor leszel, nem rémülsz meg semmitől, nem kedvetlenít el

az éhség, és néha, mikor nem megy másként, az alvásról is le tudsz mondani.

– Meg tudom tenni, Olof. Én sokat kibírok. Már régóta járok pásztorkodni Perrel.

– Tudom – mondta Olof. – Akkor hát gyere. – S közben olyan nyugalmasan, áthatóan nézte, hogy a kislánynak szinte elállt a szívverése, és úgy érezte, mintha hirtelen legalább egy fejjel megnőtt volna.

A májusi éjszakák már nem voltak igazi éjszakák, csupán gyenge, kékes félhomály uralkodott, és a tehenek szakadatlanul vándoroltak, megállás, pihenés nélkül, éjjel-nappal. Járásuk óvatos volt, hihetetlenül könnyed, szinte táncos. Nyugtalankodtak, orrcimpájuk kitágult, szemük nagyobb lett, mélyebben ragyogott, mint máskor.

Fenn a hegyek magasán egészen vékony volt a hótakaró, sőt helyenként akadtak hómentes területek is. A tehenek csapatokba verődtek, és úgy szétszóródtak, hogy nehéz volt együtt tartani őket, a férfiak kénytelenek voltak roppant köröket leírni körülöttük, ráadásul ezúttal nem is terelhették össze a csordát, mint máskor. A kutyák is elcsendesedtek. Tudták, mi forog kockán.

Hangtalanul, lassan, mintha maguk is a derengés szülöttei volnának, vonultak az állatok, valamennyien egy irányban.

És időnként egy-egy szarvastehén megállt vagy leheveredett, olyan puhán és halkan, mintha éppen csak megpihenne egy pillanatig, s ilyenkor egy-egy kisborjú pottyant a hóra. De nem feküdt ott sokáig. Néhány perc múlva feltápászkodott, lihegve, szinte álomittasan megállt ingatag lábacskáin, aztán rögtön megpróbálta körüljárni anyját. Néhány perccel később pedig már ugrabugrálni tudott mellette, és pár óra elmúltával követte is mindenhová. Persze, nem futott még olyan nyugodtan és egyenletesen, mint egy kifejlett rénszarvas, hanem sietős szökkenésekkel iramodott tova a havon, akárcsak egy hatalmas mókus.

Így zajlottak sorjában az ellések, egyik a másik után. A havas tájon mindenütt borjacskák tántorogtak, ugrándoztak. Bár a májusi éjszakák tiszták és világosak, de az állatok körül mindig szürkés pára lebeg, ezért a részleteket nem látni pontosan. Úgy tűnt, mintha megelevenedett volna az egész hegyoldal, s együtt mozogna a bátortalanul, ingatagon, gyámoltalanul lépkedő bocikkal.

A vemhes szarvastehenek csoportokban járnak. De ellés után az anyaállat magányosan vonul el borjával, gyakorta le egészen az erdőhatárig, messze ki a lápra. Ott pedig mindenütt veszély leselkedik az újszülöttekre, és a pásztorok bizony nem tudnak mindig elég gyorsan segítségükre

sietni: a májusi éjszakákban ugyanis vadra éhes falusi kutyák csatangolnak mindenfelé, mert pontosan ismerik a borjazóhelyeket és a rénszarvasok ellesi idejét. Lesből támadják meg a gyámoltalan kisborjút, és mielőtt az anyja észrevenné, már át is harapták a torkát. A rókák és más ragadozók is ismerik a helyeket, az időpontokat.

Az anyaállatok nagyon ijedősek ezekben az órákban. Még nem ébredt fel bennük a borjuk iránti szeretet: ha csak egy kicsit is megriadnak, például kutyaugatást hallanak a közelből, felpattannak és elszáguldanak. És elég akár csak néhány lépésnyire eltávolodniuk, már megfeledkeznek a kisborjúról, és nem térnek többé vissza hozzá.

A kisborjú ilyenkor többnyire megpróbál közel férkőzni egy másik tehénhez, amely éppen a közelben tartózkodik vagy útjába kerül, amint ugrándozni kezd. De az idegen tehén azonnal belerúg a patájával, úgy, hogy a kisborjú elterül a földön, és rendszerint rögtön el is pusztul. Az elhagyott, magányos kisborjú tehetetlenül áll a világban. A nagy csordából egyetlen tehén sem fogadja magához, és a leggondosabb pásztor sem képes életben tartani, bármennyit vesződjék is vele. Az anyjára, egyedül csak az anyjára van szüksége, mindarra, amit az anyja – és egyedül csak az anyja – nyújt neki.

De ha a szarvastehén eljut addig, hogy megforduljon, megnyalogassa újszülöttjét, akkor felébred benne az anyai ösztön, soha többé nem hagyja el borját, és megvédelmezi, ha kell, akár az élete árán is. Csakhogy ehhez előbb alaposan végig kell nyalogatnia, meg kell értenie, hogy tulajdon csemetéje áll előtte, és kéri a szeretetét. Az először borjazó, fiatal rénszarvastehén kiváltképpen könnyen hagyja el borját, és nem is törődik többé vele. Gyakran még akkor sem érti meg, hogy mit akar tőle, ha odamászik hozzá, és megböködi orrocskájával.

Éppen ezért a borjazóhelyeken nincs fontosabb a nyugalomnál, békességnél, a szívből fakadó együttérzésnél. A jelenlevő emberek csak egészen halkan, mély szeretettel gondoskodhatnak az állatokról, sőt ilyenkor még a kutyák is csendesek és együttérzőek, holott valaha maguk is vadállatok voltak, megtámadták a gyámoltalan kölyökállatokat, és úgy telizabálták magukat a húsukkal, hogy jóformán szuszogni sem tudtak. Hogy ne feledkezzenek meg magukról, s hogy a tehenek háborítatlan nyugalomban maradjanak, ne riadjanak meg értelmetlenül, hanem teljesítsék kötelességüket az újszülöttel szemben, Olof hangja szárnyal fölöttük. Az egész lankát bejárja varázséneke, halkan zeng, behízelgőn, és messze száll, mint a szellő.

– Ó, rénszarvasok, rénszarvasok... – igézi az állatokat Olof.

Mintha e különös éjszaka lelke öltött volna hangot. Neitát egészen elbűvölte ez a dallam, szinte lebegő álomnak érzett maga körül mindent.

Hiába csattant fel a mező szélén ugatás, hajsza zaja, amint a pásztorkutyák megtámadtak, elkergettek egy-egy idegen, falusi ebet, vagy dühöngve hajkurászták a hollókat, varjakat, amelyek tömegestül leskelődtek a borjazóhelyeken, és tolakodó pimaszsággal vetették magukat a kisborjakra – még ez a lárma is, mint vízbe hulló kő, elmerült az éjszaka csendjében, s a varázsének zengésében.

A hollók és a varjak egyébként roppant ocsmányul viselkedtek: először mindig a kisborjú szemét igyekeztek kivájni, márpedig ha ez sikerült, a kicsi védtelenné, gyámoltalanná, szabad prédájukká vált.

Neita ezt néhányszor fortyogó dühvel nézte végig, de tömérdek madarat sikerült elkergetnie, tömérdek kisborjú életét sikerült megmentenie ezen az éjszakán.

Mesélt is erről Pernek később, amikor csordájukkal vonulni kezdtek a nagy csorda után, amely időközben már jócskán előrehaladt. Sőt a csorda nyomában már a szii'da is felkerekedett, és új pihenőhelyen várta őket. Neitában még forrt az elfojtott harag, amikor beszélt a dologról.

– Jó pásztorlány leszel, Neita ... – Per csak ennyit mondott.

– Szeretném megtanulni a dalt is, amelyet Olof egész éjjel énekelt – kérte Neita egy más alkalommal.

– Azt a dalt te nem énekelheted, Neita. Egyedül csak Olof énekelheti. Az varázsének.

– Varázsének? – bámult el Neita.

– A föld alatti szellemeket szólítja. És őket csak az szólíthatja, aki megbirkózik velük. – Egy ideig hallgatott. – Ezt a dalt én sem énekelem soha – mondta aztán. – Pedig olyan sokszor hallottam, hogy igazán kívülről tudom. De aki nem tud uruk maradni, ne szólítsa a szellemeket, különben széttépik az embert, és széttépik az egész csordát. Ők a rénszarvasszellemek, tudod, a vad, szilaj rénszarvasok szellemei. Segítenek ezekben az órákban az anyaállatoknak: ez kötelességük. De acsarognak az emberekre, akik a rénszarvasokat megszelídítették, meg a rénszarvasokra is, mert megszelídültek. Nem jó, ha olyasvalaki szólítja őket, aki nem erősebb náluk. Ezt csak varázshatalmú ember teheti.

– És Olof? – Neita elnémult.

– Hallgass, és nézz a tulajdon szemeddel – tanította Per újra meg újra pásztorkodás közben.

NOAIDÁK IVADÉKA

Lassan vonultak tovább a kétszeresére növekedett csordával. Fáradságos volt együtt tartani az állatokat a keskeny hegyi ösvényeken. A borjak ijedősek és butuskák voltak, és még csak most tanulták, hogyan kell szakadatlanul együtt menetelni a csordával. De a kutyák olyan derekasan, olyan hihetetlenül jól nevelten, engedelmesen és tapintatosan viselkedtek, hogy az már szinte kísérteties volt. Bizonyára feltámadt bennük a hajdani ragadozóösztön ennyi gyámoltalan, könnyen megszerezhető zsákmány láttán, amennyi most állandóan ott ugrándozott körülöttük. Nyilván összeszedték minden lelkierejüket, mindamellett egyetlen pillanatra sem volt szabad szem elől téveszteni őket, állandóan érezniük kellett a pásztorok hatalmát, kemény kezét.

Szerencsére az időjárás kedvezett, s így mégiscsak haladtak. Lassan követték a nagy csordát és a vele együtt előttük vonuló szii'dát.

Az anyaállatok egyszer megtorpantak egy erdei tisztáson. A nap melegen sütött ide, a tavaly lehullott hervadt levelek, a fenyőtűavar alatt, a törpefenyők, áfonyabokrok gallyaiban, a tövükben termő gyér fűben, gazban mindenütt sarjadt valami. Az állatokat csábította, hogy mindebből egyenek is: kedvük támadt lassan bandukolni, hol

ide, hol oda; itt egy fűszálat, ott egy levelecskét, amott egy darabka nedvdús fakérget elrágicsálni, csemegézni a duzzadó, rügyező zöldfélékből, s közben kipihenni kicsit a nemrég elszenvedett megerőltetést.

A szinte egy helyben topogó csorda körül Edvard Pággo körözött lassan a kutyákkal, csupán Harras nyúlt el a napon, és hunyorgott jólesően Per és Neita felé, akik egy napsütötte, kidőlt fatörzsre telepedtek, és szintén pihentek.

Neita, szokása szerint, Per bal karja alá bújt és dudorászott anélkül, hogy gondolt volna bármire.

– Ezt ne, Neita – szólt rá nyersen Per –, ezt neked nem szabad!

– Mit nem szabad, Per? – nézett fel csodálkozva a kislány.

– A varázséneket dúdoltad! – mondta szigorúan Per.

– Én? – kérdezte Neita elképedten. Aztán kiegyenesedett. – Észre sem vettem, Per. Igaz, még most is szüntelenül hallom. Olyan szép volt, Per. Mintha . . . mintha a csillagok énekeltek volna . . . Igazán nem akartam pedig. Hiszen megmondtad, hogy csak Olof énekelheti, ez az ő dala . . . Olof varázsló, Per?

– Nem tudom – felelte óvatosan Per, és válla fölött odasandított, ahol Olof aludt néhány egymásra dobott ágon, a kidőlt fa szélárnyékában. Olof a rénszarvaspásztorok

nehéz, feneketlenül mély álmát aludta, amelyben minden lélegzetvétel pihenést és felüdülést ad, s amelyből a pásztor nem ébred fel, míg tökéletesen ki nem aludta magát, még akkor sem, ha történetesen mellette csap le a villám.

– Nem tudom – ismételte meg Per töprengve, és maga elé nézett, tétlen kezére, mely szórakozottan cirókálta a földet egy ágacskával. – A Rasuk, tudod, ősi Noaida-nemzetség, ők voltak az úttalan utakon vonuló nép hatalmas varázslói, nagy törzsfői. A Noaidák meg tudták szabni az időjárást, meggyógyítottak minden betegséget, megtörték a rossz szellemek varázsát, parancsoltak a holtak lelkeinek. Ismertek minden ösvényt, minden utat, minden bajra tudtak tanácsot, és mérhetetlen csordáik voltak. És ezek a csordák csak részben álltak valódi, hús-vér rénszarvasokból, többségük áldozati állat volt, tudod, ilyeneket a hatalmukban álló szellemek kötelesek adni nekik. Ezek az állatok nem pusztulnak el, és soha nem éri őket ártalom. Együtt legelnek az igazi rénszarvasokkal, és azokat is gyönyörűvé, egészségessé, erőssé teszik. Ők szaporítják mérhetetlenül nagyra a Noaida csordáját. De ha a Noaida meghal, az áldozati állatok felvágtatnak az erdőkbe, és nyomtalanul eltűnnek, a pásztorok soha többé nem találnak rájuk, mert varázshelyekre menekülnek, amelyeket senki

sem ismer, senki sem talál meg. A Noaida fiának nincs hatalma fölöttük, nem örökölheti őket, s ezért eleinte rendszerint szegény ember, mert a Noaidák csordáiban soha nincs túl sok földi rénszarvas. Ámde a fiú örökli apjától a Noaidák hatalmát, és módjában áll új áldozati állatokat kikényszeríteni a szellemektől, így hát hamarosan az ő csordája is végtelenül nagyra szaporodik.

Neita Per karja alá kuporodott, és lélegzetét visszafojtva hallgatta a mese folytatását.

– A varázserő az apáról mindig a legkedvesebb fiúra száll. A fiú a hatalmat az apa halálának órájában veszi át. Az agg Noaida nem tud meghalni addig, míg át nem veszik tőle a hatalmat. Ha nincs mellette senki, aki átvehetné, nem képes meghalni. Ilyenkor irtózatosan szenved, és sikoltozik meg ordít, hogy mérföldekre hallani, napokig. És akkor mindenki tudja: az öreg Noaida meghalt, de mégsem tud meghalni, és mindenkit elfog a rettegés. Mert a levegő telis-teli van szellemekkel, amelyek ide-oda szálldosnak, és szabadulni akarnak a varázserő alól, ám az öreg még egyre fogva tartja őket a maga halott testével, és ordít, hogy váltsák fel végre, Irtózatos ez, hátborzongató, és nagy veszélyt jelent az embereknek. Éppen ezért mindnyájan behúzódnak a sátorba, jó erősen magukra csukják az ajtót, és ki sem teszik a lábukat, míg véget nem ér minden. Még ha meg

is esznek, el is használnak mindent, ami a sátorban volt, inkább fáznak és éheznek, semhogy valamelyikük kimenjen, és kiszolgáltassa magát az odakint szállongó, kergetőző szellemeknek.

Így történt ez Rastece Rasu halálakor is. Ő volt Olof édesapja. Olof volt a legkedvesebb fia, rá akarta hagyni a Noaida-hatalmat, őt várta, hogy vegye át tőle, engedje meghalni. Csakhogy Olof akkor még fiatal volt és gyenge, kisgyerek, mint te most. A bátyja pedig megfogta, megkötözte, és bedugta egy zsákba, hogy sem moccanni, sem kiabálni nem tudott, aztán elvitte jó messzire, és elrejtette, hogy senki se találja meg. Olof nem tudott segíteni magán, hiszen szorosan összekötözték, és egészen elkábult. Az öreg varázsló hatalmából pedig már nem futotta, hogy rátaláljon, és magához hívja, mivel az öreg már halott volt, és csak felváltásért sikoltozott. Végezetül nem is bírta tovább, megengedte, hogy Nikolas fia vegye át a hatalmat, és akkor végre igazán meghalhatott, így hát Nikolas kapta meg a varázserőt meg a varázsdobot meg minden képességet és tudást és az egész hatalmat a szellemek fölött.

– Hát Olof, Per?

– Nikolas ekkor szabadon engedte. Olof akkoriban még gyerek volt, fel sem fogta, mi forgott kockán, és mit veszített el. Csak

örvendezett, hogy kikerült a zsákból, vígan élt, és így növekedett fel.

Neita ezt nagyon is jól megértette. Még az is lehet, hogy Olof más nevet kapott, s egy másik, idegen életet élt, mintha az lett volna az övé.

– Nagyon nagy az ilyen varázserő, Per, határtalanul nagy, az égig is elér? – kérdezte ekkor a kislány.

– Az égig? A Noaidák uralkodnak mennydörgésen és villámon, jó és rossz időt tudnak csinálni, tetszésük szerint, a villám engedelmes szolgájuk, és agyoncsapja azokat, akikre irányítják. Meggyógyítanak minden betegséget, tudják, mi a módja: varázsdobbal, varázsénekkel, mindenféle áldozattal. Képesek láthatatlanná válni, elillanni a levegőben, és tudomásuk van arról, hogy mi történik messze-messze tőlük, a föld egészen más tájain ...

Beszélik, hogy Kuta Vuorok is ilyen nagy varázsló volt. Kinyújtott ujjai hegyéből szikrákat tudott kipattintani, és megölni velük bárkit. Ha akarta, farkasokat fogott be a hámba a szánja elé. És ahol így utazott végig, arra az útra rénszarvas soha többé nem tette a lábát, ha mégúgy hajtották sem.

Beszélik azt is, hogy volt egy kése, melynek segítségével úgy kelt át a vízen, mintha csónakban ült volna. De látni nem lehetett, hogyan csinálta, csak hipp-hopp, ott állt a túlsó

parton. Volt, amikor felmászott egy fenyőfára, kiterjesztette karját, s madárvijjogással tovaszállt. És meg tudta jósolni a jövőt. De ez nagyon megerőltető volt. Ilyenkor álltó helyében mély álomba merült, amelyből senkinek sem volt szabad felébresztenie, mert a lelke közben távol járt, mégpedig a jövőben, és ott mindent látott, ami következik majd. Holtan esett volna össze, ha felkeltik, mielőtt a lelke visszatér a testébe. De amikor aztán visszatért, magától felébredt, és mert mindent látott, mindig teljesült is minden, amit ilyenkor jövendölt. Ilyen csodálatos tehetsége volt, de ez volt a legkimerítőbb, a legnehezebb minden varázslata közül. Éppen ezért nem is csinálta, csak nagyon-nagyon ritkán, kivételes esetekben.

– És Rastece Rasu is értett mindehhez? – kérdezte izgatottan Neita.

– Azt nem tudja senki. Soha nem lehet tudni, mi mindenre képes, mi mindent művelhet az ilyen kivételes ember. Hol ezt, hol azt csinál, ahogy helyesnek véli. Mármost, hogy amit tesz, varázslat-e, vagy átlagon felüli bölcsesség, azt a magunkfajta nem tudja megítélni. Később aztán meg mesélnek mindenfélét.

De Rastece Rasu nagyon okos ember volt, annyi szent. Olyan alaposan ismerte, olyan pontosan ítélte meg Lappföldet és a maga népét is, mintha valóban feltárult volna előtte a jövő. Ezt

most látni csak igazán, amikor valóban bekövetkezett minden, úgy, ahogy megjósolta. Mert mikor közeledni érezte a halálát, összehívta népét, és szólt hozzá. „Én gazdag vagyok ugyan – mondta –, de amikor osztozkodásra kerül majd a sor, számos gyermekem közül egyikre sem jut túl sok." És a Lappföldön kialakult helyzetben nem is sikerülhet nekik ismét meggazdagodni. Ő igazán ismeri Lappföldet: minden útját, ösvényét, minden lakóját, minden fáját, és pontosan látja, merre fordul az idő szekere. Csak egy megoldás marad mindnyájuk számára: megművelni a földet, véglegesen letelepedni, ahogy a parasztok teszik. A nomádélet ideje lejárt, mind csekélyebbek, mind nyomorúságosabbak a lehetőségek, hogy a régi módon boldoguljanak a csordákkal. Sőt ez lassan olyan bonyodalmassá válik, hogy nem meggazdagodni, de még átlagos jólétet elérni sem sikerül majd nekik.

Ezért azt a tanácsot adta, hogy az ő halála után nyomban szakítsanak a régi életmóddal, és vállalják az újrakezdés, az újratanulás nehézségeit, addig, amíg megvan bennük a végtelen földek, a szabad, erőteljes élet ereje. Mert az az új élet eleinte bizony egy csöppet sem lesz könnyű számukra, mondta nekik. Rengeteget fognak bajlódni, és aligha sikerül közben vagyont szerezniük, sőt talán még a gyermekeik sem vergődnek zöldágra. De addigra már

alkalmazkodni fognak, és az új, eljövendő életmód annyira más jellegű szabadságot, akkora gazdagságot, olyan könnyű megélhetést biztosít majd számukra, amilyet ma még elképzelni sem tudnak.

Még arra vonatkozóan is tanácsot adott nekik, hogy hová költözzenek, melyik vidék lesz számukra a legmegfelelőbb és legelőnyösebb, és egyenként elmagyarázta mindegyiküknek, mint rendezkedhet be a legjobban. Aztán elbocsátotta őket, és hátralevő idejében már csupán saját tulajdonáról, saját gyermekeiről gondoskodott. Népe így is cselekedett, és nem bánta meg, jobban járt, mint a többi lapp törzs, amelynek nem volt ilyen bölcs vezetője.

Nikolas Rasu az örökül kapott néhány rénszarvast eladta földért, paraszt lett, és vele az egész nép. Most abban a völgyben élnek, amelyet Rastece Rasu jelölt ki számukra, és szakasztott úgy megy a soruk, ahogy megjövendölte nekik.

– De nekünk még mindig hatalmas csordánk van, Per, és a csordával vonulunk végig Lappföldön! És ráadásul mennyire meg is szaporodott most a rengeteg új kisborjúval! – tiltakozott Neita.

– Ki tudja, meddig még. Rastece Rasu nagyon okos ember volt. Alighanem igazat mondott. Ki tudja, mit hoz a holnap. A szabad pásztorélet már

nem tarthat soká, ezt kisgyerek létedre is észre fogod venni, mihelyt egy kicsit több tapasztalatot szerzel annál, ami itt velünk meg a csordával történik.

Per egészen elkomorodott, miközben erről beszélt. Elnémult, mereven bámulta lába előtt a földet, és lassan ingatta a fejét. Mindjobban hatalmába kerítette a bánat, válla átvette feje mozgását, végül egész felső teste ringott már ültében, s követte a szomorú ritmust karjában a kislány is. Végül halkan dúdolni kezdett,

Szüntelenül ugyanazt a néhány mélabús, fájdalmas hangot, melyből hamarosan dallam alakult ki:

– La válla válla ... – énekelte maga elé keserűen. – Nem tudom, hogy a lappok élete megmaradhat-e még sokáig olyannak, amilyen, hiszen egyre szűkebb a föld, s a parasztok mezsgyéit megvonják minden völgyben ... La válla válla... – A dal elhallgatott, és Neita is mélységesen elszomorodott tőle, annyira, hogy Per hirtelen eltolta magától. – Ne búsulj, Neita – vigasztalta –, még úton vagyunk a csordával. Még csodálatos az élet a napsütésben, a végtelen távolságokon, a csillagok alatt. Hóban, viharban pedig érzed az erődet. És utána milyen nagyszerű megérkezni a sátorba, a tűz mellé, és jót pihenni! Nem igaz, kislány?

– De igen, Per – sóhajtott fel

megkönnyebbülten Neita. – És ma olyan finom meleg van.

– Itt a tavasz, Neita, a május! Nemsokára megjön a nyár, a hosszú nappalok.

– Igen ám, Per, de hát Olof? Mi történt vele aztán? – firtatta tovább a dolgot Neita, miután egy darabig némán bámulta a hosszan elnyúló, erdő bontotta völgyet és a legelésző csordát.

Per ismét hátrapillantott: Olof mélyen, háborítatlanul aludt. Nesztelenül lélegzett, mint egy erdei vad, még csak meg sem moccant álmában.

– Nos, Nikolas Rasu fogta a csorda maradékát, és elvonult a norvégiai völgybe, amelyet apja kijelölt. Vele az egész család és a hozzátartozó pereputty.

– Hát Olof?

– Olof is. Természetesen. Hiszen még kicsi volt, és ő is hozzájuk tartozott. Letelepedtek. De ez bizony nehezükre esett, pontosan úgy, ahogy Rastece Rasu megmondta. Hiszen mióta világ a világ, vérükben volt a kóbor élet, kezük kantárhoz, pányvához szokott, az ásóval, kapával nemigen boldogultak. Szorultságukban ahhoz a megoldáshoz folyamodtak, hogy fát vágtak, és eladták építőanyagként lenn a fjordnál a parasztoknak. Amikor pedig már minden nagy fát kidöntöttek a környékükön, kivágták az apraját is, hosszában felhasogatták, hordóabroncsot

készítettek belőle, és azzal kereskedtek. Evégett beszereztek maguknak kis csónakokat is, azokat megrakták abroncskötegekkel, és végigeveztek a part mentén, valamennyire kimerészkedtek a tengerre, egyik településtől a másikig. De amúgy istenigazából tengerre szállni, hosszabb útra vállalkozni nem mertek még akkoriban. Féltek attól a temérdek víztől, amely egyre csak tágul, tágul, határtalanul, a világ széléig, s amelybe még a nap is belefullad, mint hitték, mert látták minden este a saját szemükkel. Meg aztán eleinte nem is tudtak bánni még az evezőkkel, ne adj isten, hogy sikerült volna belejönni az ütembe: ha egyikük vízbe mártotta a magáét, a másiké biztosan épp a levegőben kalimpált, akár a malomkerék, így aztán alig-alig haladtak. Ha szél támadt, rögtön megrémültek, partra szálltak, és kivárták, míg jobbra fordult az idő. Így hát ezek a kis kereskedelmi utazások nem vezettek semmire. Nem sok örömük volt az életből. És mert az árujukat is olyan szerényen, szemérmesen ajánlgatták, a parasztok is megvetették őket és nagyon keveset fizettek nekik. Ilyenformán aztán teljesen tönkrementek, elveszítették minden örömüket, minden büszkeségüket. A norvég parasztok pedig koldusnépségnek, csürhének tekintették a bevándorolt lappokat. De annak tekintik mind a mai napig – fűzte hozzá haragosan Per. – A norvégok gőgösek,

felfuvalkodottak, minket még emberszámba sem vesznek!

– Hát te is ott voltál, Per?

– Nikolas Rasu településén nem jártam. De így van ez mindenütt, és így történt velem is. Igaz, nekem szerencsém volt a parasztommal, úgy nevelt, mint tulajdon fiát. De harcolnunk kell velük szakadatlanul! – kiáltott fel, még az emléktől is elkeseredetten. – Kevély, kötekedő népség, mindig mindent csak maguknak akarnak, igazuk is csak nekik lehet, a másikat meg elnyomják! Norvégok, svédek, parasztok, parasztok, norvég gazemberek; ave, ave, an! Ave, ave, an! Ave, ave, an! – átkozódott Per haragosan, szenvedélyesen.

Neita valósággal megrettent. Ilyen haragosnak eddig még csak egyszer látta Pert, amikor a kutyákat kellett megzabolázni. Per észrevette a kislány ijedelmét, elnevette magát, és gyorsan tovább mesélt.

– Nikolas Rasu soha nem vett részt az ilyen kereskedőutakon. Nem volt rá szüksége. Okos volt, erős, megbirkózott a paraszti munkával. Értette a módját, jól elboldogult. Szántóin gabona termett, állatainak télen is jutott eleség.

– Varázsolt talán?

– Nem. Dolgozott. Úgy dolgozott, mint egy paraszt, és úgy halt meg, mint egy paraszt, úgy is temették el. Sőt halála után még a prémruhát is

leszedték róla, fehér gyapjúnadrágba, zekébe öltöztették, akár a norvégokat. És aztán a temetőben hantolták el, idegen, norvég népség között. Minden telepes elkísérte a sírjához, egészen messziről is jöttek lappok, idegenek, akik még vadászéletet éltek, és az erdőkben tanyáztak.

Hideg, sötét, ködös-esős őszi napon vitték ki az idegen temetőbe. Csak úgy csurgott rajtuk a víz, csak úgy csöpögött a prémruhákból. A norvég telepesek a házuk előtt álldogáltak, és némán, komor ábrázattal bámulták a gyászmenetet, mert megbotránkoztak a mi siratóénekeinken, amelyeket nem értettek, rútnak találtak, s a legszívesebben félbeszakították, betiltották volna, ha merik. Mert állandóan zaklatnak, megaláznak minket, még a holtat sem hagyják békén sírba tenni. Akkor is sokáig szitkozódtak, átkozódtak még – mesélte keserűen Per.

– És Nikolas Rasu soha életében nem is varázsolt, mikor pedig ő örökölte az egész hatalmat? – kérdezte csalódottan Neita.

– Nem lehet tudni. Talán titokban varázsolt, hiszen ő volt az egyetlen, akinek javára vált a paraszti élet. De amellett okos is volt meg erős, nyomban meg tudta fogni a munka végét, anélkül hogy előbb tanulnia kellett volna. A varázserővel meg alkalmasint nem is jutott valami sokra. Talán, mert apja csak kelletlenül hagyta rá. De az is

lehet, hogy azért, mert a Noaidák varázserejének nincs hatalma a parasztok földjén. Bizonyára ez az oka. Egyszer ugyanis megpróbálkozott egy egészen nagy varázslattal, de borzasztóan megjárta vele.

– Hogy történt? – faggatta mohón Neita.

– Így történt: Nikolas már meglett ember volt, amikor meghalt az apja. Rég megnősült már, négy kislánya is született. De Olof még gyerek volt, amikor elköltöztek a tenger vidékére, ahol letelepedtek. Amikor Olof is férfivá serdült – addig Nikolasnál élt, vele dolgozott a földjén –, Nikolas azt akarta, hogy vegyen feleségül egy norvég lányt, mert így atyafiságba kerülnének velük, és megszűnne az ellenségeskedés. Már ki is választott neki egy lányt. Egészséges teremtés volt, és takaros is, mármint norvég ízlés szerint: hosszú, szőke hajfonatai voltak, égszínkék szeme, fehér bőre, rózsás arca. El tudsz képzelni ilyen lányt?

Neita bólintott.

– Ilyen volt Karen is. Szerintem ez nagyon szép.

– No lám – mondta Per. – Csakhogy Olof szerint egyáltalán nem volt szép. Nem akarta elvenni. A lány az övéi közt nem számított gazdagnak, ezért volt hajlandó férjhez menni akár egy lapphoz is. De a lappok közt olyan gazdag volt, mint egy királynő. Olof mégsem akarta. Sem jóban, sem rosszban. Csak nézte a lányt, mosolygott, csupán

a szemével, hiszen ismered, és annyit szólt, csendesen: „Nem." És akár hízelgett neki Nikolas, akár ordított vele, akár megpróbált a lelkére beszélni, elmagyarázni, mennyire jó volna számára ez a házasság és milyen előnyös lenne mindnyájuknak, Olof csak annyit szólt, csendesen: „Nem", és odébbállt.

De Nikolas mindent erre tett fel, ez volt számára a legfontosabb a világon, és ezért egy napon valami egészen nagy varázslatot készített elő. Az egész telepes népnek oda kellett sereglenie. Össze is gyülekeztek valamennyien Nikolas háza előtt a nagy téren, szépen kimosakodva, felkészülve. Voltaképpen mindnyájan Olof pártján voltak, egyikük sem vett volna szívesen norvég lányt feleségül. De féltek Nikolastól, aki kényszerítette őket. Így hát eljöttek, leültek körben a prémtakarókra, és az előkészületek után Nikolas odaugrott közéjük. Magára öltötte apja Noaida-köntösét, nagyszerű látványt nyújtott benne, hatalmas volt és igéző, egy csöppet sem hasonlított önmagára, Nikolasra, a parasztra, aki a vállán cipelte haza jószágának a szénát.

És akkor szökdelni kezdett, járta a varázstáncot, és rázta a varázsdobot, hogy csak úgy csörgött-zörgött, és énekelt is hozzá: „Jus neitav, mű parne!" „Vedd feleségül a leányt, fiam, ha elveszed a lányt, nem ismersz többé nyomort, szükséget." Ezt énekelte újra meg újra,

szakadatlanul, szünet nélkül, órák hosszat. Közben teljesen kijött a sodrából, szinte magán kívül volt, és a szellemek csak úgy szálldostak körülötte, egészen hatalmukba kerítették, ők üvöltöttek belőle: „Jus neitav, mű parne . . ." újra meg újra, újra meg újra csak. ezt. A lappok körös-körül a prémtakarókon szinte igézetbe estek, ide-oda ringatták magukat a varázsdob ütemére, és hangtalanul együtt nyöszörögtek a szellemekkel: „Jus neitav, mű parne ..." Az agyuk kiürült, nem tudtak, nem láttak már semmit a világból, üres fejükben csak a varázsdob dübörgött: „Jus neitav .. ."

És akkor, amikor az általános rémület a tetőpontjára ért, amikor a varázsdob csörgése betöltötte már az egész világot, amikor elvarázsolt, tehetetlen bábok voltak mindnyájan, és Nikolast csaknem szétrepesztették a szellemek, amelyeket magába fogadott, hogy Olofra kényszerítse akaratát, akkor Olof teljes nyugalommal felállt. Végignézett a körön, belenézett Nikolas kimerült, eltorzult ábrázatába, vérben forgó szemébe, és csak ennyit szólt, csendesen: „Nem", aztán távozott.

Borzalmas dolog következett: a lappok úgy hanyatlottak le, mint ősszel a legyek, s azonmód álomba merültek prémtakaróikon, anélkül hogy egy hangot is kinyögtek volna. A varázsdob roppant csörrenéssel huszonhét darabra hasadt,

a szellemek zúgva-búgva tova-szálltak, mint vihar és orkán, Nikolas álltó helyében összerogyott, és súlyosan beteg lett, annyira, hogy csaknem belehalt. És bár meggyógyult, és ugyanúgy dolgozott is, mint azelőtt, megcsöndesült, kiveszett belőle az uralomvágy, nem lelte többé örömét a hatalomban. A szellemek már nem is engedelmeskedtek neki, varázsereje megszűnt, és lassacskán mind jobban elszakadtak tőle a telepesek is.

– És Olof?

– Olof is otthagyta akkor, és eljött hozzám. És aztán nekivágtunk a hegyeknek, visszamentünk Lappföldre, s azóta megint csordákat őrzünk.

– És Olof vajon tud már varázsolni? Most már neki engedelmeskednek a szellemek?

– Nem tudom. Nem hiszem. Olof annyira más, neki nincs szüksége ilyesmire. Anélkül is úgy alakítja az életét, ahogy ő akarja. És nem is azt akarja, amit a varázslók akartak valaha. Olof a két világ között él. És tudja, mit jelent ez.

– És a szellemek is biztosan örülnek, hogy nem uralkodik rajtuk már senki, és azt hiszem, hálásak is érte Olofnak – vélekedett Neita. – És önként szerencsét hoznak neki, ha szüksége van rá.

– Így valahogy. De úgy gondolom, hogy neki magának nincs is szüksége szerencsére. Évente

csak egyetlenegyszer hívja a szellemeket, hogy vegyék pártfogásukba az újszülött kisborjúkat. A mások kisborjúit... – mondta Per.

– Jaj, Per – rémült meg hirtelen Neita –, de hát most te is elénekelted a varázséneket! Mi lesz most? Hiszen ez tilos!

– Most már énekelheti bárki, akinek kedve szottyan rá. Nincs benne többé varázserő. Nikolasnak sem volt már Noaida-hatalma. Ágyban halt meg, békésen. Senkinek sem kellett előbb átvenni tőle a hatalmat.

– Rettentő csúnya volt az a dal. Még most is egész buta a fejem tőle – jelentette ki Neita. – Ne énekeld el soha többé. Hadd legyen szabad a dal is, a szellemekkel együtt.

Per magához szorította a kislányt. Aztán felálltak, és elindultak a csorda után. Olof még mindig aludt. Nem ébresztették fel. Ha eljön az ideje, úgyis felébred majd épségben, és utánuk jön. Neki nem történik semmi baja a vadonban. Olof erősebb, mint bármi, ami történhet vele, erősebb még a szerencsénél is.

INDULÁS A NYÁRI TÁBORHELYRE

A borjúcsordával csak lassan haladtak előre, és csupán néhány nap múlva találkoztak össze ismét a szii'dával, amelynek közelében a nagy csorda legelt.

Heikka kitűnő, dús legelőt talált a táborozáshoz: egy hosszan elnyúló völgyet a hegyek között, magasan a síkság fölött, de azért még benn az erdőkben, a roppant hegyormok védelmében. Beragyogta a nap is, miközben hosszú útját járta a látóhatár egyik szélétől a másikig. A völgyből eltűnt már a hó, a hosszú májusi nappalokon enyhe volt a levegő, s éjszakánként sem csípett túlságosan a hideg. Már sarjadt a fű meg a sok fűszerillatú hegyi növény, a bokrok, törpefácskák rügyei duzzadoztak, nehezedtek. Itt végre kipihenhették a megerőltetést az anyaállatok, s ismét erőre kaphattak, hogy bőségesen áradjon tőgyükből a tej. Itt nyugodtan növekedhettek, gyarapodhattak, kövéredhettek a borjak, hogy elég erősek legyenek a nehéz menetelésre a magas hegyeken át, az egyik erdőhatártól a másikig.

Az itt töltött héten az időjárás is kedvezett nekik. A levegő nyugodt volt, s éppen csak annyi szél fújt, hogy a csorda fölött folyton ott lebegő párafelhő ne sűrűsödjön meg. Csak annyira volt hűvös még a délután meleg óráiban is, hogy a

szúnyogok, legyek, bogarak ne bújjanak még elő, de fel is melegedett annyira, hogy az emberek és állatok jólesően kinyújtózzanak, és elfeledjék a telet.

A két csordát még elkülönítve tartották. Neita és Per továbbra is a borjas teheneket őrizték, de már ismét váltották egymást Oloffal, ráadásul Edvard Pággo is velük maradt. Úgy rendezkedtek be, hogy minden huszonnégy órás őrség után két pihenőnapjuk legyen, s ilyenkor odalenn a sátorban üldögéltek, aludtak, szórakoztak, pihentek.

– Ideje, hogy neked is legyen pányvád – fordult Neitához Per egyik napon –, saját külön pányvád. És ha lemegyünk a sátorhoz, egész nap együtt kell játszanod a többi gyerekkel, és annyit kell gyakorolnod a pányvavetést, amennyit csak tudod.

Meg is ajándékozta a kislányt egy pányvával, amelyet egyenesen az ő számára készített, és Neita olyan jól megtanult bánni vele, hogy végül minden dobása pontosan odarepült, ahova szánta.

– Egész tisztességesen megy már! – dicsérte meg Per. – De kicsit lassú vagy még. Így minden állat elfut előled. És még sokkal simábban kell csinálnod. Egyetlen, nagy, folyamatos mozdulattal, így ni, látod . . . Nem olyan hevesen, olyan szaggatottan, ahogy most

csinálod. – De aztán megvigasztalta a kislányt. – Ne félj, majd megtanulod. Ahhoz képest, hogy milyen rövid ideje van saját pányvád, már egészen jól megy.

Neita hamar megvigasztalódott mindig. Józan eszére könnyen hatott minden biztatás.

Odalenn a sátornál találkoztak végre Heikkával is, aki visszajött, hogy beszámoljon az öreg Jerpének, és megbeszélje vele az útvonalat a hegységen át. Neita alaposan szemügyre vette. Heikka jóképű férfi volt, magasabb, mint a többiek, izmos és hajlékony, arca sötét és kemény, mozdulatai kurták, kimértek. A hangja is kemény volt, csattant, mint az utasítás, a parancs. De a legcsekélyebb apróságon is képes volt gyöngyöző nevetésre fakadni, s ilyenkor nemcsak az arca, hanem egész alakja is, tetőtől talpig, ragyogott őszinte jókedvében. Neita gyűlölni akarta – egyszer már a halálát is kívánta: kerüljön lavina alá, viharos hófúvásba –, de nem sikerült istenigazából. Heikka vidámsága minduntalan magával ragadta. Egyébként mindenki vele nevetett, ha mesélt valamit. Neitára átragadt ez a nevetés, még ha nem is hallotta, miről esett szó. Hiszen Neita olyan szívesen nevetett. Nevetni tudott pusztán az életörömtől, ha nem is volt rá semmi különös oka, csak mert sütött a nap, vagy mert a levegő olyan enyhén, olyan nagyszerűen áradt a tüdejébe. Ebben

nagyon hasonlított Heikkára.

Per ez alkalommal megbeszélte Heikkával Neita dolgát.

– Remek pásztorlány lesz belőle, mire felserdül; a borjazásnál is szerencsét hozott nekünk. Több mint háromszáz borjúval szaporítottuk meg a csordádat, Heikka, és jóformán veszteségünk sem volt, sem a borjazásnál, sem útközben. Neita pedig legalább tizenkét jószágot mentett meg a varjaktól, és tartott életben a tulajdon kezével, ezt magam láttam. Olyan ügyesen hessegette el a varjakat, hogy nem ijesztette meg az anyaállatokat, amelyek épp nyalogatni kezdték az újszülötteket.

– Majd meglátjuk – tért ki a válasz elől Heikka –, könnyebb napokon magaddal viheted a csordához, ha már mindenáron akarod. Aztán, ha majd odaát leszünk, még eldönthetjük a dolgot.

– Nem, Heikka, döntsd el most mindjárt. Ne hagyd bizonytalanságban, reszketésben tengődni a kislányt. Utóvégre ő is csak ember.

– Menj már, kicsi az még!

– De nem üres fejű, Heikka. Te nem ismered a gyerekeket, pedig ötnek vagy az apja. Kicsik, az igaz. De nagyon komolyan, gondolkodva néznek az életbe. Sokkal többet tudnak mindenről, mint sejtenéd. És az a kis szívük sokkal osztatlanabbúl, sokkal mélyebben érzi át az

örömöt, a fájdalmat, mint a miénk. Ha szomorúak, akkor testestül-lelkestül szenvednek, hiszen nem rendelkeznek mindazzal, amivel mi megvigasztalhatjuk magunkat. És Neita olyan bátor emberke.

– Nem lehet azt előre tudni .. .

– Dehogyisnem, Heikka, róla már most lehet tudni, mivé fejlődik, milyen lesz, mire megnő. És egyáltalán, mit akarsz vele? Oda akarod hajítani egy zsák lisztért meg egy kis pálinkáért? Van néhány rénszarvasom a csordában. Válassz ki egyet közülük. Add el nekem *a* gyereket. A rénszarvast meg elcserélheted pálinkára a norvég parasztokkal.

– A parasztok fütyülnek a rénszarvasokra, nekik gyerekek kellenek, munkára – kötötte az ebet a karóhoz Heikka, és lerítt róla, hogy nem alkuszik. De ekkor Olof odakiáltott neki a többiek feje fölött:

– Egyezz bele, Heikka!

És Heikka váratlanul egy csapásra engedett.

– Bánom is én. Maradjon a csordánál meg Gelával, míg felnő – vetette oda, és elfordult. Mert Olof szavaiban anélkül, hogy kimondta volna, ott csengett ez is: „Egyezz bele, Heikka! Másként úgysem tudod jóvátenni az ellene elkövetett igazságtalanságot."

Olof nagyon ritkán szólalt meg. De ha mondott valamit, mindig az történt, amit ő akart.

Neita csak messziről nézte a beszélgetőket. Nem hallott egyetlen szót sem, mégis tudta, hogy róla tárgyalnak. Megérezte. És rettenetesen félt. Amikor Per vígan odabólintott neki, először holtra sápadt az ijedségtől, de aztán olyan erővel öntötte el az öröm, hogy vadonatújnak látta az egész világot: más arcuk lett körülötte az embereknek, kékebbé vált az égbolt, ragyogóbbá a napsütés, és olyan szeretet fogta el hirtelen minden egyes sátorrúd, minden szál fű, minden szerszám és élőlény iránt, hogy majd meghasadt a szíve. Harras éppen a közelében vakarózott. A kutyák közül őt kedvelte a legkevésbé, de most magához szorította, becézte, simogatta, annyira, hogy még Harras is megsokallta, és inkább eliszkolt.

A csorda tíz napig maradt a völgyben. Emberek és állatok egyaránt kipihenték magukat, erőt gyűjtöttek a nehéz úthoz a hegyeken át.

Az emberek azonban ezalatt sem henyéltek. A vonulást megelőző utolsó táborhelyen tömérdek munkát kellett elvégezni, hiszen itt várt rájuk a nyári holmi, amelyet most átvizsgáltak. A hosszú tárolásban sok minden tönkrement, javításra, kiegészítésre szorult, ráadásul a téli holmit is ki kellett szellőztetni, megfoltozni, előkészíteni az elraktározásra. Neita is új, könnyebb öltözetet kapott a közelgő nyárra.

A férfiak eközben a szánokat javítgatták,

bekátrányozták gondosan: azok is itt maradnak, a magas hegyeken nem lehet átszállítani őket. A rendbehozott téli holmit felpakolták a megfelelően bekátrányozott szánokra, a szánokat pedig felemelték a földről, két-két fatörzsből ácsolt nagy bakra helyezték a fák között. A holmit először rénszarvasbőrökkel terítették le, ezekre védelmül nyírfakérget raktak gondosan. E fölé vastag rétegben tőzeg-gyeptégla került, majd ismét nyírfakéreg, s végül súlyos kövek, hogy szilárdan a helyén maradjon minden, ne fújhassa el a legerősebb vihar sem.

Aztán az egészet lefödték még egy réteg nyírfatörzzsel is.

Mindez sok munkát adott mindenkinek, még a pásztorok is kivették a maguk részét, valahányszor lenn töltötték szabad idejüket. Neita is szorgalmasan rázta a holmit, gyűjtötte a nyírfakérget. Aztán segített húst szárítani, kis cipókat sütni, előkészíteni az élelmiszert, amelyre a következő időkben szükségük lesz. A férfiak időközben kifogták a csordából a teherhordó állatokat, és a sátrak közelében cövekelték ki őket, hogy távol legyenek a csordától, s újra megszokják az emberek sürgés-forgását.

Az asszonyok végül elkészítették az állatok rakományát. Egy rénszarvas mindkét oldalán húsz-húsz kilót képes vinni, de nem tanácsos pontosan ekkorára méretezni a terhelést,

minthogy nem lehet tudni, mi történik útközben, s ezért csak tizenöt kilós batyukat készítettek. A megfelelő csomagolás nagyon fontos: a málhának vízhatlannak kell lennie, szorosan össze kell kötözni, és pontosan kimérni, mert az állatok nemegyszer folyókat úsznak át vele, vagy esetleg napokig állnak a lucskos, csapdosó hóviharban.

A sátrak közt égett a munka, szorgosan, vidáman nyüzsögtek az emberek, és előre örvendeztek a nyárnak.

De a csorda mellett békés és gyönyörű volt az élet. A bocik szemlátomást fejlődtek, napról napra növekedtek. Az anyaállatok kipihenték magukat, kigömbölyödtek, megerősödtek, bundájuk ismét feszes lett és selymes.

– Itt a só, szarvasok, itt a só, kedves rénszarvasaim! – rikkantott Neita a legelő felé reggelenként, amikor megérkezett. Ilyenkor csak úgy vágtattak hozzá az állatok mindenfelől, s annyira tülekedtek, lökdösődtek a keze körül, hogy a nagy rohamban csak üggyel-bajjal sikerült megállnia a talpán, s a lehető legigazságosabban szétosztani közöttük a kincset érő sót. Mikor elfogyott az egész, és lenyalogattak az ujjairól minden szemecskét, az állatok legelészve visszatértek a mezőre, Neita pedig nevetve fordult Per felé, aki kényelmesen elnyúlt a földön, s kezét feje alá téve bámult a levegőbe.

– Miseh, miseh! – csalogatta Neita a borjakat, feléjük nyújtotta a kezét, mire a bocik köréje sereglettek, megszaglászták ujjait, megpróbálták szopogatni, de mivel nem csordult belőlük tej, tovaugrándoztak.

– Velük nem szabad játszanod, amíg szopnak – intette meg emiatt Per. – Az anyaállatok nem szeretik ezt, bár a szagodat már bizonyára ismerik, sőt kedvelik is, hiszen te hozod nekik a sót. Nézd csak, máris hívogatják vissza csemetéiket – mutatta a kislánynak. – Még nem bíznak benned. Ameddig borjaik vannak, bizalmatlanok. – Nevetett. – Jó anyák. – És vígan a csorda felé kurjantott, hogy csak úgy visszhangzott: – Anyját hívja a kisborjú, volo, volo, volo! – És olyan elégedetten kacagott, hogy Neita is vele tartott; aztán, amikor az állatok már békésen legelésztek, és minden rendben volt, visszaheveredett a nap melengette földre, és boldogan dudorászott: – Szép napocska, forrón süssél, csontomig áttüzesíts!

Behunyta szemét, és mint egy darab kő, mozdulatlanul süttette magát, míg Neita ifjú tekintete figyelmesen ügyelte a csordát.

VÁNDORLÁS A HEGYEKBEN

A csorda mellett nyugalmasan telt az idő. A rénszarvasok, ahogy egyébként csak nyáron áll módjukban, virradatkor pihentek, délelőtt legelésztek, délben ismét szunyókáltak. Délutánonként újra a legelőt járták, alkonyatkor pihenőt tartottak. Aztán amikor már alig látszottak, még egyszer végig bóklászták a homályba merülő rétet, s végül élvezték a hosszú éjszakai nyugodalmat, egészen pirkadatig. Jóllakottak, kövérek voltak valamennyien. A napsütötte, tavaszi réten annyi eleséget találtak, mint máskor csak a nyári legelőkön. Pihentek voltak, kialudták magukat, meghíztak, megelevenedtek, és lassan indulni készültek.

– „No, menjünk már innen", mondogatják most a tehenek – magyarázta Per.

Ezért Per és Neita lassan és óvatosan visszaterelték őket a nagy csordához. A hegyeken ugyanis együtt kell majd átkelniök, mert a sok állat így jobban melegíti egymást a fagyban, viharban. Ez pedig igencsak fontos, mert a kisborjak még könnyen megfáznak. És az anyaállatok is több bizalommal ússzak át a hegyi folyókat, ha a bikák járnak elöl.

Váltáskor, amikor lementek a táborba, hírül vitték a borjas csorda felkerekedését, mire a sátrakban nagy sürgés-forgás támadt, sietősen

befejezték az utolsó feladatokat, felmálházták a teherhordó állatokat, még egyszer ellátták utazás előtt a csecsemőket, és aztán útnak eredtek.

Most már igazán csak éjszaka vonulhattak, amikor a hó megkeményedett, és járható lett. De az éjszakák is rövidültek. A csillagok későn bukkantak elő, és hamar kihunytak, aztán máris felkelt a nap, és olyan fényesség ragyogott, amilyen csak a tavasszal tud ragyogni odafenn a hegyekben. Az emberek szeme megfájdult, bedagadt a tömérdek fénytől, sokan félvakon támolyogtak. Ezért is pihent a szii'da inkább nappal, a sebtében felvert nagy sátorban. Mostanság csak ezt az egy sátrat állították fel, mindnyájan ide bújtak enni, aludni s elvégezni a legfontosabb napi feladatokat, így jutottak fel a rövid éjszakai utazások során az erdőhatárig, miközben minden táborhelyen otthagytak néhány téli holmival megrakott szánt, amelyeket felállványoztak a legerősebb fák közé. Azért osztottak szét mindent, mert így biztosak lehettek abban, hogy ha a nyár folyamán az egyik helyen tönkremegy is a holmijuk, másutt megtalálhatnak legalább valamit.

A csorda ezalatt a maga útján haladt, gyakran elég távol a szii'da útvonalától, már csak a folyók átkelőinél, a gázlóknál találkoztak. De mielőtt megérkeztek volna az erdőhatárhoz, át kellett kelni a nagy tavon. Heikka is visszajött, és még

gyorsabb iramra nógatta a szii'dát, mint a csorda. Hiszen feltétlenül át akartak jutni a tavon, mielőtt olvadni kezd a jég, az egész út sikere ezen múlott. A tó pedig széles volt: kétnapos járást jelentett. De odáig is borzasztóan fáradságos volt az út, sílécen nem lehetett már haladni, azokat el is raktározták már a többi téli holmival; gyalog haladtak, az emberek lába mélyen besüppedt a lágy hóba, a gödrök azon nyomban megteltek sötétlő vízzel, úgyhogy a nyomok messzire ellátszottak. A kis gyerekeket ölben vitték, csak a legkisebbek bölcsői himbálóztak jobbrólbalról a málhás állatokon. A rengeteg kínlódás mellett a sugárzó tavaszi napfény is olyan vakítóan verődött vissza a hóról, hogy a szédelgő emberek társaikat meg az állatokat szinte csak árnyaknak látták. Ha valamelyik nagyobb gyerek már lépni nem tudott a fáradtságtól, egy kis darabon ráülhetett az egyik teherhordó szarvasra – ez volt az egyetlen, ritkán engedélyezett könnyebbség. Bizony kínkeserves volt ez a menetelés, rengeteg szitkozódás, kiabálás, gyereksírás, kutyaugatás kísérte; messziről hallatszott már, hogy közeleg a szii'da.

A csorda viszont szépen haladt, az állatok pihentek voltak, jóllakottak. Alighanem érezték már a fű illatát a hegy túlsó oldaláról, és csak úgy száguldottak feléje. Elég nehéz is volt a nyomukban maradni, bár a pásztorok még

használták széles síléceiket, s gyorsabban haladtak, mint a szii'da az apostolok lován.

A tóhoz is a csorda érkezett meg elsőnek, és egyvégtében átiramodott rajta, megállás nélkül, hiszen az állatok semmi ehetőt nem találtak a hótakaró alatt húzódó jégpáncélon. Csak a túlsó parton vezette őket Heikka az előre kiszemelt legelőre. Ott aztán ismét megpihenhettek, legelészhettek, és kifújhatták, kialhatták magukat a pásztorok is, miközben a szii'da érkeztére vártak.

Neita naphosszat aludt. A szakadatlan rohanás úgy megerőltette, mint még soha semmi, mióta a csordánál volt. Pedig a férfiak segítették, amennyire csak tehették, sőt Per olykor fel is ültette egy nyugodt, vén ökör hátára. De ezen az úton még az elaggott jószág is elveszítette nyugalmát, előreviharzott a többiekkel, Neita pedig lecsúszott róla, és Pernek kellett megmentenie, nehogy széttapossák a száguldó paták.

Egészen kótyagos volt az alvástól, amikor végre előmászott a fészekből, amelyet Per készített neki, és még a kenyerét is úgy ette meg, hogy jóformán fel sem fogta, mi történik körülötte.

Ezúttal a szii'da vonult az élen, s a csorda követte. A legközelebbi gleccserpatak fölött egy épségben maradt hóhídon keltek át. A patakot borító hótakaró ugyanis erősen összetapadt, a

napon megolvadt, újra megfagyott, és szilárd pallófélét alkotott a víz fölött, amely zölden, tajtékosan bugyogott ki alóla, és alulról nyalogatta a mind vékonyabbá, törékenyebbé váló hidat. Mindamellett volt még teherbírása, s a szii'da baj nélkül jutott át rajta. A túlsó parton letáboroztak, és izgatottan várták, hogyan sikerül keresztülvergődnie a csordának.

És a csorda át is kelt: az ezernél is több állat egyenként, óvatosan lépkedett át a hóbürün Heikka vezetésével, mialatt Olof visszatartotta az utánuk igyekvőket. Mellette Neita állt, és a tenyerén sóval – egyszerre mindig csak pár szemecskével – csábította őket maradásra, míg Heikka át nem kiáltott, hogy a híd szabad, jöhet a következő. Heikka nyomban tovább is vezette, a csordát, jó messzire a veszélyes, nagy sodrású víztől. Ezúttal még csak egy borjú sem veszett oda.

Egymás után keresztezték útjukat a hasonló gleccserpatakok, s jóformán egy sem volt közülük olyan keskeny, hogy az állatok nagy ívben átugorhassák, s a férfiaknak csak a borjakat kelljen ölben átvinniük.

Egyik helyen a hóhíd le is szakadt, mert a csorda maradéka egyszerre rohant rá, hogy átjusson a túlsó parton várakozókhoz. A váratlan nekiiramodást valószínűleg Neita apró mozdulata váltotta ki, amint övébe dugta kezét, ahogy

mindig is szokta, amikor az utolsó szemig szétosztotta a sót. Ezt látván az állatok elfordultak tőle, és együtt nyargaltak a hídra.

A vízbe zuhant felnőtt állatok addig kapálóztak, míg átjutottak a túlsó partra, de két kisborjút magával sodort az ár. A zuhogókon pusztultak el, mielőtt a férfiak segítségükre siethettek volna, Neita pedig egész nyáron bánkódott, hogy apró, figyelmetlen mozdulata micsoda szerencsétlenséget okozott.

Bizony, a rénszarvasok ilyen félősek, érzékenyek, az embernek tehát még a legjelentéktelenebb mozdulatára is ügyelnie kell!

Néhány ponton, ahol a különféle útvonalak találkoztak, vagyis minden szii'dának ott kellett keresztülhaladnia, a nagy gleccservizeket fából ácsolt rénszarvaspallókkal hidalták át. Ezekre a helyekre mindig Heikka érkezett meg először, a többiek pedig visszafogták a csordát mindaddig, amíg ő megállapította, van-e más szii'da a közelben, amelynek állataival összekeveredhetnek a sajátjaik. Mert az ilyen összekeveredett csordákat pányvákkal szétválogatni, elkülöníteni minden esetben napokig tartó, nehéz munkát jelent. Márpedig ebben az időszakban minden szii'da a nyári legelők felé tartott a maga csordáival.

Néhány alkalommal az is megesett, hogy gázlót kellett keresniük, mert nem találtak megfelelően

teherbíró hóhidat. A gázlóktól a borjas szarvastehenek mindig visszariadtak, vad tekintettel rohangáltak a parton fel-alá, és nem mertek nekivágni az örvénylő, morajló, tajtékzó víznek. De amikor látták, hogy a hímek merészen, frissen belevetik magukat, és átússzak, ők is utánuk eredtek, a bocik pedig buzgón lubickoltak mellettük vagy éppenséggel előttük, hiszen még butuskák voltak, és nem féltek a veszélytől.

Annál nehezebben kelt át ezeken a helyeken a szii'da.

Először is kiválogattak minden cókmókot, ami nem bírta a nedvességet, felállványozták és otthagyták, mint a téli holmit. Aztán egymáshoz kötötték a málhás állatokat, Heikka kezébe vette a kantárt, és belevezette őket a zöldesen habzó, sebes sodrású, jeges folyóba. A víz a melléig ért, de az állatok szépen, sorjában úsztak utána, és rendben át is ért velük, csupán a málha nedvesedett át, s utána kellett szétszedni, megszárogatni.

Aztán a férfiak vágtak neki a folyónak. Ők vitték át hátukon a gyerekeket, és bár olykor fülig vizesek lettek, épségben átjutottak. Pétté Neini, aki szintén a szii'dá-hoz tartozott, ezen a napon kereken nyolcszor járta meg a folyót oda-vissza, gyerekekkel, sőt többnyire három gyerekkel a hátán, és minden alkalommal baj nélkül szállította

át őket. A szii'da minden tagja csuromvizes lett, de iparkodtak is ám minél gyorsabban felverni az útisátrat, és tüzet rakni, hogy megszáradhassanak, megmelegedhessenek.

Az asszonyok segítség nélkül keltek át a folyón, és valamennyien szerencsésen partra vergődtek. Csak ketten szédültek meg a száguldó, sodró örvénylésben. Egy kiálló sziklában kapaszkodtak meg a folyó közepén, és segítségért kiabáltak, a férfiak pedig visszafordultak, és kitámogatták őket. De közben majd kipukkadtak a nevetéstől, és a két asszony egész álló nap tűrhette, hogy a többiek kigúnyolják.

Valamivel később egy másik gázlónál egy lapp férfival találkoztak. Ez az ember nem találta meg idejében a gázlót, s miközben árnak fel, árnak le keresgélte, egyik állata elhamarkodottan a folyóba ugrott, mégpedig olyan helyen, ahol a víz elmélyült, s a túlsó part meredek volt, mint holmi fal. Az állat sehol sem tudott kivergődni, és a víz elsodorta. A pásztorlány, aki a csordára vigyázott, képtelen volt visszatartani a többi állatot, az első nyomában egytől egyig a vízbe vetették magukat, a folyó pedig valamennyit magával ragadta, és elsodorta le a zuhogókig meg a nagy vízesésig, így aztán az egész csorda, mind a háromszáz állat elpusztult, néhány másodperc alatt egy szálig odaveszett.

A szii'da felfogadta a szerencsétlent pásztornak,

mert így legalább ő is meg a lány is átjuthattak a hegyeken túlra, Norvégiába. De a pásztorlány nem ment többé a csorda mellé. Túlságosan mélyre hatolt benne a rémület, az iszonyat abban a szörnyűséges pillanatban, amikor ott állt, és csak nézte, mint örvényli körül, sodorja magával a gyűlöletes víz szeretettel gondozott, őrzött állatait, anélkül hogy segítségükre siethetett volna. Mindegyiket ismerte, külön-külön, és tehetetlenül kellett végignéznie, mint pusztulnak el. A lány sokat sírt, és éjszakánként sikoltozott álmában. Amíg a szii'dában volt, az asszonyoknak segített, és később Norvégiában egy paraszthoz szegődött el, földművesmunkára.

Neita mindvégig olyan remekül, olyan derekasan vett részt mindenben – ő is félelem nélkül lépkedett át a hidakon, folyók vizében –, és olyan ügyesen tudta csalogatni, visszatartani az állatokat, hogy Heikka egészen büszke lett rá. Ki is nyilvánította ezt a maga szilaj, szenvedélyes módján. Barátságosan kurjongatott rá, mindenki füle hallatára dicsérte, elismeréssel simogatta meg az arcát, s mindezt sokkal világosabban, hangosabban, mint Per. A vándorút folyamán erősen összebarátkoztak, sőt Heikka később sem engedte soha bántani a kislányt, Neita pedig megkedvelte Heikkát, bizalommal volt iránta, és nem félt tőle már egy szikrát sem. De Per . . . Pert szerette. Per kislányának érezte magát, és

gondolkodás nélkül követte volna bárhová, ha Per otthagyja a szii'dát. Olof pedig . . . Olof volt szívének titkos csillaga, a Boahje-naste, a sarkcsillag, amely az égboltot tartja – amelyhez igazodott, a nagy példakép, akihez hasonlítani igyekezett...

Az utolsó átkeléssel elérkeztek a hóvidék határához, és innen következett az út legnehezebb szakasza: átjutni a köves-sziklás hegyormokon, az egyik erdőhatártól a másikig.

– A csúcsokon a szii'dával kell áthaladnod – jelentette ki Per Neitának, a kislány pedig nem kérdezte, miért, hanem ott maradt Gelával a sátorban.

A két erdőhatár közötti utat kétnapos utazással szándékoztak megtenni, minthogy a köves hegycsúcsokon egyetlen fűszál sem terem meg. Minden szál tűzifát az erdőhatárról kellett felcipelni, a málhás állatok pedig már amúgy is épp elég terhet hurcoltak, ezért nem vihettek magukkal túl nagy készletet. Elindultak tehát, abban a reményben, hogy jó idő lesz, és minden nagyobb baj nélkül megérkeznek.

Az út hosszan elnyúló kanyarokkal tekergett felfelé, egyre magasabbra, gyakran meglehetősen meredeken, de eleinte kellemes, sőt egyenesen ünnepi volt a járás a ritkás hegyi levegőben, amely üde rózsákat varázsolt az arcokra, és szinte megtáncoltatta a vért.

Hanem aztán elszürkült, ólmosan nehézzé vált az ég. Eleredt az eső, majd megjelentek az első hópelyhek. De csakhamar olyan sűrűn kavarogtak már, s olyan súlyosan, tapadósan borítottak be mindent, hogy továbbhaladásra egyszerűen gondolni sem lehetett. Felütötték tehát a sátrat, és bebújtak, aztán kávét főztek, és szárított húst ettek hozzá, míg végre mindnyájan jóllaktak, átmelegedtek. Ekkor eloltották a tüzet, beburkolóztak a prémtakarókba, és elaludtak. De már három óra múlva felkeltek: az idő megváltozott, tiszta, csendes, csaknem enyhe lett, és nem is havazott többé. Továbbindultak, mentek, egyre feljebb a hosszú, keskeny ösvényeken. Ismét a szii'da haladt elől. A tiszta levegőben világosan hallották alulról a csorda dobogását, a kutyaugatást, a pásztorok kiáltásait, így vonultak hosszú órákon át, mind közelebb a hegy ormához.

Per a hosszan tartó menetelések közben rendszerint énekelgetett magában. Most Neita is utánozta, s közben lépegetett előre, és szállt az idő. Nem nézelődött többé jobbra-balra, nem méregette többé a hegyet, amelynek csúcsa mögött ismét lefelé fog vezetni az út, nem figyelte az időjárást, észre sem vette a menetelők felverte tömérdek állatot, amely keresztezte az útját. Csak ment, mendegélt, órákon át, a késő éjszakában, amelyet sápadtan, gyatrán világított meg a

világos, csillagtalan égbolton függő, magányos hold; ment a tündöklő hajnalban, amikor a nap úgy sugárzott és ragyogott, mint a hátuk mögött maradt síkságon soha; ment délben, amikor olyan melegük lett, hogy ruháik csak úgy gőzölögtek; és ment, ment tovább a hűvösödő alkonyatban, mikor a nap megkésve, tétován eltűnt előlük a kéklő hegyormok mögé.

Végre sátrat vertek. Végre derekas tüzet raktak az asszonyok, és körülkínálták a kávét, az ennivalót. Végre elnyújtózhattak, sőt már aludtak is, még mielőtt annak rendje-módja szerint lefeküdtek volna. Másnap reggel hóvihar süvöltött a sátor körül.

„Milyen szép!" – gondolta eleinte Neita, fordult egyet és aludt tovább. Csakhogy a förgeteg sehogy sem akart véget érni, négy teljes napig süvöltött, rázta-cibálta a sátrat. El is csendesült odabenn mindenki, többnyire aludtak, csak hébe-hóba gyújtottak egy kis tüzet, kávéfőzéshez. A tűzrakások közötti időben pedig úgy fáztak, hogy elkékült az arcuk, mozdítani sem tudták dermedt tagjaikat, még a kávéscsészét is alig bírták tartani elgémberedett kezükben, ha Gela tüzet gyújtott, hogy felmelegítse őket egy kicsit. A fa a harmadik napon fogyott el. Attól kezdve már kávé sem volt többé.

A negyedik napon végre megváltozott az idő. Gela ekkor megkockáztatta, hogy felaprít néhány

sátorrudat, és annak a tüzén főz valami meleget. Aztán ismét felkerekedtek.

Neita úgy elkábult a hidegtől meg az éhségtől, hogy gondolkozni sem tudott. Csak amikor átmelegedve, jóllakottan kikecmergett a sátorból, hogy segítsen Gelának a csomagolásban, nyilallt szívébe a rémület: „A csorda! Vajon hogy vészelték át az állatok ezt az ítéletidőt? És a kisborjúk biztosan megfagytak egytől egyig. És Per? Igaz, Olof is a csordával volt, akkor talán mégis megúszták épségben."

Aznap felértek a hegycsúcsra. Látták, mint zúdul alá a víz kétoldalt: a hátuk mögött vissza, Svédországba, előttük Norvégiába. És messze, a látóhatár szélén, a napsütötte tenger csillogott.

– Savai – ujjongtak valamennyien. – A tenger! – Vulu, vulu! – A tenger hullámai pedig szinte táncra perdültek örömenekükre.

Ámultan csodálták a roppant vízfelületet, amelynek nagyságát énekükkel is igyekeztek érzékeltetni. És újra meg újra felhangzott a köszöntés: – Válla! Válla! Üdvözlégy!

Letáboroztak, és itt várták be a csordát, s amikor megérkezett, levágták a legszebb bikát, áldozatul az utak és a föld szellemeinek, akik a kövek közt lakoznak, és oltalmazzák az utasokat.

Az áldozati állat vérét a legmagasabbra nyúló szikla fölött ontották ki, amely egy sas csőréhez hasonlatosan meredt a hegyoromról az égbe, s

amely már tömérdek ilyen áldozat nyomát viselte, és közben elénekelték az áldozati dalt. – Ezt a vért, ezt a zsírt a sasnak szánom – zengték áhítattal és örömtelin, és letekintettek a napsütötte lankán a fényben tündöklő látóhatárig, és visszanéztek Svédországra is – végigkövették szemükkel a hosszú-hosszú utat, amelyet megjártak idáig, és újra meg újra felujjongtak, hogy csak úgy visszhangzottak a hegyek.

Ekkor hirtelen Olof hangja csendült fel, és szárnyalt magasan, tisztán fölöttük, és benne zengett mindnyájuk minden vágya, könyörgése, reménye, öröme.

Magányosan, egész magányosan szállt Olof hangja, egyre feljebb, a roppant hegyek fölé – semmi a világon nem jutott magasabbra nála.

– Almen Ahtje vulu vulu ... – És mert mindnyájan hallgattak, s feléje fordulva, boldogan figyeltek rá, még egyszer, új módon is elénekelte nekik a dicsőítő himnuszt.

– Mennyei atyánk, Mindenható, aki uralkodik a földön! Parányi golyóbis a világ, mit a Mindenható forgat és szemlél.

Zengőn vitte Olof hangja minden vágyukat, könyörgésüket, minden reményüket, boldogságukat, vitte egész életüket a szemük előtt elterülő, széles föld felett, amely együtt zengett vele az egyik tengerparttól a másikig – s amely kitéphetetlenül benne élt szívükben, hiszen

bejárták, kitapasztalták, legyűrték, megbirkóztak vele. És most csak álltak Olof körül, hallgattak boldogan. Még a kutyák is csendben maradtak, s a csorda némán hevert körös-körül.

Aztán dologhoz láttak, főztek, ettek, örvendeztek. Csak a pásztoroknak kellett a csorda után eredni, mert az állatok feltartóztathatatlanul haladtak tovább a hegyi ösvényeken, lefelé a völgybe. A fű felé! Az eleség felé! Egyenesen a nyárba! Megállíthatatlanul nyomultak lefelé, száguldva, féktelenül, akár a téli bilincseit szétvető hegyi patak.

Neita is a csordával tartott. Csak most jutott végre ideje kikérdezni Pert.

– Nagyon cudar sorotok volt a hóviharban? Sok kis-borjú fagyott meg?

– Csak egyetlenegy pusztult el, Neita. Szakadékba sodorta a vihar. A többi jó kövér volt és pihent, megbirkóztak a hideggel.

– Nagyszerű! – örült Neita.

– Bizony – mondta Per –, most már vége a kínlódásnak. Jön a nyár.

MEGÉRKEZÉS A NYÁRI TÁBORHELYRE

A szii'da továbbvonult a hágó ösvényein, le, a lappok nyári faluja felé. A falu a fjord felső végében feküdt, nyírfaerdők között, egy meredek partú, tiszta vizű tó mentén, amely magasról lezúduló vízeséssel ömlött a fjordba.

Fényes nappal volt már, mire megérkeztek. A sátrakból mindenütt vidáman kunkorgott a füst a napsütötte, reggeli ég felé. A sátrak lakói nemrég keltek fel, és csak úgy özönlöttek kifelé, hogy üdvözöljék a szii'dát. Az öreg Jerpe szii'dája érkezett meg utolsónak, a többiek már régebben befutottak. Szívélyesen, vidáman fogadták őket, röpdöstek a kérdések, a kiáltások, az első kurta beszámolók – aztán elragadták az újonnan jötteket, behurcolták őket a sátorba, és vendégül látták: jó meleggel, kávéval, nevetéssel, barátsággal. És mint a vízesést, zúdították rájuk a kérdéseket, a híreket.

Aztán mindnyájan kiszaladtak, és odakinn lármáztak, kurjongattak, s végül minden sátorból összefutott mindenki. Rávetették magukat az imént faképnél hagyott teherhordó állatokra, lepakolták róluk a málhát, elvezették, ellátták őket, felverték a sátrakat Jerpe szii'dá-jának, és odahordtak mindent, amire a fáradt érkezőknek első alkalommal szükségük lehet. Ezután újabb óriási üdvözlő lakoma következett, ezúttal már

Jerpe sátrában, újabb kiabálással, nevetéssel, meséléssel.

De aztán hagyták aludni őket. Aludtak is naphosszat.

Amikor végre kialudtak magukat, elkezdtek berendezkedni a többiek között. Hiszen egész nyárra rendezkedtek be, roppant élvezettel, tüzetesen, alaposan, mintha életük végéig itt szándékoztak volna maradni.

Pedig még ide sem érkezett meg teljesen a nyár: a nyírfák kopárak voltak még, és feketék a nedvességtől, a nagy mocsár felől még hidegen, esővel terhesen fújt a szél – de azért sokkal enyhébb, sokkal melegebb idő járta, mint a hegyekben. A nap egyre tágabb ívet írt le, sugarai melengetően, serkentően ragyogtak a világra.

És – vége volt a vándorlásnak! Ki-ki jött, ment kedve szerint, élvezte a társaságot: a tereferét, nevetgélést, a pletykát, a többiek beszámolóit, az ismerősökről, ismeretlenekről hozott híreket. És mesélt ki-ki maga is a saját élményeiről, barátairól. No meg az útról! Csak most eszméltek rá amúgy istenigazából, hogy milyen nehéz volt, mi mindent kellett kibírni, elviselni, de hogy milyen szép is volt ugyanakkor, milyen nagyszerű és csodálatos. És mi mindennel kellett megküzdeni a végtelen utakon, az átkelőhelyeken, meg amikor keresztüllábaltak a jeges gleccserpatakokon, és micsoda szerencséjük volt vonulás közben,

milyen derekasan viselkedtek valamennyien, milyen ügyesen, agyafúrtan hárították el a nehézségeket. A hosszú, gyötrelmes menetelés most vált csak igazán gyönyörűségesen széppé.

A táborból először az idegen pásztorlány ment el – a norvég parasztokhoz szándékozott beszegődni. Soha többé nem akart a nekivadult víz mellett állni, és végignézni, mint pusztul el könyörtelenül a rá bízott jószág. Pedig senki nem vetett rá emiatt követ. Tapintatosan, részvéttel, némán figyelték, mindenki gyengéden, nyájasan bánt vele, sőt még Apmut Pilitto is, akinek egész vagyona, megélhetése veszett oda. De a lány sehogy sem tudta túltenni magát a dolgon.

– Biztosan egy raukah bújt belé – mondogatták, amikor elment –, túlságosan sok fuldokló állatot látott, túlságosan közel állt hozzájuk. Most benne fészkel a raukah, és őt is el fogja sodorni.

– Persze, hiszen a raukah a víz felé vonzza az embert – a vízbe, ahol ő maga tanyázik.

– Ki tudja, mi történik még vele? Lehet, hogy a raukah visszahozza, és belefojtja a vízbe, ahol a csorda elpusztult.

– Ki kellett volna vágni belőle a raukah-t – jegyezte meg valaki azok közül, akik tűnődve néztek a lány után –, kivágni egy vaskéssel vagy acélkéssel. És más nevet kellett volna adni a lánynak, nehogy a raukah rátaláljon, amikor

keresgéli.

– De hát ezt csak vízbe fulladtakkal lehet csinálni, amikor a raukah telizabálta magát velük, és nem figyel oda – vélte másvalaki. – Amíg éhes, odafigyel. Akkor nem lehet tőle elmenekülni. Sőt a raukáh-k még olyan helyeken is képesek leselkedni, ahol csak hajdanában folyt valami víz, és ha egy lapp ott talál elaludni, elhurcolják a legközelebbi folyóhoz vagy tóhoz, és abba fojtják bele.

– Rossz véget fog érni a szegény lány ...

– Ki tudja, nekünk magunknak mi lesz a sorsunk – sóhajtott valamelyikük.

De a többiek harsányan felkacagtak.

– Volo, volo – nótázott az egyik, hogy csak úgy visszhangzottak körül a hegyek.

– Volo, volo, volo . . . így fognak téged csalogatni a kísértetlányok, Nikkus! Hanem Sanna majd felmegy a hegyekbe, sukka-juomát szedni, közben pedig a nevedet énekli, és ha odamész mellé a tűzhöz, belekeveri az italodba. És akkor vértezve leszel a kísértetlányok minden dala ellen, csak Sannát fogod szeretni, és addig küszködsz, amíg feleségül nem veheted. Aztán sátrad lesz, gyerekeid lesznek, és Sanna lesz a feleséged, talán még egy kis csordád is lesz, és velük jössz át tavasszal a hegyeken, hogy megint itt üldögélj köztünk a napon. Ez lesz a te sorsod!

Féktelen nevetés csattant fel a szegény Nikkus

körül, mivelhogy ő egy csöppet sem kedvelte Sannát, tudta ezt mindenki. Sanna bezzeg annál jobban szerette őt, és valamennyien úgy vélték, hogy meg is szerzi majd magának.

– Annak örülj, ha csak a hegyekbe megy, és növényeket gyűjt a bájitalhoz – csúfolódott egy másik. – Mert úgy is lehet csinálni a dolgot, hogy az ember felakaszt száradni két döglött békát. Ha már félig kiszáradtak, leveszi, és hangyabolyba teszi őket, hogy a húsukat lerágják a hangyák, és csak a pucér csontok maradjanak meg belőlük. A csontokat megint felakasztják szárítani, és ha már egészen szárazak, megőrlik, és belekeverik a pálinkádba. Ez még sokkal erősebben hat, mint a hegyi növényekből készített sukka-juoma. Csak vigyázz magadra, Nikkus!

Újra felcsattant a legények kacagása, Nikkus pedig olyan sebesen oldott kereket, hogy mögötte ismét csak úgy dörgött a nevetés.

Apmut Pilitto is hamarosan elhagyta a tábort. Az átkelőhelyen mindenét elvesztette, valami megélhetést kellett keresnie magának. Edvard Hurrá is megkapta a bérét, s elindult a fjord mentén ki a tengerparthoz, mert ezúttal a halászoknál akart szerencsét próbálni.

De jöttek helyükbe mások, a környékbeli lapp falvakból. Hol a vendégszerető tűzhelyek mellett, hol a sátrak előtt a napon üldögéltek újonnan érkezett barátaikkal, hogy kölcsönösen elmondják

egymásnak híreiket, tanácsaikat, tréfáikat, tapasztalataikat. Beszámoltak a norvégiai eseményekről, az új adókról, de főként arról, hogy milyen gonoszul agyafúrtak, akadékoskodók a környékbeli parasztok, akikkel pedig most egész nyáron meg kell férniök valahogy.

Ki nem fogytak a panaszból, hogy mennyi nehézséggel találkoznak itt, ebben a földműves-országban. Hanem amikor Heikka útnak eredt, hogy elhelyezzen valamelyik parasztnál egy idegen kisfiút, akit maguk a szülei küldtek el idegen földre, mert otthon már nem jutott számára kenyér, valamennyien gondterhelten tekintettek utánuk, az asszonyok magukhoz szorították gyerekeiket, a férfiak bedugták kezüket széles övük alá. És hirtelen mindnyájukat forrón, erősen átjárta, a boldogság, hogy ők még a csorda mellett élhetnek, hogy ezúttal is szerencséjük volt, s hogy ez egyszer még épségben megúszták.

LAPP NYÁR

Per az első váltásnál levitte Neitát a táborba. Maradjon csak odalenn egy darabig, pihenje ki alaposan a vonulás fáradalmait, amelyek jócskán meghaladták erejét. Ami Pert illeti, ő szörnyen elégedetten bandukolt a tábor felé vezető úton. Égette a kíváncsiság, mint zajlott le a többiek vonulása, és izgatottan várta, mit meséltek eddig, miről számolnak be még a környéken letelepedett lappok. Előre örült a nyári falunak, a sok emberi arcnak, az egész lenti nyüzsgésnek. Örült az életnek, a melegebb levegőnek, de a legeslegjobban a hosszú, feneketlenül mély alvásnak a sötét sátor mélyén, és elcsigázott tagjait már jártában kezdte megbénítani az álmosság. Alig várta, hogy kiélvezhesse az alvást, teljes mélységében, minden lélegzetvételében.

– Aludni fogunk, Neita! – örvendezett. – Aludni, amíg bírjuk szusszal! És beszélgetni! Az a rengeteg ember odalenn, a sok-sok férfi, a tömérdek ismeretlen lány. . . No meg eszünk is ám! Úgy megtömjük a hasunkat, hogy azon mód hanyatt vágódunk, és máris szundikálunk tovább, mi? – és boldogan nevetett. Aztán komolyan hozzáfűzte: – A te dolgod odalenn az, hogy aludj, pihenj, és egyél, amennyi csak beléd fér, és újra szép kövér meg erős legyél. Hiszen tudod, ugye:

a kövér borjú minden hideget átvészel, és ha a rénszarvasokat korán kényszerítik túlságosan megerőltető munkára, kicsik maradnak. Neked pedig jó pásztorlánnyá kell válnod, akár önmagad ellenére is, mert egyedül vagy, nincs anyád, aki gondoskodna rólad. És másként nem állod meg a helyed a világban.

Per azért sorolta fel intelmeit, mert a kislánynak szemlátomást nemigen akarózott lenn maradnia. Lerítt róla a kedvetlenség.

Bizonyára csak azért, mert túlságosan kimerült, gondolta Per. Hanem amikor legközelebb indulni készült, Neita könyörögni kezdett neki:

– Vigyél magaddal, Per! Nem szeretek itt lenni. Aludni igazán alhatok fenn is, mikor a rénszarvasok pihennek. Ennivalónk meg több is van a kelleténél.

Ebben igaza volt, a lankás hegyoldalakon csak úgy hemzsegett a mindenféle állat. Az éjszakák szinte zengtek a hófajdok rikoltásaitól, dürrögésétől, a vadlibák kiáltozva, ék alakban húztak át az égen, s hol itt, hol ott ereszkedtek le pihenni, táplálkozni. A tavon vadkacsák megszámlálhatatlan serege nyüzsgött, meghúzódtak a tavalyi szittyó közt, a parti nádasban, s onnan cikáztak ki váratlanul messze a víz tükrére tavaszi játékaik során. A mocsári fajdok visongva kergetőztek, a nyírfajdok tavaszi nótáikat csattogták, a foglyok búgtak – a

hegyoldalakon zajongó madarak felhőiben járt az ember, és a tó telides-teli volt halakkal.

A rénszarvasok is olyan sok, olyan dúsan sarjadó eleséget találtak, hogy csak amúgy lassacskán, kényeskedve járták a rétet, hol itt, hol amott tépegették le a legjavát, és hosszú, rendszeres pihenőket tartottak.

Per megmutatta Neitának, hogyan készítenek tőrt, hogyan metszik a vesszőket, fonnak kast belőlük úgy, hogy csupán egy kis nyílás maradjon a sűrűben, hogyan illesztik éppen ebbe a kis nyílásba a hurkot, olyan pontosan, és észrevétlenül, hogy még a hófajd éles szeme sem fedezi fel.

Amikor már elfogtak két hófajdot, Per kiemelte a többi hurkot, aztán megtanította a kislányt, hogyan készítik el, sütik meg nyárson a madarakat. A hurokban csüngő jószágok láttán Neita egy pillanatra elkámpicsorodott, de Per nótázásával felvidámította.

– Így énekelget a hófajd, mármint, amíg eleven – nevetett a kislányra, és izgatott ficánkolással lengette a karját, mint a hófajd a szárnyát tavasszal.

– Per – mosolyodott el erre Neita –, hát te csakugyan minden állat mondókáját ismered?

– Hiszen ezt még te is hallod – legyintett Per. – A nyírfajd ott szemközt például ezt mondja: – Figyelj csak, én vagyok a kis nyírfajd! Válla, válla,

válla!

– És a mocsári fajd, Per?

Per azt is eldalolta.

– És ez mit jelent, Per?

– Azt csak holnapután tudom megmondani. Nagyon nehéz nyelv, előbb tanulmányoznom kell! – nevetett Per, és elégedetten látta, hogy a kislány is vele kacag. De Neita mégsem szabadult meg gyötrő gondolatától.

– Nem igazságtalanság, Per, hogy egyszerűen megöljük őket? – kérdezte töprengve egy kis idő múlva. Szeme nem lett könnyes, de a hangja gyanúsan reszkető és halk volt. – Ők is élni akarnak, nem igaz?

– Minden és mindenki élni akar. Még a fű is, amelyen a rénszarvasokat legeltetjük.

— De a fű meg sem mukkan.

– Ki tudja. Talán sikoltozik is, mikor kitépik, csak éppen mi nem halljuk. Meg aztán nekünk is élnünk kell, Neita. Az a fontos, hogy gyorsan, ügyesen intézzük, és soha ne öljünk gondatlanságból, könnyelműen, hanem mindig csak akkor, ha feltétlenül szükséges az életünkhöz. Ez minden, amit megtehetünk.

– Hát persze – motyogta tűnődve Neita, de olyan lassan rágcsálta a kisütött combot, hogy Per rászólt:

– Gondolj már másra, Neita l Nagyszerű íze van a húsnak.

– Voltaképpen mért nem akartál semmiképpen odalenn maradni, Neita? – kérdezte néhány nap múlva mintegy mellékesen Per. — Történt valami?

– Itt annyival szebb! – próbált magyarázkodni a kislány, de utána gyorsan kibökte mégis, mintha szégyellne a kibúvót: – Nem engedtek be az iskolasátorba.

– Az iskolasátorba? – álmélkodott Per. – De hiszen neked nem kell még odajárnod! Addig örülj, míg nem kell!

– Csakhogy én igenis akartam – jelentette ki Neita morcos szájjal, összehúzott szemöldökkel.

– Ugyan miért?

– Én is tudni akarom, amit a többiek tudnak. Nem akarok úgy ácsorogni köztük, hogy ne értsem, miről beszélnek!

– De gyerekem ... az iskola igazán nem olyan rémségesen fontos!

– Dehogyisnem, Per. Ez... ez... ez az ész ereje!

Per elhűlten meredt rá.

– Igen, az ész ereje. A te eszednek ereje van, Per. De Heikkáénak nincs. Heikka sokkal izmosabb nálad. És rugalmas. A lába meg az egész teste és egyáltalán. Képes a szarvánál fogva visszahúzni a legerősebb rénszarvasbikát, ha az át akar menni a folyón, de még nem szabad. Te nem vagy képes erre, Per. Mégis többet érsz nála, mert a te eszed erős, és az övé

nem. És az én eszem is erős. Futni akar. Ahogy a láb is futni kíván, ha sokáig mozdulatlanul ült az ember. És úgy bizsereg, hogy az ember nem is tud tovább ülve maradni. Az ésszel is így van. Nekem egyszerűen tudnom kell, amit a többiek tudnak, és még annál is többet. Sokkal, sokkal többet. És tudni akarok gondolkodni is. Úgy... úgy, ahogy Olof tud gondolkodni... Meg te – tette hozzá sebtében, és fürge pillantást vetett Perre.

– No persze... de hát mi ketten amúgy is szüntelenül gondolkozunk, Neita: a rénszarvasokkal kapcsolatos munkáról meg, hogy miért van minden úgy, ahogy van, és hogyan végezhetnénk el a magunk dolgát a lehető legjobban. Mi ketten az életről, az egész életről gondolkozunk. Sokkal többet, mint a többiek mind együttvéve ...

– Így van, Per. Ezért is akarok örökké melletted lenni. De a többiek az iskolában még mást is tanulnak.

– Mire gondolsz?

– Tudom is én. Éppen azt akartam kideríteni. De hát nem engedtek be. A tanítónő azt mondta, hogy én még nagyon kicsi vagyok.

Per még lopva sem mosolygott a felháborodáson, amellyel a kislány az utolsó szavakat kiejtette.

– Hát ha csakugyan nincs más bajod, azt még én is elmondhatom, megtaníthatom neked

egyszer – mondta komolyan.

– Igazán, Per? Pontosan ugyanazt?

– Igen. Utóvégre én is ilyen iskolába jártam, amikor a parasztnál éltem.

– És még most is tudsz mindent?

– Persze, az ilyesmit nem felejti el az ember!

– Jaj de nagyszerű! – sóhajtott felszabadultan a kislány. – Egy kis időnk mindig jut rá, míg a rénszarvasok alszanak!

– Úgy gondolom, a számokkal meg a számolással kezdjük – vélekedett Per, amikor legközelebb nyugodtan leülhettek egymás mellé. – Annyi elég is lesz egy nyárra, írni-olvasni megtanulsz majd a téli táborban, és akkor már tudod is a legfontosabbakat. Számlálni tudsz már, ugye?

– Természetesen, Per!

– Meddig? Százig?

– Igen.

– És tovább?

– Tovább még nem számláltam soha, de tudom, hogy aztán a kétszáz, háromszáz, négyszáz, ötszáz, hatszáz, hétszáz, nyolcszáz, kilencszáz következik, utánuk pedig az ezer.

– Hát azután?

– Azt már nem tudom.

– Ennyi is elég. Sőt rengeteg. Akkor most lerajzolom neked a számokat ide a homokba. Ilyen az egyes. Nézd csak! Akár az ostor. Vagy

mint a cica füle. Most már csak gyakorolgasd, ha eszedbe jut, és ráérünk. Mikor majd nagyon szépen le tudod írni, megmutatom neked a kettest. Ha így csináljuk, jó lesz?

– Jó, Per.

Ilyesformán szórakoztak aztán egész nyáron, a munka szüneteiben, ha nem akadt egyéb tennivalójuk. Amikor Neita már le tudta írni a számokat, elkezdtek műveleteket végezni velük, összeadtak, kivontak – és csupa eleven számtanpélda szaladgált, élt körülöttük: a rénszarvasok, a nyulak, a madarak, a fák.

De ezenkívül is akadt tömérdek megbeszélni- és gondolkodnivalójuk, és közben a nap felkelt, és nyugodni tért, tovaszállt fölöttük a nyár, napsütéssel, esővel, zivatarokkal, tengeri szelekkel. És közben növekedtek a borjacskák, s a rénszarvasok meghíztak, erősödtek a fűszeres, illatos hegyi füvön. És kifejlődtek agancsaik, sőt még a kisborjak homlokán is apró, mulatságos, tűhegyes nyársacskák nőttek.

A pásztorok most egy fél sátrat is kaptak, amelyet sebtében felverhettek, védekezésül a szél meg a vihar ellen, és ugyanolyan gyorsan le is bonthattak, összecsomagolhattak, ha a csorda továbbvonult. És a sátorban szőrmetakaróik is voltak, tüzet rakhattak előtte, így hát egészen ritkán jártak csak le a táborba. Például ha elfogyott a só, vagy valami más fontos dolog

hiányzott. Halásztak a tóban, vadásztak a vadaktól nyüzsgő erdőben, mindössze kenyérre, néhány apróságra volt csak szükségük a táborból.

– Itt miért nem mehetnek a rénszarvasok oda, ahová akarnak? Odaát Svédországban mérföldekre elbarangolhattak. Itt meg folyton hajkurásszuk, visszakergetjük őket!

– Ez itt megművelt föld. Minden terület valamelyik paraszté. A parasztok felszántják, bevetik a mezőségeket, és akkor persze bosszankodnak, ha a rénszarvasok betörnek a birtokaikra, és mindent összetipornak. Utóvégre semmi közük a rénszarvasokhoz.

– Nem hát. A rénszarvasok a mieink. De akkor meg miért jöttünk ide, ahol olyan szűkös minden, és olyan vesződséges az őrzés?

– Mert a rénszarvasok füvet kívánnak.

– Terem fű odaát minálunk is bőviben!

– Csakhogy Svédországban egész nyáron csak úgy rajzanak a szúnyogok a mocsarak fölött. Hát nem emlékszel? Még a levegő is elsötétül tőlük. Sűrű felhőben telepednek rá a legelésző állatokra, kiszívják a vérüket. És a rénszarvasok még enni sem érnek rá, mert folyton-folyvást hemperegnek, meg csapkodnak a farkukkal. Szinte megkergülnek a kínzástól, őrjöngve, vérbe borult szemmel bevágtatnak az erdőbe. De még az erdőben is vannak

szúnyogok, ezért hát mind magasabbra száguldanak, fel, a magas hegyormokra, ahol már nem terem meg semmi. Ott aztán végre szúnyogok sincsenek, s az állatok kipihenhetik a gyötrelmeket. De hát evés nélkül mégsem élhetnek, így aztán ide jönnek, ahonnan a tengeri szél elkergeti a szúnyogokat.

– De itt is van szúnyog.

– Csak sokkal kevesebb. És főként szélcsendes napokon. Viszont itt úgyszólván örökösen fúj a szél, fel a hegyek irányában.

– A hegyeken túlra azonban nem jut el a tengeri szél. Azért van odaát az a szúnyogparadicsom – vonta le a következtetést Neita.

– Pontosan. És mi is emiatt töltjük itt a nyarat: mert a rénszarvasok kénytelenek idejönni. Egyszerűen nem is szabad odaát tartani őket. Lesoványodnának, elsorvadnának egytől egyig. De előbb szétfutnának. Olyan vadul, hogy senki sem akadályozhatná meg őket.

– Azt hiszem, nem is jut eszébe senkinek, hogy hagyja ott kínlódni őket, mikor itt jó soruk lehet. De akkor mért nem maradunk egyszerűen örökre itt?

– Ősszel, ha a fű elhervad, a rénszarvas megint zuzmóra áhítozik, az pedig odaát terem.

– És olyankor a norvégok jönnek át mihozzánk?

– Nem. A norvégoknak már jószerint alig van rénszarvasuk. Azt a néhányat, amelyet tartanak

még egyáltalán, rábízzák közülünk valakire. Mi aztán a saját csordánkkal együtt őrizzük azokat is, és tavasszal újra visszahozzuk ide.

– És ők cserében pedig megengedik, hogy nyáron itt legeltessünk. Szerintem ez igazságos.

– No, nem egészen ilyen egyszerű a dolog – magyarázta Per. – A norvégoknak csak néhány állatuk van, nekünk óriási csordánk. Odaát szabad területeken legeltetünk, amelyeknek nincs gazdájuk, itt azonban már minden barázdát felosztottak, minden talpalatnyi föld valamelyik paraszt tulajdona.

– Ez is, ahol most ülünk?

– Ez is. Gazdája van a tónak meg az erdőnek meg a köveknek meg az ösvényeknek, itt mindennek, mindennek gazdája van.

– Ó! – Neitának ez sehogy sem fért a fejébe. Nem tudta elképzelni sem. A föld, a levegő, az égbolt, a napfény – az ő fogalmai szerint mindez egyszerűen van, létezik; lehetséges az, hogy valaki csak úgy elvegye, és továbbálljon vele?

– És a gazda mit csinál azzal, ami az övé? – firtatta, ebből a homályos elképzelésből kiindulva.

– A földjét körülárkolhatja, megművelheti. Az erdőkből kivághatja, eladhatja a fákat. A réteken lekaszálhatja a szénát, és elteheti télire az állatainak, amelyek istállóban rostokolnak, és nem járnak ki legelni.

– És ez az egész mindenség neki egymagának

kell?

– Sőt az ilyeneknek folyton több is kell, mint amennyijük van már! – sóhajtott fel Per. – Ők már csak effélék. És ami földdel már nem boldogulnak el maguk, azt bérbe adják.

– Mit jelent az, hogy bérbe adják?

– Nos, például megengedik nekünk, hogy legeltessük rajta a rénszarvasainkat, és ennek fejében mi pénzt adunk nekik.

– Pénzt? A legeltetésért? – kérdezte értetlenül a kislány. És mert Per rábólintott, tovább firtatta: – Sok pénzt?

– A soknál is többet – legyintett Per. – De hát mit tegyünk? Szükségünk van rá.

– Értem – tűnődött el Neita, szinte kábán a furcsa gondolattól. És úgy elszomorodott, mintha maga is osztozna már a vándorok súlyos gondjaiban.

– És ha valamelyik állatunk olyan területre téved, amelyet nem béreltünk ki, feljelentenek minket, és kártérítést követelnek. Ilyenkor aztán fizethetjük a bírságot. Az összeget pedig olyan magasan szabják meg, ahogy kedvük tartja. Még csak védekezni sem tudunk. Utóvégre ez az ő országuk. Nekünk nincsenek itt jogaink.

– Honnan tudhatnák a rénszarvasok, hogy hol ér véget a legelő, amelyet... hogy is mondják ... kibéreltünk, és hol kezdődik a parasztok rétje? – kérdezte Neita indulatosan.

– Ez a bökkenő. Mi be akartuk keríteni a kibérelt területeket, hogy a jószág ne bitangolhasson tilosba. Csakhogy a parasztok ezt nem engedik. Persze, mert így a bérleti díj mellett még a kártérítést is bezsebelhetik. Jócskán keresnek a bőrünkön! – bőszült neki Per.

– Jaj, Per, mit is tehetnénk? – Neita úgy aggódott, akár egy felnőtt asszony, mintha tulajdon csordájáról, tulajdon pénzéről lenne szó, mintha ő maga is tehetne valamit, hogy elhárítsák a nehézségeket.

– Én sem tudom – válaszolta Per. – Nem hiszem, hogy a lappok élete sokáig megmaradhat olyannak, amilyen ... – Halkan énekelt. Neita már másodszor hallotta ezt a dalt. De csak ma értette meg teljesen. Ma ő is bánatosan ingatta testét a dal ritmusára, és tekintete gondterhelten pihent a viruló kora nyári világon, a tavon túl égnek meredő, hóborította hegyeken. Nem hallotta a közelében csattogó madarakat, még a csorda dobogása, rágcsálása sem jutott el tudatáig.

– Hajdanában bezzeg nem így volt ez – mesélte panaszosan Per. – Hajdanában az egész föld szabad volt, mint a szél. És csak lappok éltek a világon. Szabadon vonulhattak csordáikkal, mindenüvé, ahová csak akartak.

– És honnan kerültek ide egyszeriben a másfajta emberek, a norvégok meg a svédek meg a többiek mind?

– Áh – legyintett Per közönyösen –, azok ott valahol lenn laktak, a világ végén, a délvidéken. Lapp ember nem is látta őket soha életében. Ki jutott volna el odáig? A rénszarvasok nem járnak délre, a lappok még-úgysem. A lappok, mióta világ a világ, itt éltek Lappföldön. Egyetlen másfajta ember sem élt itt. A tengerparton sem. A lappok kedvük szerint kóborolhattak bármerre, vesztegelhettek bárhol. Akkoriban nem voltak még telepesek, akik birtokba veszik a földet. A lappok még azt sem sejtették, hogy másfajta emberek is léteznek a világon. És valaha régen földbe vájt vermekben laktak, akár az állatok. Alighanem vadászatból éltek, meg abból, hogy halászgattak a tengerparton, a folyókban, a tavakban, olyasformán, ahogy mi tesszük most egy kicsit – mosolyodott el Per, de Neita lélegzetét visszafojtva leste a szavait, és meg sem mukkant. – Mikor meghaltak, egyszerűen behányták földdel lakóüregüket, akkor az sírrá változott, és az ilyen sírokat a lappok nagy ívben elkerülték. Úgy vélekedtek, hogy a halott nem veszi jó néven, ha a közelében piszmognak. Ha egy-egy messziről jött, a környéken nem ismerős lapp emberrel véletlenségből megesett, hogy ilyen helyen feküdt le aludni, aszott, szürke emberke lépett hozzá, akinek az arca ráncos volt, akár a zuzmó, és így szólt: „Ne merészelj itt énrajtam aludni!" És ilyenkor az volt a

legokosabb, ha az illető azon nyomban felkelt, és szedte a sátorfáját, mert ha a halott másodszor is meglátogatta, akkor már meg is ölte, vagy legalábbis halálos betegséget hozott rá.

– Ez igaz, Per?

– Talán csak álom volt. De hogy síron aludni nem egészséges, annyi szent.

– Úgy értem, hogy a halott tényleg zuzmóemberke alakjában jött látogatóba?

– Álmokban előfordul az ilyesmi, Neita, hát nem tudod?

– Én még soha nem álmodtam ilyesmiről.

– Miről szoktál álmodni egyáltalán?

– Semmiről.

– Pedig én gyakran láttalak ám nevetni álmodban. Olyankor biztosan valami vidám dologról álmodsz. Csak éppen elfelejted, mikor felébredsz.

– Gondolod, Per? – kétkedett Neita.

– Persze.

– De ha utána már nem emlékszem rá, akkor biztosan nem is volt számomra fontos – jelentette ki Neita. – Különben megjegyezném.

– Ne mondj ilyet. Álmában az ember sokszor észrevesz olyasmit is, amit ébren figyelmen kívül hagy, mert dolga van, vagy máson jár az esze.

– Bánom is én. Ha majd egyszer valami zuzmóemberkéről álmodom, és azt mondja nekem, menjek odébb, akkor biztosan odébb

megyek. De eddig még sohasem álmodtam ilyenről, pedig rengeteg sok helyen aludtam már.

– Régestelen-régen volt az, amikor őket eltemették. Azóta nyilván el is pusztultak valamennyien.

– Alighanem. És aztán mi történt, Per?

– A lappok lassacskán kedvet kaptak a rénszarvasokhoz. Befogták, megszelídítették, őrizték őket, és velük együtt vándoroltak egyik legelőről a másikig. Csordáik egyre növekedtek. Kölcsönösen segítették egymást, néhányuk a csordákat őrizte, s a többiek azalatt elláttak minden egyéb munkát. Akkor kezdtek szii'dákban együtt élni, szakasztott úgy, ahogy manapság is élünk. A megtelepedettek viszont családokban élnek, csak az apa, az anya meg a gyerekeik laknak együtt, szilárdan megépített házban, amely életük végeztéig, sőt még annál is tovább ugyanazon a helyen áll. Körülötte pedig a birtokukba vett földek terülnek el, és azok sem moccannak el a helyükről soha, és éppen ezért náluk minden egészen más, mint nálunk, akik a csordák nyomában vonulunk, keresztül-kasul a földön, és nincs semmink, amit ne vihetnénk magunkkal. És éppen emiatt nem értik, hogy mi mit szeretnénk, és miért, és éppen emiatt lesz örökkön viszály és bizalmatlanság köztük és közöttünk.

– Nem lehetne ezt egyszerűen megmagyarázni

nekik egyszer?

– Elmondani éppenséggel elmondhatjuk nekik. Meg is tettük nemegyszer, újra meg újra. Csakhogy őket más fából faragták, nem érzik át a mi érzéseinket, sejtelmük sincs, milyen a mi életünk: az állatok mellett, a vándor-utakon. Folyton csak azt szajkózzák, hogy helytelenül élünk, azt kellene tennünk, amit ők tesznek. Ezt pedig mi nem akarjuk, merthogy minket is más fából faragtak, és mi a rénszarvasokkal akarunk élni, vándorolni, ahogy tesszük, amióta világ a világ.

– És miért nem hagynak békén bennünket?

– Ők délről jöttek ide a mi földünkre, és elvették tőlünk. Azt állították, jogosan, mert, úgymond, a föld nálunk senkinek sem „tulajdona". Először a tengerpartra érkeztek meg, hatalmas hajókon, amekkorákat a lappok még nem is láttak soha. A lappokat elkergették a tenger vidékéről, s azok felmenekültek a hegyek erdőségeibe, és hosszú-hosszú évekig békességben éltek csordáikkal a hegyvidékeken, s olyan alaposan elfeledkeztek a halászéletről, hogy manapság már nehezükre esik elhagyni a csordát és halászatból élni.

– De hát Edvard Hurrá is a halászokhoz állt be, Per. Mit gondolsz, rossz sora lesz ott köztük?

– Ki tudja. Edvard Hurrá nem erős ember. Ráadásul lusta is, és ha valami nem sikerül neki egy csapásra, türelmetlenkedni kezd. Edvard

sehol sem fog zöld ágra vergődni, az ilyesfajta emberek mindenütt és mindennel megpróbálkoznak, de sehol nem vernek gyökeret.

– Eszerint ő semmire sem alkalmas, ugye?

– Így azért nem mondanám. Talán van benne valami, csak éppen mi nem tudjuk felhasználni, a magunk kemény életében. Talán emiatt nem képes itt nálunk boldogulni, és meglehet, más országokban, ahol pontosan efféle emberre volna szükség, derekasan megállná a helyét.

– Hol, Per?

– Azt bizony nem tudom.

– Hát te nem tudsz mindent?

– Nem, Neita, mindent senki sem tudhat.

– Te rengeteget tudsz!

– Ezt csak azért érzed így, mert még nagyon kicsike vagy. Te egyszer majd sokkal többet fogsz tudni, mint amennyit én valaha is.

– Azt hiszed? De mondd, és mi történt aztán velünk meg azokkal a délvidékiekkel?

– Nos hát: az elűzött lappok a hegyekben tanyáztak csordáikkal, és úgy elszoktak a tengertől, hogy végül már egyenesen féltek tőle. Némi idő múltán újabb délvidékiek érkeztek. Ezek meg éppen ott építették fel lakhelyüket, ahová a lappok menekültek, mert az nagyon szép vidék volt. A réteken buján tenyészett a fű, hiszen sokáig taposták a rénszarvasok, és kivált azok a tisztások voltak szépségesek, ahová a tehenek

borjazni jártak, mint ahogy nálunk szépségesek még ma is. A vadnövények, amelyek az itteni parasztok rétjein még térdig sem érnek, ott embermagasra nőnek, s a virágaik olyan nagyok, olyan elevenek, hogy illatos tőlük az egész erdő körös-körül. Ha közeledsz egy-egy ilyen tisztáshoz, ahová tavasszal az anyaállatok járnak, már messziről érzed, hogy a sisakvirág nyílt-e ki aznap, vagy a margaréta, vagy a vérfű. Főként a vérfű áraszt olyan édes illatot, hogy szinte beleszédül az ember, s a virágai olyan mélyvörösek, elevenek és szilajok, mintha csakugyan vér folyna az ereikben. Ez persze tetszett a délvidékieknek. Maguknak akarták megszerezni, saját teheneiknek, juhaiknak, a lappokat tehát továbbüldözték, és ők letelepedtek a helyükre.

– És szabad ezt nekik? Folyton csak elvenni mindent, elkergetni a többieket?

– Ha ők az erősebbek, és az országban nincs törvény, bizony megteszik. És hát ők voltak az erősebbek. A lappok nem tudtak többé hová menekülni Norvégiában. Még magasabbra húzódni a hegyekben nem lehetett. Kénytelenek voltak meglapulni, és akkoriban gyilkolta, pusztította is egymást a két nép. Kölcsönösen kirabolták, öldökölték egymást, s annyi gonoszságot követtek el, annyi fájdalmat okoztak egymásnak, amennyit csak tudtak. Amíg össze

nem csiszolódtak valahogy. Most már összeszoktak, és a norvégiai lappok alkalmazkodtak is: rénszarvasaik jóformán nincsenek, parasztok lettek. Akadnak köztük halászok, kereskedők, egyebek is – már ami beleillik a norvég életbe. Imitt-amott igazi jó viszony is kialakul, hébe-korba házasságok is létrejönnek a két nép között. De amúgy istenigazából soha nem melegednek fel egymás iránt. Mert a norvégok uralkodni vágyók és kapzsik! – fortyant fel Per olyan keserűséggel, hogy Neita rémülten érintette meg a karját. – Mindig nekik van igazuk! És mindig szájasok, kötekedők, bosszúállók! Ráadásul lenéznek minket – dörögte haragosan. – Ó, azok a finnyás norvég parasztok, parasztok, parasztok!

– Ezért hagytad faképnél őket, mikor pedig jó dolgod volt náluk?

– Jó dolgom ... Volt mit ennem, kényelmesen éltem. Lehettem volna paraszt, beleülhettem volna a kész gazdaságba. De nem volt senkim, akivel együtt nevethettem volna, hiszen körülöttem csak norvégul beszéltek, és folyvást civakodtak, illetve voltaképpen nem is civakodnak egyáltalán, csak a beszédük olyasforma. A norvég nyelv kemény. Eleinte valahányszor csak hallottam hangos, kemény beszédüket, mindig azt hittem, veszekednek, és rögtön hajba kapnak. Pedig csupán társalogtak. Hiába, ilyen a nyelvük.

Lapp ember nem is érezheti magát jól annak hallatán.

– De akkor talán egyáltalán nem is olyan visszataszítóak, Per. Talán csak azért látjuk őket ilyennek, mert mi mások vagyunk?

De Per hangja dühödten csattant fel:

– Menjenek vissza oda, ahonnan jöttek, és hagyjanak minket békén élni, ahogy megszoktuk!

– A svédek is ilyenek? – próbálta Neita másfelé terelni a beszélgetést, mert rettentő zavarba jött, szinte fejbe verte Per gyűlöletének kitörése. Ilyennek még soha nem látta jóságos, gondoskodó, megfontolt barátját. És valami homályos, kínos érzése támadt, amelyet hirtelenjében nem tudott leküzdeni: mintha Pernek e téren egyszerűen nem volna igaza. Ez zavarba ejtette a kislányt – hogy Per, az ő Perje, akinek még tréfás lódításaiban is hitt, igazságtalan lehet egy ilyen fontos dologban? Igazságtalan? ... De hogyan derítse ki, ha ezúttal még csak nem is kérdezhet tőle semmit? Ezért próbálkozott így: – A svédek is ilyenek?

A kérdéssel voltaképpen csak ki akart kerülni a csúnya kutyaszorítóból. De Per készségesen felelt. Szemlátomást örült ő is, hogy hátat fordíthat a gyűlölködésnek.

– Alapjában ugyanez történt náluk is. De a svédek később állítottak be és egyenként, velük könnyebb volt egyezkedni. Igazából persze ők

sem voltak különbek. A lappok annak idején kitértek előlük, áthúzódtak Finnországba, ahol hatalmas csordákat tarthattak még sokáig. De akkor feljöttek délről az oroszok. Azok nem üldözték annyira a lappokat. Másfajta emberek, mint a délvidékiek. De ők is magukkal hozták a maguk rendjét, és lezárták Finnország felé a határokat. A Finnországban született lappok orosz lappok lettek. Nem vonulhattak át többé Svédországba, de a svédországi lappok sem vonulhattak át többé Finnországba a csordáikkal. És akkor nyaranta megint Norvégiába kellett vándorolniuk, át a hegyeken. Norvégia pedig időközben csaknem teljesen földművelő-országgá változott. És a lappok lépten-nyomon beleütköztek a nehézségekbe, amelyekkel mi is küszködünk. Végül a norvégok is lezárták a határokat a svédországi lappok elől, és ha most ide jövünk, idegenek vagyunk az országukban, bérleti díjat kell fizetnünk a legelőkért, a táborhelyekért, és be kell tartanunk a norvég törvényeket, amelyeket nem ismerünk. És mert nem igazodunk el rajtuk, állandóan megbírságolnak, valahányszor feljelentenek bennünket. Márpedig folyton feljelentenek! – öntötte el a düh Pert újra. – Soha, egyetlenegyszer nem ússzuk meg büntetés nélkül! Mindenütt telepesek ülnek. És folyton azt hangoztatják, hogy kárt tettünk a földjükben,

mialatt átvonultunk. – Per ezúttal nem zökkent ki komor hangulatából.

– Per – kérdezte bátortalanul Neita egy más alkalommal –, azt a dalt, amelyet Olof a Gábdesbakte csúcsán énekelt, szabad énekelni?

– Miért, Neita?

— Nagyon tetszik nekem. Szeretném megtanulni, hacsak nem az ő titka.

– Nem az ő titka. Idegen dal, Arjeplogból származik.

– Az már nem Lappföld?

– De igen. Csakhogy ott vannak az ezüstbányák.

Neita értetlenül bámult rá.

– Az ottani földben találják a köveket, amelyekből ezüstöt olvasztanak ki. Az ezüstből pedig pénzt vernek.

– Ó! Nem mehetnénk el oda mi is? – kérdezte reménykedve.

– Elmenni éppenséggel elmehetnénk. De lapp ember ott nem dolgozik. Arrafelé hosszú-hosszú folyosókat ásnak a földben, onnan hozzák ki az ezüstöt tartalmazó köveket. A föld alatt vaksötét van. És csupa veszedelem.

– Mert beomlik?

– Az is. De az uldák semmi esetre sem nézhetik jó szemmel az ilyesmit. Bizonyára mindenféle szerencsétlenséget hoznak azokra, akik az ő birodalmukban turkálnak, és nincs lapp ember,

aki ezt vállalná. Megpróbálták ugyan kényszeríteni a lappokat, hogy dolgozzanak a föld mélyén. Sőt kényszeríteni akarták a rénszarvasokat is, hogy vontassák ki az ércet a bányákból. De a rénszarvasok egy szálig belepusztultak, nem bírják ki a munkát a sötétben, fény és levegő nélkül, így volt ez, bizony! – panaszolta Per, és nehézkesen ingatta a fejét a dallamra. – Pusztulnak a rénszarvasok, pusztulnak a rénszarvasok, a lapp rénszarvasok is kénytelenek ércet vontatni. . . volo, volo, volo ... – A világ szinte elsötétült a komor dallamtól. – Volo, volo, volo . .. – jajongott tovább a dal, és Per komoran nézett maga elé. Csak nemi idő múltával lett úrrá magán, és folytatta a mesét: – A lappok ekkor sorra megszökdöstek és elrejtőztek. A délvidékiek sehol sem bukkantak rájuk. És mert jómaguknak sem akarózott a hegyek gyomrában dolgozni, idegen népséget hurcoltak oda, hadifogságba esett vallonokat. Őket kényszerítették az érc kibányászására. De hát mindez már nagyon régen történt. Háromszáz esztendeje. És a vallonoktól lett ilyen ez a dal.

– Vagyis ez egy idegen, vallon dal?

– Nem, nem egészen. Amit Olof először énekelt, az a mienk, eredeti lapp dal. Nagyon megtetszett a vallonoknak, megtanulták tőlünk, és ők is énekelték. És ők alakították át olyanná, ahogy Olof később énekelte, mert a vallonok közben a

saját istenükre gondoltak. Attól lett más. Hosszabb és ... valahogy nem igazán lapp.

– Hogy is van ez, Per: Almen Ahtje eszerint idegen isten?

– Nem tudom. Új isten. Hajdanában a lappoknak nem volt olyan nagy istenük, aki az egész világon mindent a hatalmában tartott volna. Azt hiszem, egyáltalán nem is volt istenük. Ismerték az erőket, amelyek mindenben benne rejlenek, amelyek hatalmasak, kegyetlenek, amelyek előtt meg kell hajolnunk, és amelyektől úgy kell kicsalogatnunk az életünket, amelyek elől elővigyázatosan, óvatosan, türelmesen ki kell térnünk, már ameddig lehet. Ezek az erők az örök sarki éjszaka vak szellemei, a vihar szellemei, a halottak, a meggyilkoltak szellemei, a förgeteg meg a szél szellemei, egyikük például Biegga-gallas, aki fenn a hegyormokon süvít, és mindent, amihez hozzáfér, a szakadékokba söpör. De Biegga-gallas még csak nem is a legádázabb, neki legalább alakja meg neve van. A többieknek sem alakjuk sem nevük, pusztán iszonyatosak és roppant hatalmasok. Nem ismerik az embereket, úgy süvöltenek el fölöttük, mint fűszálak fölött. És nincs lapp, aki ismerné valamennyiüket, minduntalan akadnak olyanok, akiknek birodalmát véletlenül sértjük meg, anélkül hogy sejtenénk. Ilyenkor nincs más hátra, mint földhöz lapulni, észrevétlenné válni, és menekülni, minél

sebesebben. Valamennyien gonoszok, mohók, és elpusztítanak mindent, ami útjukba kerül. Ellenük csak a ravaszság segít. Ha a lehető legkevésbé feltűnően viselkedünk, nem hívjuk fel magunkra a gonosz szellemek figyelmét. Meg kell hajolnunk, mint szittyónak a szélben, és szívósan megkapaszkodnunk az életben, ameddig csak tehetjük. Nem szabad keresztezni az útjukat, nem szabad magunkra haragítani őket, és áldoznunk kell, hogy elnyerjük jóindulatukat. Ha nincsenek éppen veszett dühükben, az áldozatoktól néha megenyhülnek. Kiváltképp azzal a néhány közömbös szellemmel kell törődnünk, akik nem természetüktől fogva gonoszak. Áldozatokkal kell őket nyugton tartani, nehogy véletlenül megdühödjenek.

Hajdanában a lappok nem is ismertek igazán jó szellemeket, akik baráti érzelmekkel, segítőkészen fordultak volna az emberek felé. Az embereknek mindennel egyedül kellett boldogulniuk, és az életüket csak ravaszsággal csikarhatták ki a gonosz szellemektől. Most meg azt állítják: Almen Ahtje jóságos Atya, aki az embereket úgy tekinti, mint tulajdon gyermekeit. De látod, minden embert. Nemcsak a lappok istene. Meglehet, még neki is terhére vagyunk, ő is ostobának, nevetségesnek, elmaradottnak tart minket, akár a parasztnépség. És ha felkerülünk az égbe, az ő mennyországába, ahogy a

keresztények tanítják, ki tudja, találunk-e ott legelőt a rénszarvasainknak? Nekem bizony nemigen volna kedvem az idegen dalt énekelni, de ha neked tetszik ...

– Olyan szép volt, ahogy Olof énekelte, Per. Olyan hatalmas, ünnepélyes vigasz volt benne ... és az egész táj, egyik látóhatártól a másikig! – könyörgött a kislány. – Vele zengett az egész vidék . . .

– Igen, Olof ... – szólalt meg nehézkesen Per. – Olof mindent szépen csinál. Az ő szívében, azt hiszem, tömérdek a hely. De az én szívem sötét, és egyre szűkebb, ahogy a föld fogy a lábunk alól.

– Per – motyogta zavartan a kislány –, a Nap azért mégiscsak itt ragyog az egész világ fölött. Most még éjszaka is tündököl.

– Igen – bólintott Per –, a Nap itt ragyog az egész világ fölött. A Nap kering a Föld körül, a Föld kering a Nap körül. Lehet, hogy Almen Ahtje olyan, mint a Nap: magasan a világ fölött ragyog, minden emberre. De a lappokra még a Nap sem ragyog mindig, egész télre eltűnik, halott, meghalt, rabságba ejtették a vak erők, és nincs tél, amikor bizonyosan tudhatod, hogy diadalmaskodik-e újra, megszabadul-e tőlük még.

– De Per, hiszen eddig mindig visszatért!

– Eddig. De ha Favtna lenyilazza a Boahje-nasztét, vagy ha a vak erők egyszer mégis

erősebbek lesznek a Napnál. . . Talán egyszer a Nap is megöregszik, elgyengül, és nem tér vissza többé, s akkor mi egyedül maradunk az éjszakával, a félelmetes északi fényekkel...

– Nem. Akkor új Nap születik, Per. Másik, fiatalabb, még sokkal erősebb.

– Azt hiszed? – mosolygott Per.

De már legfőbb ideje volt, hogy a csordával foglalkozzanak.

ŐSZI INDULÁS

Amikor megérkeztek, éppen dürögtek a fajdkakasok.

– Vulu, vulu, vulu – utánozták hangját énekükkel. És Njuktja, a vadhattyú is akkor ereszkedett le surrogva a tó tükrére, mint egy hullócsillag.

– Nézzétek, a fehér madár! – örvendeztek, és vele dalolták: – Njuktja, nja, nja . . . Vadhattyú, nja, nja . ..

Naphosszat szólt a kakukk is, teli volt a mindenség csattogó, csivitelő, szerelmes dalukat zengő madarakkal.

Akkor még hó borította a legelőt, s a nap minden este a tengerbe bukott. A gyerekek abbahagyták egy időre a Stallo-játékot, hatalmas csigavonalakat rajzoltak a hóba, amelyeknek körei a nyári nap járását idézték, és mint tavasszal széles e földgolyón minden gyerek, a hagyományos, ősi ugrójátékkal segítették a nap emelkedését.

És eljött az idő, amikor már nem is tűnt el többé az égről. A rügyek szinte egyetlen csattanással hasadtak szét. Hegyükön egy pillanatig ott hintázott még a burok, de máris kitárták levélkezecskéiket. A bükkfák levelei csupán néhány óráig viselték ezüst szegélyüket, s álltak ünnepélyesen a fényben, aztán kifeszültek,

ledobták gyermekes szöszruhájukat, és munkához láttak. Aki figyelt, láthatta, mint bomlanak ki a bimbók.

Aki figyelt, láthatta, mint siklik a földön a szeder indája, felemelt rügyvégződése keresgél, tapogatózik, akár egy állat, egy kígyó. Aki figyelt, láthatta a fű növekedését.

Az állatok elcsendesültek, óvatossá váltak, világra jöttek ivadékaik, azokat őrizték. A tó tükrén hattyúk úszkáltak, récék fiókáikkal, ezrével, meg sem lehetett volna számolni, hányan. És szemlátomást nőttek a gyerekek is, Gela nem győzte toldozgatni a ruháikat.

Aztán a békák is rázendítettek dalukra a tó menti, széles, szittyós, nádas sávban.

A nap egyre magasabbra emelkedett, egyre meredekebben írta köreit az égboltra. Ki sem lehetett számítani, milyen magasra emelkedik még. Gyújtó ereje átjárta az embereket is. Kiegyenesedtek, ragyogóbbak, karcsúbbak, sudárabbak lettek, lepergett róluk minden csüggedés, szemük tündökölt, mozgásuk könnyeddé, fürgévé vált, szinte felrebbenni készültek, mint megannyi madár. Kedv, erő, bátorság gyűlt bennük a hosszú, téli éjszakára.

Az éjjelek világosak voltak, melegek, mint a nappalok. Megszűnt minden különbség éjszaka és nappal között. Minden rét tobzódó, ezerszínű virágtengerré vált, minden fa súlyosan illatozó

virágcsoda lett.

A borjak is növekedtek, ugyanúgy, mint a gyerekek meg a növények, szinte szemlátomást, s a szarvasbikák büszkén hátraszegett nyakkal hordozták csaknem teljesen kifejlődött agancskoronájukat.

Mindez fokozódott, egyre erősebben, egyre szélesebben, egyre ujjongóbban, mígnem a nap elérte legfelső állását.

A napforduló éjszakáján, Szent Ivánkor a helybeli parasztok lángoló kerekeket gördítettek le a hegyekről. Falvaik körül a magaslatokon mindenütt lobogtak a tüzek, reggelig daloltak, ugráltak a fehér éjszakában, mintha segíteni iparkodtak volna a napnak, hágjon még magasabbra.

A lappok azonban egyesével, magányosan járták az erdőket, hogy mélyen magukba szívhassák az évnek ezt a legcsodálatosabb pillanatát. Rebesgették, hogy ilyenkor már sokan pillantottak meg elrejtett kincs fölött villózó, zöld tüzet, s ha leástak alatta a földbe, gazdagok lettek. Lappföld mélyén sok-sok elásott kincs rejtőzik. Hajdan, a nyugtalan időkben, a lappok eltemették pénzüket különféle titkos helyekre, amelyeket egyedül ők ismertek, és sokan meghaltak, mielőtt kiáshatták és felhasználhatták volna.

A lányok pedig köveket kerestek, amelyeket víz

vesz körül, mégis mindig szárazon maradnak. Akinek sikerült szert tennie ilyen kőre, és rajta tudta tölteni az éjszakát, míg a nap ismét a hegyek fölé nem emelkedett, az biztosra vehette, hogy hamarosan eljön érte a kedvese, és elviszi magával, élete társának, hű feleségének.

És aztán a nap már alacsonyabban jár. Pályája lassan, ünnepélyesen, könnyedén ereszkedik.

A hőség fokozódik, emberek, állatok, fák, föld, minden, minden teleissza magát az áldott sugárözönnel, jóllakik a meleggel, mélyen, súlyosan pihen a boldogító fényözönben, akár valami jótékony álomban, amely összegyűjti, újjá varázsolja az erőt.

És aztán egy napon megcsörrennek a nyírfalevelek, a fű keményebben zizeg a szélben. A völgyekből felcsap a kaszálók, az érett gabonatáblák illata a hegyek tiszta, szüntelenül áramló levegőjébe.

A szarvasbikák tisztogatni kezdik agancsukat. Az erdő csak úgy visszhangzik a csattanásoktól, amint agancsukat a fatörzsekhez verdesik, amint keresztültörtetnek a bokrokon, hogy megszabaduljanak a háncstól.

Utána felvonulnak a rejtett tisztásokra, ahol lezajlanak a párzás harcai, játékai.

– Üzekednek a szarvasbikák, és a tehenek is, taata, taata ... – harsant fel zengőn Per kiáltása, hogy meghallják lenn, a távoli táborban is.

Ez volt a jeladás a táborbelieknek, hogy készüljenek fel az őszi indulásra.

– Kisborjú, zsémbelődsz, bánkódsz, szaladgálsz, eltűnt anyádat keresed? – vigasztalta közben Neita a bocikat, és nevetve nyújtotta feléjük ujjait. De a borjak is nyugtalankodtak, és türelmetlen pofácskával lökdösték félre kezét.

Amikor a szarvasok újra lejöttek, a pásztorok nekigyürkőztek, hogy szétválasszák az öt csordát, amelyeket a nyár folyamán a közösen bérelt erdei legelőkön legeltettek.

A pihenés idején, amikor a rénszarvasok a földön heverésztek, járkálni kezdtek közöttük, és bottal bökdösték meg a négy kisebb csorda jószágainak hátát. Ezek az állatok felálltak, odébb mentek, és csak valamivel távolabb heveredtek le ismét, hogy tovább pihenjenek. A régi helyen végül már csupán a legnagyobb csordához tartozó rénszarvasok heverésztek. Ezeket aztán a kutyákkal felzargatták, és olyan messzire terelték, hogy ne keveredhessenek össze a többiekkel. A következő pihenőidőben a nagyságra második csordával jártak el hasonlóan, és így folytatták tovább, míg nagyjából elkülönítették valamennyit.

Csakhogy némelyik rénszarvas csökönyös, és egyszerűen nem tápászkodik fel, akármennyire böködik is hátát a bottal. Akad olyan is, amelyik nem érti, hogy odébb kell mennie, és folyton

visszatér a régi helyére. Ezeket hagyni kell, legyen meg az akaratuk, mert a pásztor nem heveskedhet, különben felriasztja az egész csordát, az állatok összevissza rohangálnak, az ember pedig kezdheti elölről az egészet, ha legközelebb újra leheverednek.

Ennek következtében mindig kerül néhány idegen állat az elkülönített csordákba, ezeket pányvával fogják ki, és vezetik társaikhoz.

Mikor a csordákat végleg szétválasztották, összegyűlnek a tulajdonosok, és közösen látogatják végig mindegyiket, hogy ellenőrizzék, csakugyan rendben vannak-e. Aztán odalenn a táborban összeülnek és megbeszélik, ki mikor indul, melyik útvonalat választja. Erre a gyűlésre eljönnek azok a norvég lappok is, akiknek még vannak rénszarvasaik, és télire a svédországi zuzmós mocsarakon akarják legeltetni a csordájukat. Itt választják ki a vándorlappok közül azt, akiben megbíznak, itt alkusznak meg vele. Ha megkötik az egyezséget, a két csordát összeterelik. A telepesek persze igyekeznek lehetőleg megbízható embert választani, akiről feltételezik, hogy nem fogja állataikat titokban megjelölni, mintha a sajátjai lennének, nem vágja le őket, s nem állítja róluk később, hogy elpusztultak, és aki nem csapja az ő teheneik minden újszülöttjét a saját borjaihoz.

Ráadásul ügyes, bátor férfi legyen az illető, aki

érti a módját, hogyan kell vezetni a csordát, megőrizni minden veszélyben. Bizony, nem egyszerű kiválasztani a megfelelő embert, és nem egy telepeslapp csordája bánta, ha csalóra vagy nem rátermett emberre találták bízni.

Heika Ravsta is azok közé tartozott, akik norvégiai rénszarvasokat is tereltek a maguk csordájával. Heika Ravsta messzi földön közismert és rettegett rénszarvastolvaj volt, fekete ábrázatú, szilaj és bárdolatlan férfi. Ellenben vérbeli rénszarvaspásztornak számított, és amelyik norvég telepeslapp jó viszonyban volt vele, s nem félt éppen rá, a tolvajra bízni csordája vezetését, az nem járt rosszul. No persze, minden tekintetben engednie kellett az akaratának, és bőségesen meg kellett vendégelnie pálinkával is, ha beállított a házba, mert különben Heika Ravsta egyszerűen kijelentette, hogy a rénszarvastehenek egyetlen borját sem ellettek. Hanem aki tudott bánni vele, annak a csordáját hűségesen őrizte, ügyesen átmentette minden veszélyen.

Heika Ravstának állandóan egy kövekkel teli kis tarsoly lógott az övén. Amikor szükségesnek látta, ezek fölött a kövek fölött énekelte el az ősi varázsénekeket, s közben simogatta őket.

– Kicsi kövek – énekelte —, varázskövek, oltalmazzatok engem meg a rénszarvasokat, válla, válla . . . – Vagy a tájat magasztalta, hogy

csak úgy zengett a hangja messze túl a legelőkön is, és a föld minden jó szellemét szolgálatába idézte. – Ó, ezek a fű borította, lankás hegyoldalak, melyek a kicsiny rénszarvasborjakat mintha lágy kézzel simogatnák!

És soha nem hagyta el a szerencse.

Ami azt illeti, ezeket a varázsénekeket szigorúan betiltották, mióta a telepesekkel bevonult az őrsiágba a keresztények istene, és uralma alá vetette a lappokat is. Papjai annak idején minden varázsdobot elégettek egy hatalmas máglyán, és a poklok könyörtelen büntetéseivel fenyegettek mindenkit, aki akár csak emlékezni merészelt a varázsénekekre. De Heika Ravsta nem félt a keresztények istenétől, és nyugodtan énekelte kövei fölött istentelen dalait, hogy megvédelmezze csordáját.

Noha a telepeslappok örömest bízták Heika Ravstá-ra jószágukat, s ily módon, maguk is hasznot húztak pogány varázserejéből, mégis megbotránkoztak zabolátlan bűnösségén. Azt susmutolták egymás közt, hogy Heikka Ravsta eladta magát egy kisördögnek, Una Birusnak, aki egy szép napon elragadja majd a legeltetésből: „Amikor nem alszik, még sincs ébren, és sebes sodrú víz fölött halad át!"

És egy sötét, őszi estén Heika Ravsta csakugyan nem is érkezett haza. Barátaival mulatozott, s aztán egyedül indult el hazafelé.

Természetesen mindenki úgy vélekedett, hogy az ördög vitte el, bár az is meglehet, hogy csak szerencsétlenül járt, amilyen holtrészeg volt.

Csordáit a rokonai vették át. De a telepeslappok azóta nem kaptak több borjat teheneik után, sőt a kifejlett állatok is eltűntek: pásztoraik levágták őket, vagy áthajtották a saját pereputtyukhoz, úgyhogy a tulajdonosoknak végül egy árva rénszarvasuk sem maradt, és nemegyszer mélabúsan gondoltak vissza Heika Ravstára, jóllehet megátalkodottan hitték, hogy az ördög vitte el.

De ez csak jóval később történt. Akkor, amikor Neita először járt a csordával Norvégiában, Heika Ravsta meg vígan élt, és peckesen, tekintélyesen sétált a telepeslappok közt, akik versengve bízták meg, hogy vigye át csordáikat a hegyeken, és legeltesse a svéd lápvidéken, míg következő tavasszal vissza nem tér Norvégiába.

És megvolt minden joga is, hogy kevélyen, rátartian viselkedjék. Mások nem voltak ennyire szerencsések, és jóformán senki sem tartotta be adott szavát olyan híven, mint ő.

Jó Nilsa, az egyik telepeslapp például Inka Vuolapra bízta egyszer a csordája legeltetését. Ezer állatot küldött el vele, és egyetlen darabot sem kapott vissza. Igaz, Jó Nilsa gazdag ember volt, meg sem kottyant neki a veszteség. Nagy gazdasága volt, amelyet norvég módra művelt,

télen pedig saját tízevezős csónakján ment halászni, fel egészen Lofotig. Ismerte mindenki, ahol csak lappok éltek, Lofot legszélső csücskétől a finn partokig, és valahányszor hazatért, se vége, se hossza nem volt a vendégségnek, a mulatságoknak. De örökké fúrta az oldalát, hogy a csordája odaveszett, és ki tudja, mit nem tett volna Inka Vuolappal, ha az egyszer a szeme elé kerül.

Egy másik norvég telepeslapp, Heika Viggju szintén hasonló módon vesztette el minden rénszarvasát. De ő bezzeg nem törődött bele, hanem eltökélte, hogy kinyomozza állatait, és visszaszerzi őket a tolvajoktól. Evégett ősszel elszegődött pásztornak egy szii'dához, átkelt velük a hegyeken Svédországba, ahol addig őrizte csordájukat, míg téli táborba nem költöztek. Télen aztán ide-oda utazgatott az országban, és kereste a rénszarvasait.

És csakugyan! Egy szép napon rájuk bukkant: egy idegen csordában. Amikor találkozott velük, a csorda hosszan elnyúló csapatokban éppen lefelé tartott a hegyoldalon, ő pedig követte, odáig, ahol az állatok elülső lábukkal gödröt kapartak, és turkálni kezdtek a zuzmóban. Ott a közelükbe osont, és egész sereg jószágát felismerte. Kifogta, és el is hajtotta őket.

Ezt csinálta három évig, és végül csaknem az egész csordáját sikerült összeszednie. Családja

még Norvégiában lakott, és távollétében a felesége vezette a gazdaságot, hanem ő az állatok keresgélése során annyira kedvet kapott megint a vándorélethez, hogy már azt fontolgatta, ne adja-e el inkább a gazdaságot, ne kóboroljon-e ismét a csorda nyomában. Ekkor azonban rajtaütöttek a tolvajok, és kényszerítették, hogy szolgáltassa ki nekik egész „visszalopkodott" csordáját, ráadásul úgy megfenyegették, hogy már a puszta életének is örült, és soha többé be nem tette a lábát Svédországba.

Azzal vigasztalta magát, hogy a paraszti életet meg a vándoréletet úgysem lehet összeegyeztetni, és ha az ember már elszánta magát az egyikre, tartson is ki mellette.

A férfiak tehát jártak-keltek, és rendezték a maguk ügyeit, az asszonyoknak pedig jócskán akadt tennivalójuk a sátrak körül, míg előkészítettek minden holmit a vonulásra. Esténként a sátrakban verődtek össze, búcsúzkodni. És amikor megindult odakinn az első hideg, őszi eső, és verte, verte a sátorfalakat, a tűz mellett üldögéltek, körbeadogatták szép sorjában a két kávésbögrét, beszélgettek örömeikről, gondjaikról, gyerekeikről, férjükről, a tegnapról meg a holnapról, már ahogy az asszonyok beszélgetni szoktak mindenütt a világon, ha együtt ülnek és búcsúzkodnak.

A környékbeli házakban lakó telepeslappok asszonyai is eljöttek hozzájuk. A nők között barátságféle szövődött, még ha életmódjuk nem hasonlított is többé, még ha férjeik nemegyszer összekoccantak is, vitás esetekben. Sőt sokan messziről utaztak ide, pusztán azért, hogy még egyszer ott ülhessenek a sátorban, a kicsiny tűz mellett, és tereferélhessenek azokról a dolgokról, amelyektől oly messzire vetődtek új életükben. Ilyenkor rendszerint megkérték a háziasszonyt, énekelne el valamit a régi dalok közül, amelyektől őket magukat olyan szigorúan eltiltották. És hallgatták, hallgatták a szavakat, melyeket már alig értettek, az elnyújtott, elfeledett dallamokat, ritmusokat, amelyek a vadon vizeinek szakadatlan csobogására emlékeztették őket, meg a szélre, amint a nyírfák lombjával játszik, és hosszú hullámokat simít a mocsári fűben az utakon, ahol szüleik jártak gyermekkorukban.

– Eszembe jut gyönyörű hazám, innen odakerülni vágyom. Az úton szél és vihar dühöng, nincs béke, míg révbe nem érünk – énekelték később. És ezt valamennyien megértették, a már csak norvégul beszélő telepesasszonyok meg az útra kelő lapp nők egyaránt, pedig ez a finnek egyik vándordala.

De aztán ismét fecsegtek, nevetgéltek, meséltek erről-arról, ami épp eszükbe jutott.

Például éppen ezekben a napokban halt meg

Per Sarre, és ami ez alkalommal kiderült, izgalomba hozott minden lappot, az ország egyik végétől a másikig.

Per Sarre tehetős ember volt, vándorlapp, aki nagy szii'dával vonult ide-oda Lappföldön. Tavasszal átkelt a hegyeken Norvégiába, ahol Coarrenvarga félszigetén egy jó legelőkkel övezett, szép tó mellett ütött fel nyári tábort egész népével, télen pedig visszatért Svédországba. Ott olyan nagyszerű téli táborhelyekre járhatott, amilyet csak kívánhat az ember. Nyugodtan élhette volna világát, lehetett volna tekintélyes, gazdag ember is. De faragatlan volt minden cselekedete, és sehogy sem tudott felhagyni a tolvajkodással. Valahol csak megszimatolt valami lehetőséget, ott termett, márpedig a lopás lehetőségét mindenütt megszimatolta.

Svédországban annak idején súlyos korbácsbüntetéssel torolták meg a rénszarvaslopást. Per Sarrét pedig már kétszer is elítélték. És mert félt, hogy harmadszorra nem élné túl a korbácsolást, roppant óvatosan viselkedett, és ügyelt, nehogy véletlenül gyanúba keveredjék.

Egy napon azonban, amikor egy nyírfásban ismét elfogott egy idegen állatot, és éppen a saját jelét iparkodott a fülébe vágni, a szemközti sziklák közt egy lányt pillantott meg. A lány sást szárított, kiveregette, apró tekercsekbe csavargatta, ahogy

a vonulás idején szállítani szokták, hogy harisnya helyett a lábbelikbe tömködjék. Olyan serényen dolgozott, hogy nyilván észre sem vette, miben sántikál Per. De Per Sarre agyonütötte a lányt, és a tó fenekére süllyesztette. A lány azonban Juonas Lainje lánya volt, akinél Per Sarre aznap vendégeskedett.

Este Juonas Lainje aggódva mondta el, hogy lánya nem érkezett haza, és nem találják sehol. De a lány kutyája a víz partján rostokol, vonít, vonít, és bárhogy hívogatják, nem tágít onnan. Lehetséges, hogy a lány a tóba veszett. Juonas Lainje el is határozta, hogy másnap kölcsönkér egy csónakot, és átkutatja a tavat.

A keresésben Per Sarre is buzgón közreműködött, és olyan ügyesen sikerült távol tartania mindenkit a helyes nyomoktól, hogy a lányt nem találták meg, s végül abba is hagyták a keresgélést.

Ámde az emberek kedélye korántsem nyugodott meg ilyen gyorsan, s a gyanú aprádonként egy egészen más férfira terelődött: egy lesjei norvég telepesre, Björnar-ra, akit a lappok úgy gyűlöltek, mint magát az ördögöt. Irtványa a szomszédságban feküdt. Ügyes, dolgos ember volt, de amúgy paraszt módra, amit a lappok nem értenek, és szívből utálnak. Nem elégedett meg például azzal, hogy fehér ökreit csak nyáron fogja igába, hanem patkót veretett patájukra, és télvíz

idején, a jégen is fuvarozott velük. Roppant szorgalommal nagyszerű kaszálót, kitűnő szántóföldeket teremtett magának, de a lappok a lábukat sem tehették be birtokára, sőt üvöltözött velük, veréssel fenyegetőzött már akkor is, ha csak a mezsgyéje közelébe értek. Ezért mindenki utálta. Ha süppedékes földeken megpillantották ökrösszekerének mély nyomát, átkozódva köptek ki: „TvU", és olyan nagy ívben kerülték ki az útját, mintha maga az ördög furikált volna végig rajta.

Most aztán, hogy a fiatal lapp lány ilyen megmagyarázhatatlan módon eltűnt, sőt a mendemonda szerint utoljára a norvég telepes gazdaságának közelében látták, a gyanú természetesen a gyűlölt, erőszakos férfira esett. Az egész törzs ádáz tekintettel nézte, és még az addiginál is több kárt okozott neki. Per Sarre ellenben, míg csak élt, bántatlanul vonult ide-oda Lappföldön egész népével, s helyette a gyűlölt idegenre nehezedett a gyanú egész terhe. Björnar már aggastyán volt, aki az ellenségeskedés következtében még keményebbé, engesztelhetetlenebbé vált, amikor Per Sarre halálos ágyán bevallotta ezt és még jó néhány más, büntetlenül maradt gonosztettét.

Ilyen és ehhez hasonló eseményekről beszélgettek az asszonyok a tűz mellett, közben szőrmeruhákat varrogattak, színes sapkákat hímeztek, a legkülönfélébb célokra felhasználható

tarka gyapjúszalagokat szőttek, megittak megszámlálhatatlan csészényi kávét, pepecselés közben felugráltak, kifutottak a zuhogó, őszi esőbe, aztán visszaszaladtak a tűz mellé, nevetgéltek, megszárítkoztak, és tereferéltek tovább, fontos dolgokról, apróságokról, ahogy éppen adódott.

Aztán beállt a szakadatlanul szemerkélő, hideg, őszi esőzés, megfosztotta leveleiktől a fákat, és gyorsan elhervasztotta a füvet. A csorda ekkor nekieredt, fel, a gombával kecsegtető, magas erdőségekbe, és onnan is tovább, a svédországi mocsaras legelők irányába, ahol most nem zümmögtek szúnyogok, és bőségesen akadt eleség.

A törzs is felkerekedett, mihelyt a férfiak rendezték dolgaikat. Ezen a vonuláson bőrig átnedvesedtek, és ha pihenőt tartottak, mielőtt nyugovóba térhettek volna, először ruháikat kellett megszárítani, mert odafenn a hegyekben már fagyott, és sokan megfáztak, megbetegedtek közülük.

De Emed, a törzs öreganyja gondos kezelésben, megfelelő ápolásban részesített mindenkit, akit elkapott a lappok életével együtt járó betegségek valamelyike. Emed még tüdőgyulladást és más súlyos betegségeket is kikúrált. A különféle megfázásokat pedig, a köhögést, a torok- vagy fejfájást, a gerinc- és végtagbántalmakat, a

náthalázat olyan rátermetten, energikusan gyógyította meg, hol érvágással, hol borogatással, hol gyógynövényekkel, hogy a vonulást jóformán egyszer sem kellett valamelyik beteg miatt félbeszakítani. Amellett rémesen megharagudott, ha azt találták kérdezni tőle, hogy tud-e ráolvasni.

– Hogy is kérdezhet valaki ilyen butaságokat – zsémbelődött ilyenkor. Mikor mindez csak a lappok ősi orvostudománya. Semmi köze ennek holmi ráolvasáshoz, ez egészen más. Hiszen még csak varázsigét sem kell mormolnia, az ő tudománya amúgy is segít, mindenféle hókuszpókusz nélkül, pusztán az orvosság erejével, megfelelő alkalmazásával. De ahhoz aztán persze csakugyan érteni kell.

Az öreg Emed tehát sok betegségnek tudta az írját. De Gela segítsége még hatásosabb volt. A sebtében felütött sátorban a lehető leggyorsabban rakott mindig tüzet, és igézni kezdte a lángokat.

– Tállá, tállá, tűz, tűz, melegítsd a didergőket – kérlelte a fellobbanó nyelvecskéket. – És a tűz gyenge melege még el sem ért hozzájuk, amikor már melengette, jókedvre derítette a gyerekeket Gela kedves, megnyugtató hangja.

Mint odafelé, ezúttal is az áldozókőnél tartottak pihenőt, és most is bemutattak áldozatot. Hadd hálálja meg a kő jó úti szerencsével. Mert azokat,

akik éheztetik, bizony balszerencsével, ítéletidővel sújtja.

Először, mint beszélik, egy lapp öregasszony üldögélt, pihent meg ezen a helyen, és mert fülledt, forró, zivataros nap volt, elnyomta az álom. És ekkor kiáltás harsant a kőből, háromszor: „Cseppents rám! Cseppents rám! Cseppents rám!" – mind hangosabban, s végül már olyan féktelenül, ahogy a mennydörgés dübörög a hegyek között. Az öregasszony rémülten felriadt, és mert semmi más nem volt nála, orvosságosüvegét vette ki tarsolyából, és abból cseppentett sietve három csöppet a kőre. Aztán eliszkolt, amilyen gyorsan csak bírta öreg lába.

Azóta tudják, hogy a kő vuoitas-gallo, vagyis áldozó-kő, amely áldozatot követel, és hálás annak, aki megajándékozza. Ezért nem is megy el mellette senki anélkül, hogy táplálékhoz ne juttatná.

ŐSZI VONULÁS SVÉDORSZÁG FELÉ

Volo, volo, volo – így zengték a hágóról istenhozzádjukat Norvégia felé. Így fejezték ki köszönetüket a nyárért, üdvözletüket, búcsúzásukat, jókívánságaikat mindenért, mindenkinek, így mondták el: „a viszontlátásra!" Messzire szállt az énekük, a vastag, szürke felhőréteg fölé, amely hideg esőt szitált a tájra. De szívükben a dalt a napsütötte nyári ösvényeknek szánták, a fák enyhe nyári szellőben ragyogó lombjának, a tó tükrén úszkáló eleven, apró tollgombolyagoknak, a finom, zsíros fűnek s a barátta lett idegeneknek: „Volo, volo – Isten veletek, majd visszatérünk!"

Aztán elszántan elindultak kelet felé, belemerültek a Svédországot borító felhőtakaróba, s egyre lejjebb és lejjebb ereszkedtek a lejtős utakon.

– Ó, a csorda, a nagy csorda vonul, megy, megy, megy, mendegél ... – szállt Per éneke a csorda fölött, amely lassan nyomult előtte a szemerkélő felhőkbe. – Órákon át ismételgette ezt a néhány ütemet, és ennek ritmusára haladtak valamennyien: a csorda, a kutyák, a pásztorok, Neita meg ő.

A szii'da lassabban követte őket, olykor más, kényelmesebb ösvényeken, a saját ritmusában. Hiszen a szii'dának is megvolt a maga

vándordala.

– Át a hegyeken, át a hegyeken, nu, nu, nuu ... – Bár talán mást is énekeltek, amit kiváltott belőlük a pillanat: a változó kilátás az utakra, amelyeket hol eltakart, hol feltárt a szemerkélő eső, jószágaik elnehezülő járása az ereszkedőkön, a ruhájukon lassan áthatoló nedves hideg, a fűszeres, őszi illatok, az előreszárnyaló gondolatok . . .

Így mentek, mentek, és teltek az órák.

Heikka ismét előttük haladt, bejárta a pihenőhelyeket, amelyeket még a vén Jerpe jelölt ki, de maga már nem tudott ellenőrizni. Megvárta őket mindenütt, ahol majd felverik a vándorsátrat, tüzet gyújtanak, megszárítkoznak, pihennek, enni és aludni fognak.

A rénszarvasok viszont keresztülvágtak az erdőkön. A gombatermő tisztásokat keresték, ahol teli ehették magukat. El sem lehetett volna csábítani őket innen, a pásztorok pedig hagyták, csemegézzenek csak, amíg kedvük tartja. Semmi sem sürgette őket. Ezen a széles földön mindenütt otthon voltak.

A hegyi patakok, amelyeket tavasszal átúszni is alig bírtak, most keskeny erecskékben csordogáltak. A rénszarvasok oda sem hederítve lépkedtek át a vízmedret borító köveken, Neita kőről kőre szökdelt, de ha belegázolt is a csermelybe, száraz lábbal került át vízhatlan

rénbőr cipőjében. Még a sás sem nedvesedett meg benne.

Átvonultak a magas hegységen, és lejutottak az elő-hegyekbe, még mielőtt utolérték volna őket a cudar, késő őszi viharok. A nagy tavon ezúttal úszva kelt át a csorda. Csak a pásztorok maradtak mellette. Neita a szii'dával tartott, a parti kerülőúton.

Neita most örömest vándorolt Gelával, mert az asszony vidám volt, hogy nem a magas hegyormokon tört rájuk az őszi rossz idő. A tó partján még nyárias meleg járta, ismét sütött a nap, a hűvös, tiszta levegőben ökörnyál úszott, az erdőben tömérdek bogyó és gomba termett. Minden lépésnél széttaposott néhányat az ember. Már közeledtek a táborhelyhez, ahol elraktározták téli holmijukat. Ott hosszasabb pihenőt terveztek – az egész csodálatos vénasszonyok-nyarára.

Amint tovasiettek, útvonaluktól kissé távolabb egy helyen dús bozót burjánzott a magasról lezúdult sziklatömbökön, és Neita oda akart futni, hogy leszedje a messziről pirosló málnaszemeket. De Gela éles hangja visszaszólította.

– Ne menj oda! Ne ébreszd fel a kísérteteket!

– Miért, mi van ott? – kérdezte csalódottan Neita, de Gela ráripakodott:

– Maradj csöndben! Ott fekszenek az angolok! – és ijedt szemmel iparkodott minél messzebbre

kerülni.

Végül megérkeztek a táborhelyre. Sokáig szándékoztak ott maradni. Minden sátrat felállítottak, nemcsak az útisátrat, és otthonosan berendezkedtek. Leszedték az állványzatról a téli holmit, átvizsgáltak mindent, de még nem öltöztek át: jól érezték magukat könnyű nyári gúnyájukban. Az első hó leestéig akartak itt tartózkodni, hogy innen már szánokkal haladhassanak tovább. A csorda számára is akadt még jó legelő: a tó környékén buja, sűrű volt a növényzet; másodszorra is kisarjadt minden, a szikkadt, magba futott szárak közt nedvdúsan, üdén zöldelltek az új növénykék. Az erdőben, a bozótosban, a horpadásokban pedig csak úgy duzzadoztak a gombák.

Szép volt az élet ezen a táborhelyen, és abban az évben váratlanul sokáig tartott. Ismét tőröket állítottak a tovavonuló madaraknak, és halászgattak a tóban. A férfiak a környékbeli erdőben vadásztak, nyulakat és rozsomákokat ejtettek el, főként fiatal állatokat, amelyek a nyár folyamán serdültek fel, és könnyű zsákmányt jelentettek.

A pásztorkodás viszont korántsem volt könnyű ezekben a napokban. Most, a nászi időszak után, a bikák már nem tartották szorosan együtt a csordát. Az állatok magányosan bitangoltak, roppant területen szóródtak szét, de inkább a

pásztorok szegődtek a nyomukba, menjenek, amerre éppen menni akarnak, mert ők tudják a legjobban, hol találnak megfelelő dús táplálékot.

Neita és Per egy ízben a szii'dától meglehetősen távol táboroztak félsátrukban. Neita szépen kibélelte a sátrat nyírfagallyakkal, birkaprémekkel, és tüzet is rakott a bejárat előtt. Éppen a tűz mellett üldögéltek, Per pipázott, és mindketten Olofra vártak, aki a szétszórtan legelő csordát járta körül, és bármelyik percben beállíthatott, hogy átadja az őrséget, és lepihenjen az előkészített fekhelyen.

Neitának ekkor jutott eszébe a sziklákon burjánzó málnabokor, mesélt róla Pernek, és megkérdezte:

– Miért nem volt szabad odamennem, Per?

– Mert ott nyugszik a két meggyilkolt angol – felelte Per. És mert Neita kíváncsian könyörgő szemet meresztett rá, mesélni kezdett: – Nem jó környék az. Egyszer például egy szii'da kénytelen volt a közelében éjszakázni. Akkor érkeztek le a hegyekből, és rájuk tört a vihar. Ezért kutyafuttában felverték a sátrat, anélkül hogy előbb alaposan körülnéztek volna. Éjszaka azonban sikoltozást hallottak kintről, újra meg újra, úgyhogy végül felkaptak egy lángoló fahasábot, kimentek, és szétvilágítottak mindenhová. De csak az összetiport füvet látták meg a szikláról csöpögő nedvességet, és amíg

égett a kezükben a fahasáb, teljes némaság volt. Hanem amikor a fáklya kihunyt, újra elkezdődött a jajveszékelés, a hátborzongató sikoltozás, nyögdécselés, valami idegen nyelven, annyira, hogy rémületükben szedték a sátorfájukat, és elmenekültek. Azóta a közelébe sem megy annak a helynek senki, még nappal sem, nemhogy éjnek idején.

– Jó, de hát mégis mi van ott, Per?

– Ott gyilkolták meg a két angolt. Azok pedig nem találnak nyugalmat. Valahányszor ember jön a közelükbe, igyekeznek észrevétetni magukat, hogy végre megbosszulják őket, és megpihenhessenek.

– Meséld már el rendesen, Per! Mi történt ott? – faggatózott türelmetlenül Neita, és olyan szemrehányóan meredt barátjára, hogy az elnevette magát. Kiveregette hát pipáját, újra megtömte, aztán aprólékosan, részletesen elmesélt mindent, ahogy Neita szerette.

– Lappföldön utazgattak egy vezetővel. Nem volt különösebb dolguk, csak meg akarták ismerni az országot meg a lapp népet. Az angolok már csak ilyenek. Képesek óriási utazásokra vállalkozni, pusztán azért, hogy megismerjenek egy idegen tájat.

Jártak-keltek az országban, és jól szemügyre vettek mindent. A vezetőjük még Brita Haki esküvőjére is elvitte őket, hadd lássanak egy lapp

menyegzőt. Az angolok nagyon kedvesen és vidáman viselkedtek a lagziban, ámbár semmit sem értettek az egészből, és egy csomó mindent rosszul csináltak, vagyis nem úgy, ahogy a szokás ilyen alkalommal megköveteli. Hát istenem, idegenek voltak. Ámde ajándékokat is adtak a menyasszonynak, és akkor láthatta mindenki, milyen rengeteg pénz meg mindenféle ismeretlen drágaság van náluk. Aztán továbbmentek, a svéd Lappföld felé, de ezen az úton nyomtalanul eltűntek, és soha többé nem érkeztek meg sehová.

– És? – kérdezte izgatottan Neita.

– És semmi. Nyomuk veszett. De mivel nagyon előkelő idegenek voltak, végül a hatóságok is beavatkoztak, hivatalnokok utazgattak ide-oda az országban, és mindenkit kihallgattak. De egy lélek sem mert elárulni semmit, pedig az emberek tudták ám, ki bánt el velük, és hogyan.

– Miért nem mondták meg? – háborodott fel Neita. – És hogy tudhattak egyáltalán valamit, ha senki nem volt jelen?

– Egy északi lapp, Pétté Vuoltok aznap éppen erre a tájra érkezett, szétugrott csordáját kereste. Ezért messzelátót is hozott magával, és egyszerre, amint a látcsövet a hegyekről a völgy felé fordította, pontosan eléje tárult az egész bűntett a nagy köveknél. Látta, hogyan ütik le az idegeneket, sőt felismerte azt a két lapp férfit is,

aki elkövette. De úgy megrettent, hogy amikor este visszabotorkált a sátrakhoz, egy szót sem mert szólni az egészről senkinek.

Csak otthon merte elmondani a nővérének, mit látott, de könyörgött, hogy ne árulja el senkinek, mert ha kiderülne, hogy ő is végignézte a gyilkosságot, aligha élhet sokáig.

De a nővére nem tudta megőrizni a titkot. Elmesélte valakinek, és így jutott az emberek tudomására. A következő ősszel ez a Pétté egyszer a templomsátorban akarta tölteni az éjszakát.

– Mi az a templomsátor? – vetette közbe Neita.

– Nem tudod? A templomos falvakban állítottak fel ilyen sátrakat. Azoknak, akik nagyon messziről jönnek a templomba. Nagyon nagy sátrak, ahol állandóan ki-be járkálnak az idegen templomlátogatók, és mindig nagyon vidáman zajlik az élet, örökös érkezésekkel-indulásokkal, se vége, se hossza mesékkel, híradásokkal, frissen született barátságokkal. Mint mindenütt a világon, ahol sok ember sereglik össze. Még soha nem láttál ilyet?

– Én még sosem voltam templomban.

– Sopperóban majd megláthatod. Örülsz?

– Még nem tudom. Sejtelmem sincs, milyen lehet. Inkább mesélj tovább, Per. Ma egyáltalán nem mesélsz tisztességesen!

Per nevetett és folytatta:

– Nos hát, Pétté Vuoltok a templomsátorban akarta tölteni az éjszakát, és ugyanaznap a rabló meg a cinkosa is lejöttek a hegyekből. A közvetlen közelben verték fel pásztorsátrukat, aztán meghívták Péttét, hogy egy rövidke időre látogassa meg őket. Pétté borzalmasan megijedt, de nem merte visszautasítani a meghívást. Bement a sátrukba, és egy kis ideig együtt volt velük. Csak egyetlen csésze kávét ivott meg náluk, de utána mindjárt rosszul lett. Mire visszatért a templomsátorba, már olyan beteg volt, hogy nem állt a lábán. El is nyúlt rögtön a földön, és egy harapás étel, egy korty ital nem sok, annyi sem ment le többé a torkán. Mindenki ott állt körülötte, de senki sem tudott rajta segíteni. Egészen megmerevedett a méregtől, és még aznap este meghalt.

Ezért aztán amikor a hivatalnokok kihallgatták a népet, senki sem merte elmondani, amit tudott. Féltek, hogy ők is így járnak, hiszen ezek a rablók nem riadtak vissza semmiféle gaztettől. De a tulajdon lelkiismeretük elől mégsem tudtak megszökni, és mindenféle szerencsétlenséget zúdítottak önmagukra. A rossz lelkiismeretű embernek nincs szerencséje, bármihez fogjon is. Végül mindketten elpusztultak, borzalmas módon, vagyis valamiféleképpen mégiscsak megbűnhődtek. De mert nem a törvény ítélte el őket, a két angol még sincs igazából

megbosszulva, és ezért járnak vissza kísérteni.

– Ó – szólalt meg a betoppanó Olof, arcán szokott, megfoghatatlan mosolyával –, azok már rég eggyé olvadtak a földdel. A fák nedveiben keringenek, felszívta őket a fény, esőcseppé váltak, hó lett belőlük, s a forrásokkal elcsordogáltak a tengerbe. Nem kísértenek már, semmiképpen. Nincsenek többé. – S ezzel Olof felállt a tűz mellől, és leheveredett a pásztorsátorban a szőrmetakarókra, amelyeket Neita gondoskodó szeretettel előkészített neki.

Amikor lehullt a hó, a szii'da összeszedelőzködött és továbbvonult Soppero felé, a téli táborba. A csorda lassan haladt a nyomában; imitt-amott, ahol kedvére való eleséget talált, megállt, végül megérkezett a Soppero környékén számára kijelölt legelőkre. Neita csak karácsonykor látogatott le újra a sátrakhoz.

A TÉLI TÁBOR

Volt tehát tíz tiszta, szép napjuk: az időjárás váratlan ajándéka, pedig már csaknem véget ért az esztendő. A nap pályája egészen alacsonyan ívelt, olyan közelről sütött rájuk, mint az év folyamán soha, és még egyszer utoljára átmelengette őket. Mind korábban és korábban nyugodott le, s mielőtt végképp eltűnt volna a fák mögött, a mezőkről felgomolygott a köd. A folyóvizek fölött vastagon összesűrűsödött, és olyan magasra szállt, hogy elfedte a visszatért csillagokat. Fátylain csak a legnagyobbak kandikáltak át bágyatagon: a Favtna, a Jávorszarvas agancsa, meg a két Hótalpas. És a Gallas-fivérek most sokkal közelebb jöttek, és egyre magasabbra hágtak az égen erőteljes, színesen villózó kutyájukkal.

Aztán még inkább megsűrűsödött a köd, és már napközben sem szakadt fel. A párarétegen még egyszer áthatolt a nap fénye, de már csak sápadtan, akárha a holdé lenne.

Most már végleg ott rekedt a sűrűsödő köd, egyre sötétebb lett, és egy késő délután lehullottak az első hópelyhek. Eleinte szétolvadtak a földön, de éjjel már megmaradtak, és csak másnap délután tűntek el.

A szii'da ekkor felkészült az indulásra, és a csorda is lejjebb vonult a hegyoldalon.

Ezen az úton már nem találkoztak többé a nappal. A köd súlyosan rájuk nehezedett, és úgy elszomorította őket, hogy még Per is hallgatagon, kedvetlenül bandukolt. A libák, a hattyúk, a vidám, zajongó vadmadarak valamennyien tovaszálltak már, hátborzongató csend honolt az ingoványon. Csak a varjak károgták rekedt nótájukat a kihalt rónaság fölött: „Vuora! Vuora! Vuora!", de Per túlságosan búbánatos volt, semhogy utánozza őket.

Egyre sötétebb, egyre nyomasztóbb lett a világ. És végül eljött a perc, amikor a nap utoljára emelkedett a látóhatár fölé – egyetlen pillanatra csupán, mielőtt végleg eltűnt volna erre az évre. De még csak nem is látták világosan. Csupán valami rőt villanás suhant át a ködön, és tűnt el újra. És aztán beköszöntött a hosszú homály, a mély sötétség, a legnehezebb időszak.

Csak a hóviharok beálltával javult valamit a helyzet. A förgetegek elsöpörték a nyomasztó súlyt. Harapós hideg lett. A csillagok ismét felragyogtak, és járták örök körútjukat: megnövekedve, ünnepien tündököltek a sötét, kékesfekete égboltozaton. Megkezdődött odafenn a vadászjáték, a nagy fogócska. A két Hótalpas, a Gallas-fivérek ebükkel, a Vénasszony kutyafalkájával, mind, mind a Jávorszarvas nyomában futottak, a Sarvát üldözték. És Favtna kifeszítette íját, megcélozta Boahje-nasztét. A

hóviharok egyelőre enyhék voltak. Csak pár óra hosszat tartottak, és hiányzott még belőlük az a megsemmisítő erő, amely nyílegyenesen süvít alá a sarkvidéki tájakról, és elpusztít minden meleg életet.

– Karácsonyra lemegyünk Sopperóba – fogadkozott Per. – És aztán ott maradsz a táborban – folytatta sokat ígérő hangon, mintha valami roppant ajándékot szánt volna Neitának –, ott maradsz, amíg csak tart a kemény tél, és most talán már azt is megengedik, hogy iskolába járj.

– És te, Per? – feleselt mégis Neita. – Mért nem maradhatok én állandóan veled?

– Légy eszeden, Neita. A teljes téli időszak még túlságosan megerőltető volna számodra. Megbetegednél ott fenn, aztán véged. Azonkívül a tábori munkát is meg kell már tanulnod. Neked mindenhez értened kell, Neita. Nem tudhatod, mire lesz még szükséged az életben. Gela pedig igazán ügyes, derék asszony. Meg jószívű is, és mindenre megtanít rendesen, tisztességesen.

De Neita csak hallgatott. Még akkor is, amikor Per vigasztalni próbálta.

– Majd meglátod, micsoda tűzrőlpattant háziasszony leszel tél végére!

Hogy ne járhasson többé a csordával, ne fecseghessen Perrel, ne kérdezgethesse őt, ne töprenghessen vele együtt a világról, meg erről,

amarról. . . Megint kicsi legyen a felnőttek között, gyerek, akit játszani küldenek .. .

– Gela majd elküld rénszarvasdit játszani az agancsokkal – szólalt meg a kislány kényszeredetten.

– Ha játszani küld, akkor menj játszani. És játsszál a többi gyerekkel. Abban is akad sok öröm meg sok tanulnivaló. Kutyákkal bánni már megtanultál, a rénszarvasok is engedelmeskednek neked, pedig még nagyon kicsi vagy. De hogy tudsz-e bánni más gyerekekkel, az még nagyon kérdéses. A te társaid a gyerekek, tudod-e? Össze kell férned velük. És ehhez vajon értesz-e?

Neita meghökkenve nézett fel. Szinte elbizonytalanodott Per komoly hangú kérdésétől.

– Egyébként – folytatta Per – korántsem biztos, hogy Gela olyan sűrűn küldözget majd játszani. Gelá-nak sok segítségre van szüksége. Az asszonyoknak rengeteg a dolguk a téli táborban, nyisd ki majd jól a szemed!

A szii'da tágas, szép táborhelyen rendezkedett be télire. A terület a nagy településtől valamivel távolabb, már az erdőben feküdt. Magas fenyők sorakoztak körös-körül meg a sátrak közt, bőségesen akadt száraz fa, ott volt a közelben, kéznél.

Amikor Per és Neita lecsatolták síléceiket, mind az öt sátorból sűrűn, vígan kacskaringózott a füst,

vastagon gomolygott a tisztás felett, és szívderítő sejtelmeket sugallt melegről, emberek közelségéről, tereferéről, nevetgélésről, sok-sok, rettentően sok, finom, meleg ennivalóról, mély, zavartalan, hosszú-hosszú alvásról.

A térségben nagy volt a sürgés-forgás: emberek jöttek-mentek, tevékenykedtek, ide-oda kiabáltak egymásnak a tér egyik sarkából a másikba, mentükben összenevettek, tréfás szavakat váltottak. Pert és Neitát is is rögtön megszólították, üdvözölték, kikérdezték, s elárasztották újdonságokkal. Mint a meleg szellő, simogatta ez a kislányt.

A pásztorok leterelték a táborba a rénszarvasteheneket, amelyeket a sátrak közelében szándékoztak tartani, fejésre. Az asszonyokkal együtt Gela is kiszaladt a sátrából, s egyik állatot a másik után csalogatta magához. Per és Neita odamentek, hogy üdvözöljék, és Gela annyira megörült, hogy munkáját a többi asszonyra bízta, megfogta Neita kezét, és mindkettőjüket beráncigálta a meleg, emberszaggal teli sátorba.

Neita természetéből fakadt, hogy minden dolgát izzó buzgalommal végezte, élete minden eseményét teljes odaadással élte át, egész erejét belefektetve. Utána pedig olyan hirtelen kerítette hatalmába a fáradtság, hogy már nem is látta, mi történik körülötte, így üldögélt most is a tűz

mellett, kezében a kávéscsésze, előtte a Gela odakészítette, forró, illatozó hús, de már nem érezte a lenyelt étel ízét, nem hallotta a körülötte kavargó szóáradatot, kérdezősködést, fel sem fogta, hogy megszólítják, nem érzékelte, hogy Per felemeli, Gela meglazítja ruháit, és betakargatja a prémtakarókkal. A hirtelen meleg megrészegítette, letaglózta, szinte fejjel zuhant az álom feneketlenül mély kútjába.

Már előzőleg sem jutott el minden a tudatáig, nem vette észre, hogy a játszadozó gyerekek kiáltásai neki szólnak, nem látta meg pajtását, Oskót, aki néhány nagyobb fiúval éppen az erdőből jött egy jókora rakomány száraz fenyőgallyal, amelyet a nagy farakás mellett raktak külön halomba. Nem ismerte már fel sem a legényeket, sem a lányokat, és úgy botorkált el a levágásra szánt rénszarvasok mellett, hogy meg sem látta őket, s az állatok utolsó, vad bődülése sem ért el a füléig.

Aztán csak aludt, mélyen, hosszú órákon át, mialatt a többiek vígan folytatták tovább tevékenységüket.

Amikor végre felébredt, Per már rég visszament a csordához. Gela magához hívta Neitát, enni adott neki, és néhány igénytelen kis munkát bízott rá. Ezek az apró feladatok vezették vissza lassan a lenti élethez, amely annyira különbözött attól, amit megszokott. Mindenki barátságosan,

kedvesen bánt vele. Mindenki szerette, és most már annyira idetartozott, mintha soha nem lett volna idegen, mintha soha nem is lett volna más neve, és „Neitá"-nak hívnák, mióta a világra jött, itt, közöttük.

Az volt a dolga, hogy vigyázzon a legkisebbekre, gondoskodjék róluk. Bölcsőben fekvő csecsemő nem volt már a sátorban. Ristin szépen megnőtt a nyáron, és ide-oda mászkált, négykézláb. Pöttöm emberke lett, amolyan „guonna-mugga", vagyis „pisiszagú", hiszen még nem tudta tisztán tartani magát, idejében jelentkezni. Mindenféle veszedelmektől is meg kellett még védelmezni, és Neita ezt örömest megtette. Ristin, akár egy kis rénszarvasboci, vígan és féktelenül csintalankodott, és bár Neita le nem vette róla a szemét, sűrűn beszerzett egy-egy kék foltot, horzsolást, s még jó volt, ha egy kis ijedelemmel megúszta. Neita ilyenkor úgy vigasztalta meg, hogy karjára vette, dudorászva ringatta, s eközben lassacskán vuollét talált ki neki. Később már ezzel szólongatta. És bármilyen érdekes dolgot művelt is az apróság, a dallam hallatára Neitához totyogott, belehuppant kitárt karjába, és követelte a ringatást. Erre a dallamra hamarabb felfigyelt, mintha a nevén szólították, ezért aztán lassanként a többiek is használni kezdték. Ez lett az ő vuolléja, saját, csak neki szóló hívójele. Számos gyereknek volt vuolléja, amellyel messzi

távolról, hegyeken, erdőkön túlról is szólongathatták, és mert ezt használta mindenki, tulajdonosának neve nemegyszer csaknem feledésbe merült. A vuollét, ezt a kizárólagosan egyedi hívódallamot haláláig megtartotta mindenki, még a sírba is utána zengték. Sőt később is, ha felidézték az elhunyt emlékét, ha köszönteni, megtisztelni akarták, beleharsogták vuolléját a világba, vagy csak eldúdolták, szomorkásan, halkan. Jelentős cselekedet volt, nagy szeretet és végleges összetartozás jele, hogy Neita már egy guonna-mugga számára is talált hívódallamot.

Ha Ristin aludt, vagy Gela akart foglalkozni vele, Neita kiszaladt a sátrak körül zsibongó gyerekekhez. Mindegyiknek megvolt a maga meghatározott feladata, amelyet lelkiismeretesen teljesített, s amelyről nevét is nyerte. Gela legidősebb fia, Nilsa volt a Favágó, s olyan ügyesen forgatta kis baltáját, hogy Gelának csupán a nagyon vastag tuskókat kellett kettéhasítania, de a fiú titokban kitartóan próbálkozott már azokkal is. Éllé volt a Tűz őrzője, a dolla-tsogge, ő gondozta a sátorban égő tüzet, ő tett rá idejében, ő hozta be, szintén idejében a friss tüzelőt, amelyet a tűzhely közelében rendezgetett rakásba, hogy kiszáradjon, és hamar lángot fogjon. Neita pedig, Gela következő gyermeke, a kicsik gondozója

volt, és egyébként is mindenütt, mindenben kezére járt az anyának.

Éllé kezdetben féltékenykedett Neitára. Eddig ő volt Gela egyetlen lánya, és egy csöppet sem tetszett neki, hogy most már Neita is ,,anyám"-nak szólítja Gelát. Éllének mi sem volt könnyebb, mint csipkelődni Neitával, lépten-nyomon bosszúságot okozni neki, kinevetni, butaságokat beszélni róla, nevetségessé tenni a többiek előtt, hiszen Neita a csorda mellől jött le közéjük, és még soha nem élt velük a sátorban. A „legegyszerűbb dolgokat" sem értette pontosan, a legtermészetesebb feladatokat is bizonytalanul, sőt gyakran rosszul végezte el. Éllé pedig szeretett hatalmaskodni, és ha Gela nem volt jelen, egyeduralkodó akart lenni, az anya kizárólagos képviselője a sátorban.

Neita először felháborodott, aztán hüledezett, és tanácstalan volt – hiszen ő soha nem bántotta Éllét, soha nem mondott semmit, ami kiválthatta volna ellenszenvét. Neita mindig egyedül élt – kivéve azt a rövidke, rég elfeledett tavaszi időszakot, mielőtt Per kislánya lett, és vele ment a csordákhoz. Nem tudta, mi a féltékenység, nem tudta, mit akar tőle voltaképpen Éllé, és sejtelme sem volt, mit jelent sok gyerek együttléte. Pernek igaza volt – Neita nem tudott bánni a tulajdon társaival.

Roppantul megvigasztalódott azonban, mire

gondolatban végre eljutott idáig, és kiókumlálta: az a baj, hogy még nem érti igazán Éllét, nem találta meg hozzá a megfelelő kulcsot – jóllehet Ristinnel meg a többiekkel már ugyanolyan jó kapcsolatot teremtett, mint a kutyákkal meg a bocikkal fenn a legelőn, így hát óvatosan visszahúzódott, és figyelni kezdte Éllét.

Mígnem történt, hogy egy szép napon Gela egyedül maradt négy gyerekével a sátorban, tétlenül üldögélt a tűz mellett, karján Ristinnel, csak nézte a lángokat, pihent, majd halkan dúdolni kezdett, félig magában.

– A tűz szikrái sziporkáznak, a szikrák a füstnyíláson kiröppennek a sátorból. A szikrák nyílegyenesen felcikáznak ... – zümmögte álmodozva a lángok felé.

– De szép! – szólalt meg Neita melegen, önfeledten. – Ez Éllé dala, ugye?

– Hogyhogy Éllé dala? – ámult el Gela.

– Hiszen Éllé a Tűz Őrzője – felelte Neita, és a kislányra nézett, szeretettel, a szépségen érzett örömmel, s korántsem olyan óvatosan, tartózkodóan, mint máskor.

– Persze hogy az én dalom! – vágta rá hevesen Éllé, készen, hogy megvédje minden támadástól. De Neita derűsen, szívből fakadó örömmel csak ennyit mondott:

– Csodaszép!

És ekkor Éllé lelkéről leolvadt valami

keménység. Egyszerre csak hitt Neitának. Nem egy bizonyos meghatározott dolgot hitt el neki, hanem elhitte egész lényét: egyenes, mindent befogadó tekintetét, széles, teherbíró vállát, segítőkész, gondoskodásra termett kezét – egyszerűen szerette Neitát ettől a pillanattól kezdve. És ezt megérezte mindkét kislány, bár nem szóltak semmit, még csak össze sem néztek. Rendbe jöttek egymással egy csapásra, megszületett köztük a megértés, a jó szándék.

Ettől kezdve a többi gyerekkel is szinte magától alakult ki a jó viszony; megszűnt minden feszültség, Neita testestül-lelkestül közéjük tartozott. Együtt játszotta velük a Stallo-játékot a felpakolt szánok körül, amelyek mögött remek búvóhelyek akadtak, ahonnan Stallo képében villámsebesen ki lehetett rontani a gyanútlanságot tettető, csoportba verődött gyerekek közé. Velük járt rőzsét gyűjteni az erdőbe, és a sátor mellett nőttön-nőtt a halom. Mikor aztán kiderült, hogy a végtelenségig, minden eddig hallottnál tovább tud számlálni, ráadásul minden számot hibátlanul leír, sőt összeadni és kivonni is megtanult, azt is megengedték, hogy velük együtt járjon az iskolasátorba, kapott még palatáblát is, amelyet a tanító néni borzasztóan messziről, Stockholmból hozott, és megtanult betűket írni, összevonni szavakká, amelyeket az ember elolvashat, vagyis felismerhet bárhol, ahol csak találkozik velük.

Ebben az időben sötét volt már: a csillagok éjjel-nappal ott ragyogtak az égbolton, és nagyon hideg is lett. De a sátrak környékén tovább folyt az élet, egyszer vidáman, máskor, ha rossz volt az idő, fáradságosán, mert bizony tömérdek munkát kellett elvégezni, hogy átvészelhessék a téli éjszakát.

A férfiak azokat a rénszarvasokat gondozták, amelyeket tejük, húsuk miatt a sátrak közelében tartottak. Málhahordásra is felhasználták őket, ha elutaztak a templomba vagy másvalahová. No meg őrizni kellett a nagy csordát is, amelyet ebben az évben nagyon messzire tereltek, mert a Sopperóba vonuló szii'dák egyike magával hozta a slubbót, a rénszarvasok járványos száj-és körömfájását. A betegség olyan ádázul dühöngött a megfertőzött szii'dában, hogy még a nyomuk is terjesztette a ragályt. Ezért mindenki iszonyúan félt, és ezen a télen lehetőleg minél távolabb tartózkodtak egymástól. Minden szii'da a többiektől jó messze, a Soppero környéki erdőkben táborozott. A templomban is csak a felnőttek jártak össze, de sokan még oda sem mentek el félelmükben. Csak a gyerekek találkoztak az iskolában. Utóvégre nekik muszáj volt.

A slubbo már önmagában is szörnyű dolog: az állatok patája megdagad és elgennyesedik, úgyhogy sem járni nem tudnak többé, sem az

élelmüket nem képesek kiásni. De ráadásul többnyire a njunevikke is fellép mellette: az állatok nyelve elótvarosodik, s a betegség a nyelven, a szájpadláson és a torkon át a tüdejükbe hatol. És akkor elpusztulnak. A slubbo és a njunevikke rendszerint együtt jár, és ha nem tudják leküzdeni idejében, meg is öli az állatot. A lappok úgy próbálják meggyógyítani, hogy az ótvaros helyeket kivágják, és a sebeket egy fakéregből készített, kátránysűrűre főzött írral kenik be. Ez általában segít is, de a betegségen túlesett állatok többnyire csak a következő nyáron térnek magukhoz, és mindig kérdéses, kibírják-e a tavaszi vonulást a magas hegyormokon át. Éppen ezért ettől a járványtól iszonyúan rettegett mindenki, s ezen a télen a lappok inkább elkülönültek egymástól, pedig már előre örvendeztek a téli társas életnek. Hatalmas csordáikat is minél távolabb terelték egymástól, nehogy összevegyülhessenek. Emiatt bizony igencsak nehéz volt az őrzés, s a csordától a sátrakig vezető hosszú út annyi időt rabolt el, hogy a pásztoroknak gyakran módjukban sem állt lemenni, pihenni, átmelegedni valamelyest. Ha pedig mégis betoppantak, holtfáradtak voltak, és nemegyszer már a tűz mellett elnyomta őket az álom.

Neita sokszor csak alvás közben látta Pert, és barátja nemritkán vissza is ment, anélkül hogy

egy szót váltottak volna.

Töméntelen munkájuk volt a betegséggel, a férfiak jóformán alig jutottak hozzá, hogy kijavítsák a vonulás közben megsérült szánokat, hogy új szánokat, síléceket és főként erős fedelű, élelmiszerek és más értékes holmi tárolására szolgáló ládákat gyártsanak, egyszóval, hogy rendbe hozzák, elkészítsék mindazt, amire a lappoknak a vonulások idején általában szükségük van. Akadtak férfiak, akik nem értettek ehhez a kézművesmunkához, de Heikka mindennel megbirkózott. Sok idegen lapp is járt hozzá tanácsért. Neita gyakran álldogált mellette, és nézte, mint gyűrűznek a forgácsok a kése alatt, mint bontakozik ki egyre világosabban, pontosabban a tervezett forma az ellenszegülő fából. Ez annyira fellelkesítette a kislányt, hogy órákig leste, figyelte fáradhatatlanul, s amikor Heikka kegyosztó szeszéllyel kezébe nyomta egyszer a kést, csakugyan nekidurálta magát, és megpróbálkozott vele, míg Heikka nevetve vissza nem vette tőle. Persze nem boldogult rögtön a dologgal, de keze egy új érzéssel ismerkedett meg: milyen is az, ha szerszámot szoríthat, amely megsokszorozza, különleges teljesítményre képesíti erejét.

De Gelának is jócskán akadt elfoglaltsága, és örült a segítőkész, tevékeny kis kezeknek. És Neita nemcsak az ennivalót segített megfőzni,

amelynek ebben a hideg időben bőségesnek, zsírosnak kellett lennie, ráadásul mindig késznek is, mert a férfiak bármelyik percben hazajöhettek munkájukból. Sokszor nagyon messziről érkeztek, és nem lehetett tudni, mikor, hiszen a napszakok között megszűnt a különbség, állandóan sötét volt.

Ennél is fontosabb volt, hogy ki kellett pakolni minden szánt, egyenként szemügyre venni, rendbe hozni minden tárgyat. Egész csomó volt köztük, amelyet Gela már egy éve a kezébe sem vett. Nyárra elraktározták a tóparti pihenőhelyen, vonulás idején pedig nem használták. Nagyon körülményes is volna, ha menet közben túl sok holmit kellene folyton ki- és becsomagolni. Az ember ilyenkor beéri a legszükségesebbel, az elintéznivalót pedig rendszerint elteszi a táborozás nyugalmas idejére. Akkor azonban minden holmit tüzetesen meg kell szemlélni, hiszen időközben sok minden tönkremehetett, és javításra szorul.

Kivált a ruhákat kell alaposan átvizsgálni. Ezek az ide-oda költözések során sokszor átnedvesedtek, újra kiszáradtak, nem egy elszakadozott, sőt megpenészedett.

A lappok rénszarvasprémből készült öltözetet viselnek, télen kettőset: a külsőn kifelé fordul a szőr, az alatta levőn befelé. Az alsóneműt a rénszarvasok bei-hártyájából készítik. Ezek

vízhatlanok, mert a lapp asszonyok értik a módját, hogyan kell megvarrni a ruhát, a lábbelit úgy, hogy az öltések mentén se eresszék át a vizet. Gela útmutatása alapján most Neita is megtanulta ezt, bár eleinte csak a legavíttabb, legócskább darabokon gyakorolhatta, amelyek legfeljebb ha erre a téli időszakra jók még. Ezalatt Gela hozzálátott kiszabni, megvarrni az új ruhákat, mégpedig annyit, hogy hozzátartozóinak kiadós készlete legyen télre, nyárra, és mindenféle, előre nem látott esetre, amelyekben a vándorélet igazán bővelkedik. A nyári öltözetek nem szőrméből, hanem puhára cserzett rénszarvasbőrből készülnek, ebből csak egy réteget viselnek az alsónemű fölött, mert így könnyebben, szabadabban mozoghatnak.

Gela nagyon iparkodott, hogy ezt a munkát lehetőleg még karácsony előtt befejezze. Mert ha karácsony után beállnak a nagy hidegek, amikor a maró fagyban a sátorponyvát belülről is belepi a zúzmara, hiába ég benne akkora tűz, hogy a füstnyíláson csapnak ki lángok – akkor bizony nincs érkezésük kézimunkázgatásra. Épp elég dolgot ad a tűz ébren tartása meg a gyerekek gondozása, nehogy megfázzanak, vagy éppenséggel elfagyjon valamijük.

A férfiak ezalatt a rénszarvasokat vágták le. Ilyenkor állandóan gyerekek ácsorognak, nézelődnek körülöttük, de Neita nem kívánkozott

ide. Tudta ugyan, hogy ez is hozzátartozik az élethez, sőt örült, hogy Heikkának jó acélkése van, és gyorsan, ügyesen, kínzás nélkül öli meg az állatot. De nézelődni nem volt semmi kedve. Segíteni sem szeretett, mikor a gyomrokat kimosták az alsó hórétegekből merített, tiszta, szemcsés hóval, hogy felfoghassák bennük a vért, és nemigen segített a hurkatöltéshez szükséges belek tisztításában sem. Igaz, ez női munka volt, de Neita inkább valahol távolabb keresett magának elfoglaltságot, ha Gela kénytelen volt is a férfiaknak segédkezni.

Vágás után minden alkalommal nagy lakomázás indult a sátorban. A húst a legkülönbözőbb módokon készítették el, gondosan, változatosan. Mindig a velővel kezdték, bedobták a zubogó vízbe, és némileg megabálták. Amikor félig megfőtt, kivették, átgyúrták a főzőlé tetején úszó zsírral és némi liszttel. Ezzel készen is volt a közkedvelt ínyencfalat, amelynek előre örült mindenki.

Másnap a lábakat, a fejet meg a velőscsontokat főzték meg, és fogyasztották el kenyérrel, majd apródonként felélték a többit: a hátat, a májat, a hurkákat. Egyik este húsleves volt, másnap este hús, kenyérrel. Napközben rendszerint vajas kenyeret ettek, vagy ha éppen halat fogtak, halat kenyérrel, utána kávét ivott mindenki. A lappok nem ismerik a zöldségféléket, a gyümölcsöt meg

éppenséggel nem, kizárólag húson élnek, csak húsételeket fogyasztanak.

A jövő év elejére, a kora tavaszra szánt húshoz is ilyenkor, tél elején kellett levágni a rénszarvasokat, amíg tartott rajtuk a nyáron felszedett zsír. Tavaszra lefogynak, száraz, sovány húsuk nem ízletes, nem is tápláló. Ezért minden levágott állat vastaghúsát – vagyis combját, nyelvét – már most elraktározták a szánokon, ahol alaposan megfagyasztották. Csak azt ették meg mindjárt, amit nem lehet ilyen hosszú ideig eltartani. Efféle munkák közepette érte őket Ruotta-baive, a téli napforduló, amit karácsonyként tanultak meg ünnepelni, mióta keresztények.

De az ünnepet is a maguk módján ülték meg: a sátorban rakott irdatlan tűzzel, tömérdek finom, zsíros étellel, számtalan csésze kávéval – mulatsággal, vendégséggel, mesékkel, nevetéssel, tereferével, szeretettel, barátsággal, együvé tartozással, A jászolban fekvő Gyermekről is beszélgettek, és dalokat énekeltek róla:

– Énekelek, és örvendezem szívből. Segítségünk, menedékünk nyugszik a jászolban, és boldog örömünk, mert ím, felkelt a nap. – ők így értelmezték a szép dalt, amelyet ezen a napon mindenütt szerte a világon énekelnek a keresztények: „ín dulci jubilo . .."

És szerintük minden keresztény dal közül ez volt a legnagyszerűbb, mert ebben a napról énekelnek. És számukra ezen az ünnepen a nap volt a legfontosabb.

Elképzelésük szerint Baive is ember volt, lapp férfi, akinek meg kellett védenie az életét. Egyre magasabbra táncolt, egyre magasabbra, mindig körbe-körbe, egész nyáron át, aztán elfáradt, és aludni akart. De ekkor ellenségeinek hatalmába került, az északi-sarki jégben tanyázó vak éjszakák hatalmába. Vakok voltak ezek és könyörtelenek – féktelen, őrjöngő ellenségei a melegnek, a fénynek és minden életnek, amit a meleg s a fény teremtett. Közéjük tartozott a nagy Kővarázsló, akinek egyetlen leheletétől kővé dermedtek, és holtan hulltak le a levegőből a madarak. És még csak nem is ő volt a legádázabb, neki legalább neve, arculata volt.

A többiek sokkal gonoszabbak, sokkal borzalmasabbak voltak: vakok, irgalmatlanok, alaktalanok, névtelenek.

Rabságba ejtették Baivét, megbilincselték, és meg akarták ölni. De ő nem adta meg magát küzdelem nélkül. Harcba szállt, harcolt a saját életéért, és gyermekeinek életéért, akiknek szükségük volt rá, akiket az ő melege éltetett. És ezen a napon, Ruotta-baive estéjén megérezték az emberek, hogy van még ereje, hogy elkezdte lefeszíteni bilincseit. Ezen a napon megérezték,

hogy ez egyszer majd sikerül is neki. És örültek az életüknek, meleg, erőteljes életüknek, amely újra belefut majd a napfényes nyárba. És iparkodtak segíteni Baivénák a dalokban elzengett forró jókívánságokkal, a sátraikban gyújtott, roppant tüzekkel, amelyeknek lángja kicsapott a füstnyílásokon a mélyfekete éjszakába, ahol a vak hatalmak parancsszavára kísérteties fények villóztak, cikáztak, kísértettek.

Ezen az estén csendben kell maradniok a gyerekeknek, nem zajonghatnak, nem játszhatnak a sátrak körül, mert ezen az éjszakán a gonosz hatalmak valamennyien ébren vannak, és kinn leselkednek az utakon. A lakóterületen is teljes rendbe kell rakni mindent: a farakásokból például egyetlen hasábnak nem szabad kiállnia, nehogy Stallo szánja fennakadjon rajta. A tuskó mögé cölöpöt kell verni, hogy Stallo kiköthesse rénszarvasát, ha betér a sátorba, vizet inni. Stallo pedig rettentően szomjas, és ha nem talál vizet, felfalja azt a lapp gyereket, aki éppen az útjába kerül. Ezért a lappok nagy vödör vizet állítanak a sátor bejáratához, és csendre intik a gyerekeket.

Az ünnep napjaiban élnek a leggyönyörűbben. Egyáltalán nem dolgoznak, nincs más gondjuk, mint az evés-ivás. Csupán a csordát kell őrizni ilyenkor is. És ha netán farkas támad a csordára, akkor persze minden férfi köteles kifutni, üldözőbe venni. De egyébként nem csinálnak

egyebet, csak ünnepelnek, és jól érzik magukat.

Karácsony után hideg lett, nagyon hideg. A sátorban olyan fagyos köd gomolygott, hogy az ember a tűz túlsó oldaláig sem látott el, és ha kenyeret akartak sütni, a tészta megfagyott a kezükben, el sem moccanhattak vele a tűz közvetlen közeléből. A cipókat vasserpenyőre fektették, amely pontosan a tűz fölött függött – csak így sültek át. Vagy egyenesen az izzó faszénre helyezték, míg ropogós kérget nem kaptak, aztán fahasáboknak támasztva, a tűz köré állították őket, és sűrűn megforgatták, hogy minden oldalról átsüljenek. Hanem a nagy fagy idején ez bizony mindig kemény, vesződséges munkával járt, ráadásul gyakran nem is sikerült.

De kiadós alvásokkal átvészelték ezt a nehéz időszakot is, mert karácsony előtt bőséges fakészletet halmoztak fel, és mindig rendesen tüzelhettek.

Lassacskán a sötétség is oszladozni kezdett. Egyik nap halvány világosság derengett fel délen, pontosan szemközt az égbolton villózó északi fénnyel. Mindnyájan észrevették, pedig csak sápadtan csillant meg, és rövidesen el is tűnt. De ettől kezdve valahogy jobbra fordult minden, noha most dühöngtek csak igazán a hóviharok.

Nem is csoda, hogy őrjöngtek, tomboltak dühükben – hiszen Baive letépte magáról a bilincseket, és napról napra közeledett. Az

emberekről is leolvadt a roppant fagyokban rájuk dermedt némaság. Ismét patakzott a szó, folyt a beszéd, néha nevettek is, mintha véget ért volna a cudar idő, mintha elég volna feltápászkodni, és kilépni a sátor elé, hogy máris a napon sütkérezhessenek. De ha valamelyikük csakugyan kiment, a vihar egykettőre földre terítette, és bizony csak négykézláb jutott el oda, ahová szándékozott. Ám ha aztán visszamászott, és magához tért odabenn, érezte, hogy az őrjöngő hatalmak minden nyomasztó súlyt kisöpörtek lelkéből, s olyan friss, tiszta, újdonatúj lett, annyira felkészült a tavaszra, mintha aznap született volna.

De mielőtt gondtalanul készülődhettek volna a tavaszra, meg kellett küzdeniök egy komisz veszéllyel: Soppero környékén farkasok bukkantak fel! Évek óta nem merészkedtek be lakott területre ilyen mélyen, de most váratlanul betoppantak a hóviharokkal.

Hol itt, hol ott támadták meg a csordákat, elhajtottak, lemészároltak, felfaltak néhány állatot, és egy szempillantás alatt nyomtalanul eltűntek a förgetegben, akár holmi futó árnyék, amely tán nem egyéb, csak a levegő rebbenése. De ha a lappok nem is látták, s a viharban még csak nem is szimatolhatták meg őket, mégis érezték jelenlétüket: minden porcikájuk, minden szál hajuk felfogta a farkasokból sugárzó zabolátlan

gyűlöletet, vérszomjas mohóságot. „Seipek" – ez nem csupán egy állatot jelent, amelynek feje, farka, négy lába, loboncos, girhes teste van, nem, ez maga a gyűlölet! Gyűlölet és habzsolás és harc életre-halálra, felháborító támadás az élőlények ellen, alaktalan erő. És üvöltés! Farkasüvöltés, amelytől emberben, állatban megfagy a vér, csontig hatol a rémület.

– Voisji, voisji, voisjii vuuos! – így szólt a gyűlölet dala, amelynek végtelen ismételgetésével a férfiak irtózatos haragba, határtalan gyűlöletbe lovalták magukat. A hosszan elnyújtott „ii, jii, voisjii"-k addig táncoltak a vérükben, míg végül lánggá váltak, ott lobogtak a szemük előtt, és a férfiak maguk is ragadozókká váltak, gyilkolni akartak, vért látni.

És szisszenő síléceiken addig száguldottak az árnyak után, hogy a kimerültségtől vérrel telt meg a szájuk, s úgy áttüzesedtek, hogy hősölésként feltépték mellükön a ruhát a jeges hóviharban. Záporozott róluk a veríték, s annyira kifárasztották, elgyötörték magukat, hogy néhányuk nem is jutott többé vissza a sátorba, ahonnan kifutott.

De a farkast elejtették, nem rettegtek többé üvöltésétől, rájuk meredő, tajtékos szájától, hegyes fogaitól, amelyekkel mintha egyszerre akarná leharapni fejüket. Dorongokkal törték el a hátgerincét, síbotokkal ütötték-verték érzékeny

pontjait, fejét, tarkóját, farka tövét, de főként fekete, hegyes orrát, mert az fájt neki a legjobban. Fontos volt, hogy gyorsan cselekedjenek, mert a farkas különben elkapja fogával a botot, vagy megragadja a sílécet, és úgy megrázza, hogy a lapp felbukik, a dúvad pedig ráveti magát, és marja, ahol éri.

A lapp fegyvere a kés, és ha sikerül megállítani, ütéssel elkábítani a farkast, beledöfi, a farkas viszont a fogával harcol, a lábába kap, vagy a karjába mar az embernek. Éles fogával minden nehézség nélkül harapja át az ember felső karját, a combhúsban pedig olyan mély sebet ejt, hogy a láb megmerevedik, nem hajlik többé. Farkasharapásba sokan belehaltak már, vagy betegeskedtek hónapokig, a hegek pedig olykor életfogytiglan sem gyógyulnak be.

A küzdelem során a farkas üvölt dühében meg a harci vágytól, de üvölt a lapp is, és a legszörnyűbb szavakkal átkozza a farkast. Fejére olvas minden kárt, amit farkas valaha is okozott, pofájába vág minden ocsmányságot, amit farkasról valaha is hallott. S ez átkozódással, szitkozódással olyan iszonyú dühbe lovalja magát, hogy végül teljesen kijön a sodrából, nem érez fáradtságot, nem ismer gyengeséget, csak csépeli, döfködi a toportyánférget, míg meg nem öli.

Mert a farkas roppant bátor állat, és úgy gyűlöli

az embereket, hogy ha már harcra kerül a sor, nem hátrál meg, hanem támad és üvölt és harap és újra támad, és újra mar, amíg agyon nem ütik ...

Így üldözték a farkast, így védték meg csordáikat, aztán visszatértek az elejtett vad bőrével a sátrakba, és aludtak naphosszat, mint akiket fejbe vertek.

Aztán elérkezett a nap visszatértének perce is. Már hosszú ideje tudták, várták, hiszen folytonosan ritkult a homály. A nappalt már meg lehetett különböztetni az éjszakától, bár a nagyobb csillagok még állandóan fenn ragyogtak, és gyorsan visszatértek a kisebbek is a hamar elsötétülő égre.

De ma, ma magát a napot fogják megpillantani!

Felvonultak egy dombra, eljöttek valamennyien, az anyák még a csecsemőket is elhozták, hogy láthassák a napot, életükben először. Némán álltak, szinte révükén bámulták az ég peremét. Mind világosabb lett, ők pedig egyre izgatottabbak voltak, már alig tudták torkukba fojtani a kiáltást.

És hirtelen . . . hirtelen a látóhatár fölé cikázik egy tündöklő, izzó fénysugár. Egy pillanatig valami parázsló folt ragyog a földgolyó távoli szegélyén – aztán ismét eltűnik.

De az emberek forrón átölelik egymást. Zokognak, ujjonganak, táncolnak, kurjongatnak,

rázzák, csókolják, simogatják egymást, és kiáltoznak, sírnak, ujjonganak: a nap visszatért!

– Hi! Hu! HÍ I Hu! Hi! Hu! – Szinte zihálnak boldog felindulásukban. Tökéletesen feloldódtak, földdé, levegővé, vágyakozássá, örömmé változtak ... az ilyen pillanatoknak nincs szavuk.

Csak amikor már összeszedték magukat, kijózanodtak kissé, harsog örömük érthetőbben az ismét homályba hulló táj fölött:

– Válla, peive, válla, peive, válla, válla, válla... Üdvöz légy, nap, üdvöz légy, nap, üdvöz légy, üdvöz légy, üdvöz légy . . .

Szinte ittasan térnek vissza sátraikba. Megjött immár a nap. Ezentúl egyre korábban érkezik, tovább marad, magasabbra hág. Tavasz lesz.

És nemsokára vonulni fognak, vonulni – a hegyek felé, a csúcsokon át, egyenesen a nyárba.

A NAGY ÍNSÉG

Hét esztendeig járta így Lappföldet a szii'dával Neita. Tavasszal felfelé, a hegyeken keresztül a norvég nyárba, ahol a nap éjjel is, nappal is fenn világol az égen, ősszel pedig vissza a svédországi mocsaras rónaságra, amely fölött a csillagok meg az északi fény tündökölnek, míg véget nem ér a hosszú, sötét tél.

Közben nagylánnyá serdült. És nem elég, hogy kitanulta a pásztormesterség minden csínját-bínját, hogy rátermett, megfontolt pásztor lett belőle – derekasan értett a vándorélet minden egyéb dolgához is. Testestül-lelkestül együtt élt, gondolkodott és érzett a szii'dával, amelyhez tartozott, és már réges-rég elfeledte, hogy valaha nem Neitának hívták. Ha eszébe jutott volna egyáltalán ilyesmi, bizonyára Heikkát tekinti apjának. Heikkát és esetleg Pert is. De ezen sosem törte a fejét. Közöttük élt, és vidáman élt, dolgosan, jól.

Napjait nevetés és munka töltötte ki, erőfeszítések, vesződség, baráti szeretet, magától értetődő tevékenység, megfontolt beszélgetések. A legelésző állatok felett süvítő szél, a bőrét jégkristályokkal korbácsoló vihar kitágította tüdejét, boltozatossá, erőteljessé fejlesztette mellkasát. Vére hamar együtt táncolt a nap emelkedésével, és gyorsan elnehezült a

leszálló köddel, a sarkvidék lakóira jellemző módon, akik egy csapásra olyan jókedvűek és boldogok tudnak lenni, hogy legszívesebben felrepülnének, mint a fölöttük szálló költöző madarak, és ugyanolyan hirtelen képesek kétségbeesetten, csüggedten elterülni a földön, akár a novemberi ködök. Akik úgy ujjonganak, nótáznak, hogy mérföldes messzeségben visszhangzanak a hegyek, és akik olyan mélyen, álomtalanul tudnak aludni, hogy akkor sem ébrednek fel, ha a förgeteg elviszi fejük fölül a sátrat.

Neita szeme magába itta a végtelen területek minden szépségét. Vadon élő állatok, madarak százait ismerte olyan jól, hogy megértette a szavukat, tudta, mint élnek, mit éreznek. Ismert minden utat és ösvényt, formájukról ráismert kedves fáira. Hét esztendeig figyelte, mint növekednek, mint hajladoznak, lapulnak meg a viharban, mint fognak fel a fény felé tárt levélkezecskéikkel minden napsugarat, hogy segítségével tovább növekedhessenek.

Jómaga is megnőtt. Megtanult türelmesen helytállni a nehézségek idején, higgadtan cselekedni a veszélyben, ő is kitárult a fény felé, és szomjasan szívott magába minden napsugarat, minden kedvességet, minden örömöt. Kész ember lett, igaz ember, dolgos és jóravaló, szívélyes és vidám.

Ekkor tört rá a roppant szerencsétlenség, amely úgy sodorta ki megszokott életéből, ahogyan tavasszal a vadvíz kap el egy-egy állatot a csordából, s körülnyaldosván sebes örvényeivel, viszi menthetetlenül a halál felé.

Mint minden nagy csapás, ez is fokozatosan közeledett, meg-megújuló támadásokkal, amelyek ellen az ember védekezni próbál, újra meg újra, amíg csak tud, amíg végül tehetetlenné nem válik.

Azzal kezdődött, hogy Olof egy napon nem tért vissza a hegyekből. Egyébként senki sem aggódott miatta, hiszen gyakran előfordult, hogy valamelyik férfi napokig nem jutott haza, ha úgy hozta a dolga. Aztán meg ugyan mi baja eshetnék Olofnak? Neki a legkevesebb, mindnyájuk közül!

Ámde egyszerre csak beállított Betto, Olof kutyája, bozontosan, kiéhezetten, a fáradtságtól vérbe borult szemmel, kifittyenő nyelvvel. Sovány volt, meghajszolt, s mint holmi vadállat, éhes farkas módján ugrott nekik, ugatott, vonított, ide-oda rohangált közöttük, felugrált a férfiakra, rángatta, cibálta őket.

– Oloffal valami baj történt! – néztek össze a férfiak, felpattantak, és készülődni kezdtek, hogy segítségére siessenek. A tábor feldúlt hangyabolyhoz hasonlított. Rohangáltak, kiabáltak, cipekedtek, megtorpantak, tépelődtek,

továbbszaladtak, hoztak még valamit, ami a kivonuló férfiaknak talán hasznára lehet ilyen vagy amolyan esetben.

Az egyik zugban Neita gubbasztott Betto mellett. Jókora húsdarabot vitt neki a szitéből, a fák közt jó magasra felakasztott éléstárból, s egy tálka tejet is tett eléje, rénszarvastejet, ami kincset ért, hiszen hat tehéntől összesen legfeljebb egy szűkös csészényi telik, ha végre elkezdhetik fejni őket, mikor a borjú már elég nagy, hogy megéljen füvön is, mint a kifejlett állatok.

Bármely más alkalommal Betto óvatosan, gyanakvóan kételkedett volna, eszén van-e Neita egyáltalán, mert lapp kutya soha életében nem jut ekkora darab húshoz. És tejhez? Betto csak a szagáról tudta, mi az. Édes, tébolyító szagáról, amely ott terjeng a borjazó-tisztások fölött, ahol a kutyának olyan fegyelmezettnek kell lennie, olyan jól neveltnek és tartózkodónak, mint máskor soha és sehol.

De aznap csak felfalta a drága húst, rá sem hederített, s miközben a mesebelien elérhetetlen tejet lefetyelte, felpattant, és ugrándozva, nyüszítve, vonítva ismét ráncigálni kezdte a férfiakat, akik éppen utolsó pipájukra gyújtottak rá a tűzhely parazsán, mielőtt útnak eredtek volna. Betto azt sem vette észre az imént, hogy Neita mellette kuporog, és gondos ujjakkal kifésülgeti gubancos bundáját. Pedig máskor őrjöngött volna

az elragadtatástól, és farkával bizonyára bolondos dobpergést rendez.

És mert a kutya ma mindezt ilyen figyelmetlenül fogadta, Neita szíve összeszorult, elfeketedett a gyásztól. Oloffal valami borzalmas dolog történhetett, ha Betto annyira megzavarodott, hogy még csak észre sem vette a becézést, a gondoskodást.

A férfiak visszatérésük után ezt adták hírül:

Betto a legmagasabb hegyoromra vezette fel őket. Senki nem értette világosan, mit akarhatott Olof odafenn, sokáig tanakodtak is rajta. Maga az út roppant fáradságos volt felfelé, le kellett csatolni síléceiket is. Olof síléceit azonban sehol sem találták meg, bármennyire keresgélték is visszafelé menet.

A legfelső csúcson Betto megtorpant, vonítani kezdett a szakadékok fölött, s a környező hegyek kísértetiesen verték vissza hangját. Mindnyájan megértették, mit mond a kutya: Olof halott.

Nyomtalanul tűnt el a világról, amely Betto számára üressé vált, annyira üressé tette a mindenek fölött szeretett szag hiánya, hogy Betto tájékozódási képességét is elvesztette, soha többé nem igazodott volna el benne. És ez olyan végérvényes volt, hogy nem is maradt más választása, mint meghalni, távozni erről a világról, amely sötét kuszaságként csapott össze fölötte.

A férfiak megértették üvöltését. Úgyszólván

minden szavát értették. Olof eltűnt, elérhetetlenül.

És mert Betto volt a legjobb kutyájuk – valószínűtlenül okos állat, amely pásztorának gondolatát is megszimatolta, és az emberi értelmet is túlszárnyalva tudta, mi a teendő a csordánál –, megpróbálták befogni és hazavinni magukkal.

Betto azonban barátainak ezt a gondolatát is megszimatolta, egy hátborzongató vonítással az ürességbe vetette magát, és szikláról sziklára hullva esett, zuhant lefelé, az iszonyú mélységbe. Lentről még egyszer felnyüszített hozzájuk, hogy a hideg futkározott a hátukon, és ketten neki is indultak, hogy kerülőúton lejussanak hozzá, hogy legalább könnyebb halálhoz segíthessék. De kimúlt már, mire odaérkeztek. Ott temették el egy gödörbe, és jókora kőhalmot emeltek föléje, nehogy hozzáférhessen a rozsomák. Munka közben mintha ember volna, még a vuolléját is elénekelték, amelyet Olof talált ki számára egyszer, amikor valami közös munka vagy nehéz út után kipihenték magukat, ők ketten, kutya és gazdája, s a gazda éppen dicsérően simogatta a kutya bundáját.

– Betto, jól van! Szép Betto, derék, jó állat! – énekelték. És énekük mintegy magától siratódallá változott: – Betto, válla, Betto, válla... Betto, Isten hozzád ... – énekelték, miközben rakták, rakosgatták fölötte a köveket. És ez az

„istenhozzád" nem csak a barátnak, a munkatársnak szól, aki történetesen kutya volt – benne zengett Olofért érzett minden bánatuk, meg a gyász ezért a végeláthatatlan tájért, amelyet lassan elborított az őszi, novemberi köd.

Olofot nem találták meg többé, jóllehet napokig keresték. De még nyomát sem lelték: lábnyomát a még laza földben, elhagyott táborhelyet, letört gallyat, sőt szerszámainak, ruháinak maradványát sem. Semmi, semmi nyomot. Olof eltűnt. Elfújta a szél. Mintha soha nem is élt volna.

– Szegény Olof – mondta komoran az egyik férfi a tűz mellett, mikor beszámoltak –, biztosan szeretett volna még élni.

De Neita odaszólt hozzájuk a sarokból:

– Mi vagyunk a szegények. Soha többé nem lesz szerencsénk. Olyan ez, mintha a Favtna lenyilazta volna a sarkcsillagot.

Senki sem válaszolt neki. Csak Per pillantott fel egy másodpercre, de ő is visszafordult a tűz felé, mielőtt Neita a maga sötét zugából elfogta volna a tekintetét.

Aztán szörnyű ínség köszöntött az országra.

A következő tavasszal kezdődött. Visszatért a nap, gyönyörűen sütött, csodálatos melege csontig átjárt mindenkit a téli ruhák alatt. De a hó is megpuhult egészen a legalsó rétegekig. És utána beállított a fagy: napokig tartó, dühöngő

viharok következtek, amelyekkel a sötétség hatalmai akarták visszakényszeríteni fogságukba a már kiszabadult napot. A fák recsegtek-ropogtak a fagyban, és a nyírfák, amelyeknek nedvei tavasszal gyorsan, hevesen áramlanak a gyökerekből a törzsbe, az ágakba, hogy felkészülten várhassanak minden napsugarat, hangos csattanással hasadtak szét a vihar szélrohamaitól, mert nedvük merevre fagyott, nem tudtak többé hajladozni, kitérni. Recsegett, ropogott, tört, hasadozott az egész erdő a sátrak körül. Napok múltán, amikor kidühöngte magát a vihar, az erdő már nem is létezett. Romhalmaz meredezett a helyén. Egyetlen fa sem állt, mindet kidöntötték, széthasogatták, megtiporták a láthatatlan óriás hatalmak ádáz rúgásai.

És a hó ismét keményre fagyott, egészen a talajig. A rénszarvasok nem tudták felkaparni patájukkal, nem jutottak eleséghez. Ahová mentek, ahol megálltak, a pásztorok, Per is, Neita is kutatva böködtek botjukkal a lábuk alá, de mindenütt jégbe ütköztek. Nem akadt egyetlen puha, hozzáférhető hely sem. Fenékig keményre, üvegesre fagyott minden.

Az állatok az éhség elől menekültükben felvágtattak a hegyekbe, a pásztorok és a kutyák a nyomukban száguldottak, de nem sikerült utolérni, megfékezni őket. A csorda szétbomlott. Mikor a pásztorok végre befutottak, már nem

tudták összeterelni, sok állat odaveszett.

De nem is volt idejük keresgélni az elbitangolt jószágot. Fenyőfákat vágtak ki, hogy az állatok legalább az ágak közt termő zuzmót rágcsálhassák. A rénszarvasok őrjöngve rontottak a ledőlő fákra, sőt már munka közben is körülvették a favágókat, csapatosan, várakozásteljesen álldogáltak körülöttük, és semmiféle hatalommal nem lehetett odébb hajkurászni őket. Így hát a lezuhanó fák minden alkalommal az állatok közé csapódtak, és sokat agyonütöttek közülük. Kivágott fák, elpusztult állatok jelezték iszonyú nyommal az utat, amerre a csorda menekült, mind beljebb és beljebb a hegyekbe.

Ámde a hegyeken is megolvadt, s aztán újra megfagyott a hó. Az állatok ott sem jutottak eleséghez. Szédelegtek az éhségtől, a kimerültségtől, sok lefeküdt, ott maradt az úton, és ugyanígy szédelegtek a pásztorok is a fáradtságtól, a túlerőltetéstől, s közülük is számosan lemaradtak: túl elcsigázottak voltak, nem tudtak továbbrohanni, talán csak egy pillanatnyi pihenőt akartak tartani, tüzet gyújtani, enni egy harapást, esetleg egy, csak egyetlenegy órácskát aludni valami bokor alatt, egy szikla szélárnyékában, mihelyt nem mozdították a lábukat, azonnal elaludtak. Már lekuporodás közben elnyomta őket a pásztorok mély álma,

amelyből nem ébrednek fel, míg ki nem alusszák magukat. De közben meglepte őket a fagy. Az izzadságtól átnedvesedett ruhák merevre dermedtek, s a pásztorok valóságos jégkupaccá fagytak, mozdulni sem tudtak volna többé – de ezt már nem érzékelték, mély álmukban megfagytak. A menekülő csorda nyomát sok halott pásztor is jelezte.

Neitát is magával sodorta a menekülés, ő is ott száguldott sílécein a csorda után. Hamarosan már nem is látott, nem hallott, nem észlelt semmit abból, ami körülötte történt. Pert is elvesztette, egyedül futott tovább, egyre tovább a csorda nyomain, már gondolkozni sem tudott, csupán a rémület ereje tartotta talpon.

Valóságos csoda volt, hogy ép bőrrel megúszta. Mert megúszta! Még a farkasok sem bántották. Tudniillik azok is előkerültek egyszerre, ott lézengtek a csorda tájékán. Mintha a földből nőttek volna ki, úgy bukkantak fel, olyan helyeken, ahol addig még soha nem találkoztak velük. Egyre szaporodtak, egyre erősebbek lettek a rengeteg ennivalótól, és egyre pimaszodtak. De Neita baj nélkül haladt el mellettük. Bizonyára azért, mert csak úgy dúskáltak az elhullt állatokban.

Mikor magasan fenn a hegyekben végre lecsillapodott a csorda, alig maradt belőle néhány állat. Odafenn is megolvadt és újra megfagyott a

hó, de a jégkéreg elég vékony volt, s a rénszarvasok át tudták döfni patájukkal. És ha Per észrevette, hogy valamelyik állat gyenge lett ehhez, maga törte fel botjával a kérget előtte, hogy eléséghez jusson, megerősödhessék.

– Neita! – lehelte Per szinte hangtalanul az ámulattól, amikor találkoztak. De Neita csak biccentett, és a tarisznya után kapott, amelyben Per mindig tartogatott valami ennivalót kettőjüknek. Ezúttal is akadt benne egy darab kenyér, amelyről Per eltompultságában megfeledkezett. Neita meg sem szólalt. Egészen átfagyott, meggémberedett a hidegtől és az átéltek megsemmisítő súlyától. Agya még nem kezdett el működni, kérdés, hogy az első pillanatban felismerte-e egyáltalán kedves Perjét. A megszokott helyen levő ennivaló után kapott csupán, mohón, sietve, az állatok ösztönösségével.

Ezúttal némi nyugalomhoz jutottak, és valamelyest kipihenték magukat, már amennyire hóban, fagyban kipihenheti magát egy ember, aki olyan tökéletesen kimerült, hogy jártában elalszik, és elfelejt továbblépni. De együtt voltak, támogatták egymást. Értették a módját, hogyan birkózhatnak meg az élettel a vadonban. Fák alatt, sziklák mélyedéseiben menedéket találtak, fekhelyet készítettek maguknak nyírfagallyakból, sikerült tüzet gyújtaniuk, erdei állatok elejtésével

húst szereztek, és felváltva aludtak. Ilyesformán sikerült legalább annyira összeszedni magukat, hogy ismét törődhettek a rénszarvasokkal.

A hatalmas csordából, amely utoljára több mint háromezer tagú volt, nem egészen száz állat maradt. Ezek is nagyon kimerültek. Könnyű volt hát az őrzésük, annál is inkább, mert előkerült, illetve velük maradt négy kutyájuk is, amelyek egyenesen megindítóan viselkedtek buzgó örömükben, hogy ismét ember barátaik mellett lehetnek, s igen nagy segítséget jelentettek ebben a szorult helyzetben.

Így találta őket Heikka. Heikka egyedül érkezett. Gela a gyerekekkel Sopperóban talált menedéket. Ez ilyen időkben kivételes szerencsét jelentett. A szállás fejében egy telepesnek dolgozott, akinek Heikka később, amikor a legnehezebbjén túljut és valahogy rendbe hozza a dolgát, mindent visszatéríthet. Heikka azonnal elfogadta a telepes ajánlatát, akivel még régebben barátságot kötött. A többieknek bezzeg nem ment ilyen jól a soruk. Fivéreiről és azoknak családjáról nem is tudott, az egész szii'da széthullt, az öreg Jerpe meghalt.

Nem tudta elviselni ezt a csapást, pedig az utolsó percig erős és egészséges volt.

Heikka boldog volt, hogy ilyen sok állat megmaradt. „Ilyen sok" – így mondta. Neita döbbenten pillantott fel ennek hallatára, és Per

erősen odadőlt a fához, amely alatt állt, amikor Heikka befutott.

Per elcsüggedt, fel akart adni mindent. De Heikka a megmentett állatok láttán új kedvet, bátorságot kapott. S amikor együtt üldögéltek Per és Neita lakóhelye, a barlangmélyedés előtt, elhatározták, hogy együtt is maradnak.

– Mi hárman – mondta Heikka, és olyan komolyan, választ váróan nézett szembe a kislánnyal, mintha az is felnőtt, felelősségteljes ember volna, nem pedig gyerek, aki a világ bármely más pontján még a szülei védelmében élne.

Úgy döntöttek, hogy Per és Neita továbbvonulnak a rénszarvasokkal, ahogy éppen eleséget találnak útközben. És amilyen gyorsan csak haladni tudnak a kimerült állatok, leterelik őket a régi úton a tóparti pihenőhelyre. Heikka ezalatt bebarangolja az erdőket, hátha talál még néhány állatot a szétszóródott csordából. Ha igen, lehajtja azokat is a tóparti táborba, és ott aztán majd meglátják, hogyan tovább.

És jó ötletnek bizonyult, hogy a tópartra menjenek. A fagy ugyanis tiszta időt hozott, és olyan szárazság tört a vidékre, hogy roppant erdőtüzek lángoltak fel. Az erdők addig lobogtak, míg a tűz magától ki nem hunyt. Itt nem volt segítség. Az égő erdőkből újra menekülni kellett volna állataikkal. Ezt megtakarították maguknak,

mert a tó menti nedves, mocsaras rétekig már nem hatolt el a tűz.

Csak Heikka rekedt ott. De Heikka furfangos volt és ügyes, amellett visszanyerte régi merészségét. A tűz egyenesen segítségére lett: a lángok elől csapatosan menekültek ki az erdőből a megriadt állatok, és Heikkának elég sokat sikerült közülük elhajtani a tóparton táborozó csordához, pedig csak egyetlen kutyája volt.

Ilyesformán több mint kétszáz állata verődött össze újra. Ebből már megélhet egy család – szűkösen, szegényesen, de megél. Idejében át is terelték a csordát a hegyeken, s a nyár folyamán mindnyájan összeszedték magukat, minthogy Norvégiában nyomát sem lehetett érezni ínségnek, ellenkezőleg: a fű- meg a gabonatermés éppen ebben az esztendőben olyan nagyszerű volt, mint emberemlékezet óta még soha. És a tengerben csak úgy hemzsegett a hal.

Heikka Perre és Neitára bízta a pásztorkodást, ő maga pedig ide-oda utazgatott az országban, más lehetőségeket kutatott, végül azonban azzal az elhatározással tért vissza, hogy továbbra is csordájával vándorol, ismét magához veszi Gelát meg a gyerekeket, és elölről kezd mindent.

Így hát felütötték a téli tábort, ezúttal csak Heikka és a családja. A hajdani nagy szii'da szétszóródott, nem került össze többé. Csupán

Per és Neita tartozott hozzájuk. De Heikka nagyon elégedett volt ezzel. Jól körülnézett Norvégiában, és úgy vélekedett, hogy a nagy csordák ideje lejárt, mindenütt egyre szűkebb a hely, de egy kisebb csordával még egészen jól elboldogulhatnak. Ha megint gyarapodik ötszáz darabra, gondtalanul élhetnek, kényelmesebben, mint egy nagy szii'dában, amelynek annyi mindenre van szüksége: a sok embernek tömérdek élelem, ruha, szerszám kell, és tömérdek állat, amelyből mindez kitelik, a tömérdek állathoz pedig rengeteg pásztor, rengeteg kutya és rengeteg hely. Márpedig a hely egyre korlátozottabb, s a kis csordával mindenütt jobban át lehet csusszanni, elkerülni olyan buktatókat, amelyekben a nagy csorda menthetetlenül fennakad.

Heikka ezt fontolta meg, gondolta ki a sokkalta sűrűbben betelepült Norvégiát bejárva, így szándékozott berendezkedni, és Gela meg a többiek egyetértettek vele. Ezért jókedvűen, bátran indultak el a téli táborból a hegyek felé.

Csakhogy akkor megjelentek a lemmingek.

A lemming egy rágcsálófajta: vastag fejű, sárgás-tarka szőrű állat, egy kissé hasonlít a hörcsöghöz. A skandináv hegységekben honos, a svéd oldalon, a zuzmómocsarak területén, mert főként zuzmón él. De a füvet, a gyökeret is megeszi, szükség esetén pedig mindent. Szinte

észrevétlenül él ezeken a pusztaságokon, az emberek jóformán semmit sem tudnak róla. Télen vackot ás magának a hótakaróban, egészen lenn, közvetlenül a mohánál, és ilyenkor megvan mindene, ami kell: a viharbiztos lakás, ahol melegen tarthatja vastag bundás testét, kedvenc csemegéje éppen az ajtó előtt, ráadásul senki nem tud róla semmit, az ellenséges állatok sem találnak rá egykönnyen.

De időnként – minden tíz-húsz évben egyszer – a lemming bajba kerül. Megesik, hogy aszály szárította ki a zuzmót, vagy éppenséggel olyan jó év volt, hogy határtalanul elszaporodott, és emiatt váratlanul sem hely, sem eleség nem jutott valamennyinek.

Ilyenkor a lemmingek vándorútra kelnek. Valamennyien egyszerre, sorban egymás után, egy irányba. Folyton toronyiránt mennek, árkon-bokron, kövön-sziklán át, házak, csűrök alatt rágják át magukat, ahelyett hogy kikerülnék; vízbe ugranak, átússzák, és a másik parton változatlan irányba haladnak tovább. Ha a vízen netán csónak keresztezi útjukat, felmásznak rá, a másik felén kiugranak belőle, és úsznak tovább, nyílegyenesen.

Ezek a lemminghadak váratlanul bukkannak fel. Az egyik percben még egyetlen szál állatot sem látni, s aztán hirtelen ezrek jönnek, sőt milliók! Beláthatatlan csapatokban hullámzanak előre,

akár a sáskaraj. Közben kurrognak és fütyülnek, visítanak és morognak, senkinek, semminek ki nem térnek, nekiugranak bárminek, ami útjukba kerül. És tövestül, gyökerestül felzabálnak mindent. De igazán mindent l

Az odavalósi parasztok azt állítják, hogy felhőből hullanak le, mint az eső, és lappok is így hiszik, éppen, mert olyan hirtelenül és rögtön olyan elképzelhetetlen tömegekben bukkannak fel.

Amerre járnak, kopárra zabálnak mindent. Pedig ahány ragadozó csak vadászik széles e tájon, őket is falja: a rókák, görények, nyestek, hermelinek. Sőt még farkasok és rozsomákok is vonulnak utánuk, s a ragadozó madarak rajokban követik menetüket. Baglyok, sólymok, szarkák, varjak híznak rajtuk, s közben ugyanolyan ricsajt csapnak fenn a levegőben, akár a lemmingek a földön. És rikácsol, vijjog, fütyül, süvít, kurrog, morog, sziszeg minden égen-földön, tombol a vad, szenvedélyes, mohó és könyörtelen harc, életre-halálra.

A lemmingek ezrével pusztulnak el. Tetemük ott hever mindenütt, amerre csak a szem lát, és hullaszagtól dögvészes a levegő. De főként a folyóvizek. A lemmingek nyomában járványok vonulnak, tömérdek ember hal meg, rengeteg állat hullik el. Ez ellen nincs orvosság.

A rénszarvasok szinte őrjöngtek mindettől: a lármától, a harctól, már csak a puszta szagától is

ezeknek az állatoknak, amelyek egyszerűen átfurakodtak a csordákon, ahelyett hogy a többi teremtményekhez hasonlóan nagy ívben elkerülték volna, amelyek semmitől sem féltek, sőt nekiugrottak a rénszarvasok lábának, ha azok netán megátalkodottan elébük kerültek egyenes útjukon.

A rénszarvasok nem futottak el, mint máskor minden zaj elől. Tébolyult dühvel rúgták, tiporták a lemmingeket, amelyek nem tértek ki, nem hátráltak meg, hanem szinte eszelősen felvették a harcot a hozzájuk képest óriási állatokkal, és tömegestül pusztultak el a toporzékoló, szilaj paták alatt. Hanem a rénszarvasok ekkor falni kezdték a lemmingek fűvel, zuzmóval telt beleit, s ezért a lehető leggyorsabban tova kellett terelni őket, nehogy halálra tömjék magukat a mérgezett, megfertőzött állatokkal.

A pásztorok és kutyák tehát ismét menekültek a csordával, és csak akkor leltek igazán egy kis békességet, amikor megérkeztek a norvégiai nyári táborba. És a menekülés során ezúttal is megugrott, odaveszett néhány állatuk. Nem olyan sok, de ami ennél rosszabb volt: Heikkán erőt vett a csüggedés.

Ezen a nyáron nem utazgatott semerre, nem keresgélt újabb lehetőségeket. Csendesen rostokolt a sátorban, pásztorkodott a csorda mellett, nem vállalkozott semmi egyébre.

És ettől kezdve nem is sikerült neki semmi.

Aztán a téli táborban, a nagy fagyok után, amikor már visszatért a nap, és mindenki másban újra feltámadt a remény, meghalt Gela, és eltemették a sopperói temetőben. Heikka ekkor végérvényesen összetört. Maradék jószágát, gyermekeit egyik fivérére bízta, elhatározta, hogy beveszi magát a hegyekbe, vadász lesz, és magányosan fog élni, hogy soha többet semmilyen vagyonnal ne kelljen törődnie.

– Téged pedig elviszlek Norvégiába. Jó emberekhez. Egy nagyon rendes házat tudok számodra – mondta Neitának. Mikor észrevette, hogy Neita kitágult szemmel, rémülten meredt rá, elmosolyodott. – Nem adlak el, Neita, ne félj. Csak gondoskodni akarok rólad. Norvégia gazdag. Remekül élnek ott az emberek. Már régóta tudok egy helyet számodra, ahol szívesen élsz majd, ha megszokod egy kicsit. – Mosolya csupa jóság volt, csupa szomorúság és szeretet; Neita úgy érezte, mintha édesapjával beszélne.

– És te, Per? – kérdezte barátjától, aki ezt a beszélgetést inkább nézte, mint hallgatta.

– Tudod, Neita . . .

– Te is velünk jössz Norvégiába?

– Norvégiába? Nem. Mit keresnék én ott?

– De hiszen te egyszer már hajszál híján norvég paraszt voltál! Te ismersz ott mindent! – És hogy Per néma maradt, könyörögni kezdett neki: –

Veszel magadnak egy irtványt, Per, együtt fogunk letelepedni! És megtanítasz mindenre, amihez ott értenem kell, ahogy a pásztorkodásra is megtanítottál . . .

Neitából csak ekkor tört ki a csillapíthatatlan zokogás.

– Neita, kedvesem, ne! Nyugodj meg! Tudod, hogy mindez lehetetlen. Norvég paraszt. . . igen, annak idején hajszál híján az lettem. Mégis megléptem, elillantam. Nem ment, egyszerűen nem ment. Most pedig már végképp alkalmatlan lettem rá. Nem vagyok én odavaló. És különben is, egészen mást akarok csinálni.

– Mit, Per?

– Stockholmba akarok menni.

– Stockholmba? A városba? – döbbent meg Neita.

– Igen. Nézd csak . . . Hogy is magyarázzam meg neked? Hiszen még én sem látom világosan. Valami baj történt a lappok életével ... Ez így már nem megy tovább. Nem hagynak bennünket úgy élni, ahogyan élnünk kell, mi pedig nem tudunk úgy élni, ahogy megkívánják tőlünk. Valami félrecsúszott itt. Valami nincs többé rendjén ... Ezt próbálnám meg kideríteni. Talán meg lehet majd változtatni, ha tudjuk az okát...

– És ezért akarsz Stockholmba menni? – csodálkozott Neita.

– Igen. Emlékszel még, mit mondtál nekem

valaha, amikor egészen kicsi voltál, olyan kicsi, hogy be sem akartak engedni az iskolasátorba, emlékszel, mit mondtál nekem az ész erejéről, amely gondolkozni akar, éppen olyan eltökélten, ahogy a láb futni akar, és ha az ember túl sokáig kényszeríti mozdulatlanságra, elzsibbad, emlékszel még?

– Hát te nem felejtetted el? – képedt el Neita.

– Soha nem felejtettem el, akárhány esztendő telt is el azóta. És most úgy gondoltam, megfuttatom egyszer ezt az erőt, az ész erejét. Tanulni akarok. Meglehet, ott már réges-rég tudják, hogyan élhetnénk tovább. Csak mi nem tudjuk még. De ha ott sem tudják, elmegyek másfelé. Valahol a világon valakinek mégiscsak tudnia kell, hogyan éljünk... – Gyámoltalanul és elszántan nézett a távolba.

– Vigyél magaddal, Per! – könyörgött Neita. – Úgy szeretném ...

– Nem lehet, Neita. Egyedül leszek, idegenben. És nagyon szegény leszek. Talán éheznem kell, fáznom, lehet, hogy rongyokban fogok járni. Ott nincsenek sziklabarlangok, ahol alhatnék, nyírfák, amelyeknek levágott gallyából fekhelyet készíthetek. Hófajdot sem foghatok magamnak tőrrel, ott mindenért fizetni kell. Azt sem tudom, hogy én magam hogyan boldogulok, nem gondoskodhatok még egy gyerekről, egy lányról, egy apró, ifjú asszonyról is. Lehetetlen, Neita,

kedvesem, Igazán lehetetlen.

– Per – borzongott meg Neita –, Favtna most csakugyan eltalálta nyilával a sarkcsillagot, most leroskad az ég, romhalmazzá lesz minden!

– Igen, Neita, a mi egész világunk romokban hever. Ott a csorda. A gyerekek. És Gela. Vándoréletünket széttiporták. De Favtna csak egy parányi csillag. Odaát, Norvégiában a nyári nap tündököl.

– Azt hiszed, Per?

– Hiszen magad is tudod. Favtna akkor nyilazta le a sarkcsillagot, amikor Olof elment tőlünk. Te magad mondtad ki annak idején. Ezt sem felejtettem el. Azóta csupa gyötrelem volt a vándorélet, szerencsétlenség szerencsétlenséget, csapás csapást követett. Nem lehet erőszakkal fenntartani valamit, ami idejét múlta. Vagy vele pusztul az ember, vagy továbblép az újba, ami követi.

– Per, kedves Per, olyan iszonyatosan egyedül leszek!

– Szó sincs róla, Neita! Megtanulsz norvégul, és aztán ott lesznek számodra a norvég emberek, valamennyien. Mások, mint mi vagyunk, az igaz, de nincs két fa sem, amely hasonlítana. Te, gyerekem, nem fogsz odaveszni. Még Norvégiában, a parasztok közt sem. Csak egy kicsit mélyebbre hatolsz az élet sűrűjében.

– Köszönöm, Per – suttogta Neita. És másnap reggel csaknem vidáman indult útnak Heikkával.

NEITÁT „ELADJÁK"

Csak egyetlen szánjuk volt, rajta a legszükségesebbel, a hámban két rénszarvassal, és nem is a szokott módon utaztak, hanem egyik háztól a másikig, sőt idegen sátraknál is megálltak. Heikka gondoskodott arról, hogy mindig idejében fedél alá kerüljenek, és Neita elhűlten ismerkedett meg egy egészen más, soha nem látott Heikkával: a tréfacsinálóval, aki nevetett, viccelődött, sziporkázott, és olyan izgalmasan mesélt, hogy az emberek nem tudtak betelni a szavaival, és a tűzhelytől nem találtak el a fekhelyig. Neita sokszor még akkor is hallotta a hangját, amikor jómaga már rég a vackán feküdt, és hol elaludt, hol felébredt, mert annyira félt a jövőtől, a sok új dologtól, az elhagyatottságtól az idegen földön, hogy nem tudott nyugodtan aludni sem. Pedig hát nappal bátran elhessegette az ilyesfajta gondolatokat, és csak Per utolsó, vigasztaló szavait tartotta szem előtt: „Megtanulsz norvégul, és aztán ott lesznek számodra a norvég emberek, valamennyien."

Egyik este azonban ő is elüldögélt a tűz mellett, és hallgatta Heikkát, míg valamennyien fel nem cihelődtek, hogy aludni térjenek. Csuda vidáman, elevenen folyt ugyanis aznap a beszéd, és olyan dolgokról esett szó, amelyekről Neita addig még soha nem hallott.

Pedig amikor betoppantak a házba, eleinte nagyon úgy érezte, hogy nem szívesen látott vendégek, és meglehetősen komornak ígérkezett az este, affélének, amikor legjobb, ha mindjárt lefekszik az ember. A házigazda csak üldögélt, s egy szarukanalat farigcsált, de csak úgy tessék-lássék, mert minduntalan maga elé meredt, az asszony pedig a tűzhely másik felén egy ócska, csupa rongy szoknyát varrogatott, amelyen már sehogy sem akart megmaradni az újabb folt. Ő is lépten-nyomon ölébe ejtette kezét, és csendesen sóhajtozott. Kényszeredetten viszonozták az idegen köszöntését, és habozva, mégis mohón fogadták el a meghívást, amikor Heikka az asztalra tette az ennivalót, és őket is megkínálta. Valamelyik zugból egy öregember is előkerült – Neita megítélése szerint az asszony apja –, akit első pillantásra észre sem vettek, s akit hosszasan, nyájasan kellett unszolni, mielőtt kivette a maga részét.

Nemigen beszélgettek evés közben. Mindenki félt kiejteni az első hangot, amely csak panasz lehetett: a balszerencse, a bánat, a csüggedt beletörődés ott lebegett a falak között, és önmagáért beszélt, nem is volt szükség emberi szóra. Neita is megértette, világosan, leolvasta a szegényes, elhanyagolt berendezésről, a mocskos zugokról, a szennyes padlódeszkákról, a tűzhely üres lapjáról, a szoba dohos bűzéről. A

tompa, elerőtlenedett arcokra már ránéznie sem kellett. És azt is tudta, hogy a szörnyű ínség a telepeseket még keményebben sújtotta, mint a nomádokat. Az utolsó négy esztendőben jóformán semmi termés nem volt, nem érett be a gabona, elpusztult a jószág, a tanyákon egyetlen szem vetőmag nem maradt a jövő évre, amelyről egyébként már amúgy sem remélte senki, hogy jobb lesz, mint az előzőek. Ráadásul a telepesek puhább emberfajta, hamar elcsüggednek, hamar hajlandók feladni a harcot. Hiszen a lappok közül is ők voltak azok, akik feladták a keményebb vándoréletet a kényelemért.

Heikka azonban ekkor egy szót vetett közéjük, s ők fennakadtak rajta, mint a horgon. Lassan elindult a beszélgetés, s végül egészen belemelegedtek. Feszült arccal, csillogó szemmel emlegették a hajdani időket. Közben szóba került valahogy a medvevadászat is, aztán egész este nem is beszéltek másról.

– A medve – lelkesedett a vénember –, hogy az micsoda állat! Ő az erdők leghatalmasabbja, egyenest az Úristen szent állata! Olyan nagy, és olyan erős, hogy nincs az a lapp, aki megbirkózna vele, ha ő maga nem engedné. Merő jóindulatból hagyja csak elejteni magát, s ezért tisztességesen kell bánni vele halála után. A legkisebb csontocskáját sem szabad eltörni. A föld teljes épségben követeli vissza a csontvázát,

s annak a vadásznak, aki megsérti ezt a törvényt, soha többé nem lesz vadászszerencséje, és azon a vidéken, ahol a baj megesett, soha többé nem jönnek világra medvebocsok. Úgy bizony – folytatta –, és a sírjánál ezt éneklik:

Sok utat megjártál,
sok tusát megvívtál,
nagy vadászok temetnek el!

És aztán földet hánynak a csontjaira, köveket görgetnek föléje, szakasztott úgy, ahogy az embert temetik el a vadonban.

– Az ám, de ahhoz előbb el kell ejteni! – ingerkedett Heikka.

– Persze hogy el kell ejteni előbb! – jött tűzbe az öreg. – És ez nem olyan egyszerű! Benna erős és ravasz. Emlékszem még, hogyan fogták el az utolsót. Giela környékén történt. Arrafelé szétmarcangolt rénszarvasokat találtak, ahogyan csak Benna képes szétmarcangolni őket. És nem használt, hiába vigyáztak, nem használt, hiába énekelték: „Medve, medve, ne közeledj a csordához!" – Az öreg olyan hangosan énekelt, hogy visszaverték a falak. Megfeledkezett róla, hogy a szűk, rossz hangulatú szobában ül. Nótázása egy hatalmas csordán messze túl is elszárnyalt volna. – Nem használt semmi. Benna újra meg újra a csordára rontott, és mielőtt

észrevették volna, eltűnt. Csak a nyomait találták.

Ekkor elhívtak két vadászt, Johnsfia Nilsent és Pault. Egyetlen ócska flintájuk volt csak kettőjüknek, meg egy jól betanított kutyájuk, hanem a medvét ismerték ám alaposan. Tudták, mikor tér pihenőre, ismerték a helyeket is, ahol a legszívesebben tartózkodott.

Egy görgeteges lejtőn megtalálták a nyomát, aztán őkelmét is. Egy szikla mellett ásott vackot magának, abban szundikált. Ezért a vadászok lesben álltak és várakoztak, ámde amikor a medve feltápászkodott, csak körbejárt egyszer, aztán visszafeküdt a helyére, és aludt tovább. Végre kialudta magát, felállt, megrázkódott, óvatosan körülszimatolt mindenfelé, és szemügyre vett egy rénszarvascsordát, amelyet éppen odalenn a völgy mélyén tereltek. Világosan felhallatszott a pásztorok kiáltozása, a kutyák ugatása.

Nils ekkor óvatosan felemelte a puskát, rálőtt, és derekasan eltalálta: az oldalából vérsugár lövellt ki. A medve elbődült, hogy csak úgy visszhangzott a völgy, mire különböző rejtekhelyekről három medvebocs rohant ki, menekült tova.

A kutya azonban nem akart támadásba menni, s amint Paul uszította, a medve felfedezte ellenségeit, és tombolva rugaszkodott neki a sziklának, amelyen álltak. De mert újra és újra

lecsúszott róla, ő is elmenekült, s a vadászok nem tehettek semmit, hiszen csak amolyan ósdi flintájuk volt, amellyel mindig csak egy lövést lehetett leadni, no meg aztán nem is volt hozzá több golyó. Kénytelenek voltak feladni a dolgot.

De a medve ezután nem bukkant fel többé a környéken. A következő tavasszal, jó messzire ettől a helytől, egy vadász kimúlt nőstény medvét talált, amely körül három bocs ugrált, két barna meg egy fekete, fehér gyűrűvel a nyakán. A két barnát azonmód lelőtte. A harmadikat csak megsebesítette, úgy, hogy az még el tudott menekülni, de a vadász üldözőbe vette, átúszott a nyomában egy folyón, onnan egy nedves réten kergette tovább, ahol azonban olyan sűrűn nőtt a gyapjúsás meg a páfrány, hogy lépni is alig lehetett. A medve ekkor hirtelen szembefordult vele, éppen csak felmenekülhetett előle egy sziklára. De a medve utána mászott. A vadász ekkor a puska agyával úgy fejbe kólintotta, hogy az hanyatt lebukfencezett, a vadász pedig utána ugrott, és megölte a késével, így volt ez hajdanában.

– Bizony – szólalt meg Heikka –, hajdanában. Az újmódi puskákkal bezzeg nem művészet erősebbnek lenni egy medvebocsnál. Valaha régen másként volt ez. Sokkal veszélyesebb, de sokkal nagyszerűbb volt a medvevadászat. Annak idején a férfiak minden esztendőben

felkerekedtek a kutyáikkal, medveüldözésre. Nagy ünnep volt az. De a medvét már előzőleg kiismerték, jó alaposan. Megfigyelték a szokásait, a búvóhelyeit, a tulajdonságait, a harcmodorát, az egész jellemét. Nevet is adtak neki, tiszteletteljeset, és ha mutatkozott, odanótáztak neki, akár egy jó barátnak: „Hágjál át a hegyormokon, kaparászd a kemény követ." Hangos kiáltással köszöntötték, és tánccal utánozták cammogását.

Ismerték töviről hegyire. Szerették. És ha vadásztak rá, maguk is medvévé változtak egy kicsit.

A medve nem bír sokáig futni; ha nyomába uszítják a kutyákat, hamarosan le kell ülnie, hogy a mancsával védekezzen, és csak kurta ugrásokkal halad előre. A vadászok tehát gyorsan utolérték, és megölhették dárdájukkal.

A hímet könnyebb volt elejteni, mint a magányos nőstényt. A nőstény ravaszabb volt, mindig talált kiutat, amerre elillanhatott. De ha bocsokkal járt, azokat kellett védelmeznie, s ilyenkor a vadászok végül is elcsíphették.

Mikor a medve elpusztult, nagy győzelmi ünnepet ültek. A férfiak dárdáikra akasztva vitték a sátorhoz, és közben énekeltek: „A nagy, a nagy erős, jé, ja ... fogadd hálánkat, jó vagy, nem teszed tönkre a puskát, jé, ja ..."

Súlyos, imbolygó léptekkel haladtak, mint a

medve, és az asszonyok ugyanolyan imbolygó medvejárással vonultak ki elébük a sátorból, és örvendeztek: „Jé, ja, Isten hozott, jé, ja, itt a medvelakoma!"

És aztán megfőzték a medvehúst, és a férfiak letelepedtek és ettek. Hej, micsoda lakomázást csaptak a sátorban, csak ettek, ettek, ettek! Valósággal mámorosra ették magukat a húsból, szinte részegen, ködös fejjel rogytak fekhelyükre, és aludtak, sokáig, sokáig, mélyen, súlyosan.

Az asszonyok csak ekkor kerülhettek sorra, de ők is torkig jóllaktak, s aztán ők is aludtak, az emésztés mély, hosszú álmát.

Mikor magukhoz tértek, megtisztogatták a szerszámokat, és elintézték a maradék medvehúst. A medve bőrét cölöpre szögezték, minden asszony köréje sereglett, és bekötött szemmel rálőtt. Úgy hitték, hogy annak az asszonynak a férje öli meg a következő medvét, aki bekötött szemmel is eltalálta a medvebőrt.

És a medve vérében, húsában olyan szilaj erő lakozott, hogy sokáig ünnepeltek, mulatoztak, egészen addig, amíg volt belőle valami, és közben a medveéneket énekelték:

„Igaz, hogy én vagyok Lappföld nagy erőse, de inkább megküzdök nyolc-kilenc férfival, mint két fivérrel. Mert a vér sűrűbb a víznél, és az idegen nem adja életét idegenért, de a fivér harcol fivéréért, ameddig csak teheti."

Így énekeltek, örvendeztek, mulatoztak.

Végezetül pedig ünnepélyesen eltemették a töretlen csontokat, és elénekelték a siratódalt, hogy sok-sok új medve növekedjék a barlangok mélyén, így volt ez hajdanában.

– Bizony – szólt közbe az asszony –, a medve különös állat. Megél egész télen evés nélkül, csak az uldák táplálják. A barlangjába lépő embereket nem bántja, ha azok sem akarnak ártani neki. Hajdanában gyakran megesett, hogy az embereknek menekülniük, rejtőzködniük kellett, és sokan medvebarlangban tanyáztak egész télen, együtt a medvékkel. Sőt egyszer egy lány egész télen át egy medvénél lakott, és az uldák a lányt is táplálták, aki azon a télen rendkívül jókat aludt a medvebarlangban.

– Az bizony meglehet – vélekedett a telepes –, mert a medvéknek lelkiismeretük van, és amelyik megöl egy embert, aki nem akarta bántani, az elveszti nyugalmát, és egész télen nem tud aludni. Ilyenkor az uldák sem akarnak gondoskodni róla, hiszen ártatlan ember vérével mocskolta be magát.

– Egyszer – kezdett mesélni újra az öreg – elindult két vadász, elejteni egy medvét. Hanem ez a medve nagyon ádáz medve volt, és rögtön megtámadta az embereket, még mielőtt tehettek volna ellene bármit. Mihelyt látta jönni a két vadászt, tüstént rájuk rontott. Ők azonban

elbújtak egy vastag fenyőfa mögé. A medve ekkor nekiesett a fenyőfának, és körülfogta a mancsaival, hogy a vadászokat kétfelől elkapja. Az egyik vadász megragadta a mancsokat, és odakiáltotta a másik vadásznak: „Fogom ám erősen, most megölheted!" De a másik vadász gyáva volt, cserbenhagyta a cimboráját, és hazament. Csak másnap jött vissza megnézni, mi történt a cimborájával. És lám, a medve még akkor is ott állt a fenyőfánál, a cimbora még akkor is szorongatta a mancsait, és odakiáltott a gyávának: „Gyere, most fogd te a mancsát, már egészen könnyű! A medve kifáradt, elég, ha csak egy kicsit odaszorítod a fenyőhöz. Én meg szépen agyonütöm közben." Erre a másik odalépett, és megfogta a medve mancsait, de most a cimborája hagyta faképnél, hadd álldogáljon ott, hadd szorongassa a mancsokat, és csak másnap jött vissza hozzá. Akkor végre agyonütötte a medvét, és azt mondta a másiknak: „No, látod, ilyen az, ha valaki cserbenhagyja a cimboráját!" De aztán kibékültek, és együtt cipelték haza a medvét.

Jót nevettek, és egész este egymást követték a medvehistóriák, a vadásztörténetek. Olyan jókedvűek voltak, annyit nevettek, mint már évek óta egyszer sem.

A házat szinte szétvetette a jókedv, és Neita eltűnődött: hogyan is kezdte Heikka ezt a dolgot?

Hiszen eleinte szörnyen komor és csüggedt volt a hangulat. És milyen elégedett, milyen kedves most mindenki!

– Soha nem szabad engedni más emberek rosszkedvének – magyarázta Heikka, amikor Neita faggatni kezdte. – Ki kell belőle csalogatni őket, akár a hófajdokat, olyan szóval, amilyet megértenek. Az öregember meg a két telepes . .. nos, hát lesírt róluk, milyen rosszul megy a soruk, mennyire ódzkodnak a jelentől. Persze hogy szívesen hallottak, beszéltek a régi időkről. Ha az ember úton van, és mindenütt idegen, ráadásul szegény is, mint most mi, nem gondolhat csak önmagára, hogy mit szeretne mondani vagy tenni ő maga.

Amikor erről beszélgettek, már ismét úton voltak egyetlen szánjukkal. Heikka ment elől a kantárral, Neita mögötte haladt, mint már napok óta.

Nem sokkal később csatlakoztak egy szii'dához, hogy velük keljenek át a hegyeken. Heikka az idegen rénszarvasokat őrizte és gyakran komoran érkezett meg a sátorba, Neita pedig igyekezett mindenben segítségére lenni az asszonynak, akinek a fedele alatt ettek és aludtak, így biztonságosabb volt, mint ha egyedül vándoroltak volna.

De a nyári táborban már nem maradtak a szii'dával. Nyomban továbbmentek, völgynek le, aztán a fjord mentén csaknem a tengerig.

Egy kis városba érkeztek, ahol élt egy kereskedő, akivel Heikka pár évvel ezelőtt üzleteket kötött. Hozzá vitte most Neitát.

A jól megtermett, széles vállú kereskedő üzletében állt, amely dugig tele volt olyan holmikkal, amelyeket Neita még névről sem ismert. Segédje szorgosan mászkált fel-alá a polcokhoz támasztott létrán, és cipelte az árut, amit a kereskedő vevői elé rakott szépen, sorjában. Minden darabon alkudoztak, minden egyezséget áldomással pecsételtek meg. Az üzlet zsúfolva volt vevőkkel, és mindenki részt vett az éppen sorra kerülő alkuban, így azután meglehetősen hosszú időbe telt, mire a kereskedő észrevette Heikkát. Heikka és Neita a háttérbe húzódtak, míg ki nem ürült a bolt.

– Nos, Heikka, ma mire volna szükség? – kérdezte a kereskedő, és arcáról csak úgy sugárzott a nevetés. Ránevetett a csendesen, komolyan ácsorgó kislányra is. Az ilyesmi nem esett nehezére.

– Szeretném itt hagyni nálad a kislányt, ha hasznát tudod venni – mondta Heikka norvégul.

Neita nem értette a szavát, csak a hangja csengéséből találta ki, mit mond, no meg tudta is, mi a szándéka, így hát kihúzta magát, és szilárdan szembenézett a férfival. De az csak nevetett.

– A kislányt? Kislányt nem veszek. Magamnak is

négy van ott hátul a lakásban.

– Nem eladni akarom. Azért hoztam el hozzád, mert nálad jó dolga lenne.

– Értem – komolyodott el Johann Larsen. – Hát így áll a dolog? Az ínség, ugye? – Töltött Heikkának egy kupica pálinkát, amit az gyorsan kihörpintett. A kereskedő fürkésző tekintettel nézte Neitát.

– Ez a kislány szerencsét hozott nekem hosszú időn át, és helytállt mellettem a szerencsétlenségben is, az utolsó pillanatig. De én most beveszem magam az erdőkbe, oda mégsem vihetem már magammal.

Neita még most sem értett egy szót sem, de figyelte a kereskedőt. Larsen arcáról sosem tűnt el nyájas mosoly, történhetett bármi. Mindig nevetett. De ez a fiatalos jókedv csak kívülről ült rajta, mint valami álarc, s mögötte egy öreg, fáradt, szomorú ember húzódott meg. És abban a pillanatban, amikor Neita meglátta ezt rajta, Larsen szívében megmozdított valamit a gyerek tekintete, ő pedig döntött, gyorsan, ahogy a mestersége megkövetelte.

– Jól van, Heikka. Itt tartom a kislányt. Családomba fogadom, úgy bánok vele, mint a sajátommal. Mi ketten pedig – és másodszor is megtöltötte a poharat –, mi ketten pedig maradunk, akik voltunk. Előbb-utóbb zöld ágra vergődsz, aztán megint kötünk majd valami

üzletet.

– Köszönöm – válaszolt Heikka, és a pálinkára célzott, amelyet ugyanolyan sebesen hajtott fel, mint az előzőt. Aztán sarkon fordult és kiment. Nem búcsúzott el Neitától, és Neita is mozdulatlanul állt, utána sem nézett.

A kereskedő számára ez sokkal megrendítőbb volt, mint ha lapp szokás szerint mindketten könnyekre fakadtak volna.

Sietve kézen fogta a kislányt, és egy hosszú, sötét folyosón keresztül hátravezette a fényes szobákba, ahol családja lakott.

NORVÉGIÁBAN, MAGÁNYOSAN

Larsen és Neita csak egy pillanatig álltak kettesben a világos helyiség közepén. Voltaképpen két jókora szoba nyílt itt egymásba. A hátsóban kislányok játszottak, fecsegtek, és onnan lépett be az asszony is.

Olyan sok zavarba ejtő dolog vette körül hirtelenjében Neitát, annyi soha nem látott érthetetlenség, hogy jóformán meg sem tudta különböztetni a részleteket: a magas, világos ablakokat, az átlátszó meg a sötét függönyöket, a fényes, síkos padlón a színes szőnyeget, a sötét ragyogású, csillogó bútorokat a falak mentén, a szoba közepén álló, hosszan lecsüngő térítővel letakart asztalt. . .

A lapp házakban látott már Neita asztalt, de az mindig csak amolyan deszkából szöggel összetákolt alkalmatosság volt, négy egyszerű, egyenes lábbal, és örökösen használatban állt. Mindig rogyásig teli volt holmival, amelyet Neita is ismert, és tudta, mire való. Ellenben ez az asztal itt valószínűtlenül fényes volt, egyetlen lábon állt, és semmit sem tartottak rajta, csupán térítőt meg a közepén egy edényt, egy szép színes edényt, levágott virágokkal. A vadonban nem nőtt efféle virág sem, és hogy vajon minek szedték le, minek rakták ide, azt végképp nem is értette: hiszen nem ennivaló.

Az asztal körül egy csomó magas támlájú, tarka párnákkal borított szék állt, fölöttük óriási lámpa lógott a mennyezetről. Egyszóval tisztesen berendezett, valódi kisvárosi szoba vette körül a vadon gyermekét, aki akár egy pocsolyában is elaludt volna, ha úgy hozza a szükség, és aki még elképzelni sem tudta, mi célt szolgálnak ezek a tárgyak – mármint ha lett volna egyáltalán érkezése nézelődni, elgondolkozni.

De hirtelen fojtogatni kezdte a zárt helyiség amúgy is rezzenetlen levegője. Rá sem hederített a rengeteg mindenfélére, csak az asszonyt nézte. Még Johann Larsen kezét is eleresztette, és testestül-lelkestül elmerült a figyelmes, fürkésző szemlélődésben.

Ane Larsen korántsem volt különleges teremtés: még fiatal volt, és bár négy gyermeket szült, törékeny és karcsú maradt, haja északi szőke, kék szeme melegen, szívélyesen mosolygott. Járása is könnyed volt, libbenő. Éppen a járása bűvölte el Neitát.

Amint belépett, csendesen, sötét ruhájában, arcát könnyű, nyájas mosollyal emelve férje felé, nem hasonlított semmihez, amit Neita ismert. Az erdő egyetlen állata sem járt ilyen gondtalanul, senki emberfia nem lépett ilyen súlytalanul, lebegve.

Neita hirtelen megriadt: ezen az asszonyon semmilyen fogódzót nem talált, sehol egy pontot,

ahol teret nyerhetett volna. Megérezte, hogy ő nem való ide, nem tartozik itt senkihez.

De hát most már ide került, és bármi történjék vele, nincs beleszólása.

Johann Larsen mondott valamit a feleségének, aztán kiment. Neita nem értette egy szavát sem. De nem is figyelte. Lelke minden erejével az asszonyt iparkodott körültapogatni.

Most egyedül maradt vele. Beszélni nem tudtak egymással. Az asszony megpróbálkozott egy mosollyal. De Neita komoly maradt, mint egy félénk, tanácstalan kis állat.

Az asszony ekkor kiszólt a másik szobába. Egy kislány futott be, ajtó csapódott, s belépett egy másik asszony.

Egészen másfajta asszony. Rögtön szembeötlött, hogy az első asszony nővére, ennyi világosan látszott.

De egészen másként járt. Gyorsan, határozottan lépkedett, keze röpködött közben, mintha valami derekas munkából érkezett volna, és már menne is a következőhöz. Arca durvább volt, hosszúkás, voltaképpen afféle lóarc, és a hangja is sokkal harsányabban, érdesebben csengett, mint a húgáé.

Neita mégis rávetette magát. Nem az egész asszonyra, csupán jóravaló, dolgos kezére, amelyet a kislány felé nyújtott. Mint egy horgonyban, kapaszkodott meg benne Neita, két

kézzel, megkönnyebbülten: itt meggyökerezhet.

A két asszony összenevetett, és már vitték is Neitát a gyerekek szobáján keresztül, a mögöttük becsapódó ajtón át egy másik helyiségbe. Ez még nagyobb, még világosabb volt, mint az előzőek, és egy óriási tűzhely terpeszkedett benne.

Neita fellélegzett. A tűzhely – ez volt az első, amit ebben a házban megértett: tűzhely, konyhaedény, ételszag.

Egy sarokpadra ültették, magas asztal elé, ételt raktak eléje, s amikor a tányér kiürült, ismét megtelt, és Neita másodszor is megevett mindent, bár elég különös szaga, fura íze volt. És egyszerre csak elnyomta az álom, a melegtől, a sok evéstől és attól, hogy végre feloldódott benne a feszültség.

De felrázták. Időközben egy harmadik asszony is beállított, s egy kádban víz gőzölgött a konyha közepén. Így hívták a helyiséget. Később mindennel megismerkedett itt, megtanulta a tárgyak norvég nevét, meg bánni is velük. De most csak kábultan nézett, így még soha nem ébresztették fel. Történhetett bármi, mindig hagyták, hogy a pásztorlány végigaludja gyermeki álmát.

Az újabb asszonyt Stinének hívták, mint Neita a hangokból kivette, és tudott valamicskét lappul is.

– Buorist – mondta –, Isten hozott... – Meg:

tschappa, neita – szép kislány ... – és: – manna, megy a kislány – és még egy sereg szót, ami csengésében ugyan a lapp nyelvre emlékeztetett, de semmi értelmet nem lehetett kihámozni belőle. Neita csak bámult, hogy mit jelenthet az egész.

Fel sem fogta, amit Stine – nézete szerint világosan megmagyarázott neki: hogy vetkőzzék le, lépjen bele a kádba, és mosakodjon meg alaposan. Hiszen nincs az a felnőtt lapp ember, aki valaha is megmosta volna a testét. És nincs az a lapp leány, aki levetkőznék mások jelenlétében, mások szeme előtt.

Minthogy tehát a lapp szavak mit sem használtak, a lóarcú asszony elküldte Stinét a dolgára, és megfogta Neitát, aki készségesen hagyta magát. Ámbár amikor az asszony birizgálni kezdte a ruháját, keresgélte a gombokat, szalagokat, csak visszahőkölt. De egy barátságos, szilárd pillantás legyűrte berzenkedését, és Neita egyszerre csak ott állt, a kádban, teljesen pucéran, ruhátlanul, pedig már igazán réges-rég nagylány volt, és hosszú-hosszú évek óta nem nedvesítette össze a nadrágját.

Iszonyúan röstelkedett.

De a víz olyan jólesően meleg volt – mintha napsütés meg szellő meg víz lenne együtt.

Sajnos nem hagyták nyugodtan kiélvezni. Leszappanozták. Virágillata volt a körülötte habzó

micsodának, ami nem hasonlított a vadvíz habzásához, de azért habzott. Utána szárazra törölgették, úgy megdörgölték, hogy szinte a bőre is lement, s végül piros volt már, mint a rák, aztán valami ismeretlen, hosszú, fehér ruhafélébe, ingbe, vagy micsodába bújtatták, és karon – őt, a felnőtt nagylányt! –, karon vitték fel egy lépcsőn.

Lépcső – mi lehet az?

Az erdőkben csak néhány nagyon alacsonyan elágazó fán lehet ilyen könnyűszerrel felhágni. De itt még egy másik ház is volt az alsó fölött: szilárd padló, amely nem ingott, mint a fák koronája, szilárd falak. Ráadásul egy puha fekhely: szőrmetakaró sehol, fehér lenvásznak közé fektették, kicsi meg óriási nagy tollpárnákra.

Ezt hívták ágynak, mint később megtanulta.

De Neita most már végképp nem fogott fel semmit, aludt, még mielőtt rendesen betakargatták volna.

Másnap reggel megint erőszakkal ébresztették fel, pedig igazán nem volt semmi ok a korai felkelésre.

Idegen, norvég ruhába öltöztették. Könnyű ruha volt, szellősebb a lappok nyári öltözeténél, didergett bennük az ember, meg kényelmetlenül érezte magát: derékban, karöltőben vágott, mellben szorított. És idegen volt.

Neita most került csak istenigazából idegenbe.

A saját ruháját elégették. Stine vitte ki,

ujjhegyen, és a mosókonyhában, a katlanban tüzelték el. De Neita erről mit sem sejtett, és hosszú időbe telt, mire meg tudta értetni magát annyira, hogy kérdezősködhetett volna felőle. Olyan hosszú időbe telt, hogy közben magától is megértette, mi történhetett ruhájával ebben a házban, és már nem is kérdezősködött.

De egyelőre csak lézengett: a szobákban, a kislányoknál, a konyhában, a házak közt, a kikövezett udvaron. Ha útban volt, félretolták – nem barátságtalanul, hanem mint olyasvalakit, akinek semmi haszna, aki csak hátramozdító. Senkivel nem tudott szót váltani, senki sem vette pártfogásába.

A lóarcú asszonyt Ellinnek hívták, és Neita leginkább még az ő közelében érezte otthonosan magát, bár senki sem tolta félre olyan sűrűn, mint éppen ő. De Ellin állandóan dolgozott. Szüntelenül járt a keze, és mindent ügyesen, szaporán végzett. Főzött, irányította Stinét, kikiabált az udvarra, dorgálta a gyerekeket, odavitt valamit Anénak, takarított, varrt – s mindezt olyan sebes egymásutánban, egymásba öltve-kapcsolva, hogy úgy hatott, mintha legalább kétfélét csinálna mindig egyszerre.

A keze alól ételek, sütemények, ruhák kerültek ki, eledel az állatoknak, megtisztultak az elpiszkolódott asztalok, padlódeszkák, kicsinosodtak a szobák. Folyton született valami

új a munkája nyomán, és az ő tevékenységét értette meg Neita legelőbb. Boldog volt, amikor Ellin egyszer végre a kezébe nyomott valamit: egy fehér kendőt, amellyel el kellett törölgetni az edényt, a „tányérokat", mint Neita megjegyezte. S már pontosan tudta azt is, hol a helyük, törölgetés után, és hogyan kell odatenni őket úgy, hogy ne csörömpöljenek, és ne törjenek el.

Olyan boldogság fogta el, hogy meg merészelte kérdezni a nevét is a sokféle eszköznek, amelyet ő is használt a közös étkezéseknél, ahol úgy kellett megtanulnia norvég módra enni, mint a kétesztendős Valborgnak.

Britta meg Inga számára ez rég nem jelentett gondot, hiszen Inga már iskolába járt, és nagy vesződséggel rótta a betűket, számokat a palatáblájára, de Neita ebben még nem mert segíteni neki.

Neita olyan buzgalommal tanulta az új szavakat, hogy majdnem lepottyantott miatta egy csészét. Épp hogy csak sikerült elkapnia, és rémülten sandított Ellin felé, aki azonban a tűzhelyen álló fazekakkal szöszmötölt, és észre sem vette az egészet.

Ettől kezdve Neita lecövekelt Ellin mellett, iparkodott mindenben segítségére lenni, egyre ügyesebben végezte az addig ismeretlen tennivalókat, és a munka révén lassan megismerkedett az új élettel. Ismét megszilárdult

lába alatt a talaj, bizakodóbb lett, újra napfényre került természetes megbízhatósága, életszeretete, és megnyerte új környezetének rokonszenvét is.

A kislányokat másként hódította meg. Ez később történt, amikor megtanult már annyira norvégul, hogy tudott beszélgetni velük, mesélni nekik.

Britta és Valborg egy ízben a konyha küszöbén álltak, és nézték, mint csipegetik a tyúkok a magot, amit Neita szórt eléjük. Valborg nagyokat nevetett a kendermagos kakason, amely izgatottan sertepertélt, és vigyázott, hogy minden tyúknak jusson eledel, aztán kevélyen, nagyképűen verdesett a szárnyával, és harsányan kukorékolni kezdett. Neita is elnevette magát, és utánozta a kakast: peckesen feszített és kalimpált a karjával.

– Lullu, lullu, luu, tap, tap, tulli luu! – majmolta a hangját, úgyhogy a kakas rémüldözve nézett körül, majd dühösen és vérig sértve újabb kukorékolásba fogott.

Valborg és Britta kacagtak és tapsoltak:

– Még egyszer! Még egyszer!

De Neitának dolga volt, és félretolta őket az útból, ahogy Ellin szokta.

– Majd máskor, ha lesz időm – mondta nekik.

– Most van idő? – nyaggatta ettől kezdve naphosszat a két kislány, Inga pedig kíváncsian és kissé fölényesen csatlakozott hozzájuk, amikor

hazajött az iskolából, és elmesélték neki: – Neita tud kukorékolni, mint a kakas!

– Minden állat hangját tudod? – faggatták izgatottan este, amikor Neita újra elénekelte nekik a kakas nótáját. Pedig az nem is volt olyan egyszerű, hiszen benn a szobában, a sok szép és finom holmi között persze nem lehetett olyan hangosan kukorékolni, mint a pusztaságban vagy legalábbis kinn az udvaron, így hát inkább az egérkék dalát énekelte el nekik, az halkabb és voltaképpen sokkal mulatságosabb is.

– Egy, kettő, három, négy egérke mászkál, hogy dübörög a föld! – S közben nesztelenül surrant ide-oda, akár egy egér, és ravaszkásan pislogott körbe, aztán hangosan, nagy garral dobogott a padlón. A kislányok visongva nevettek és utánozták, ide-oda surrantak, dobogtak, és megpróbálták kimondani a lapp szavakat. A szobában olyan zsivaj támadt, hogy Ane elképedve futott be, és riadtan torpant meg az ajtónál. Elin azonban bedugta fejét a konyhaajtón, csendet parancsolt, és kihívta Neitát segíteni.

– Anyu! Anyu! Neita tudja az állatok nyelvét! – táncolták körül a kislányok ezalatt Anét, és nem győzték mesélni, előadni a hallottakat, annyira, hogy Ane végül vissza is menekült az első szobába.

Ettől kezdve Neita az ujja köré csavarhatta a kislányokat. Még a rendcsinálásra, lefekvésre is

rá tudta venni őket, ha megígérte, hogy mikor ágyban lesznek, elénekli nekik az egérnótát. Vagy ha valami egészen nagy áldozatot hoztak: a hódok énekét.

– Vuojelite! Ússzatok, ússzatok, gyermekeim, lefelé a sebes sodrú folyón! Ma éjjel szörnyű álmot láttam, ússzatok tova!

– Láttál már hódot?

– Milyen a hód?

– Mit csinált?

– Igazán ezt a nótát énekelte?

– Igazán elúsztak valamennyien?

Semmi nem volt nekik elég. És Neita mesélt: a hódról, a hófajdokról meg a többi állatról, a végtelen vadon minden gyönyörűségéről. És már egyáltalán nem érezte magát idegennek, magányosnak a kereskedő házában.

Mígnem egyszer váratlanul vége szakadt mindennek.

Neita mesélt Stallóról is meg Rimagallasról, az uldákról, Katnihahról, a vadon minden szelleméről, csodájáról. A gyerekeknek volt egy kedvenc meséjük is, ezt akarták minduntalan hallani, így szólt:

Stallónak volt egy lánya, aki feleségül ment egy Ascovis nevű lapp férfihoz, és fiuk született. És bár Stallo emberevő, ezt az unokáját annyira szerette, hogy soha nem akarta, felfalni. És egyszer, amikor a kisfiú pityergett, Stallo ringatni

kezdte a bölcsőjét, és így vigasztalta: „Ne pityeregj, ma este kettesben megesszük a szüléidet, szőröstül-bőröstül." Meghallotta ezt Stallo lánya, és azt tanácsolta az urának, hogy vágjon le egy kövér rénszarvastehenet. Meg is főzték estére a húsát, és Stallo annyit evett belőle, hogy pukkadásig jóllakott, moccanni sem tudott, és elaludt. Ascovis ekkor lebontotta a sátor felét, felrakta egy szánra, és feleségével, gyerekével együtt elillant.

Amikor Stallo felébredt, és észrevette, hogy eltűntek, és neki csak a fele sátrat hagyták ott, fogta a dárdáját, és vaktában szurkálni kezdett mindenhová, kereste a lányát meg a vejét, mert alvás után megéhezett, és fel akarta falni őket. És szörnyűségesen dühöngött is, amiért elrejtőztek. De nem találta őket sehol. Ekkor felfedezte a szán nyomát, utánuk futott, s amikor utolérte őket, megragadta a szán hátlapját, hogy ne tudjanak továbbmenni. De a lánya egy vastag bottal jól a körmére csapott. Stallo erre hangosan elbődült, elengedte a szánt, hazafutott, Ascovis pedig kinevette, és utána kiabált: – „Alá, Aia, alaa – hol a lányod?"

Ennél a históriánál nyitott rájuk egyszer Ane. Végtelenül megbotránkozott és felháborodott, hogy Neita ilyen „pogány ostobaságokat" mesél a gyerekeinek, meg mindenféle „istentelen, buta nótát" énekel nekik, amivel megzavarja,

megrontja ifjú lelküket. És haragjában megütötte Neitát.

Ezzel szétzúzott mindent. Neita sokszor látta, hogy a kislányok verést kapnak valamilyen kis csintalanságért, ami Neita szemében nem jelentett többet, mint a bocik dévajkodása. Ez is az új élet számos érthetetlensége közé tartozott. És az iskolában, ahová Neita is járt, mióta elég jól beszélt norvégul, szintén megverték a lusta gyerekeket. Olykor igazságtalanul. Neita ezt soha nem tudta megérteni. Ámde hogy őt is megütötték, őt, Neitát. .. ezzel szétzúzták derűs, készséges bizalmát.

Mindennek vége volt. Neita nem tartozott többé ide. Minden idegenkedése, amit a buzgó sürgés-forgásban, az új élet iránti jó szándékában, az újdonságokon érzett örömében sutba vágott, ismét előkúszott: szűk lett a szoba, megint nyomasztotta pállott levegője.

Neita elkomorodott, zárkózottá vált. Félretolta a gyerekeket, még Sigridet is, akit csecsemő kora óta gondozott, aki a szeme láttára kezdett járni, és tőle tanult meg norvégul beszélni. Mogorván dolgozott a konyhában, az istállóban, megtanult Ellintől minden elleshetőt, lelakatolt szívvel végezte el az iskolát, a hitoktatást a konfirmálásig.

Sajnálta, hogy nem örült az ünnepségnek, amelyet konfirmációja alkalmával Johann Larsen

rendezett, aki ezzel is meg akarta mutatni, mennyire kedveli őt – de hát igazán nem érzett örömet. Egy fikarcnyit sem. Számára itt minden idegen maradt.

– Most mi a szándékod? – kérdezte tőle Johann Larsen az ünnep estéjén.

– El akarok menni innen – vágott el Neita elutasítóan minden további javaslatot. – Bárhová, ahol szél fúj. Ahol fák nőnek, ahol tágas és fénylő a világ. Megfulladok itt a zárt szobákban. Az ember csak akkor gondolhatja végig a maga gondolatait, ha a szabad ég borul föléje, ha körülötte süvít a vihar; efféle ketrecben nem teheti! – jelentette ki olyan szenvedélyesen, hogy Johann Larsen hökkenten, elszomorodva kérdezte:

– Ennyire rosszul érezted magad nálunk, Neita?

Neita lehorgasztotta fejét: csakugyan olyan rossz volt? De aztán megmakacsolta magát: itt minden balul ütött ki számára. Annak idején kitárta derűs szívét, szeretetre vágyott, és megütötték. Ha itt marad, ezt soha nem felejti el. Valahol máshol talán sikerül megfeledkeznie róla, talán jobban boldogul, ha kezdetben nem olyan gyámoltalan, olyan támaszra utalt.

Megtanult már norvégul, megtanult norvég módra dolgozni a háztartásban. Értett mindenhez, ami kell. Dolgozni akart. A tisztességes munka adta szilárd, jó talajon majd megáll a lábán.

Mindezt csak érezte, kifejezni nem tudta. Johann nézte egy darabig, magyarázatra várt, aztán megszólalt:

– Jól van, ha nem akarsz maradni, majd keresek számodra valami megfelelő helyet.

– Igen, erre kérném – állt fel Neita –, és köszönöm a mai ünnepséget is, meg mindazt a jót, amit az elmúlt két évben kaptam.

Johann töprengve nézte a lányt: ez úgy csengett, mintha már aznap este távozni készülne, mintha lélekben már réges-rég valahol máshol járna.

Nos, rendben van, ő igazán megtette, amit tehetett. Hiába, a lappok sajátos emberek, nemigen ismerik a hálát, a ragaszkodást. Ő legalábbis így gondolta.

AZ ÚJTELEPESNÉL

Larsen egy sokgyerekes halásznál talált munkahelyet Neitának. A halász felesége meghalt, és Neita nála maradt, míg az özvegy újra meg nem nősült. Aztán már önállóan ment egyik munkahelyről a másikra. Mindenütt derekas segítséget nyújtott, mindenütt szerették, és sehol sem vert olyan mély gyökeret, hogy bánkódott volna, ha történetesen tovább kellett mennie. Sok mindent látott, figyelt meg ezekben az években, magabiztos, munkaszerető fiatal nő lett, akihez senki sem férkőzött túlságosan közel. Abban sem volt hát semmi rendkívüli, hogy egy napon beállított hozzá Jó Otteson, és megkérdezte, nincs-e kedve nála dolgozni. Neitának tetszett Jó Otteson, pillanatnyi alkalmazása pedig amúgy is végéhez közeledett: a fiatalasszony meggyógyult, felkelt a betegágyból, s újra maga kezdte kezébe venni a munkát. Neita megmondta Jó Ottesonnak, hogy nemsokára szabad lesz, és beszegődik hozzá.

Jó Ottesonnal pedig a következőképpen állt a helyzet: Régi parasztcsaládból származott, és el kellett mennie hazulról, mert fiatalabbik fiú volt, akinek nem jutott hely az apai házban, mikor bátyja megnősült, és átvette a gazdaságot. Jó Otteson ügyes kezű, erős legény volt, és már sok mindenfélével megpróbálkozott, amikor

megismerte Signe Svensdottert, és annyira beleszeretett, hogy mindenáron feleségül akarta venni.

Signe azonban nagyon gazdag, gőgös lány volt, akit szülei nagy majorságában borzasztóan elkényeztettek, és eszébe sem jutott férjhez menni holmi ágrólszakadthoz, akinek okos fején, szorgalmas, erős kezén kívül semmije sincs.

Jó Otteson ezért elhatározta, hogy szűzföldet hajt eke alá, és olyan gazdaságot teremt rajta, amilyen véleménye szerint megillette Signét. Fenn a Baekkebotnon talált is megfelelő helyet, s ekkor Signe is hajlandó volt eljegyezni magát. De ahhoz már semmi kedve nem volt, hogy felköltözzön vőlegényével a szűzföldre, és részt vegyen a mocskos, megerőltető kezdeti munkálatokban. Úgy vélte, keressen erre Jó Otteson valaki mást, és érte csak akkor jöjjön el, ha megbirkózott már a nehezével, és a tanya legalább olyan szép és kényelmes, mint a szüleinek a háza. Ő maga tanácsolta, hogy szegődtessék oda Neitát, aki szorgalmas is, ügyes is, és – lapp lány lévén – megszokta a primitív, fárasztó életet. Signe úgy gondolta, hogy esetleg később is ott tarthatják, eleinte szolgálónak, végül gazdasszonynak. Mikor aztán ő, az úrnő megérkezik majd, kényelmes lesz, ha talál ott valakit, aki alaposan bedolgozta magát, minden munkához ért, és maga segített felépíteni

az egészet.

Jó Otteson tökéletesen egyetértett a javaslattal, minthogy mélységesen csodálta menyasszonyát, akiről maga is úgy vélte, hogy csakugyan nem való erre a durva kezdeti munkára, sőt voltaképpen semmilyen munkára sem, mert kár lenne érte.

Neitát vitte fel tehát az irtványra, és nagyon jól megfértek egymással. Jó roppant elégedett volt, hogy Neitá-nak nincsenek a környéken rokonai, akikhez folyton le akarna szaladgálni, és egyéb kapcsolata sincs, hanem minden érdeklődésével, minden gondolatával, ötletével a munkát szolgálja. Boldog volt, mert a lány mindenben együttműködött vele, semmitől sem féltette magát, még a férfimunkához is értett valamicskét, segített, ha ő egyedül nem boldogult valamivel, és a gazdaság ügyét a maga ügyének tekintette, ott segített, ahol tudott, nem merült bele bárgyún a női munkákba, és nem várta, hogy megszabják a tennivalóját.

Neitának pedig éppen ez szerzett örömöt: hogy itt nem volt semmiféle bejáratott, szokássá fagyott rend, ahol minden tárgynak ősidők óta megszabott helye, minden tevékenységnek szigorúan meghatározott módja van, hanem a saját feje szerint rendezkedhet be, és úgy végzi a dolgát, ahogy a legjobbnak találja.

Maga Baekkebotn is roppantul tetszett neki.

Magasan fenn volt a hegyek közt, a távolabb fjorddá táguló völgy legszélső pontján. Innen fentről széles kilátás nyílt a völgyre. Tiszta napokon a tenger csillogása is látszott a látóhatár szélén. Mindössze itt a tengerbe bukott a nap, nem pedig a tengerből kelt fel, mint Fosbaknál.

Baekkebotn egyébként is nagyon emlékeztetett Fosbakra. Teli volt kővel, és az Isten háta mögött feküdt, Jó első dolga volt, miután felépítette házát, hogy utat vágjon le, a többiekhez. Aztán a vadvizeket szabályozta, mély, jó esésű, közös mederbe vezette, nehogy elárasszák tavasszal a szántókat, lehordják a termőréteget, és nyáron, ha lecsorognak, kövek maradjanak utánuk mindenütt. Ugyanez volt a dolga Öl Olsának is. Neitának ismét eszébe jutottak édesanyja elbeszélései, és olyan jól érezte magát fenn a majorságban, mintha végre, végre hazaérkezett volna oda, ahol élni, gyökeret verni szeretne.

Jó annyira megszerette otthonát, amelyet tulajdon erejével csikart ki a földből, hogy kis idő elteltével már nem járogatott le olyan gyakran a menyasszonyához. Ha pedig nála volt, egyre kevésbé érezte jól magát, és egyre sietősebben iparkodott hazakerülni. Elég volt messziről megpillantania a házat, máris örült minden szögnek a falban, minden kőnek az ajtó előtt. És előre örült Neita istenhozottjának, aki már messziről köszönteni fogja, mihelyt közeledni

látja.

Signe természetesen észrevette ezt, elpanaszolta az apjának, és amikor Jó legközelebb meglátogatta, azt követelték tőle, hogy küldje el azt a jöttment lányt, fejezze be egyedül a munkát, és igyekezzen mihamarabb elkészülni, hogy Signe végre gazdálkodni kezdhessen.

Jó ekkor rádöbbent, hogy Signe nem való a pusztaságba. Soha nem érezné ott jól magát, távol a rokonaitól, barátaitól, a sokféle szórakozástól, eseménytől. Halálosan szerencsétlennek érezné magát az egyszerű körülmények között, és éjjel-nappal elvágyakozna. És Jó arra is ráeszmélt, hogy ő maga soha életében nem tudna elszakadni ettől az otthontól, amelyet szíve szerint, tulajdon két kezével teremtett.

És azt is látta, hogy Neita odatartozik. Mindenhez: a hegyek levegőjéhez, a felhőkhöz, a szélhez, a viharhoz, a végtelenséghez, a közös munkával felépített majorhoz. Meg hozzá is, személy szerint.

Így hát feleségül vette, és Neita lett Baekkebotn asszonya, gyökeret verhetett ott, ahol szabadon járt felette szél és vihar, ahol minden, minden a tulajdon két kezének szorgalmától, szívének derűjétől függött.

BAEKKEBOTN ASSZONYA

Neita tehát háziasszony lett Baekkebotnon, és a maga birtokán gazdálkodott. De ugyanúgy dolgozott továbbra is, mint szolgáló korában. Nem volt különbség: ugyanarra a munkára volt itt szükség most is, mint azelőtt. Jó Otteson pedig olyan ember volt, aki egy percig sem henyélt, míg meg nem teremtett s a legjobb állapotba nem hozott mindent, ami véleménye szerint egy tisztességes majorsághoz tartozott: szántóföldet és kaszálót, legelőt meg erdőt, csűröket és istállókat, tűzhelyet és felszerelést, jó utakat, kerítéseket mindenütt, sőt végezetül még egy őrlőházat is, hogy ne kelljen idegen malomba hurcolnia a gabonáját.

Továbbra is csak kettesben dolgoztak, és mint eddig, Neita a női munkák elvégzése mellett mindig segédkezet nyújtott Jónak, ha az olyasvalamibe fogott, amivel magányos férfi egyedül nem boldogulhatott.

Most örült csak igazán mindannak Neita, amit itt meg ott megtanult, hiszen hasznát vehette Baekkebotn érdekében, közös életük érdekében.

Neita első gyermeke kislány volt. Szeme kéklett, mint Jóé, fején szőke pihe selymesedett. Neita azt kérte, nevezzék Karen-nek.

– Miért legyen éppen Karen? – csodálkozott Jó. – Anyámat Christinének hívták, és én nagyon

szerettem őt.

– Egyszer, valaha régen, amikor még otthon éltem, járt a házunkban egy kislány, akit így hívtak. Szőke volt, kék szemű, és én úgy éreztem, hogy ő a legeslegszebb a világon. Ezért szeretném – magyarázta Neita.

– Nos, ha annyira kívánod – egyezett bele Jó, és megkérdezte: – És ez hol történt?

– Otthon – felelt határozatlanul Neita –, a kislány a Fosbakon élt.

– Hol van az?

– Hát odahaza. Magam sem tudom, hol...

Karen hatéves nagylánnyá serdült, és három öcsikéje volt – egyikük már elkezdte kísérni, értő szemmel figyelni apja munkáját, a másik még csak négykézláb mászkált, és anyja szoknyájába csimpaszkodott, a harmadik Neita karján feküdt –, amikor végre hozzájutottak, hogy Neita hajdani otthonáról meséljen Jónak: a gerendaházról, édesanyjáról, Larsról, aztán Heikkáról, meg Perről, Olofról, egész életéről, míg Baekkebotnra nem vetette a sors. Jó már réges-rég kérdezősködni akart efelől, de hát mindig annyi munkájuk, annyi gondjuk volt a gazdasággal, hogy soha nem értek rá.

Most szótlanul hallgatta feleségét. Mintha valami gyönyörű mesét mondott volna Neita, csupa szépséget, csupa érdekességet; bánatnak, kínlódásnak árnya sem élt szavaiban.

– És aztán soha többé nem hallottál a tieidről?

– Nem találkoztam senkivel, aki ismerte volna Fosbakot. A hegynek, a fjordnak meg a lenti városnak a nevét pedig már réges-rég elfelejtettem.

– És azt a Heikkát nem kérdezhetted volna meg?

– Annak idején eszembe sem jutott ilyesmi, meg aztán nem is mertem. Ha megkérdeztem volna, bizonyára csak dühbe gurul, és azért sem mondja meg.

– De hát te soha senkitől és semmitől nem ijedtél meg, ilyen fontos dologban hogyan félhettél amiatt, hogy az a Heikka dühbe gurul?

– Amikor utoljára láttam őt, gyerek voltam még és nagyon kétségbeesett. Mindent elveszítettem, a bátorságomat is, ő pedig elment anélkül, hogy egy istenhozzádot vetett volna felém.

Jo a fejét csóválta. Soha nem sejtette, hogy ilyen gyámoltalanság, ilyen elhagyatottság is lehet a világon. És eltökélte, hogy ennek az ügynek utánajár, már amennyire innen fentről teheti.

Egy szép napon Neita a tejeskamrában tett-vett, amikor idegen állatok bőgését meg saját jószágának válaszolgatását hallotta kintről. Az udvarra lépve látta, hogy csordák és csomagokat, batyukat cipelő emberek tartanak egyenesen Baekkebotn felé. Neita borzasztóan

elcsodálkozott, és eléjük ment az udvaron.

Lapp szóval üdvözölték, de erre a nyelvjárásra csak halványan emlékezett, Sarának szólították, és olyan szívélyesen ölelgették, hogy Neita nem tudta mire vélni.

Két öccse érkezett meg, Sivert és Malin, akiket még apró lányka korában ringatott, gondozott, és azóta elfelejtett. Már arra is alig emlékezett, hogy valaha Sarának hívták. A fivérek feleségüket, gyermekeiket, minden jószágukat, ingóságukat magukkal hozták, és itt a környéken szándékoznak megtelepedni, feltörni az ugart. Jó, aki felkutatta őket, tanácsolta ezt nekik, és mert szülőföldjükön nem boldogultak, sőt végül szükségbe jutottak, követték tanácsát, beállítottak.

Jó, amikor meghallotta a hangjukat, hazasietett a földekről, és még az udvaron érte őket, az első üdvözlések közepette.

A férfiak először beterelték a jószágot egy éppen üresen álló karámba az udvar közelében, gondoskodtak róluk, aztán Jó behívott mindenkit a szobába.

Neita és sógornői ezalatt ellátták a gyerekeket. Aztán valamennyien letelepedtek, és elmeséltek mindent.

A család halottnak vélte Sarát. Édesanyja azt hitte, hogy a farkasok tépték szét annak idején, több mint huszonöt évvel ezelőtt. Magában még

nagyon sokáig bánkódott miatta, de emlegetni senkinek sem emlegette többé, hogy ne háborgassa Sara lelke nyugalmát. Ilyesformán aztán a fivérek lassan megfeledkeztek róla, hiszen pirinyó kölykök voltak, amikor mindez történt. Felnőttek anélkül, hogy tudtak volna nővérük létezéséről, megnősültek, és közösen kínlódtak az apai örökséggel, de nem jutottak vele semmire; Larsnak alkalmasint nem volt jó érzéke a földműveléshez, és olyan területen telepedett meg, amelyből semmit sem lehetett kicsiholni.

Ekkor váratlanul megérkezett Jó Otteson híradása. Eleinte tréfára vették, hiszen mit sem tudtak arról, hogy nővérük van. Aztán mégis tudakozódni kezdtek, és apránként mindenről értesültek. És mert az elmúlt évben megint nagyon rossz lett a termés, és megint balszerencse érte őket az állatokkal, minden iparkodásuk, gondosságuk ellenére is, követték Jó tanácsát, elfogadták a meghívást, tavasszal minden cókmókjukat összepakolták, és a vándorlókkal átkeltek a hegyeken. Most pedig itt vannak, és itt is akarnak maradni,

– És te képes voltál egy szót sem szólni nekem, hogy mit tervezel? – kérdezte Neita szemrehányóan Jótól.

– Igazán nem szóltam? – mentegetőzött zavartan Jó. – Biztosan csak elfelejtettem. Pedig

rögtön elhatároztam a dolgot, amikor annak idején elmesélted az életed történetét. Szerintem ugyanis ez így van rendjén, mindnyájunk szempontjából. A lappok nagyon tisztességesen éltek, amíg ide-oda vonulhattak a csordákkal. De ennek az életmódnak lejárt az ideje. A mi országunk legalábbis túlságosan szűk lett egy ilyen területpocsékoló életformához, a mi hazánk térségében másként kell berendezkednünk. Másként kell kihasználnunk a földet, hogy valamennyien együtt élhessünk, és jól élhessünk. Gondoznunk kell a földet, meg kell művelnünk. Amúgy paraszt módra.

És ezt immár a lappoknak is meg kell tanulniuk. Nincs más megoldásuk. Nekünk, parasztoknak pedig, akik nemzedékek óta végezzük ezt a munkát, az a feladatunk, hogy segítsünk ebben a lappoknak. Hogy megmutassuk mesterfogásainkat, átadjuk tapasztalatainkat, és átsegítsük őket az új megtanulásának nehéz időszakán.

Aki megátalkodottságában soha nem dugja ki az orrát a saját tanyája kerítésén, aki soha nem gondolkodik el embertársain meg önmagán, azzal könnyen megesik, hogy lenézi a lappokat, mert még nem birkóznak meg az újfajta munkával, balkezesen ügyetlenkednek, és kínlódnak a szokatlan dolgokkal. Pedig példát vehetnénk róluk abban, amiben csakugyan példamutatók.

Magam sem voltam különb. Sose törődtem mindezzel. Egyedül csak magamra gondoltam, hogy hogyan tehetnék szert mielőbb saját gazdaságra, hogyan legyek tehetős, hatalmas paraszt; így tanultam ezt odahaza. Csakhogy te, Neita, kinyitottad a szememet. Azzal, ahogy dolgoztál itt, fáradhatatlanul és jókedvűen, ahogy mindig szívvel-lélekkel részt vettél mindenben, mindig találtál megoldást mindenre, mindig szép és jó lett minden, amit a magad nyugodt, derűs módján csináltál. Olyan nagyszerűen dolgoztunk együtt, minden este jóval előbbre jutottunk, mint előző nap. Ha pedig hébe-hóba nem sikerült valami, olyan bizakodva tudtál mosolyogni, és mondtál néhány szót, amitől elviselhető lett a kudarc.

És annak idején mindezt még Signe kedvéért tetted, azért a felfuvalkodott parasztlányért, aki úgy vélte, megártana szépségének a munka. Akkoriban én még csodáltam Signet, és azt hittem, szeretem. De amikor azt követelték tőlem, hogy kergesselek el téged, és gazdálkodjam itt Signével egyedül, kinyílt a szemem. Ráeszméltem, mi mindent köszönhetek neked, és hogy mindazt, amit tervbe vettem, csak veled együtt vihetem végbe. Akkor láttam meg, mennyire kivetted a részedet abból is, amit addig elértem. Nem pusztán a kezed munkájával, hanem csüggedetlen áldozatkészségeddel,

szívós türelmeddel, derűs bátorságoddal, egész lényeddel, Neita.

Akkor házasodtunk össze. És azóta is jól megférünk egymással.

Én pedig akkor kezdtem töprengeni a lappok sorsán. Azon, hogy mi, parasztok, voltaképpen az ő életterüket voltunk kénytelenek elvenni a megélhetésünkhöz, és hogy kötelességünk volna immár őket is hozzásegíteni ehhez az új, erőteljesebb, jobb élethez. És akkor határoztam el azt is, hogy ha rám kerül a sor, lerovom a magam részét ebből az adósságból.

És mihelyt elmesélted nekem a történetedet, nekiveselkedtem a dolognak, mert úgy véltem, mi ketten túljutottunk a kezdet nehezén, és most már ideje volna másokkal is törődni, meg aztán bizonyára te is örülni fogsz, ha éppen a fivéreid lesznek az elsők, akiknek segítségére sietünk.

Ezúttal valóban könnybe lábadt Neita szeme. Hiszen ez az, amit Per Stockholmban keresett, ez lappangott Olof hallgatása mögött: továbblépni az életben. Továbblépni Almen Ahtjéhoz, aki maga az élet, továbblépni egyik életformából a másikba. Dolgozni, tanulni, tudni és megérteni. Fáradozni, sikert elérni, és a testvéreket is hozzásegíteni egy új, jobb, szebb, könnyebb élethez.

Aznap csak örvendeztek egymásnak, aztán a fivérek munkához láttak, a szomszédságban irtani kezdték a fákat, feltörték az ugart, felépítették az

új telepesházakat. És valamennyiük életét megszépítette, gazdaggá tette a kölcsönös segítség és barátság.

Ünnepnapokon nővérüknél sereglettek össze – most már ők is Neitának szólították. A felnőttek igyekeztek megtanulni a norvég nyelvet. Bizony nehezükre esett. De gyermekeik, akik Neita gyermekeivel hancúroztak odakinn, könnyedén megtanulták, és tarka összevisszaságban hol norvég, hol lapp játékokkal szórakoztak, ahogy éppen kedvük szottyant.

Tizenkét éven felülieknek
A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Gácsi Klára
A szöveghűséget ellenőrizte: Borbás Mária
Szakmailag ellenőrizte: Ulla Hauhia.
Műszaki vezető: Gonda Pál
Képszerkesztő: Csejdy Virág.
Műszaki szerkesztő: Simon Zoltán
49 800 példány, 14,4 (A/;) ív, MSZ 5601-59
76.5041 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató
IF 2645 — e – 7678